

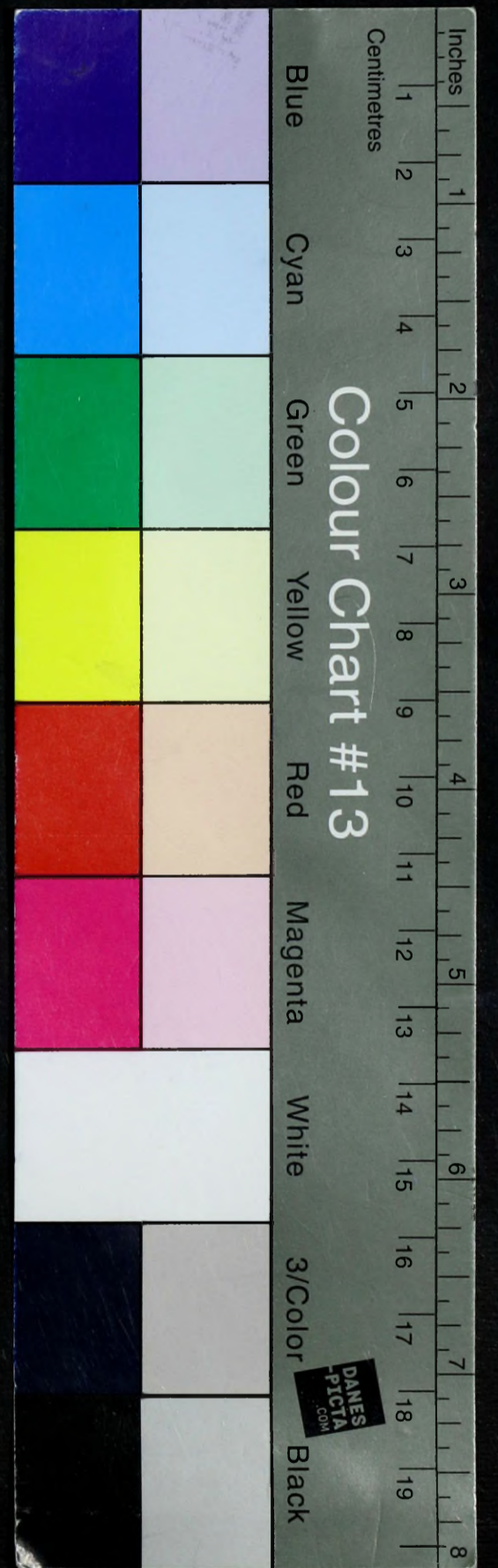
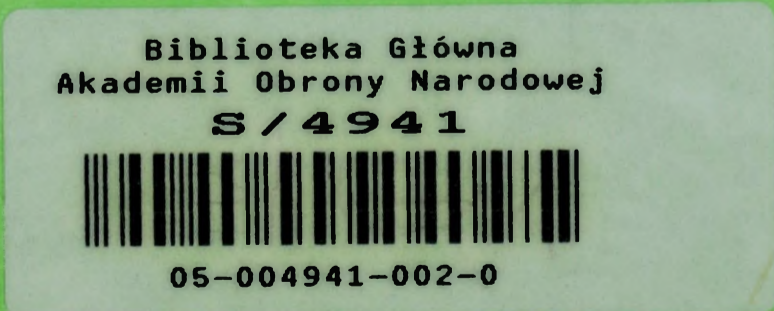
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

OPERACJE I ZADANIA
WOJSK LĄDOWYCH NA OBSZARZE KRAJU
p.k. „WOJSKA LĄDOWE”

627088

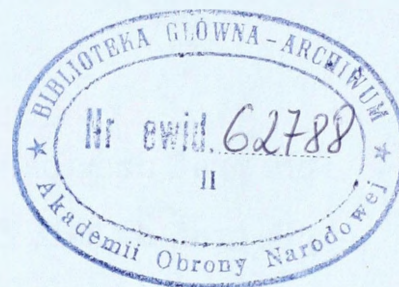
WARSZAWA

2001

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

OPERACJE I ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH

NA OBSZARZE KRAJU

pk. „WOJSKA LĄDOWE”

Warszawa

2001

**Praca wykonana pod kierownictwem naukowym płka prof. dr. hab. Adama
TOMASZEWSKIEGO**

przez zespół w składzie:

płk prof. dr hab. Adam TOMASZEWSKI - rozdział 1 i 5.3.

płk prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK - rozdział 2

płk prof. dr hab. Bogdan SZULC - rozdział 3

płk prof. dr hab. Czesław JARECKI - rozdział 4

płk prof. dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI - rozdział 5 (bez 5.3.)

ppłk dr Zbigniew MAZUREK - udział w procesie badawczym

Recenzował płk dr hab. Jacek PAWŁOWSKI

Skład komputerowy, grafiki, prace redakcyjne i techniczne:

p. mgr Grażyna BEREDA

p. Bożena KWIATEK

p. Marzena WOŁEJSZO

Korekta autorska

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	5
1. PODSTAWOWE DETERMINANTY ZADAŃ I STRUKTUR WOJSK LĄDOWYCH	10
1.1. Identyfikacja podstawowych czynników determinujących ewentualne operacje i zadania wojsk lądowych	11
1.2. Uwarunkowania zewnętrzne	15
1.3. Uwarunkowania wewnętrzne	25
1.4. Charakter potencjalnych zagrożeń	36
2. MOŻLIWE OPERACJE NA OBSZARZE KRAJU	45
2.1. Podstawowe wyznaczniki możliwych operacji na obszarze kraju	47
2.2. Operacje wojsk lądowych o charakterze militarnym	53
2.2.1. <i>Kwestie ogólne</i>	53
2.2.2. <i>Ogólna charakterystyka działań zbrojnych</i>	54
2.2.3. <i>Organizowanie i prowadzenie operacji opóźniającej</i>	59
2.2.4. <i>Charakterystyka operacji obronnej</i>	70
2.2.5. <i>Charakterystyka operacji zaczepnej</i>	80
2.2.6. <i>Ogólna charakterystyka operacji osłonowych</i>	91
2.3. Przeciwdziałanie zagrożeniom o charakterze niemilitarnym	96
2.3.1. <i>Przeciwdziałanie zagrożeniom o charakterze niemilitarnym</i>	96
2.3.2. <i>Siły przewidywane do udziału w operacji ratowniczej i ich zadania</i>	106
2.3.3. <i>Organizacja i prowadzenie operacji ratowniczej</i>	110
3. ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU	115
3.1. Ogólne determinanty zakresu i treści zadań wojsk lądowych	116
3.2. Zadania wojsk lądowych w operacjach militarnych	125
3.2.1. <i>Zadania wojsk lądowych w konfliktach zbrojnych na dużą skalę</i>	130
3.2.2. <i>Zadania militarne wojsk lądowych w lokalnych konfliktach zbrojnych</i>	137

3.2.3.	<i>Zadania wojsk lądowych w walce z terroryzmem</i>	141
3.3.	Niemilitarne zadania wojsk lądowych na obszarze kraju	144
3.4.	Zadania wojsk lądowych w zakresie przygotowania obronnego społeczeństwa	149
4.	WSPARCIE OGNIOWE DZIAŁAŃ WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH MILITARNYCH NA OBSZARZE KRAJU	152
4.1.	Istota wsparcia ogniowego wojsk lądowych i jego determinanty operacyjne	155
4.2.	Obiekty ognia we wsparciu głębokim oraz możliwości ich zwalczania	162
4.3.	Potrzeby i możliwości sojuszniczego wsparcia działań wojsk lądowych na obszarze kraju	173
5.	MODEL WOJSK LĄDOWYCH W KONTEKŚCIE ICH ZADAŃ NA OBSZARZE KRAJU	185
5.1.	Założenia organizacyjno-strukturalne wojsk lądowych	188
5.1.1.	<i>Wojska operacyjne</i>	190
5.1.2.	<i>Struktury organizacyjne operacyjnych wojsk lądowych</i>	194
5.3.	System dowodzenia wojsk lądowych	217
5.3.1.	<i>Struktura systemu</i>	218
5.3.2.	<i>Procedury dowodzenia</i>	227
	ZAKOŃCZENIE	233
	BIBLIOGRAFIA	236

WPROWADZENIE

Przełomowe zmiany, jakie dokonały się w sferze politycznej, militarnej i społecznej w Europie i świecie w końcu XX wieku wyzwoliły i zapoczątkowały wiele ważnych procesów. W Polsce obok gruntownych przemian w sferze gospodarczej i społecznej istotnym zadaniem jest przebudowa systemu obronnego państwa i dostosowanie jego kształtu i możliwości do nowych uwarunkowań i potrzeb. W tej sytuacji niezwykle ważne znaczenie będzie miała identyfikacja potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa oraz możliwych operacji i zadań sił zbrojnych na obszarze kraju.

Nowa, znacznie korzystniejsza sytuacja polityczna wokół Polski, głęboka demilitaryzacja w Europie oraz wstąpienie Polski do NATO sprawiły, iż problemy bezpieczeństwa państwa często schodzą na drugi plan. Nie dostrzega się zagrożeń, które powinny mobilizować do reorganizacji, przekształcania i doskonalenia systemu obronnego. W literaturze częściej mówi się o zadaniach sił zbrojnych poza granicami kraju w operacjach sojuszniczych lub międzynarodowych niż o ewentualnych zadaniach na obszarze kraju. W ślad za tym w obszarze zainteresowania i finansowania pozostaje głównie ta część sił zbrojnych, która przewidziana jest w pierwszej kolejności do udziału w operacjach sojuszniczych (siły szybkiego reagowania). Trzeba podkreślić, że sytuacja taka wynika również z naszych zobowiązań sojuszniczych oraz stanu finansowego państwa.

Niezależnie od tego, w maju 2000 r. Rada Ministrów przyjęła nową „Strategię Obronności RP” w której wyraźnie podkreśla się iż celem strategicznym Polski jest zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji interesów narodowych poprzez ich ochronę przed zewnętrznymi zagrożeniami

kryzysowymi i wojennymi. W praktyce oznacza to konieczność posiadania systemu obronnego i sił zbrojnych zdolnych do:

- obrony terytorium państwa przed agresją zbrojną (zapewnienia nie-naruszalności granic lądowych, morskich i przestrzeni powietrznej);
- obrony i ochrony wszystkich obywateli RP;
- udziału we wspólnej obronie terytoriów państw członkowskich NATO;
- kształtowania bezpiecznego otoczenia Polski przez współpracę wojskową z sąsiednimi państwami.

Suwerenność i bezpieczeństwo mają być zapewnione przez posiadanie odpowiednich sił zbrojnych i obecność w sojuszu obronnym.

W świetle takich zapisów w „Strategii Obronności” oraz nowych uwarunkowań bezpieczeństwa pojawia się wiele znaków zapytania dotyczących:

- możliwych operacji organizowanych na obszarze kraju w przypadku różnych rodzajów zagrożeń;
- prawdopodobnych zadań realizowanych przez wojska lądowe w tych operacjach;
- kształtu modelu wojsk lądowych adekwatnego do tych zadań ale także zgodnego ze standardami stosowanymi w sojuszu.

Z tych też powodów głównym celem prac badawczych zespołu była identyfikacja możliwych operacji i zadań wojsk lądowych na obszarze kraju w nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych Europy. Identyfikacja ta zmierzała do określenia prawdopodobnych rodzajów operacji i zakresu zadań, które należałoby uwzględnić w procesie projektowania perspektywicznego modelu wojsk lądowych i ich szkolenia. W procesie prowadzonych analiz i ocen uwzględniono oczywiście obecność Polski w sojuszu oraz założenia wspomnianej już strategii obronności.

Podstawę do opracowania niniejszego materiału stanowiły głównie:

- analizy, oceny i prognozy rozwoju sytuacji polityczno-militarnej w bliższym i dalszym otoczeniu Polski;
- wnioski wynikające z oceny sytuacji społeczno-ekonomicznej w kraju;
- poglądy i koncepcje zawarte w literaturze przedmiotu;
- dokumenty normatywne (sojusznicze i narodowe) dotyczące strategii obronnej.

Rozdział pierwszy opracowania zawiera identyfikację podstawowych czynników determinujących operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju oraz związki zachodzące między tymi czynnikami. Związki te okazały się na tyle istotne, że trudno było indywidualnie traktować poszczególne czynniki. Z tych też powodów rozpatrywano je w dwóch grupach określonych jako uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne. Jednocześnie swoistą syntezą rozważań prowadzonych w obszarze tych uwarunkowań jest zbiór potencjalnych zagrożeń, które w praktyce determinują zarówno zadania wojsk lądowych jak i ich perspektywiczny model.

W rozdziale drugim, w kontekście wcześniejszych zagrożeń wyspecyfikowane zostały możliwe operacje, jakie mogą mieć miejsce na obszarze kraju w przypadku kryzysów i konfliktów zbrojnych. Za najważniejsze z nich uznano operacje sojusznicze o charakterze militarnym, organizowane w przypadku ewentualnej agresji na terytorium Polski, w których angażowane byłyby całe Siły Zbrojne RP. Przy tym, szczególną uwagę zwrócono na początkowy etap ewentualnego konfliktu, w którym wojska lądowe byłyby najprawdopodobniej zmuszone prowadzić operację opóźniająco-obronną przy niewielkim wsparciu sojuszniczym. Ponadto w rozdziale wyszczególniono i scharakteryzowano inne możliwe rodzaje operacji o cha-

rakterze osłonowym i ratowniczym, w których mogą być zaangażowane wybrane siły wojsk lądowych.

Rozdział trzeci opracowania zawiera możliwe zadania wojsk lądowych, które powinny one realizować w wymienionych wcześniej operacjach. Wyszczególnia się trzy podstawowe grupy zadań o charakterze: militarnym, ratowniczym i edukacyjnym. Zadania o charakterze edukacyjnym w rzeczywistości zapewniają przygotowanie wojsk do wykonania pozostałych grup zadań: militarnych i ratowniczych.

Wojska lądowe mają realizować powierzoną im misję w czasie pokoju, kryzysów i wojny. Z tych też względów ich zadania zostały przypisane także do zawartych w „Strategii Obronności RP” rodzajów działań strategicznych: działań prewencyjno-stabilizacyjnych, reagowania kryzysowego oraz działań wojennych. Charakterystyczną cechą tej części opracowania jest szerokie spektrum i duża różnorodność zadań przewidywanych dla wojsk lądowych na obszarze kraju w różnych stanach państwa.

Zarówno doświadczenia z ostatnich operacji militarnych w świecie jak i literatura przedmiotu wskazują, iż współczesne operacje mają charakter operacji połączonych prowadzonych przy użyciu przynajmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych. Wojska lądowe, wykonujące zwykle główne zadania w takich operacjach powinny uzyskać silne wsparcie ogniowe innych rodzajów sił zbrojnych. Zatem w prowadzonych badaniach należało podjąć ten problem w odniesieniu do ewentualnych operacji militarnych na obszarze kraju i wskazać możliwe rozwiązanie. Z dokonanych analiz wynika jednoznacznie, że wojska lądowe w takich operacjach nie mogą liczyć na skuteczne wsparcie narodowych sił. Z tych też względów podkreśla się niezwykle ważną rolę (zwłaszcza w początkowym etapie operacji obronnej) powietrznego wsparcia ogniowego realizowanego przez siły sojusznice. W praktyce powinny one przejąć zadania w strefie działań głębokich.

Treści zawarte w rozdziale piątym mają charakter uzupełniający. Przybliżają one strukturę organizacyjną komponentu operacyjnego oraz systemu dowodzenia wojsk lądowych i wskazują sposoby (kierunki) jej doskonalenia w aspekcie wcześniejszych zadań. Uwzględniając potrzebę ścisłego współdziałania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej w operacjach na obszarze kraju, krytycznie oceniono istniejący system dowodzenia wojsk lądowych. W ocenie zespołu, jego struktura organizacyjno-funkcjonalna będzie warunkować poziom tego współdziałania.

Należy również podkreślić, iż podjęte przez zespół badawczy zadanie jest wyjątkowo rozległe i wielowątkowe. Prowadzone analizy dostarczyły również wiele nowych problemów szczegółowych, które powinny być podjęte w dalszych pracach badawczych.

1. PODSTAWOWE DETERMINANTY ZADAŃ I STRUKTUR WOJSK LĄDOWYCH

Do strategicznych celów polskiej polityki bezpieczeństwa zalicza się:¹

- potrzebę zagwarantowania niepodległości, suwerenności i integralności terytorialnej państwa oraz nienaruszalności jego granic;
- potrzebę zagwarantowania ochrony demokratycznego porządku konstytucyjnego, w tym w szczególności pełni praw i wolności oraz bezpieczeństwa obywateli;
- konieczność stworzenia jak najlepszych warunków do wszechstronnego i stabilnego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju i rozwoju tożsamości narodowej Polaków;
- wnoszenie wkładu w budowę trwałego ładu pokojowego w Europie i świecie opartego na wartościach demokracji.

Z powyższych zapisów wynika, że Polska traktuje bezpieczeństwo w sposób kompleksowy, uwzględniając wpływ czynników politycznych, militarnych, ekonomicznych i społecznych. Jednocześnie buduje go (bezpieczeństwo) na dwóch podstawowych filarach:

- narodowym systemie obronnym, którego głównym elementem są siły zbrojne;
- członkostwie w zachodnim sojuszu obronnym będącym dziś głównym gwarantem bezpieczeństwa w Europie i świecie.

Z obowiązującej strategii bezpieczeństwa wynika również, iż główne zadania sił zbrojnych RP, mimo:

- zmian w sytuacji polityczno-militarnej w Europie;

---

¹ Strategia bezpieczeństwa RP przyjęta przez Radę Ministrów w dn. 4.01.2001 r.

- obecności Polski w NATO;
- zmieniających się rodzajów zagrożeń bezpieczeństwa;

nadal związane są głównie z obroną suwerenności i integralności państwa polskiego. Nie oznacza to, iż zadania te mają w całości być realizowane wyłącznie na terytorium Polski. Wiadomo przecież, że bezpieczeństwo własne zapewnia się także poprzez udział wojsk w operacjach sojuszniczych (międzynarodowych) organizowanych w celu eliminacji różnych zagrożeń o skali globalnej, występujących poza terytorium kraju. Pojawiają się zatem pytania: Do jakiego modelu sił zbrojnych, a w nim modelu wojsk lądowych należałoby zmierzać? Do jakich zadań te wojska należy przygotować i w jakich operacjach mogą one być użyte? Wreszcie, czy nadal główne zadania wojsk lądowych należy postrzegać na obszarze kraju?

Poszukując odpowiedzi na te pytania należy przede wszystkim dokonać oceny możliwego rozwoju sytuacji polityczno-militarnej i potencjalnych zagrożeń w perspektywie przynajmniej 10-lat. Jest to zadanie wyjątkowo trudne, wymagające wnikliwej oceny i prognozy rozwoju sytuacji politycznej i ekonomicznej. Są to bowiem sfery w których zwykle rodzą się sytuacje kryzysowe i ujawnia się charakter zagrożeń. Ten z kolei będzie miał bezpośredni wpływ na przyszły model sił zbrojnych i wojsk lądowych.

1.1. IDENTYFIKACJA PODSTAWOWYCH CZYNNIKÓW DETERMINUJĄCYCH EWENTUALNE OPERACJE I ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH

Polska od kilku lat jest członkiem sojuszu obronnego (Paktu Północnoatlantyckiego) który po zmianach polityczno-militarnych w końcu ubiegłego stulecia spełnia również funkcję swoistego systemu bezpieczeństwa w Europie i poza jej granicami. Oznacza to, iż sojusz ten przechodzi również określoną transformację, która będzie wyznaczała kierunki przemian dla sił zbrojnych państw uczestników. Będzie to niewątpliwie jeden

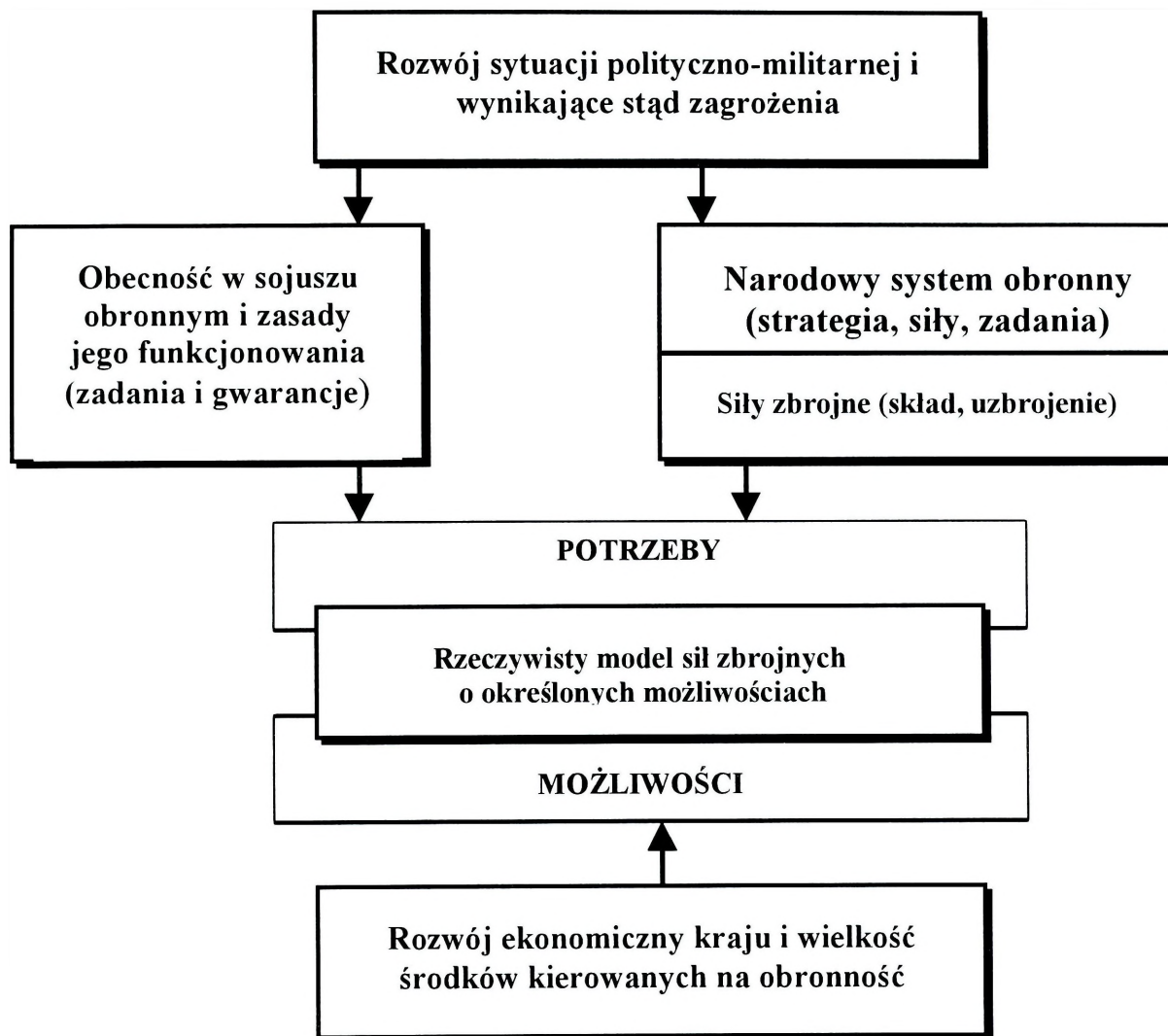
z głównych determinantów perspektywicznych zadań i modelu sił zbrojnych.

Ponadto w Polsce gruntownej modernizacji poddany został narodowy system obronny. Opracowana została nowa Strategia Bezpieczeństwa RP. W dokumentach tych stwierdza się, iż głównym elementem systemu obronnego są siły zbrojne ale równocześnie za bezpieczeństwo państwa i jego obronę odpowiedzialne są wszystkie instytucje i całe społeczeństwo. Są to niezwykle istotne założenia, zwłaszcza w przypadku konieczności organizacji operacji obronnych na obszarze kraju.

Wreszcie o zadaniach sił zbrojnych, a głównie ich składzie i uzbrojeniu decydować będą przede wszystkim wyznaczniki o charakterze ekonomicznym. Szybki rozwój ekonomiczny kraju i znaczący wzrost PKB będzie oznaczać także szybszy rozwój sił zbrojnych. Natomiast trudności gospodarcze i braki w budżecie zapewne mocno spowolnią ich modernizację i ograniczą zdolności wojsk do wykonania zadań w operacjach.

Czynniki zgrupowane w wymienionych wyżej obszarach nie będą funkcjonować autonomicznie. Będą istniały między nimi wyraźne związki i wzajemne zależności – rys. 1.1.

Dla przykładu, o kształcie i zasadach funkcjonowania w perspektywie sojuszu obronnego, ale także narodowego systemu obronnego będzie niewątpliwie decydował przede wszystkim rozwój sytuacji polityczno-militarnej w świecie. Będą również istniały oczywiste związki między rozwojem sojuszu obronnego i narodowego systemu obronnego. Jeżeli w skład sojuszu będą wprowadzane kolejne państwa, a Polska przestanie spełniać w nim rolę kraju granicznego, wówczas jej narodowy system obronny w większym stopniu może być ukierunkowany na zagrożenia inne niż wojna.

Rys. 1.1. Wzajemne zależności między czynnikami determinującymi prezentowany model sił zbrojnych

Łącznie te trzy grupy czynników wykazane w górnej części rysunku, choć tak zróżnicowane będą wskazywały potencjalne zagrożenia (ich charakter i skalę) i wynikające z nich potrzeby obronne, które mogą się wyrażać w postaci:

- ewentualnych operacji;
- potencjalnych zadań różnych rodzajów sił zbrojnych w tych operacjach;
- potrzebnych wielkości składów i struktur wojsk.

Biorąc pod uwagę iż obrona terytorium RP mieści się w zadaniach sojuszu obronnego, zatem w ocenach narodowych potrzeb obronnych należy

uwzględnić rolę i zadania SZ RP w ewentualnych operacjach sojuszniczych prowadzonych na obszarze kraju.

Każde potrzeby, a zwłaszcza obronne będą weryfikowane przez możliwości ekonomiczne kraju i decyzje dotyczące podziału PKB. Z praktyki wiadomo, że na wspomniane decyzje zwykle będzie miał wpływ rozwój sytuacji i stopień zagrożenia państwa. Zwiększone zagrożenie bezpieczeństwa państwa zwykle wymusza większe wydatki na cele obronne.

Jednakże, nawet posiadane środki finansowe nie zmieniają gwałtownie modelu sił zbrojnych. Środki te pozwolą jedynie kupić dodatkowe uzbrojenie. Natomiast odbudowa struktur osobowych, zwłaszcza kadry, wymagać będzie w pierwszej kolejności odbudowy racjonalnego systemu przygotowania kadr a następnie wielu lat funkcjonowania tego systemu. Stąd tak ważnym jest, by w latach trudnych finansowo zreformować i zachować sprawny system przygotowania kadr i sztabów dla potrzeb systemu obronnego. W tym przypadku możliwości powinny ciągle dorównywać potrzebom.

Jednakże w tym splocie różnych uwarunkowań głównym czynnikiem determinującym stopień bezpieczeństwa każdego państwa są uwarunkowania polityczno-militarne w obszarze jego egzystencji. Zwykle wyrażają się one w takich trzech wyznacznikach:

- poziomie stabilności politycznej i ekonomicznej państw w rejonie;
- bieżącym i przewidywanym stanie stosunków międzynarodowych;
- układach politycznych i militarnych z innymi państwami.

Wyznaczniki te stanowią podstawę do oceny potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa, a jednocześnie wskazują konieczne przedsięwzięcia i poziomy obronności w dziedzinie politycznej, społecznej i militarnej. Powinny one stanowić podstawę do:

- tworzenia układów zbiorowego bezpieczeństwa lub ich umacniania;

- budowania (modernizowania) narodowych systemów obronnych i doskonalenia sił zbrojnych;
- przygotowywania odpowiednich koncepcji obronnych (sojuszniczych i narodowych);
- rozwijania, przygotowania i utrzymania niezbędnych potencjałów obronnych.

Jednocześnie określane są funkcje i zadania poszczególnych elementów systemu obronnego oraz sposoby ich realizacji (rodzaje operacji, udział w nich rodzajów sił zbrojnych, itp.) w przypadku różnych zagrożeń. Warto zatem bliżej poznać te problemy w nowej sytuacji Europy. Przy tym, identyfikując czynniki determinujące perspektywiczny stan w tym względzie, korzystnie będzie wyróżnić uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne obronności kraju. W każdym z tych obszarów istnieją bowiem ściśle wzajemne powiązania różnych czynników, które trudno byłoby oceniać w izolacji od pozostałych.

1.2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Zniknięcie ze sceny polityczno-militarnej świata Układu Warszawskiego i Związku Radzieckiego oraz zmiany polityczne z tym związane spowodowały całkowicie nowy układ w Europie i świecie. Sojusz Północnoatlantycki powołany w rzeczywistości do obrony interesów świata zachodniego przed agresją byłego Związku Radzieckiego, a później także Układu Warszawskiego zaczął tracić swój dotychczasowy cel istnienia i zmieniać swój charakter. W nowej, wyjątkowo niestabilnej sytuacji jaka wytworzyła się zwłaszcza w Europie wschodniej i środkowej, stanowi on jedyną zorganizowaną i realną siłę, która może odgrywać rolę swoistego systemu bezpieczeństwa. Przemawiają za tym następujące fakty:

- sojusz funkcjonuje w sferze politycznej oraz militarnej i w tych płaszczyznach zapewnia współpracę zrzeszonych państw gwarantując im bezpieczeństwo;
- jest organizacją otwartą i przyjmuje do swego składu kolejne państwa powiększając tym samym strefę bezpieczeństwa;
- w ostatnich latach reaguje na sytuacje kryzysowe także poza granicami sojuszu, jeżeli stanowią one zagrożenie dla bezpieczeństwa Europy i pokoju w świecie;
- w sprawach dotyczących bezpieczeństwa ściśle współpracuje z Radą Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych.

Można zatem uznać, że Sojusz Północnoatlantycki w latach przemian z jednej strony szybko zmienia swoją tożsamość (przechodzi swoistą transformację) z drugiej – pełni rolę swoistego parasola nad tymi przemianami nie dopuszczając do rozszerzania się sytuacji kryzysowych. Przykładem tego są chociażby obszary byłej Jugosławii, gdzie konieczne były operacje przywracające lub wymuszające pokój. Operacje te są przykładem znacznego rozszerzenia zakresu działań sojuszu, w tym zwłaszcza działań wykraczających poza artykuł 5 Traktatu Waszyngtońskiego.

W ostatnich latach NATO powiększyło stan członków o Polskę, Czechy i Węgry. Z wieloma innymi krajami Europy nawiązało partnerskie stosunki traktując je jako potencjalnych kandydatów na członków. Jest oczywistym, że taka polityka sojuszu znacznie zwiększa jego rolę w utrzymaniu bezpieczeństwa, a jednocześnie zmniejsza prawdopodobieństwo zagrożeń o charakterze militarnym. Zapobiega tworzeniu się w świecie nowego układu dwubiegunowego.

Przykładem transformacji sojuszu oraz jego nowej roli u progu XXI wieku był niewątpliwie jubileuszowy, zorganizowany z okazji 50-lecia NATO – szczyt w Waszyngtonie. Potwierdził on solidarność 19-tu państw zrzeszonych w sojuszu oraz gotowość do realizacji nowych zadań w odpo-

wiedzi na pojawiające się nowe wyzwania i zagrożenia. Podjęte w czasie szczytu decyzje, a zwłaszcza nowa Koncepcja Strategiczna, stanowią fundamentalne znaczenie dla dalszego funkcjonowania NATO. Wyznaczają one nowe zasady i kierunki funkcjonowania sojuszu w nowych uwarunkowaniach geostrategicznych. Pozwala to w prowadzonych analizach określić wpływ istnienia sojuszu na rozwój sytuacji w Europie i świecie. Można uznać, że w perspektywie najbliższych lat nadal będzie on rozszerzał swoje wpływy i strefę bezpieczeństwa oraz likwidował lub ograniczał zjawiska rodzących się kryzysów o charakterze politycznym i militarnym.

Nadal podstawowym zadaniem sojuszu pozostaje kolektywna obrona terytorium jego członków. Jednakże uznano, że w przypadku bezpieczeństwa wyjątkową wartość mogą mieć działania profilaktyczne prowadzone w rejonach gdzie rodzi się zagrożenie. Z tych też powodów na szczycie w Waszyngtonie potwierdzono możliwość udziału sił NATO w operacjach poza terytorium sojuszu. W związku z tym niezbędna będzie większa zdolność operacyjna jego sił, a w szczególności wybranych sił szybkiego reagowania. Są to niezwykle ważne ustalenia w odniesieniu do ewentualnych operacji na obszarze Polski w przypadku zagrożenia jej terytorium ale także w odniesieniu do perspektywicznego składu i struktur Sił Zbrojnych RP. Część tych sił powinna bowiem być zdolna do udziału w takich operacjach.

Niezwykle ważnym zadaniem sojuszu będzie jego realizacja na tradycyjne konflikty i kryzysy powstające w obszarze Europy i jej granic. Ponadto, nie mniej ważne będą nowe wyzwania, takie jak walka z międzynarodowym terroryzmem, niedoopuszczenie do niekontrolowanego rozprzestrzeniania broni jądrowej, chemicznej i biologicznej. Przykładem takich działań jest wojna w Afganistanie prowadzona przez siły państw NATO za zgodą Rady Bezpieczeństwa ONZ. Jest ona reakcją państw sojuszu na atak terrorystyczny w dn. 11.09.2001 r., w Stanach Zjednoczonych a zarazem

przykładem, że własnego bezpieczeństwa należy dziś bronić często daleko od swoich granic. Jednocześnie wspomniany atak terrorystyczny dowodzi, że także w XXI wieku należy spodziewać się poważnych zagrożeń, choć mogą one posiadać niekiedy inny charakter niż znane dotychczas. Dowodzi również, że w tej sytuacji mają rację bytu systemy bezpieczeństwa obejmujące wiele państw, jakim jest Sojusz Północnoatlantycki.

W świetle powyższego, patrząc prognostycznie na wspomniany sojusz, można sformułować kilka istotnych wniosków:

- będzie on najprawdopodobniej nadal przekształcał się i zmierzał do modelu systemu bezpieczeństwa, którego zadaniem będzie reakcja w sferze politycznej i militarnej na różne rodzaje zagrożeń w celu zachowania bezpieczeństwa własnych członków ale i utrzymania pokoju w świecie;
- chcąc spełnić te cele będzie prawdopodobnie nadal zwiększał liczbę swych członków oraz utrzymywał partnerskie stosunki z innymi państwami i ich armiami;
- będzie podejmował bliską i różnorodną współpracę dotyczącą bezpieczeństwa z innymi organizacjami o charakterze politycznym, jak ONZ, Unia Europejska, OBWE i inne;
- będzie wpływał korzystnie na stan bezpieczeństwa, (likwidację sytuacji kryzysowych) zwłaszcza w strefie euroatlantyckiej, głównie poprzez stosowne oddziaływania w sferze politycznej i ekonomicznej, a w razie potrzeby - organizując operacje wsparcia pokoju;
- wreszcie będzie istotnym (bodaj najważniejszym obecnie) elementem zapewniającym równowagę i spokój na arenie politycznej.

Należy bowiem mieć świadomość, że istnieje tu wyraźne sprzężenie zwrotne. Sojusz Północnoatlantycki jest dziś ważnym elementem współczesnej rzeczywistości polityczno-militarnej, a zatem będzie decydował o jej dalszym rozwoju. Tak samo o przyszłym kształcie sojuszu decydować będzie rozwój tej sytuacji. Uwzględniając jednakże wcześniejsze wnioski

można uznać, iż perspektywiczny stan bezpieczeństwa Europy i świata w dużym stopniu będzie zależał od zwartości i stanowiska NATO w podstawowych kwestiach polityczno-militarnych.

Zadania nakreślone dla sojuszu i zweryfikowane podczas szczytu Waszyngtońskiego będą miały bezpośredni wpływ na rozwój struktur sił zbrojnych państw członków. Przyjęte tam wytyczne kładą wyraźny akcent na rozwój tych sił, które są zdolne reagować na nowe rodzaje zagrożeń. Chodzi więc głównie o siły szybkiego reagowania zdolne do działania w dowolnym miejscu, w operacjach zarówno militarnych jak i wsparcia pokoju. Zapewne oznaczać to będzie potrzebę zwiększenia wysiłków państw – członków w dziedzinie modernizacji przynajmniej części sił przewidzianych do udziału w takich operacjach. Coraz większe znaczenie będą tu odgrywać (jak dowodzą działania w Afganistanie) pododdziały specjalne zdolne do oddziaływania w wymiarze powietrzno-lądowym.

Niezależnie od zmian zachodzących w sojuszu trwają również procesy zmierzające do rozszerzenia Unii Europejskiej o kolejnych członków, w tym również Polskę. Dla Polski, po wstąpieniu do NATO, jest to kolejny najważniejszy cel polityczny. Jego spełnienie gwarantuje bowiem pełne umocowanie kraju w strukturach zachodnioeuropejskich i funkcjonowanie jego gospodarki zgodnie z zasadami wolnorynkowymi. Tym razem rozważa się możliwość włączenia do unii aż 10-ciu krajów. Oznacza to znaczne rozszerzenie wpływów tej organizacji i zmniejszenie prawdopodobieństwa występowania kryzysów gospodarczych w tym obszarze. Niewątpliwie wpłynie to korzystnie na zwiększenie bezpieczeństwa na kontynencie europejskim.

W ostatnich latach wzrosła również aktywność OBWE. Organizacja ta angażuje się głównie w monitorowanie sytuacji w rejonie byłej Jugosławii oraz wsparcie działań sił sojuszu w tym obszarze. Ponadto, przez niektóre państwa, zwłaszcza Rosję, uważana jest za podstawę do tworzenia przy-

szłego systemu bezpieczeństwa europejskiego. W tym przypadku OBWE jest swoistą alternatywą dla NATO w wymiarze europejskim, choć dotychczas nie posiada wyraźnie określonych sił do realizacji zadań w operacjach. Nie posiada również stosownych struktur dowodzenia. Funkcjonuje bardziej w sferze politycznej niż militarnej. W przyszłości najprawdopodobniej wykrystalizuje się system bezpieczeństwa, który spożytkuje dotychczasowe osiągnięcia zarówno sojuszu obronnego (NATO) jak i OBWE. Nie należy przewidywać negatywnej rywalizacji między tymi organizacjami. Można natomiast zakładać, że w najbliższej przyszłości obydwie te organizacje będą współdziałać i skutecznie eliminować wszelkie sytuacje kryzysowe zagrażające bezpieczeństwu w Europie i świecie.

W świetle powyższych ustaleń można stwierdzić, iż zarówno Sojusz Północnoatlantycki jak i OBWE oraz Unia Europejska są obecnie i będą prawdopodobnie nadal tymi elementami struktury politycznej współczesnego świata, które zapobiegają konfliktom, eliminują zagrożenia i utrwalają stan bezpieczeństwa i pokoju. Zatem ich umacnianie i doskonalenie będzie dobrze służyło całej ludzkości.

Niezależnie od tego, oceniając sytuację w sferze politycznej, społecznej i ekonomicznej w Europie i świecie można dostrzec wiele zjawisk powodujących kryzysy i konflikty. Prawdopodobnie będą one występowały także w przyszłości, choć różna może być ich skala i postać.

Powszechnie uznaje się, że istnieje znikome prawdopodobieństwo wystąpienia konfliktu zbrojnego na dużą skalę w Europie w perspektywie najbliższych lat. Ocenę taką potwierdzają również dość dobre stosunki między USA i Rosją, jakie wytworzyły się w ostatnich miesiącach, w kontekście operacji w Afganistanie. Wcześniej Rosja znacznie ociepliła swoje stosunki dwustronne ze znaczącymi państwami Europy, jak Niemcy i Francja.

Po wizycie Prezydenta RP w Moskwie zapowiada się także znaczna poprawa stosunków między naszymi państwami. Obserwuje się bardziej

elastyczne stanowisko Rosji w kwestiach rozszerzania NATO i dalszego ograniczania potencjałów jądrowych. Widoczna jest również z jej strony chęć współpracy podczas zwalczania zagrożeń, np. w postaci międzynarodowego terroryzmu. Wszystko to pozwala wnioskować, iż rozwój sytuacji w tym wielkim kraju zmierza we właściwym kierunku. Podobnie można oceniać sytuację w innych krajach Europy Wschodniej wywodzących się z byłego Związku Radzieckiego.

Jednakże bardziej wnikliwa ocena sytuacji pozwala również dostrzec, iż w krajach tych nadal nie zostały utrwalone pełne podstawy demokracji. Nie jest wykluczone, że np. poważny kryzys o podłożu społecznym czy ekonomicznym nie doprowadzi tam do legalnego przejęcia władzy przez inne siły, mniej skłonne do współpracy. Niewątpliwie taki rozwój sytuacji wpłynie ujemnie na stan bezpieczeństwa w Europie i spowoduje określone wymagania, zwłaszcza wobec systemu obronnego Polski. Jak już podkreślano, jest to scenariusz o niewielkim prawdopodobieństwie zaistnienia ale nie może być wykluczony w prowadzonych rozważaniach, ocenach i prognozach.

Zdecydowanie większym wyzwaniem dla międzynarodowej społeczności są dziś konflikty lokalne (regionalne) powstające na tle narodowościowym, religijnym, ekonomicznym i społecznym. Mają one miejsce głównie w Azji i Afryce ale w ostatnich latach nie omijają także Europy. Tu mają one miejsce głównie w rejonie byłej Jugosławii i są wynikiem nie rozwiązanych problemów narodowościowych po II wojnie światowej. Zniknięcie systemu komunistycznego w tym rejonie było równoznaczne z wyzwoleniem chęci dominacji narodowościowych i prześladowaniem mniejszości. Niekiedy zjawisko to przybierało znaczne rozmiary i wymagało interwencji zbrojnej sił zewnętrznych.

Należy tu podkreślić, że problemy mniejszości narodowych istnieją również w innych rejonach Europy, w tym także na obszarze Polski

i w pobliżu jej granic. Jednakże na szczęście nie wszędzie generują one sytuacje kryzysowe. Przynajmniej obecnie tak można ocenić to zjawisko w środkowej Europie (na terytorium i w pobliżu granic Polski). Na podstawie ocen z ostatnich lat do kryzysowych rejonów w Europie i u jej granic można zaliczyć :

- wspomniany już obszar byłej Jugosławii;
- rejon Turcji i Grecji (wojna o Cypr, spór o wody terytorialne na Morzu Egejskim);
- rejon Kaukazu Północnego (Czeczenia);
- Irlandia Północna (konflikt na tle religijnym o charakterze „pełzającym”);
- Hiszpania – kraj i problem Basków (działania o charakterze terrorystycznym);
- Bliski wschód (wojny izraelsko – arabskie i akty terrorystyczne);
- Południowo – Zachodnia Azja (problem fundamentalizmu islamskiego).

Szczegółowa ocena sytuacji w każdym z wymienionych obszarów pozwala zauważyć różnorodność problemów, przed jakimi stoi dzisiejszy świat, różnorodność kryzysów i form walki podejmowanych w tych obszarach oraz zróżnicowany wpływ tych kryzysów na stopień bezpieczeństwa w Europie. Dla przykładu, kryzysy na tle religijnym i narodowościowym występujące w Irlandii i Hiszpanii nie mają większego wpływu na ogólny stan bezpieczeństwa w Europie, choć występują na tym kontynencie. Są one bowiem ograniczone do obszaru tych państw i nie mają tendencji do rozszerzania się. Ich groźba polega przede wszystkim na tym, że przejawiają się w postaci ataków terrorystycznych. Dla bezpieczeństwa kontynentu są o wiele bardziej groźne te konflikty, które nie ugaszone w zarodku mogą szybko przerodzić się w konflikt na dużą skalę. Przy tym, należy mieć na uwadze, że taki konflikt, nawet w innym rejonie świata, może

w znaczący sposób zmienić stan bezpieczeństwa w obszarze Polski. Zaangażowanie naszych głównych sojuszników w innym rejonie świata może spowodować nowe o wiele większe wymagania wobec Sił Zbrojnych Polski w Europie.

Jeżeli wcześniej wymienione obszary zagrożeń bezpieczeństwa umieścimy na mapie, to zauważymy, iż najbardziej niespokojonym (kryzysowym) obszarem jest południowo-wschodnia część Europy oraz granicząca z nią południowo-zachodnia część Azji. W praktyce chodzi tu o Półwysep Bałkański, Bliski Wschód, Irak, Iran, Turcję, Kaukaz. Łatwo zauważyć, że w tym obszarze mają swoje interesy i wpływy główne mocarstwa (USA, Chiny i Rosja). Są to państwa należące do NATO, ale i do byłego Związku Radzieckiego. W tym obszarze występują wszystkie religie świata oraz od dawna nie rozwiązany problem palestyński. Wreszcie występują tu organizacje o charakterze terrorystycznym powiązane ze strukturami państwowymi, które coraz częściej sięgają po środki masowego rażenia wykorzystując przy tym fanatyzm religijny. Jest to swoista beczka prochu we współczesnym świecie, która w sposób wyjątkowy zagraża jego bezpieczeństwu. Potwierdzają to zresztą wydarzenia z 11 września bieżącego roku.

Z takiej oceny wynika kilka wniosków dotyczących prognozy rozwoju sytuacji w tym obszarze świata, związanych z tym zagrożeniami oraz budowy perspektywnego systemu obrony.

Przede wszystkim należy uznać, że dalszy rozwój sytuacji w tym rejonie będzie zdeterminowany stopniem zgodności ocen i reakcji głównych mocarstw. Już dziś widać, że zgodność ta daje pozytywne rezultaty i eliminuje skrajne siły (organizacje) destrukcyjne. Będzie ona tak samo potrzebna po zakończeniu operacji zbrojnej. Czy zostanie utrzymana?

Konflikty w omawianym obszarze mają przede wszystkim podłoże narodowościowe i ekonomiczne. Religia jest tu zwykle wykorzystywana jako

element inicjujący lub pogłębiający kryzys. Z tych też powodów rozwiązania problemów w tych obszarach należy poszukiwać głównie w wymiarze politycznym, ekonomicznym i społecznym. Siły zbrojne, wykorzystywane w operacjach zbrojnych lub pokojowych mogą jedynie wspierać działania w tych sferach.

Wyjątkowo złożona sytuacja polityczno-militarna i skala problemów w omawianym obszarze powodują, iż niezwykle ważnym, a zarazem trudnym zadaniem jest niedopuszczenie do pozyskania broni masowego rażenia przez państwa (organizacje) zagrażające bezpieczeństwu. Jest to tym bardziej trudne, gdyż broń taką posiadają różne państwa graniczące z tą strefą, a ponadto coraz bardziej dostępna staje się jej technologia produkcji.

Niepokojące są także uproszczone i bardzo płytkie wnioski dotyczące kierunków dalszego rozwoju systemu obronnego i sił zbrojnych, formułowane w mediach przy okazji ataku terrorystycznego w USA. Niektórzy z występujących tam „ekspertów” zapominają, że atak terrorystyczny może mieć na celu sprowokowanie konfliktu zbrojnego na dużą skalę i przekonują społeczeństwo o potrzebie radykalnej przebudowy sił zbrojnych, a w zasadzie zastąpienia ich siłami specjalnymi. Otóż stoimy na stanowisku, że zagrożenie terrorystyczne, nawet w takim wymiarze jak 11 września w USA jest tylko jedną z możliwych form współczesnych zagrożeń. Natomiast siły zbrojne muszą być przygotowane do przeciwstawienia się zarówno tradycyjnym jak i nowym rodzajom zagrożenia oraz do prowadzenia tradycyjnych i nowych rodzajów operacji w różnych warunkach i obszarach działań. W Afganistanie rzeczywiście potrzebne są siły specjalne. Natomiast w innym rejonie będą potrzebne inne rodzaje wojsk.

Dla Polski i jej systemu obronnego oznacza to, iż w przypadku konfliktu w innym obszarze będąc członkiem sojuszu należy:

- mieć siły zdolne do udziału w operacjach sojuszniczych w rejonach kryzysów;

- dysponować niezbędnymi siłami w celu skutecznego przeciwdziałania atakom terrorystycznym na obszarze kraju;
- w razie potrzeby posiadać odpowiedni narodowy system obronny zdolny do realizacji głównych zadań obronnych na obszarze kraju przy niewielkim wsparciu sojuszniczym.

Te różne grupy zadań możliwe do realizacji na obszarze kraju ale i poza jego granicami wymagają:

- jednolitego systemu obronnego w składzie którego obok sił zbrojnych powinny wystąpić inne formacje zbrojne (policja, straż graniczna, służby specjalne, straż);
- wyspecjalizowanych sił szybkiego reagowania zdolnych przede wszystkim do udziału w operacjach sojuszniczych poza terytorium kraju.

Jednolitość systemu obronnego może być zapewniona przez sprawny system kierowania i dowodzenia wymienionymi siłami wykonawczymi.

Reasumując wpływ czynników zewnętrznych na bezpieczeństwo w Europie należałoby podkreślić, że jego bieżący stan będzie wypadkową:

- z jednej strony, rozwoju sytuacji kryzysowych (zwłaszcza w obszarach konfliktogennych) oraz wynikających stąd różnych rodzajów zagrożeń bezpośrednich i pośrednich;
- z drugiej strony, stanu i sprawności działania struktur (systemów) o charakterze międzynarodowym powołanych w celu zapewnienia bezpieczeństwa określonych państw i przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym.

Chodzi w perspektywie o taki stan, w którym współpraca międzynarodowa i powołane struktury polityczno-militarne będą zdolne do zapobiegania powstawaniu i rozwoju kryzysów w sposób kontrolowany.

1.3. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Do wewnętrznych uwarunkowań bezpieczeństwa państwa i rozwoju sił zbrojnych należy zaliczyć przede wszystkim przyjętą strategię obronności, stan ekonomiczny państwa oraz przygotowanie obronne kraju i społeczeństwa. Także i w tym przypadku istnieje bezpośredni związek między tymi determinantami i o rzeczywistym stanie obronności decyduje ich wypadkowa. Istnieją również ściśle zależności między uwarunkowaniami zewnętrznymi i wewnętrznymi w tej kwestii. Szczególnie jest to widoczne w treści obowiązującej Strategii Obronności RP. Podkreśla ona bowiem dwa filary bezpieczeństwa Polski – obecność w sojuszu obronnym oraz zdolność własnych sił zbrojnych do działań obronnych, zwłaszcza w operacjach sojuszniczych.

Strategia obronności RP uznaje za nadrzędne polskie interesy narodowe i narodowe uwarunkowania ich realizacji. Jest jednocześnie zgodna ze strategią NATO. W praktyce kieruje się następującymi podstawowymi zasadami:¹

- odpowiedzialność narodowa i powszechność obrony;
- solidarność i integracja sojuszu;
- współpraca i partnerstwo;
- umacnianie zaufania i regionalnej stabilności militarnej;
- odstraszanie i wiarygodność;
- elastyczność reagowania obronnego;
- współpraca cywilno-wojskowa;
- bilansowanie potrzeb i możliwości obronnych kraju.

---

¹ Strategia Obronności RP – wyd. MON, 2000 r.

Warto zwrócić uwagę, że w zasadach tych dominuje przekonanie, iż obronność Polski jest przede wszystkim sprawą narodową. Natomiast uczestnictwo w sojuszu jest czynnikiem wspomagającym zdolności obronne kraju, a jednocześnie znacznie rozszerzającym spektrum potencjalnych zadań stojących przed siłami zbrojnymi. Wywiera ono (uczestnictwo) także istotny wpływ na sposób organizacji i przebieg ewentualnych operacji na obszarze kraju, które w większości będą posiadać charakter operacji sojuszniczych. Ponadto obrona powszechna zakłada, że w razie wojny na obszarze kraju, do jego obrony będą angażowane wszystkie struktury państwowe – militarne i pozamilitarne oraz wysiłek całego narodu.

Strategia obronności RP jest w pełni zgodna z założeniami „Koncepcji Strategicznej NATO” przyjętej w 1999 r., i w pełni akceptuje zawarte tam funkcje i zadania sojuszu zmierzające do zachowania bezpieczeństwa. Zgodność ta przejawia się między innymi poprzez:

- umacnianie zwartości sojuszu oraz powiększenie jego potencjału bojowego;
- udział we wspólnym planowaniu obronnym i operacyjnym;
- aktywne uczestnictwo w jego przedsięwzięciach politycznych i militarnych;
- pełna integracja wojskowa SZ RP z siłami innych państw sojuszu;
- udział kadry oficerskiej w strukturach wojskowych sojuszu.

Przykładem integracji i współpracy Polski w Sojuszu jest zwłaszcza obecność jej pododdziałów w zgrupowaniach sił sojuszniczych w byłej Jugosławii, a w najbliższej przyszłości także w Afganistanie. Ma to przede wszystkim dowieść wiarygodności naszych deklaracji, a w dalszym horyzoncie – zapewnić spójność sojuszu i większe bezpieczeństwo.

Równolegle z aktywną postawą w Sojuszu Polska również aktywnie uczestniczy w Europejskiej Polityce Bezpieczeństwa i obrony oraz operacjach reagowania kryzysowego organizowanych przez Unię Europejską.

Olbrzymią wagę przywiązuje także do współpracy z wszystkimi armiami państw sojuszniczych w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju”. Przykładem tego jest tworzenie wspólnych, wielonarodowych jednostek wojskowych z Ukrainą i Litwą, a także wspólne wykonywanie zadań w międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego. Wszystko to służy następującym celom: zwiększeniu ogólnego bezpieczeństwa w rejonie oraz polepszenia i utrzymaniu na wysokim poziomie stosunków z krajami sąsiedzkimi.

Jednocześnie, wraz z umacnianiem zaufania i stabilności polityczno-militarnej, Polska dąży do utrzymania przynajmniej minimalnego potencjału obronnego (zwłaszcza sił zbrojnych) i na takim poziomie jakościowym, by zapewnił on odstraszenie strategiczne w stosunku do potencjalnych przeciwników (z uwzględnieniem obecności w sojuszu) i jednocześnie gwarantował jej wiarygodność obronną w gronie sojuszników. Ten cel jest możliwy do osiągnięcia głównie w wyniku modernizacji uzbrojenia i wyposażenia wojsk oraz systematycznego szkolenia sztabów i wojsk. Wymaga on dużych i systematycznych nakładów finansowych, co nie jest możliwe w przypadku wysokiego bezrobocia i trudności gospodarczych kraju. Zatem warunkiem spełnienia powyższych oczekiwań jest zwiększenie tempa rozwoju kraju i stabilność finansowania armii na określonym poziomie.

Wyjątkowo ważne miejsce w strategii obronności Polski spełnia zasada efektywności reagowania obronnego. Mówi ona, iż zarówno cały system jak i siły zbrojne powinny być zdolne do podejmowania stosownych działań w zależności od rodzaju i stopnia zagrożenia oraz zobowiązań sojuszniczych. W praktyce oznacza to, że determinuje ona model (skład, zadania, zasady funkcjonowania) systemu obronnego i sił zbrojnych. W świetle powyższej zasady ważnym wymogiem wobec sił zbrojnych jest ich zdolność do prowadzenia działań o różnej skali intensywności i różnym charakterze,

na obszarze kraju i poza jego granicami, w układzie sojuszniczym i narodowym.

Podkreśla się również iż wszelkie działania prowadzone przez siły zbrojne, zarówno na obszarze kraju jak i poza jego granicami, powinny charakteryzować się daleko idącą współpracą cywilno-wojskową. Jest oczywistym, że taka współpraca powinna być szeroko rozwijana zwłaszcza w operacjach na obszarze kraju. Wynika to także z wcześniej omawianej powszechności obrony.

Struktury wojskowe i cywilne państwa przygotowuje się do współpracy już w czasie pokoju, a sama współpraca powinna mieć miejsce w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Powinna uwzględniać siły zbrojne własne i sojusznicze. Planowanie takiej współpracy wymaga odpowiednich podstaw prawnych, które nie zostały jeszcze w pełni stworzone.

Zgodnie z treścią przyjętej strategii, system obronny państwa powinien być zdolny do funkcjonowania w trzech podstawowych stanach: pokoju, kryzysie i wojnie. W odniesieniu do tych stanów może prowadzić następujące rodzaje działań strategicznych:

- działania prewencyjno-stabilizacyjne;
- reagowanie kryzysowe;
- działania wojenne.

Działania prewencyjno-stabilizacyjne realizowane w czasie pokoju będą obejmowały bieżące przedsięwzięcia zmierzające do zapobiegania zewnętrznym zagrożeniom polityczno-militarnym poprzez neutralizowanie ich potencjalnych źródeł oraz stabilizowanie i umacnianie bezpieczeństwa w otoczeniu Polski. Temu będą służyć także wspólne inicjatywy związane ze zwalczaniem organizacji terrorystycznych, mafijnych i podziemia gospodarczego.

Reagowanie kryzysowe będzie realizowane w razie wystąpienia bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, sojuszników lub ogólnego

zagrożenia dla pokoju światowego. Działania z tym związane mogą mieć charakter narodowy lub sojuszniczy a ich celem będzie opanowanie kryzysu lub osłona przed jego skutkami. Przykładem takich działań mogą być kolejne operacje międzynarodowe prowadzone na terenie byłej Jugosławii.

Natomiast działania wojenne mogą być prowadzone w razie agresji na Polskę lub jej sojuszników. W działaniach tych może być angażowany cały potencjał obronny państwa lub jego część, a ich celem będzie odparcie agresji przeciwnika. Zwykle będzie to wymagało przygotowania i przeprowadzenia jednej lub kilku operacji militarnych, które będą miały wymiar sojuszniczy.

W zależności od sytuacji i skali oraz celu agresji może ona spowodować lokalny konflikt zbrojny lub konflikt zbrojny na dużą skalę. W każdym z tych przypadków inna będzie rola i zadania Sił Zbrojnych RP w ramach sojuszu, choć zawsze pozostanie ten sam cel ich działania, określony w Konstytucji RP.

Nasuwają się tu wnioski, iż największe i najtrudniejsze wyzwanie dla systemu obronnego Polski jawi się w razie potrzeby obrony własnego terytorium przed agresorem w przypadku konfliktu na dużą skalę. Wiadomo, iż w takiej sytuacji obiektem oddziaływania agresora będą nie tylko elementy tego systemu ale także siły innych państw sojuszniczych przewidziane do użycia na terytorium Polski. Z tych powodów należy przypuszczać, że zwłaszcza w pierwszym etapie strategicznej operacji obronnej większość zadań obronnych (szczególnie lądowych) będzie musiało być realizowane siłami narodowymi przy niewielkim wsparciu sojuszniczym. Oznacza to, iż główne elementy Sił Zbrojnych RP powinny być przygotowywane przede wszystkim do prowadzenia działań opóźniająco-obronnych przy użyciu wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej. Równocześnie system obronny państwa musi być zdolny do zapewnienia dogodnych warunków do przyjęcia sił sojuszniczych, zorganizowania trwałej obrony w głębi

oraz przygotowania przeciwuderzeń. Przy tym, pod pojęciem zapewnienia dogodnych warunków należy rozumieć cały szereg przedsięwzięć zapisanych w obowiązkach „państwa gospodarza” ale także osłony i ochrony obiektów komunikacyjnych, przywracania ich sprawności w przypadku uderzeń przeciwnika, budowy przepraw, itp. Do realizacji tych zadań w strukturach obronnych państwa będą potrzebne określone siły terytorialne.

Zgodnie z planami narodowymi i sojuszniczymi obrona terytorialna Polski będzie obejmowała następujące główne etapy (fazy, zadania) operacji:

- odparcie zmasowanego ataku powietrznego agresora i osłonę najważniejszych obiektów;
- rozpoznanie, osłabienie i zatrzymanie zgrupowania inwazyjnego przeciwnika przy użyciu sił lądowych w atakowanym obszarze oraz przetrzymany z innych kierunków i przejęcie inicjatywy strategicznej;
- doprowadzenie do uzyskania przewagi strategicznej poprzez rozwinięcie głównych sił narodowych i sojuszniczych;
- rozbicie zgrupowania inwazyjnego i zniszczenie potencjału ofensywnego przeciwnika oraz odzyskanie utraconego obszaru w wyniku wykonanych przeciwuderzeń.

Jak już podkreślano, dla systemu obronnego kraju najważniejsze będą pierwsze dwie fazy takiej operacji.

Integralną częścią tych operacji, zgodnie z koncepcją obroną Polski, będą działania wojsk obrony terytorialnej. Celem tych działań ma być:

- zapewnienie powszechności obrony poprzez organizowanie obrony w miastach, w rejonach zurbanizowanych i na drugorzędnych kierunkach oraz ochrony ważnych obiektów w głębi;
- zapewnienie ochrony i sprawności funkcjonowania głównych elementów infrastruktury państwa zapewniających swobodę manewru wojsk

operacyjnych, komunikację oraz zabezpieczenie medyczne i techniczne w głębi obszaru działań (działania w strefie tyłowej);

– dezorganizacja działań agresora w głębi jego ugrupowania (na obszarach czasowo utraconych) poprzez masowe przechodzenie do działań nieregularnych.

Warto również podkreślić, że w przypadku wojny toczonej na obszarze sojuszu ale poza terytorium Polski, część jej sił operacyjnych będzie najprawdopodobniej brać w niej udział w ramach zobowiązań sojuszniczych. Natomiast pozostałe siły operacyjne i całość sił terytorialnych będzie wówczas organizować operację osłonową na obszarze kraju. W operacji tej będą angażowane także pozostałe elementy systemu obronnego (policja, straż graniczna) a jej celem będzie zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego w kraju, osłona i ochrona głównych urzędów i obiektów o znaczeniu państwowym i wojskowym oraz ochrona granic przed napływem grup terrorystycznych i specjalnych. Charakter współczesnych zagrożeń w połączeniu z kolektywną obroną interesów powoduje, iż operacje osłonowe będą zyskać na znaczeniu i staną się integralnym elementem strategicznej operacji prowadzonej w skali sojuszu.

Podkreślano już, że system obronny państwa buduje się w sferze politycznej, militarnej, ekonomicznej i społecznej. W przyszłości, w okresie istnienia dwóch przeciwstawnych układów, dominującą rolę odgrywała w tym względzie sfera polityczna i militarna. Nadrzędne były racje polityczne (ustrojowe) a bezpieczeństwo miało być zapewnione przez utrzymywanie odpowiednio dużego potencjału militarnego w wysokiej gotowości. Świadczą o tym chociażby olbrzymie potencjały militarne utrzymywane przez wiele lat w Europie.

Obecnie wartość systemu obronnego państwa determinowana jest głównie czynnikami ekonomicznymi (poziomem rozwoju gospodarczego) oraz potrzebami społecznymi. Wielkość potencjału militarnego jest zwykle

swoistą wypadkowa potrzeb obronnych i możliwości ekonomicznych państwa, przy tym potrzeby te uwzględniają obecność w sojuszu i układach obronnych. Można przyjąć, że taki model rozwoju systemu obronnego będzie funkcjonował również w perspektywie. Jednakże założenie to będzie słuszne jedynie w przypadku dalszego rozwoju demokratycznych form sprawowania władzy we wszystkich krajach Europy i budowy wzajemnego zaufania. Nie będą temu sprzyjać ewentualne próby odbudowy dwubiegunowego układu politycznego, który zwykle wyzwała potrzebę rywalizacji w sferze militarnej.

W historii znane są przykłady, że państwa o niewielkiej kondycji ekonomicznej kierowały znaczny procent swojego dochodu na rozwój sił zbrojnych. Jednakże dzieje się tak zwykle w przypadku radykalnego wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa lub w przypadku zamiaru dominacji nad potencjalnym przeciwnikiem. Niekiedy w takich sytuacjach może dochodzić do swoistego wyścigu zbrojeń. Stan taki jest korzystny dla rozwoju technik i teorii wojskowych, ale zabójczy dla gospodarki, zwłaszcza państw słabych ekonomicznie.

Z powyższych założeń wynika, że w perspektywie najbliższych lat jednym z podstawowych wyznaczników zakresu i tempa doskonalenia systemu obronnego państwa i rozwoju sił zbrojnych będzie poziom (stan) gospodarczy kraju. Polska wciąż jeszcze znajduje się w okresie transformacji i zmierza do gospodarki wolnorynkowej funkcjonującej w strukturach Unii Europejskiej. Temu podporządkowane są zmiany dokonywane w systemie prawnym i strukturze gospodarki. Niekiedy zmiany te są społecznie bolesne i nie skutkują natychmiastowymi pozytywnymi efektami w sferze ekonomicznej. Mimo tego, gospodarka polska nadal charakteryzuje się dość wysoką dynamiką rozwoju. Można zatem oczekiwać, że w najbliższych latach wzrastać będzie jej stabilność i ofensywność na rynkach zagranicz-

nych. Rosnąć powinien również dochód narodowy, który warunkuje nakłady na obronność.

Istotnym zagrożeniem dla takiej prognozy rozwoju gospodarczego kraju jest wciąż rosnące bezrobocie, sięgające już 20 % oraz ogromny deficyt budżetowy. Stan taki nie pozwala efektywnie wykorzystać znacznego potencjału ludzkiego, obniża dochód narodowy i wywołuje niepokoje społeczne. Należy jednak mieć nadzieję, że nowy układ polityczny powstały po wyborach powstrzyma te niekorzystne zjawiska. W ślad za tym powinno nastąpić stopniowe ożywienie gospodarcze oraz wzrost dynamiki produkcji i dochodu narodowego. W dalszej perspektywie wpłynie to korzystnie także na proces unowocześniania sił zbrojnych.

Niemniej ważnym dla rozwoju systemu obronnego państwa jest uporządkowanie sytuacji prawnej w tym obszarze. System ten musi bowiem być budowany i funkcjonować zgodnie z Konstytucją RP i ustawami określającymi prawa, zasady, normy i obowiązki osób prawnych (obywateli) organów władzy i podmiotów gospodarczych (instytucji) w kwestii obronności. Fundamentalne zmiany, jakie miały miejsce w kraju w ostatnim dwudziestolecu wymagają nowych aktów prawnych normujących problemy obronności. Przede wszystkim nowego uregulowania prawnego wymagają obowiązki władz terenowych i samorządów oraz instytucji na potrzeby obronności kraju. Bez tych uregulowań nie można organizować systemu obronnego i nie mogą funkcjonować jego główne elementy. Mocno utrudnione będzie również spełnienie funkcji państwa-gospodarza w przypadku potrzeby przyjęcia wojsk sojusznicznych na terytorium Polski. Niemożliwa będzie bowiem współpraca cywilno-wojskowa w tym obszarze.

Ustawowo winna być zagwarantowana także procentowa wielkość dochodu narodowego kierowana na potrzeby obronne i siły zbrojne. Pozwoli to prowadzić wieloletnie planowanie rozwoju tych sił i zapewni stabilizację tego procesu. Umożliwi również nawiązanie trwałych relacji między siłami

zbrojnymi i przemysłem zbrojeniowy, które w ostatnim dziesięcioleciu zostały całkowicie utracone. Jest to zjawisko wyjątkowo niekorzystne dla rozwoju zarówno sił zbrojnych jak i przemysłu. Prowadzi bowiem wprost do całkowitego uzależnienia obronności kraju od innych państw i całkowitej degradacji własnych możliwości produkcyjnych. Znacznie ogranicza również zapotrzebowanie na rozwój badań naukowych.

Uregulowań prawnych wymaga również status żołnierzy, który będzie decydował o atrakcyjności zawodu i jakości kadry sił zbrojnych. Ustawa o służbie żołnierzy zawodowych powinna zapewnić im warunki służby porównywalne do tych, jakie obowiązują w armiach sojuszników. Warunki te należą bowiem do określonych standardów obowiązujących w sojuszu a jednocześnie determinują poziom rozwoju i przygotowania zawodowego kadry, dostęp do dóbr kulturalnych oraz kontakty w ramach sojuszu.

Niski status żołnierzy zawodowych w społeczeństwie nie zapewni należytego doboru kandydatów do uczelni wojskowych i pozbawi siły zbrojne wysoko wykwalifikowanych, dyspozycyjnych kadr. Obniży to również mocno poziom rozwoju nauki na potrzeby systemu obronnego. Powyższe wywody wskazują na mocne wzajemne powiązanie czynników o charakterze politycznym, społecznym, prawnym i ekonomicznym, które wspólnie będą wpływały na tempo i kierunek dalszego rozwoju i unowocześniania sił zbrojnych – rys. 1.2.

Można również zauważyć, że dwa z tych czynników (stopień zagrożenia bytu państwa oraz poziom rozwoju ekonomicznego kraju) będą podstawowymi i pierwotnymi wyznacznikami doskonalenia systemu obronnego i rozwoju sił zbrojnych. Ich wpływ na te procesy będzie bezpośredni i pośredni. Bezpośrednio decydują one bowiem o potrzebach i możliwościach rozwoju, a ponadto wpływają także na stan świadomości społeczeństwa. Stymulują również procesy legislacyjne, a więc wpływają na stan

Rys. 1.2. Wzajemne powiązania wyznaczników stymulujących rozwój i nowoczesność sił zbrojnych

prawny dotyczący problemów obronnych. Będą także decydować o stanie nauki i szkolnictwa funkcjonującego na potrzeb obronności. Jednocześnie warto zauważyć, że to właśnie przez ten element systemu wiedzie główna droga do nowoczesności sił zbrojnych. Stan nauki i szkolnictwa będzie bowiem decydował o poziomie przygotowania kadr oraz kierunkach modernizacji technicznej tych sił.

1.4. CHARAKTER POTENCJALNYCH ZAGROŻEŃ

Mimo wielu korzystnych zmian na mapie politycznej świata zaistniałych pod koniec ubiegłego stulecia okazuje się, że świat ten nie został uwolniony od zagrożeń. Zarówno ostatnie wydarzenia jak i dalsze prognozy rozwoju sytuacji pozwalają sądzić, iż ludzkość stoi przed nowymi wy-

zwaniami, a zagwarantowanie bezpieczeństwa będzie w przyszłości zadaniem niezwykle ważnym ale i wyjątkowo trudnym. Nie ulega natomiast wątpliwości, że zdecydowanie zmienił się rodzaj i charakter tych zagrożeń. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym coraz częściej obok tradycyjnych zagrożeń pojawiają się zagrożenia o charakterze niemilitarnym, które również mogą być przyczyną poważnych kryzysów społeczno-ekonomicznych.

Prowadzone oceny dowodzą, że nadal dla bezpieczeństwa najważniejsze zagrożenie stanowią kryzysy o charakterze politycznym. W przyszłości – przy dwubiegunowym układzie sił w Europie – sytuacja w tym względzie była dość jasna. Względna równowaga sił oraz wyraźny podział wpływów przez długie lata eliminowały możliwość występowania lokalnych konfliktów zarówno między biegunowych jak i wewnętrznych. Źródła takich konfliktów były eliminowane w zarodku (np. Czechosłowacja w 1968 r.) przy użyciu wszelkich dostępnych środków politycznych i militarnych. Olbrzymie nasycenie Europy Środkowej wojskami zdolnymi do prowadzenia działań zaczepnych oraz lansowana wówczas koncepcja masowego użycia broni jądrowej wykluczały możliwość prowadzenia ograniczonych działań zbrojnych na tym kontynencie zarówno w kategorii obszaru jak i ich intensywności. Istniała zatem alternatywa: utrzymać pokój w obowiązującym układzie lub zdecydować się na konflikt o skali światowej i nieobliczalnych skutkach. Zwykła logika wskazywała, że należało wybierać opcję pierwszą, a rozwiązań na przyszłość poszukiwać nie w sferze militarnej lecz politycznej, społecznej i ekonomicznej.

Dziś, gdy zniknął tamten dwubiegunowy podział oceny zagrożeń militarnych są bardziej złożone i trudne.¹ Europa nie posiada bowiem jeszcze swojego ostatecznego kształtu politycznego. Nie wszystkie kraje, złasz-

---

¹ Szerzej te problemy omówiono w pracy zatytułowanej: „Wojska lądowe w systemie obronnym kraju”. Cz.I. „Uwarunkowania polityczno-militarne i ich wpływ na rolę i zadania wojsk lądowych w systemie obronnym kraju w czasie pokoju, kryzysu i wojny”.

cza w Europie środkowej i wschodniej określiły jednoznacznie swoje stanowisko w kwestii kierunku rozwoju i powiązań politycznych. Niektóre z nich wciąż balansują między dawnymi powiązaniem polityczno-gospodarczymi a nowymi możliwościami w zjednoczonej Europie. Wiele z nich nie posiada jeszcze rozwiązanych problemów narodowościowych i ekonomicznych. Dodatkowym niebezpieczeństwem potęgującym te problemy są sytuacje kryzysowe w sferze ekonomicznej, które coraz częściej występują w różnych częściach świata. Nie omijają one także Polski i krajów sąsiednich. Wiadomo bowiem, że na skutki kryzysu ekonomicznego najbardziej narażone są kraje słabo rozwinięte o nieutrwalonej gospodarce wolnorynkowej do których niewątpliwie można zaliczyć państwa byłego Układu Warszawskiego i obecnego WNP.

Jak dowodzą ostatnie wydarzenia, sytuacja kryzysowa w Europie może być spowodowana także przez wydarzenia odległe od granic tego kontynentu. Wynika to z powiązań polityczno-gospodarczych istniejących w obecnym świecie i pogłębianych w ramach tzw. globalizacji.

Wiadomo, że zagrożenia militarne są pochodną sytuacji kryzysowych w sferze politycznej, społecznej i ekonomicznej. Zatem, uwzględniając powyższą złożoność sytuacji w Europie i świecie w perspektywie najbliższych kilkunastu lat można przewidywać dużą różnorodność prawdopodobnych zagrożeń o różnym charakterze i stopniu nasilenia.

Z prowadzonych ocen, które zresztą zgodne są z poglądami autorów wielu publikacji wynika, że Europa na początku XXI wieku najbardziej narażona będzie na lokalne konflikty militarne o ograniczonym zasięgu i niewielkiej intensywności.¹ Konflikty te mogą mieć podłoże nacjonalistyczne, religijne lub ekonomiczne. Mogą występować na obszarze jednego

---

¹ „Międzynarodowe uwarunkowania bezpieczeństwa Polski w perspektywie 2020 roku” – tezy na seminarium organizowane w Wydziale Strategiczno-Obronny.

lub kilku krajów. Nie izolowane, będą miały tendencję do rozprzestrzenienia się i mogą być początkiem konfliktu militarnego na dużą skalę.

Charakterystycznym zjawiskiem towarzyszącym konfliktom lokalnym może być migracja ludności poza granice kraju (poza obszar) gdzie prowadzone są działania zbrojne, często połączone z prześladowaniem grup narodowościowych. W konfliktach lokalnych, zwłaszcza prowadzonych na obszarze jednego kraju, w działaniach zbrojnych mogą być zaangażowane zarówno wojska regularne jak i oddziały o charakterze partyzanckim, a działania te mogą mieć charakter działań nieregularnych bez wyraźnych linii frontu. Ich intensywność może być mocno zróżnicowana w czasie i przestrzeni. Konflikty takie będą się najprawdopodobniej charakteryzować także niejasnymi celami stron i przewlekłością.

W dalszej perspektywie nie można wykluczyć także konfliktów lokalnych między różnymi krajami, w tym nawet członkami tego samego sojuszu. Ich przyczyną mogą być przede wszystkim kryzysy wywołane wokół mniejszości narodowych oraz uwarunkowania historyczne (chęć rewizji granic). Przykładem tego może być sytuacja kryzysowa na południu Europy między Grecją i Turcją. Tego rodzaju konflikty mogą się charakteryzować ograniczonymi celami, krótkim czasem trwania oraz regularnymi działaniami wojsk. Jednakże należy sadzić, że potencjalny agresor w takim konflikcie będzie wcześniej intensywnie zabiegał na forum międzynarodowym o uzasadnienie ewentualnej agresji i poparcie jej (lub przynajmniej ciche przyzwolenie) przez inne kraje.

Biorąc pod uwagę położenie Polski w Europie, jej obecność w sojuszu oraz aktywność w operacjach pokojowych można uznać, że w każdym z wymienionych rodzajów konfliktów lokalnych mogą być zaangażowane w przyszłości Siły Zbrojne RP. Przy tym nie należy wykluczyć także przypadku, że konflikty takie mogą obejmować również obszar Polski lub jego część. Oznacza to, że w perspektywie siły zbrojne częściej mogą być anga-

zowane do wykonania różnych zadań w operacjach sojuszniczych prowadzonych zarówno na terenie kraju jak i poza jego granicami.

Współczesny świat musi się liczyć także z nowym rodzajem zagrożeń o charakterze militarnym. Należy do nich zaliczyć przede wszystkim międzynarodowy terroryzm polityczny, który ostatnio sięga po różnorodne nowe, niekonwencjonalne środki walki, w tym również broń masowego rażenia. Na zagrożenia takie narażone są głównie kraje o wysokim poziomie rozwoju i dominującej pozycji w świecie. Natomiast źródłem takich zagrożeń obecnie i w przyszłości będą przede wszystkim kraje (narody, grupy), które nie dysponują dostatecznym potencjałem by swoje zamiary realizować w inny sposób. Ich podłożem jest głównie fanatyzm religijny oraz nierówności ekonomiczne współczesnego świata. Może nim być także skrajny nacjonalizm. Ocenia się, że wstąpienie Polski do NATO i udział polskich sił w operacjach poza granicami kraju może zwiększyć zagrożenie naszego kraju ze strony terroryzmu światowego.

Walka z terroryzmem będzie wymagała skoordynowanych działań w wielu płaszczyznach (politycznej, ekonomicznej i militarnej) i zaangażowania różnych sił, w tym niekiedy również sił zbrojnych. Zadaniem sił zbrojnych wobec takich zagrożeń będzie uprzedzenie potencjalnego agresora i niszczenie jego baz, ośrodków szkolenia, miejsc dyslokacji oraz środków przenoszenia i rażenia w trakcie ich produkcji i przechowywania. Jest to zadanie wyjątkowo trudne, wymagające akceptacji opinii światowej i posiadania odpowiednich sił zdolnych do prowadzenia operacji w różnych rejonach świata i w różnych warunkach terenowych. Ponadto siły zbrojne muszą być zdolne także do udziału w likwidacji skutków ataków terrorystycznych wykonywanych przy użyciu różnych środków, w tym także broni masowego rażenia.

Wnikliwa ocena sytuacji polityczno-militarnej w świecie i możliwe prognozy jej rozwoju wskazują, że w dalszej perspektywie w Europie nie

można całkowicie wykluczyć także zagrożeń i konfliktów militarnych na dużą skalę. Prawdopodobieństwo wystąpienia takiego czarnego scenariusza jest dziś mało prawdopodobne i będzie uzależnione przede wszystkim od rozwoju sytuacji w Europie wschodniej i innych częściach świata, od poziomu i tempa demokratyzacji życia społeczeństw w tych obszarach. Niekorzystne procesy w tym względzie mogą być przyspieszone przez kryzysy ekonomiczne i izolację państw w tych obszarach przez kraje wysoko rozwinięte.

Konflikt zbrojny w Europie może być także następstwem silnego kryzysu lub konfliktu zbrojnego w innej części świata i sprzeczności głównych mocarstw w jego ocenie. Zaangażowanie Sojuszu, a zwłaszcza USA w taki konflikt poza Europą może zdecydowanie zakłócić stan bezpieczeństwa na tym kontynencie i zwiększyć stopień zagrożenia.

W wyniku wielu uzgodnień międzynarodowych zawartych na przestrzeni ostatnich lat w Europie zdecydowanie obniżono potencjały bojowe wojsk. Systematycznie obniżany jest również stan broni jądrowej. Z Europy Środkowej wycofane zostały główne zgrupowania, które przez wiele lat były zdolne do natychmiastowych działań na szerokim froncie. Dotyczy to również wielu taktycznych i operacyjno-taktycznych środków przenoszenia broni jądrowej oraz lotnictwa uderzeniowego. Prawie wszystkie państwa w tej części Europy znacznie zredukowały liczebność swoich wojsk. W tej sytuacji konflikt międzynarodowy w Europie o dużej skali jest dziś mało prawdopodobny bez dłuższych przygotowań agresora, mobilizacji jego gospodarki i sił zbrojnych oraz przemieszczeń zgrupowań wojsk operacyjnych na kierunki uderzeń. Zatem baczna, bieżąca obserwacja rozwoju sytuacji polityczno-militarnej w świecie powinna z dostatecznym wyprzedzeniem sygnalizować przygotowania potencjalnego agresora do wywołania konfliktu na dużą skalę. Nie dotyczy to uderzeń lotniczych i raketowych, które mogą być wykonane bez potrzeby dłuższych przygotowań i spełnić

rolę swoistego aktu terrorystycznego na dużą skalę. Jednakże można sądzić, iż uderzenia takie mogą być jedynie początkiem konfliktu na dużą skalę.

Konflikt taki swym zasięgiem może objąć znaczną część kontynentu i angażować potencjał wielu państw, niekiedy także z innych kontynentów. Szybko może przerodzić się w konflikt o zasięgu światowym. W zależności od rozwoju sytuacji i kierunków zagrożeń Siły Zbrojne RP w takim konflikcie mogą być użyte w całości na obszarze kraju lub w części poza jego granicami. Podstawowym zadaniem wojsk będzie wówczas obrona ważnych obszarów w skali strategicznej, powstrzymanie działań zaczepnych agresora, przygotowanie i wykonanie przeciwuderzeń i odzyskanie czasowo utraconych rejonów. Należy sądzić, że zadania te będą realizowane w układzie koalicyjnym przy zaangażowaniu sił terytorialnych i operacyjnych wszystkich rodzajów sił zbrojnych.

Za istotne zagrożenia dla obronności i bezpieczeństwa Polski należy uznać także aktualną symulację społeczno-ekonomiczną w kraju, na która składają się:

- krytyczny stan finansów publicznych;
- bardzo wysoki poziom bezrobocia;
- minimalny przyrost dochodu narodowego;
- skutki wielu reform znacznie odbiegające od oczekiwanych.

Do tego należy dodać również ciągłe reformowanie systemu obronnego i sił zbrojnych prowadzone często metodą „prób i błędów”. Świadczą o tym chociażby tworzone i rozwiązywane struktury oraz wyłącznie ilościowe wyznaczniki tych reform. Brak środków na gruntowną modernizację armii powoduje, iż reformy te sprowadzają się głównie do znacznego obniżenia jej stanu i zmian strukturalnych. Łącznie taki stan nie wpływa korzystnie na umacnianie systemu obronnego państwa i sprawne jego funkcjonowanie.

Dokonując oceny perspektywicznych zagrożeń można mówić o zagrożeniach bezpośrednich i pośrednich. Zagrożeniami bezpośrednimi będą te, które zagrażają wprost bezpieczeństwu i interesom kraju (sojuszu). W wyniku takich zagrożeń istnieje prawdopodobieństwo utraty suwerenności, części lub całości terytorium kraju albo pozbawienie możliwości swobodnego rozwoju społeczeństwa.

Zagrożenia pośrednie to takie, które zmieniają ogólny układ na kontynencie na niekorzystny dla dalszego rozwoju, rodzą inne zagrożenia bezpośrednie, destabilizują sytuację społeczną, polityczną, ekonomiczną i militarną w rejonie oraz zagrażają procesom demokratyzacji i pokoju.

W chwili obecnej i w perspektywie trudno własne bezpieczeństwo utożsamiać jedynie ze skutecznością obroną własnego terytorium i własnych interesów. Chcąc eliminować zagrożenia bezpośrednie należy eliminować już zagrożenia pośrednie. Wpływa to korzystnie na bezpieczeństwo całego kontynentu i zapewnia rozwój wszystkim narodom. Jednocześnie rozszerza to zakres zadań sił zbrojnych, a w tym wojsk lądowych zmienia ich rodzaj i treść. Przy takiej koncepcji tworzenia bezpieczeństwa zarówno w teorii jak i w praktyce użycia wojsk pojawiają się nowe zadania sił zbrojnych. Ich celem jest zapobieganie konfliktom zbrojnym oraz wymuszanie i utrwalanie pokoju w rejonach konfliktogennych. Jest to nowy rodzaj zadań, występujących zwykle poza obszarem własnego kraju które wymagają innego przygotowania wojsk, a niekiedy także odmiennych struktur i wyposażenia. Działania wojsk w takich operacjach mogą mieć charakter militarny i niemilitarny.

Dokonując zatem oceny zagrożeń militarnych na potrzeby bezpieczeństwa należy jej dokonywać nie tylko w odniesieniu do terytorium i interesów Polski ale do całego sojuszu. Jak bowiem wskazują najnowsze doświadczenia, zadania dla wydzielonych sił polskich mogą się pojawić w różnych częściach Europy, a nawet poza jej granicami. Wówczas będą

one realizowane w ścisłym współdziałaniu z wojskami innych państw pod dowództwem sojuszniczym. Dla całych Sił Zbrojnych RP niesie to nowe, olbrzymie wyzwania w wielu płaszczyznach.

Niezależnie od tego nadal główne zadania dla sił zbrojnych pozostają na obszarze własnego kraju i polegają na zapewnieniu jego integralności terytorialnej, suwerenności i bezpieczeństwa. W tym celu wojska lądowe, w razie potrzeby, będą organizować stosowne operacje lub brać w nich udział realizując określone zadania. Mogą to być operacje o charakterze militarnym lub antykryzysowym, sojuszniczym, przy zaangażowaniu całości lub części sił zbrojnych.

2. MOŻLIWE OPERACJE NA OBSZARZE KRAJU

Charakterystyka uwarunkowań polityczno-militarnych początku XXI wieku, zawarta w rozdziale pierwszym niniejszego opracowania, ukazała spektrum możliwych zagrożeń o charakterze militarnym i niemilitarnym. Wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy to także punkt wyjścia nad rozważaniami dotyczącymi możliwych operacji militarnych wojsk lądowych na obszarze Rzeczypospolitej.

Stosownie do strategicznych celów państwa w dziedzinie bezpieczeństwa oraz charakteru zewnętrznych wyzwań i zagrożeń, strategia obronności (obrony narodowej) Rzeczypospolitej Polskiej obejmuje trzy główne koncepcje strategiczne:

- strategiczną koncepcję stabilizacyjno-prewencyjną (zapobieganie konfliktom i kształtowanie bezpiecznego otoczenia Polski);
- strategiczną koncepcję antykryzysową (opanowywanie kryzysów i osłona przed ich skutkami);
- strategiczną koncepcję wojenną (prowadzenie działań wojennych).

Powyższy zbiór nie jest zbiorem zamkniętym. Nieodzowne jest nieustanne analizowanie zjawisk i stosownie do możliwości zaistnienia negatywnych wydarzeń, uwzględniania ich w stosownych planach (koncepcjach) działania. O niespotykanej dotychczas skali, terrorystyczny atak na państwo należące do Sojuszu Północnoatlantyckiego, ukazał nowe zagrożenia, które mogą pojawić się jako zagrożenia bezpieczeństwa naszego państwa. Może ono mieć różny charakter, zawsze jednak następuje zagrożenie państwa, mogą być (i najczęściej są) ofiary oraz straty materialne. Z tego też powodu akty terrorystyczne (terroryzm) został zakwalifikowany jako zagrożenie o charakterze militarnym. Możliwe spektrum zagrożeń bezpieczeństwa państwa ukazuje rysunek 2.1.

CHARAKTER WSPÓŁCZESNYCH ZAGROŻEŃ

ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

ZAGROŻENIA O CHARAKTERZE MILITARNYM

- konflikt zbrojny na dużą skalę;
- lokalne konflikty zbrojne;
- działalność terrorystyczna
i przestępcza
zorganizowanych grup

ZAGROŻENIA O CHARAKTERZE NIEMILITARNYM

- klęski żywiołowe;
- katastrofy przemysłowe
i komunikacyjne
o dużych rozmiarach

Rys. 2.1. Charakter współczesnych zagrożeń

Niezależnie jednak od charakteru zagrożenia, wspomniane koncepcje strategiczne traktują nadrzędnie polskie interesy narodowe oraz uwzględniają w pełni naszą specyfikę warunków ich realizacji. Jednocześnie muszą być odpowiednio skorelowane ze strategią koalicyjną NATO, zgodność bowiem polskiej strategii narodowej ze strategią Sojuszu jest jednym z podstawowych warunków jej skuteczności i wiarygodności. Dlatego też zasadne wydaje się przybliżyć założenia tych koncepcji strategicznych, aby następnie na ich tle przedstawić możliwe operacje wojsk lądowych na obszarze kraju.

2.1. PODSTAWOWE WYZNACZNIKI MOŻLIWYCH OPERACJI NA OBSZARZE KRAJU

Z uwarunkowań i priorytetów NATO oraz zasadniczych kwestii naszych założeń polityczno-militarnych wynika, iż **strategiczna koncepcja (strategia) stabilizacyjno-prewencyjna** jawi się jako ta, która współcześnie może odegrać bardzo istotną rolę. Wynika to głównie z faktu, że istotą tej koncepcji jest wczesne rozpoznanie wyzwań strategicznych oraz potencjalnych źródeł zagrożeń i podjęcie działań dla sprostania owym wyzwaniom oraz profilaktycznego likwidowania możliwości przerodzenia się zagrożeń w realny konflikt.

Strategia stabilizacyjno-prewencyjna ma dużo wielorakich powiązań i wzajemnych uzależnień, coraz większe znaczenie i wzrastające szanse skuteczności. Ten dział polskiej strategii bezpieczeństwa staje się integralnym elementem szerszej strategii międzynarodowych wysiłków w tym względzie, podejmowanych zwłaszcza w ramach NATO, OBWE i ONZ.

W ramach strategii stabilizacyjno-prewencyjnej należy przewidywać realizację następujących głównych zadań strategicznych:

- aktywne formowanie (kształtowanie) bezpiecznego środowiska międzynarodowego w otoczeniu Polski – poprzez wspólne z innymi partnerami opracowywanie i wdrażanie mechanizmów i struktur wzajemnego bezpieczeństwa, w tym działanie na rzecz kontynuacji procesu poszerzania NATO, jako głównego składnika przyszłego systemu wzajemnego bezpieczeństwa;
- budowanie strefy wzajemnego zaufania w otoczeniu Polski – poprzez rozwijanie konstruktywnego współdziałania w dziedzinie bezpieczeństwa ze wszystkimi sąsiadami, ze skoncentrowaniem wysiłku na sąsiadach nie będących członkami NATO;
- wspieranie wysiłków partnerów w bliższym i dalszym otoczeniu w bezkonfliktowym przeprowadzaniu transformacji ustrojowych, zwłasz-

cza w przekształcaniu struktur wojskowych, głównie poprzez pomoc militarną, w tym tworzenie wspólnych, wielonarodowych formacji wojskowych;

- stałe monitorowanie sytuacji w szczególnie konfliktogennych rejonach i neutralizowanie źródeł potencjalnych zagrożeń, zwłaszcza poprzez uczestniczenie w międzynarodowych stabilizacyjno-prewencyjnych misjach pokojowych;

- odstraszenie militarne – poprzez utrzymywanie na poziomie adekwatnym do potrzeb i możliwości państwa sił zbrojnych - zarówno wydzielanych do struktur koalicyjnych NATO, jak i pozostających w wyłącznej dyspozycji narodowej oraz demonstrowanie ich gotowości i sprawności operacyjnej do użycia w warunkach kryzysu i wojny.

Z kolei strategiczna **koncepcja (strategia) antykryzysowa** ma przede wszystkim wymiar międzynarodowy. Jednak Polska jest zdecydowana wnieść konieczny wkład do międzynarodowych wysiłków w tej dziedzinie, zwłaszcza aktywnie uczestniczyć w opanowywaniu kryzysów w jej bliższym i dalszym otoczeniu, a także w reagowaniu na paramilitarne i pozamilitarne zagrożenia kryzysowe o wymiarze transnarodowym.

W ramach strategii antykryzysowej Polska jest gotowa – wspólnie z innymi partnerami międzynarodowymi – uczestniczyć w realizacji następujących zadań strategicznych:

- lokalizowanie pojawiającego się kryzysu i stymulowanie jego jak najszybszego rozwiązania – poprzez izolowanie rejonów objętych konfliktem oraz presję militarną i pozamilitarną (ekonomiczną, informacyjną, psychologiczną itp.) na strony konfliktu;

- wsparcie militarne i pozamilitarne wysiłków stron konfliktu na rzecz jego rozwiązania i utrzymania pokoju – poprzez pomoc ekonomiczną, organizacyjną, humanitarną, doradczą itp. oraz przeprowadzenie wojskowych operacji utrzymywania pokoju;

- bezpośrednio zaprowadzenie pokoju – poprzez przeprowadzenie interwencyjnych operacji militarnych i rozbięcie lub rozbrojenie formacji zbrojnych skonfliktowanych stron;
- osłona przed skutkami kryzysu na dużą skalę (regionalnego lub ponadregionalnego) – poprzez zorganizowanie i przeprowadzenie kompleksowej (zbrojnej i pozazbrojnej) operacji osłonowej;
- przeciwdziałanie transnarodowym paramilitarnym i pozamilitarnym zagrożeniom kryzysowym – poprzez zwalczanie transnarodowych grup i organizacji przestępczych oraz likwidowanie skutków sytuacji kryzysowych spowodowanych ich działalnością lub też będących następstwem wielkich katastrof bądź klęsk przyrodniczo-cywilizacyjnych.

Wielu analityków jest zdania, iż na pierwszym miejscu powinny się znajdować kwestie dotyczące strategicznej koncepcji (strategii) wojennej, jako zjawiska (gdy zaistnieje), które będzie miało najistotniejsze znaczenie dla wielu późniejszych poczynań dotyczących funkcjonowania państwa i koalicji. W tego rodzaju poglądach jest wiele racji. Nie rzecz jednak w umiejscowieniu, a trafności dostrzegania złożoności problemu i możliwych skutków konsekwencji zmagania militarnych.

Nasze członkostwo w NATO powoduje, że podstawową odmianą wojny, jaka może dotknąć Polskę, jest wojna koalicyjna. Dlatego z punktu widzenia polskiej strategii obronności można wyróżnić dwa jej rodzaje: odparcie agresji na NATO obejmującej bezpośrednio terytorium Polski i udział w odparciu agresji na NATO poza terytorium Polski. Nie można również całkowicie wykluczyć zbrojnego konfliktu lokalnego w otoczeniu Polski lub wymierzonego przeciwko Polsce, przy jednoczesnym terroryzowaniu użyciem broni jądrowej głównych państw Sojuszu¹.

---

¹ Gaspar Weinberger, *Następna wojna światowa*, Warszawa 1998 r.

Nawet wstępna analiza możliwych zagrożeń pozwala sądzić, iż największe obciążenia i wysiłki Polska musiałaby ponosić w razie wojny obronnej na własnym terytorium. W tym wypadku angażowany byłby cały potencjał obronny państwa – militarny i pozamilitarny. Strategiczna myśl przewodnia działań obronnych państwa zakłada w takich warunkach skoordynowane wykorzystanie narodowego potencjału obronnego z użyciem na terytorium Polski potencjału koalicyjnego NATO w celu odparcia uderzenia agresora i takiego zniszczenia jego potencjału ofensywnego, aby uniemożliwić mu podjęcie w przyszłości ponownej próby agresji – przy jednoczesnym maksymalnym uchronieniu własnej ludności i majątku narodowego od strat i zniszczeń.

Zbrojne działania wojenne na terytorium Polski – w zależności od skali – miałyby charakter jednej lub kilku koalicyjnych kampanii obronnych i zaczepnych, składających się z równoczesnych lub kolejnych operacji i bitew na lądzie, morzu i w powietrzu, z wykorzystaniem także koalicyjnych środków oraz sprzężonych z regularnymi i nieregularnymi działaniami narodowych sił obrony terytorialnej. W ramach tych działań realizowane byłyby następujące główne zadania strategiczne:

- zatrzymanie i osłabienie zgrupowania inwazyjnego przeciwnika umożliwiające przejęcie inicjatywy strategicznej – poprzez przeprowadzenie operacji obronnych i / lub opóźniającej w początkowym okresie wojny;
- stworzenie przewagi strategicznej – poprzez strategiczne rozwinięcie sił głównych na teatrze wojny (mobilizacja i przegrupowanie sił narodowych oraz koalicyjnych odwodów strategicznych z głębi);
- rozbicie zgrupowania inwazyjnego i zniszczenie potencjału ofensywnego przeciwnika – poprzez zorganizowanie i wykonanie przeciwnatarcia strategicznego.

Dążąc do osiągnięcia powyższych celów wojska lądowe, jako podstawowy komponent Sił Zbrojnych RP, będą zmuszone realizować przede

wszystkim zadania pierwszego etapu, organizując operacje opóźniające i obronne bez znaczącego wsparcia lądowego sił sojusznicznych, zwłaszcza w przypadku rozpoczęcia ewentualnego konfliktu zbrojnego rozpoczętego z elementem zaskoczenia. Wymienione operacje będą ściśle sprzężone z działaniami narodowych sił obrony terytorialnej, które przygotowane są do wykonywania dwojakiego rodzaju zadań strategicznych:

- ochrony i zapewnienia bezpiecznego funkcjonowania różnych obiektów infrastruktury, ważnych z punktu widzenia swobody manewru i przepływu informacji oraz niezbędnych do logistycznego wsparcia i obsługi operacyjnych zgrupowań, narodowych i koalicyjnych;

- dezorganizowania operacji przeciwnika, głównie poprzez prowadzenie zakrojonych na szeroką skalę różnorodnych działań nieregularnych na tyłach i w ugrupowaniu jego wojsk, w tym także w ramach funkcjonowania i walki czynnej struktur państwa podziemnego na terytoriach czasowo okupowanych przez agresora.

Działania wojsk obrony terytorialnej łączyć będą przy tym operacje zgrupowań koalicyjnych z obronnym funkcjonowaniem całej struktury pozamilitarnej państwa w czasie wojny.

W przypadku lokalnego konfliktu militarnego głównymi zadaniami wojsk lądowych SZ RP byłoby:

- organizowanie i prowadzenie operacji obronnych;
- organizowanie i wykonywanie przeciwuderzeń;
- uczestnictwo w operacjach zapewniających bezpieczeństwo publiczne organizowanych przez MSWiA.

Wspomniane zagrożenie terroryzmem i wynikające z działalności przestępczej zorganizowanych grup nie wykluczają zaangażowania wojsk lądowych do udziału w operacjach antyterrorystycznych.

MOŻLIWE OPERACJE MILITARNE WOJSK LĄDOWYCH SZRP

RODZAJE KONFLIKTU (ZAGROZENIA)

Konflikt zbrojny
na dużą skalę

• organizowanie i prowadzenie operacji opóźniających w ramach strategicznej operacji obronnej Sojuszu;

• udział w sojusznicznych operacjach obronnych;

• udział w sojusznicznych operacjach zaczepnych w ramach przeciwwuderzeń i przeciwnatarcia

Lokalny konflikt
militarny

• organizowanie i prowadzenie operacji obronnych oraz operacji osłonowej;

• organizowanie i wykonywanie przeciwwuderzeń;

• udział w operacjach zapewniających bezpieczeństwo publiczne organizowanych przez MSWiA

Działalność terrorystyczna
i przestępcza
zorganizowanych grup

Udział w operacjach
antyterrorystycznych

Rys. 2.2. Możliwe operacje wojsk lądowych na obszarze kraju

Z przedstawionych kwestii wynika wniosek, iż najistotniejsze znaczenie będzie miało likwidowanie zagrożeń naszego państwa o charakterze militarnym. Dlatego w następnej kolejności rozpatrzone zostaną różnorodne zagadnienia, dotyczące operacji o charakterze militarnym podczas ewentualnego konfliktu zbrojnego, na terytorium naszego państwa.

2.2. OPERACJE WOJSK LĄDOWYCH O CHARAKTERZE MILITARNYM

2.2.1 Kwestie ogólne

W świetle wcześniejszych analiz, zwłaszcza wniosków wynikających z rozdziału pierwszego, bezpieczeństwo przyszłej Europy ma być zapewnione przede wszystkim poprzez zapobieganie kryzysom i wczesną likwidację ognisk zapalnych (zagrożeń). Służyć temu mają zarówno działania w sferze politycznej, jak i militarnej, w czym wydatny udział będą miały także Wojska Lądowe RP.

Powszechnie wiadomo, że zagrożenia militarne są pochodną sytuacji kryzysowych w sferze politycznej, społecznej i ekonomicznej. Zatem, uwzględniając powyższą złożoność sytuacji w Europie, w perspektywie najbliższych kilkunastu lat można przewidywać dużą **różnorodność prawdopodobnych zagrożeń militarnych**. Z ocen prowadzonych przez zespół badawczy, które zresztą zgodne są z poglądami autorów wielu publikacji wynika, że Europa na początku XXI wieku najbardziej narażona będzie na lokalne konflikty militarne o ograniczonym zasięgu i niewielkiej intensywności. Konflikty te mogą mieć podłoże nacjonalistyczne, religijne lub ekonomiczne. Mogą występować na obszarze jednego lub kilku krajów. Nie izolowane, będą miały tendencję do rozprzestrzeniania się i mogą być początkiem konfliktu militarnego na dużą skalę.

Jak już podkreślono, konflikt międzynarodowy w Europie o dużej skali jest dziś mało prawdopodobny, ale nie można go wykluczyć. Konflikt taki swym zasięgiem może objąć obszar naszego państwa lub znaczną jego część. Szybko może przerodzić się w konflikt o znacznie szerszym zasięgu, nie wykluczając zasięgu światowego.

2.2.2 Ogólna charakterystyka działań zbrojnych

Prognozując przebieg przyszłych działań zbrojnych należy zaznaczyć, że istotnym założeniem koncepcji operacji i użycia wojsk lądowych będzie obszar wojny. Jednak, nawet gdy wojna będzie się toczyła na terenie jednego państwa lub tylko jego części, możliwe będzie jej rozszerzenie na większy obszar. Skutki rozszerzenia obszaru konfliktu zbrojnego mogą zachwiać podstawami bezpieczeństwa całego kontynentu. Nietrudno dostrzec, że środki walki, jakimi będą dysponowały walczące strony już w początkowej fazie konfliktu, mogą objąć swym zasięgiem teren naszego państwa, a ich możliwości będą sięgały daleko poza ten obszar. To one zdeterminują sposoby prowadzenia operacji wojsk lądowych oraz zadań poszczególnych komponentów sił zbrojnych, uczestniczących w operacjach połączonych.

Realne będzie stawianie zadań wojskom lądowym na bardzo dużą głębokość. Dotyczy to nie tylko możliwości wykonania precyzyjnych uderzeń ogniowo-elektronicznych. Współczesne zgrupowanie aeromobilne może działać na głębokości dochodzącej nawet do kilkuset kilometrów od linii (rubieży) styczności wojsk, a jego możliwości pozwalają na samodzielne prowadzenie walk przez kilka dni. Podkreśla to możliwość wytworzenia dużego ogniska walki na zapleczu przeciwnika. Duże możliwości sił aeromobilnych (zgrupowań powietrzno-desantowych) w pewnych sytuacjach pozwalają postrzegać je także jako zasadniczy element do osiągnięcia założonego celu konfliktu zbrojnego o ograniczonym zasięgu.

Wykształcą się nowe relacje między frontem a zapleczem. Chociażby z uwagi na wzrost zasięgu rażenia oraz możliwości współczesnych środków rażenia i obowiązujących zasad ich wykorzystywania cały obszar naszego państwa może znajdować się w zasięgu oddziaływania strony przeciwnej. Cele położone w dowolnej odległości od linii frontu mogłyby być obiektami precyzyjnych lub powierzchniowych uderzeń. Skutki i uciążliwości działań wojennych dotyczyłyby wszystkich elementów ugrupowania operacyjnego wojsk lądowych, niezależnie od ich miejsca położenia.

Są przesłanki, które pozwalają przypuszczać, iż przyszłe działania wojenne charakteryzować się będą dużą ruchliwością wojsk. Będzie ona widoczna na wszystkich poziomach sztuki wojennej. Postrzeganie obrony czy natarcia w czystej postaci stanie się nierealne. To samo odnosi się do przegrupowań.

Obrońca nie będzie w stanie zorganizować trwałej obrony. Rozbicie jej spoistości będzie realne, głównie dzięki synchronizacji działań powietrzno-lądowych i uderzeń ogniowo-elektronicznych. Nie należy zapominać jednak o dużych możliwościach broniących się zgrupowań. Na nieliniarnym polu walki nie będą należeć do rzadkości przypadki, że **działania defensywne przeplatać się będą z działaniami ofensywnymi**. Dlatego wielu teoretyków wojskowych wyraża przekonanie, iż na przyszłym polu walki dominować będą walki (bitwy) spotkaniowe, które należy postrzegać jako wyraz dużej aktywności i ruchliwości (manewrowości) wojsk oraz dążenia do przejścia inicjatywy lub jej utrzymania.

Ze względu na możliwości rażenia obiektów położonych na znacznej głębokości, działania wojenne będzie cechowało dążenie do szybkiego osiągnięcia ostatecznych rozwiązań. Użycie środków rażenia będzie miało o wiele bardziej negatywne skutki niż w poprzednich wojnach i konfliktach. Strefy zniszczeń obejmą nie tylko tereny zmagania wojsk, lecz także obszary położone w dużej od nich odległości.

Niewykluczone, iż przyszłe działania rozpoczną się z całkowitym lub częściowym zaskoczeniem strony napadniętej. Oczywiście będą określone symptomy narastającego zagrożenia. Sądzić jednak należy, że termin uderzenia, siły i środki użyte do agresji oraz jej zakres (inaczej mówiąc cel) do końca pozostaną tajemnicą, tym bardziej, że można zrezygnować z wcześniejszego ogłoszenia mobilizacji, czy też zauważalnego rozwijania określonych komponentów sił zbrojnych. Nie należy także spodziewać się wzmożonych ruchów wojsk, zmiany dyslokacji wybranych jednostek, ani innych przedsięwzięć świadczących o przygotowaniach do agresji. Pierwsze uderzenie, którego skutki mogą być katastrofalne dla ofiary agresji, zostanie wykonane z użyciem wydzielonych sił lotnictwa, wojsk raketowych oraz wojsk powietrzno-szturmowych, powietrzno-desantowych (desantowo-szturmowych). Siły te pozostają w wysokim stopniu gotowości bojowej praktycznie przez cały czas, nawet w okresach odprężenia w stosunkach międzynarodowych. Mogą zatem w ciągu kilku godzin osiągnąć pełną gotowość do wykonania zaplanowanych wcześniej uderzeń. Jednostki tego typu już w czasie pokojowego szkolenia „trenują” określone warianty zadań przewidywanych do realizacji na wypadek wojny. Żołnierze, wchodzący w ich skład, znają dobrze teren ewentualnych działań, prawdopodobne cele i sposoby wykonania zadań. Zdarzyć się może, że w wypadku konfliktu „przerobią” jeden z wcześniej przygotowanych wariantów działania. Może to w znacznym stopniu skrócić czas niezbędny na przygotowanie ewentualnej agresji. Nie pozostanie to bez wpływu na początkowe poczynania wojsk lądowych SZ RP.

Z powyższego wynika, że wojska lądowe (operacyjne i obrony terytorialnej) będą realizować szereg zadań militarnych z chwilą wybuchu ewentualnego konfliktu zbrojnego. Wyniki dotychczas prowadzonych badań dowodzą, iż będzie on wielce złożony.

System obrony w strefie przygranicznej powinien ponadto umożliwić stosowanie na szeroką skalę przez agresora oddziałów rajdowych (wydzielonych) i podejmowane próby przenikania oddziałów (zgrupowań broni połączonych) w głąb kraju.

Szeroka gama możliwych form oraz angażowanych sił i środków w początkowym okresie wojny wytworzy niezbyt korzystną sytuację dla wojsk lądowych. Należy sądzić, iż zakłócony zostanie ich proces mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania. Zniszczenia ośrodków (centrów) kierowania w połączeniu z dezorganizacją funkcjonowania państwa, utrzymywaniem inicjatywy strategicznej nie pozostanie bez wpływu na tworzenie i wcielanie w życie koncepcji działań z przeciwnikiem. Ponadto utrudnienia na szlakach komunikacyjnych będą czynnikiem, który przemawiać będzie za rozwiązaniami przesuniętymi nieco w czasie, z reguły w miejsce (rubież) położoną w większej odległości od granicy państwowej. Poszczególne formy destrukcyjnego oddziaływania będą połączone wspólnym celem. Jego osiągnięciu służyć też będzie wytworzenie szeregu rejonów walk, głównie za pomocą desantów powietrznych (morskich), formacji aeromobilnych i grup dywersyjno-rozpoznawczych.

Współczesna Europa musi się liczyć także z nowym rodzajem zagrożeń o charakterze militarnym. Należy do nich zaliczyć przede wszystkim, sygnalizowany wcześniej międzynarodowy **terroryzm** we wszystkich jego możliwych odmianach. Po uderzeniu sekty religijnej „Najwyższa Prawda” w tokijskim metrze w marcu 1995 roku opinia publiczna przekonała się o nieobliczalnych wprost „możliwościach” współczesnych terrorystów. Sięgają oni po różnorodne, nowe środki o czym świat przekonał się 11.09.2001 roku. Podłożem takich działań jest głównie fanatyzm religijny oraz dysproporcje ekonomiczne współczesnego świata. Może nim być także skrajny nacjonalizm. Ocenia się, że wstąpienie Polski do NATO i udział

polskich sił w operacjach poza granicami kraju może zwiększyć zagrożenie naszego państwa ze strony międzynarodowego terroryzmu.

Ponadto należy dostrzegać konsekwencje wynikające z dynamicznego rozwoju przestępczości, zwłaszcza zorganizowanych grup, nierzadko o charakterze (zasięgu) międzynarodowym.

W konkluzji przeprowadzonych ocen sytuacji i prognozy zagrożeń można przyjąć, że wojska lądowe SZ RP, powinny być przygotowane do organizowania i prowadzenia na obszarze kraju następujących operacji:

a) w przypadku działań zbrojnych na obszarze kraju:

- opóźniającej,
- obronnej,
- zaczepnej

b) w przypadku działań zbrojnych na obszarze państw sojuszniczych i ościennych:

- operacji osłonowej

c) w przypadku zagrożeń o charakterze terrorystycznym:

- udziału wybranych sił w operacji antyterrorystycznej.

Trudną do jednoznacznego określenia będzie operacja (działania) antyterrorystyczna, w której mogą również brać udział wydzielone siły i środki wojsk lądowych. Mogą być one angażowane również w operacjach zapewniających bezpieczeństwo publiczne, a organizowanych przez MSWiA. We wspomnianych operacjach wojska lądowe (operacyjne i OT) będą wykonywać różnorodne zadania wynikające z planu operacji, którą będzie kierował z reguły powołany w tym celu sztab antykryzysowy. Z uwagi więc na powyższe uwarunkowania oraz fakt, iż tego rodzaju operacje i realizowane zadania są trudne do określenia, w niniejszym opracowaniu nie były przedmiotem dogłębnych analiz. Jest to jednak bardzo interesująca i nie zbadana jeszcze problematyka, która będzie zapewne przed-

miotem innych prac, prowadzonych przez resort obrony narodowej i stosowne instytucje MSWiA.

Operacje opóźniające¹, obronne i zaczepne mogą być prowadzone wspólnie z siłami lądowymi innych państw sojuszniczych. Taką hipotezę potwierdza również lansowana na zachodzie „**Koncepcja obrony rozrzedzonej**”. Koncepcja ta zakłada, że w razie konfliktu zbrojnego na dużą skalę początkowe uderzenie sił lądowych agresora przejmują wojska będące w obszarze ataku i prowadzą działania obronno-opóźniające. W tym czasie dokonywany będzie przerzut (przemieszczenie) sił głównych z terytorium innych państw w celu zorganizowania obrony na rubieży ostatecznego powstrzymania agresora oraz wykonania przeciwuderzeń.

Taka koncepcja obrony prowadzonej w skali Sojuszu jest wyjątkowo niekorzystna dla krajów granicznych, jakim jest również Polska. Dopuszcza ona bowiem przynajmniej czasową utratę znacznej części terytorium państwa i zakłada rozegranie zarówno działań obronnych, jak i zaczepnych na jego terytorium. Ponadto stawia szczególnie trudne zadania przed wojskami lądowymi. Nie będą one bowiem mogły w pierwszym etapie operacji liczyć na znaczące wsparcie ze strony lądowych sił sojuszniczych. Mogą natomiast oczekiwać wsparcia sił powietrznych innych państw, ale pod warunkiem, że agresor nie będzie posiadał zdecydowanej przewagi w powietrzu.

2.2.3. Organizowanie i prowadzenie operacji opóźniającej

Mając na uwadze różnorodne uwarunkowania ewentualnego konfliktu zbrojnego można zaryzykować twierdzenie, że celem strategicznej operacji obronnej, prowadzonej w początkowym okresie wojny, zwłaszcza rozpo-

---

¹ Można ją także traktować jako obronno-opóźniającą, głównie dla zaakcentowania oporu i chęci utraty jak najmniejszego obszaru.

czętej agresją z zaskoczenia, będzie dążenie do utrzymania zasadniczej części terytorium kraju. Można to będzie osiągnąć poprzez prowadzenie operacji opóźniającej, realizowanej przez wydzielone siły wojsk operacyjnych (np. jeden korpus) oraz wszelkie siły, stacjonujące w czasie pokoju na zaatakowanym obszarze. W takim kontekście **operacja opóźniająca stanowiła będzie pierwszy**, ale bardzo istotny etap (fazę) strategicznej operacji obronnej. Jej drugą fazę (etap) stanowiły będą operacje obronne (o charakterze pozycyjnym lub manewrowym), prowadzone przez siły główne. Natomiast ostatnią fazą, tak postrzeganej strategicznej operacji obronnej, będzie przeciwnatarcie, prowadzone w formie sojuszniczych operacji zaczepnych.

Otwarte pozostaje natomiast pytanie o to, jak powinna być prowadzona operacja opóźniająca oraz na czym polegać ma jej specyfika, odróżniająca ją od innych operacji o charakterze defensywnym?

Współcześnie operacja definiowana jest jako zespół różnorodnych działań związków operacyjnych rodzajów sił zbrojnych lub specjalnie wydzielonych zgrupowań dla osiągnięcia celu strategicznego. Podkreśla się, że operacja obejmuje skoordynowane czasowo i przestrzennie działania realizowane przed starciem zbrojnym, bitwą oraz działania po bitwie¹.

Powyższe przesłanki w całej rozciągłości odnoszą się do operacji opóźniającej. Jej **celem** nie jest utrzymanie określonego obszaru, ani tym bardziej rozbić przeciwnika. Podczas prowadzenia operacji opóźniającej bardzo istotną kategorią, wprost celem nadrzędnym jest czas i teren. Głównymi wyznacznikami celów operacji opóźniającej jest zatem:

- zadanie agresorowi takich strat, aby maksymalnie ograniczyć jego możliwości kontynuowania działań zaczepnych i zachować własne siły do decydującego starcia;

---

¹ Por. Regulamin działań wojsk lądowych, Warszawa 1999, s. 269.

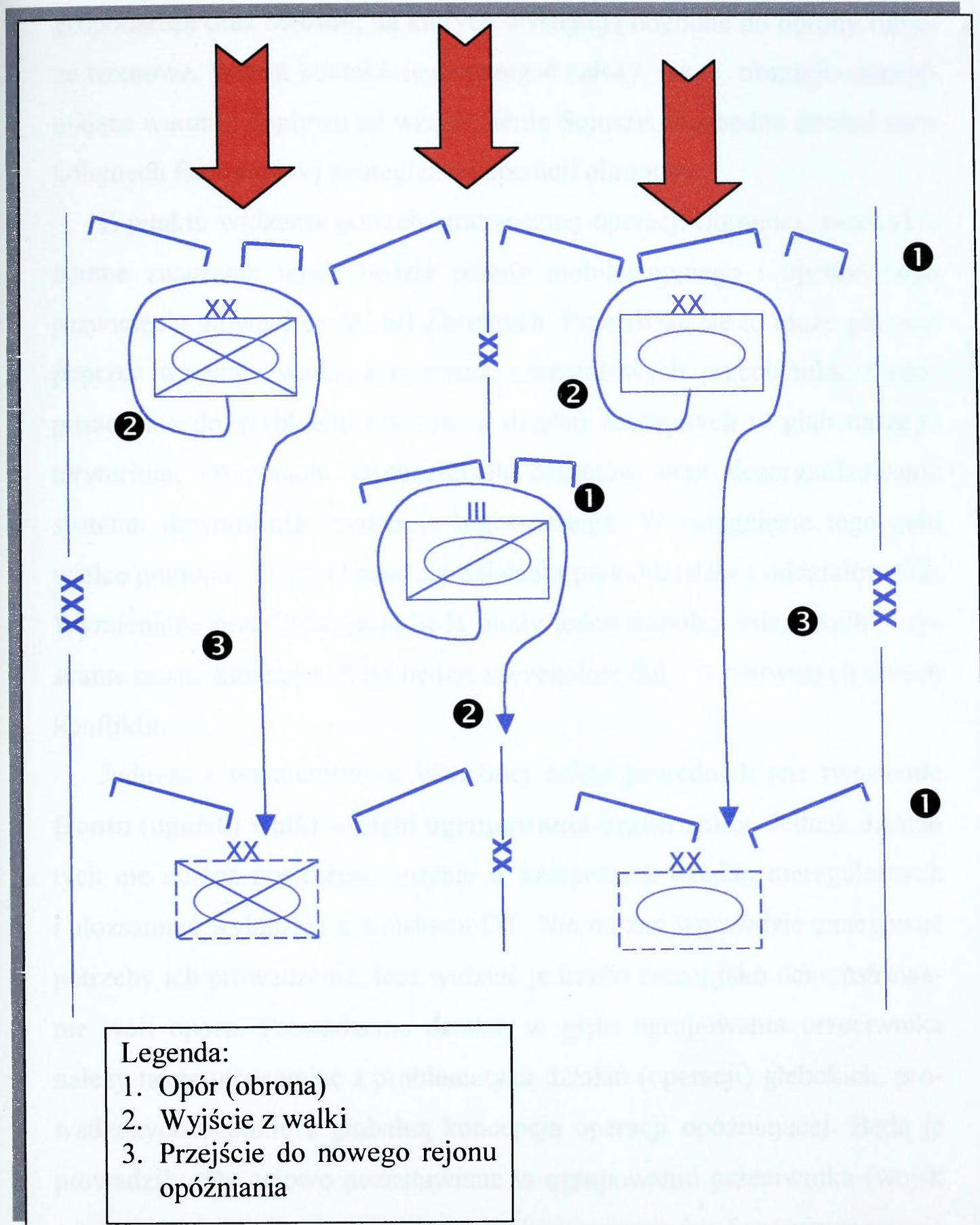
- rozpoznanie kierunków głównych uderzeń przeciwnika;
- utrzymanie jak największej części terytorium kraju, nie dopuszczając do utraty szczególnie ważnych rejonów i obszarów;
- osłona mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia głównych sił;
- tworzenie frontu (ognisk) walki na tyłach przeciwnika;
- dążenie do minimalizowania strat i zniszczeń, na obszarze objętym prowadzeniem operacji.

Prowadząc operację opóźniającą nie należy oczekiwać, że w jej efekcie przeciwnik pozbawiony zostanie możliwości prowadzenia działań o charakterze zaczepnym. Celem operacji opóźniającej jest jedynie ograniczenie wspomnianych możliwości, wyrażające się koniecznością uzupełniania wojsk, ich przegrupowania oraz weryfikowania (korekty) planów operacyjnych. Z kolei dążenie do zachowania własnych sił, dotyczy w mniejszej mierze tych sił, które zaangażowane są w prowadzenie operacji opóźniającej, natomiast w większej mierze tych, które mają prowadzić operację obronną.

Siły zbrojne uczestniczące w operacji opóźniającej prowadzą szereg działań ukierunkowanych jednak na osiągnięcie precyzyjnie określonego celu. Poprzez opór (obronę) na kolejnych rubieżach i umiejętne uchylanie się od decydujących starć, przeciwnik nie ma możliwości zdynamizowania prowadzonych działań. Ciągłe będą one przybierać postać uporczywej walki o poszczególne rubieże terenowe (rys. 2.3.).

Bardzo **istotnym celem pośrednim** będzie dążenie do rozpoznania kierunków głównych uderzeń, będzie to bowiem miało duże znaczenie dla – w miarę precyzyjnego – określenia celu agresji oraz podjęcia stosownego przeciwdziałania. Powyższy problem należy postrzegać również w dwóch innych aspektach. Po pierwsze, uzyskania możliwości korekty planów operacyjnego rozwinięcia sił głównych, adekwatnego do zaistniałej sytuacji. Po drugie, dążenia do sterowania przeciwnikiem w taki sposób, by uzyski-

wał powodzenie na tych kierunkach i w tych rejonach, których utrata nie wpłynie w zasadniczy sposób na możliwości prowadzenia działań obronnych.

Rys. 2.3. Elementy opóźnienia (schemat ideowy)

Kolejnym celem pośrednim, którego znaczenia nie da się przecenić, jest dążenie do utrzymania określonych obszarów państwa. Zaliczyć do nich można obszary kluczowe ze względu na ich znaczenie polityczno-gospodarcze oraz obszary, na których występują dogodnie do obrony rubieże terenowe. W tym kontekście dostrzegać należy także obszary, zapewniające warunki dopływu sił wzmocnienia Sojuszu, niezbędne do realizacji kolejnych faz (etapów) strategicznej operacji obronnej.

Z punktu widzenia potrzeb strategicznej operacji obronnej, niezwykle istotne znaczenie miała będzie osłona mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia głównej części Sił Zbrojnych. Przejawiać się to może głównie poprzez wiązanie walką zgrupowań uderzeniowych przeciwnika, niedopuszczenie do szybkiego rozwijania działań zaczepnych w głąb naszego terytorium, izolowanie wysadzonych desantów oraz dezorganizowanie systemu dowodzenia i wsparcia logistycznego. W osiągnięciu tego celu wielce pomocne mogą okazać się działania pododdziałów i oddziałów OT. Wymienione przedsięwzięcia będą miały jeden wspólny mianownik – uzyskanie czasu, którego deficyt będzie szczególnie duży w pierwszych dniach konfliktu.

Jednym z wymienionych wcześniej celów pośrednich jest **tworzenie frontu (ognisk) walki w głębi ugrupowania przeciwnika**. Jednak działań tych nie można postrzegać jedynie w kategoriach działań nieregularnych i utożsamiać wyłącznie z wojskami OT. Nie można wprawdzie zanegować potrzeby ich prowadzenia, lecz widzieć je trzeba raczej jako demonstrowanie woli oporu. Prowadzenie działań w głębi ugrupowania przeciwnika należy także utożsamiać z problematyką działań (operacji) głębokich, prowadzonych zgodnie z globalną koncepcją operacji opóźniającej. Będą je prowadziły siły celowo pozostawiane w ugrupowaniu przeciwnika (wojsk operacyjnych i OT) oraz siły, które będą przerzucane w jego ugrupowanie do wykonania precyzyjnie zdefiniowanych zadań. Wszystkie one powinny

realizować cały szereg działań cząstkowych, postrzeganych jednak jako realizacja określonej koncepcji operacyjnej.

Działania przeciwstawnych stron zgrupowań wojsk lądowych będą prowadzone przy braku ciągłego frontu, często także występować będą znaczne luki w ugrupowaniu operacyjnym i taktycznym. Skutkować to będzie między innymi prowadzeniem działań przy otwartych skrzydłach. Wojska lądowe toczyć więc będą działania w warunkach ciągle zmieniającej się sytuacji, determinującej szybkie zmiany charakteru i rodzaju prowadzonych działań. Charakterystyczną cechą prowadzonych działań będzie ich ogniskowość, i to zarówno wewnątrz własnego ugrupowania, jak i w ugrupowaniu przeciwnika. Zmieniająca się sytuacja zmuszała będzie do częstego, bardzo szybkiego koncentrowania wojsk i wysiłków w wybranym miejscu i czasie. Natomiast potrzeba uchronienia własnych wojsk przed zniszczeniem (rozbiciem) przez przeciwnika również często zmuszała będzie do ich rozśrodkowania (dekoncentracji).

Wymagania wynikające ze specyfiki operacji opóźniających skłaniały będą wojska lądowe do podejmowania różnorodnych form działań podstawowych (zaczepnych, obronnych, opóźniających) oraz różnorodnych form działań pośrednich (wycofania, luzowania, bojów spotkaniowych, marszów zbliżania itd.). Bardzo istotne znaczenie będą też miały, prowadzone w różnym wymiarze, działania przeciwdesantowe oraz przeciwdywersyjne.

Specyfika operacji opóźniających wyrażać się będzie także niejasnością w rozwoju sytuacji połączoną z zakłóceniami w dowodzeniu. Wymagało to będzie samodzielności w podejmowaniu decyzji na różnych poziomach dowodzenia oraz, co bardzo istotne, dużej autonomiczności zgrupowań prowadzących wspomniane działania.

Wielce istotnym czynnikiem, charakteryzującym działania wojsk w operacji opóźniającej, powinno być dążenie do zapewnienia sobie ruchliwości w wymiarze operacyjnym i taktycznym. Polegać ona powinna na

zdolności do prowadzenia działań szybciej od potencjalnego przeciwnika, przy jednoczesnym dążeniu do ograniczenia jego ruchliwości różnymi sposobami.

Prowadzenie działań w ramach operacji opóźniającej powinno być tak organizowane, by zapewnić ciągłe oddziaływanie ogniowe na przeciwnika, zwłaszcza na tych kierunkach, które oceniane będą jako główne. Ponadto działania powinny zapewnić szybkie **przenoszenie punktu ciężkości**, w zależności od charakteru, sposobów i siły działania przeciwnika. Wspomniane działania powinny charakteryzować się również wykonywaniem nieoczekiwanych, zaskakujących dla przeciwnika zwrotów zaczepnych, jednak ich cel będzie zwykle określany inaczej niż w przypadku operacji obronnej. Jego celem będzie na ogół zatrzymanie (zdezorganizowanie) natarcia przeciwnika, umożliwiające własnym wojskom oderwanie się od niego i wyjście z walki. Niekiedy cel kontrataku może być szerszy i obejmować także powstrzymanie lub rozbitcie zatrzymanych sił przeciwnika i odzyskanie utraconego terenu. obrońca powinien wszelkimi sposobami dążyć do przejęcia inicjatywy wszędzie tam, gdzie jest to możliwe.

Istotną cechą działań powinno być również umiejętne wyprowadzanie wojsk spod uderzeń przeciwnika, gwarantujące możliwość ich użycia na kolejnej rubieży opóźniania.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że poszczególne etapy operacji opóźniającej mogą być rozgrywane sekwencyjnie (kolejno). Jednak część z nich będzie realizowana równocześnie, szczególnie podczas realizowania zadań o charakterze zaczepnym.

Sądzić należy, że w wielu sytuacjach działania mogą mieć charakter liniowy, z czytelnie zdefiniowanymi pod względem geograficznym liniami rozgraniczenia oraz sąsiadującymi jednostkami. Należy przy tym zaznaczyć, że w operacjach liniowych kładzie się duży nacisk na utrzymanie położenia własnych sił w stosunku do sąsiadów (innych sił), a także na pre-

czyjnym zdefiniowaniu rejonów rozmieszczenia (postoju, ześrodkowania) wojsk. Dotyczy to również określania położenia wykrytych celów. W większości jednak przypadków, położenie poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego i taktycznego trzeba będzie postrzegać przestrzennie, bez wyraźnie nakreślonej linii styczności wojsk.

Istotnym czynnikiem wpływającym na realizację zadań przez wojska lądowe jest wsparcie, którego powinny udzielać inne komponenty sił zbrojnych. Wsparcie ze strony sił powietrznych, marynarki wojennej, sił specjalnych nie powinno być postrzegane jako odrębne operacje. Musi być realizowane jako jedna, wspólna, kompleksowa, połączona operacja opóźniająca, którą zaplanowano dla osiągnięcia nakreślonych przez dowódcę celów. W tych warunkach dowódca komponentu wojsk lądowych jest w pełni odpowiedzialny za planowanie, realizację oraz synchronizację manewrów wojsk oraz wsparcia ogniowego. W celu usprawnienia synchronizacji określa on priorytety w zakresie niszczenia celów, oczekiwane efekty (skutki) oraz czas prowadzenia wsparcia. Wszystkie wymienione przedsięwzięcia powinny uniemożliwić lub zdeorganizować przeciwnikowi efektywne, skoordynowane użycie posiadanych sił na obszarze operacji oraz zapewnić osiągnięcie powodzenia własnym wojskom.

Działania wojsk lądowych, prowadzone w ramach operacji opóźniającej, sprowadzać się będą do czasowego utrzymania określonego obszaru (terenu) oraz niszczenia sił przeciwnika. Z powyższego wynika, że muszą być one w jednakowym stopniu zdolne do prowadzenia działań o charakterze zaczepnym (ofensywnych) oraz obronnych (defensywnych).

Specyfika działań obronnych, prowadzonych w ramach operacji opóźniającej skłania do stwierdzenia, że jej podstawowym celem będzie zyskanie czasu oraz zmuszenie przeciwnika do przyjęcia walki w niedogodnym dla niego terenie. Osiągnięcie tak postrzeganego celu możliwe będzie głównie poprzez dążenie do rozpoznania przeciwnika, wykorzystanie

właściwości taktycznych terenu (głównie pod kątem ograniczenia przeciwnikowi możliwości prowadzenia obserwacji i manewru) oraz rozśrodkowanie i maskowanie wojsk. Teren powinien także ułatwiać wykonanie kontrataków i manewrów związanych z odejściem wojsk na kolejne, położone w głębi rubieże obronne. Dużego znaczenia nabiera w tej sytuacji wybór przedniej linii obrony (opóźniania) oraz realizacja szeregu innych przedsięwzięć, zmierzających do wprowadzenia przeciwnika w błąd co do jej rzeczywistego przebiegu, między innymi poprzez kanalizowanie ruchu jego wojsk. Wielce pomocne w tym względzie mogą okazać się działania wojsk OT, które doskonale znają teren. Formacje obrony terytorialnej mogą również bronić określone obiekty, np. miejscowości. Przy takich rozstrzygnięciach, wojska operacyjne mogą skupić główny wysiłek na realizację innych zadań, przede wszystkim stawianie skutecznego oporu w „otwartym polu”.

Biorąc pod uwagę specyfikę prowadzenia operacji opóźniającej bardzo istotne znaczenie ma szerokość i głębokość obrony. Powinny one zapewnić przede wszystkim wzajemną więź operacyjną i taktyczną między elementami ugrupowania operacyjnego oraz manewr. Szczególne znaczenie ma manewr. Będzie on wykonywany głównie w celu uchylecia się od starcia w niekorzystnych dla obrońcy warunkach. Poprzez połączenie ruchu i ognia oraz umiejętne wykorzystanie terenu i zapór broniące się zgrupowania powinny dążyć do zadania przeciwnikowi wysokich strat. W tych jednak działaniach, aby manewr był skuteczny, musi być prosty w zamiarze oraz przeprowadzony szybko i w miarę możliwości skrycie.

Głębokość obrony (działań opóźniających) niezbędna jest do osiągnięcia swobody działania, do zapewnienia czasu na reakcję i do zwolnienia tempa natarcia przeciwnika. Jest ona osiągana poprzez wyznaczenie wystarczającej przestrzeni do rozwinięcia sił ubezpieczenia oraz środków rażenia (ogniowego, elektronicznego itd.). Powinna przy tym zapewnić

efektywne wykorzystanie właściwości obronnych terenu oraz umożliwić rozmieszczenie i przegrupowanie odwodów, elementów wsparcia ogniowego oraz urządzeń zabezpieczenia logistycznego.

Doświadczenia bojowe i ćwiczebne wykazują, że wojska prowadzące działania opóźniające mogą skutecznie przeciwstawić się 1,5-2 razy licznym siłom przeciwnika niż ma to miejsce w obronie. Stąd też tylokrotnie większa może być szerokość pasów (rejonów) działań opóźniających niż pasów (rejonów) obrony. Dotyczy to oczywiście związków taktycznych i oddziałów w pełnym składzie. Ponieważ jednak operacje opóźniające będą najczęściej prowadziły wojska, które ponoszą straty, w rzeczywistości szerokość pasów (rejonów) opóźniania może w przybliżeniu odpowiadać górnej granicy norm przewidywanych dla obrony, a w korzystnych sytuacjach nieco je przewyższać. Pewne znaczenie mieć będzie także zaangażowanie wojsk OT, które będą aktywnie uczestniczyć w operacji opóźniającej na obszarze kraju.

Liczba rubieży opóźniania i czas ich utrzymywania zależą od głębokości opóźniania, terenu, ilości posiadanych sił oraz nakazanego terminu utrzymania rubieży końcowej. Rubieże powinny się wyznaczać w takiej odległości od siebie, aby nacierający – chcąc atakować kolejną rubież – zmuszony był zmienić stanowiska ogniowe artylerii i od nowa organizować natarcie.

Szczególnie ważne w działaniach opóźniających jest umiejętne wykorzystanie terenu, zwłaszcza przy wyborze rubieży i pozycji opóźniania. W tym względzie wielce pomocne mogą być pododdziały i oddziały OT, które doskonale znają teren. Wyprzedzająco też mogą podjąć działania ukierunkowane pod kątem rozbudowy inżynieryjnej czy też maskowania. Przez swą dużą aktywność mogą sprawiać wrażenie głębokości obrony, co zapewne nie pozostanie bez wpływu na poczynania przeciwnika.

Wytyczone rubieże powinny zapewniać: jak najdalszy wgląd w głąb ugrupowania przeciwnika, możliwość prowadzenia ognia na wprost na maksymalną odległość, ukrycie własnych wojsk oraz skryte drogi odejścia na kolejną pozycję w głębi. Niezbędne jest również wykorzystywanie do powstrzymywania przeciwnika różnych obiektów terenowych leżących między pozycjami.

Wyniki badań wskazują, że w ramach operacji opóźniającej, wojska powinny otrzymać obszar działania lub odpowiedzialności, wynikający z przyjętej koncepcji operacji. Powinien on być wypadkową potrzeb wynikających z zapewnienia głębokości umożliwiającej dokonanie szybkiego i skrytego manewru oraz prowadzenia walk na dogodnych rubieżach terenowych. Na podstawie otrzymanego zadania dowódca operacji wyznacza – stosownie do potrzeb – obszary (pasy, rejony), w obrębie których działały będą podporządkowane mu siły. Obejmują one obszary operacji bezpośrednich, tyłowych i głębokich.

W celu zdefiniowania obszaru działania (odpowiedzialności) zwykle określa się boczne, przednie i tylne linie rozgraniczenia. Powstały w ten sposób obszar (pas, rejon) posiada określone parametry przestrzenne (szerokość i głębokość), kształt i położenie w stosunku do sąsiadów oraz przeciwnika. Należy zaznaczyć, że powinien on zapewniać zarówno możliwość wykonania otrzymanego zadania, jak i zachowanie bezpieczeństwa własnych (podległych) wojsk.

Osiągnięcie takiego stanu w ramach operacji opóźniającej wymaga posiadania umiejętności oraz potencjalnych możliwości tworzenia przewagi w wybranym miejscu i czasie. W warunkach współczesnego pola walki będzie to możliwe poprzez śmiały, zaskakujący dla przeciwnika oraz sprawnie przeprowadzony manewr, dążenie do precyzyjnego określenia punktu kulminacyjnego (ciężkości) oraz stałe utrzymywanie w odwodzie sił, które zdolne będą do reakcji na niekorzystną sytuację.

Istotnym czynnikiem zapewniającym prowadzenie skutecznej operacji opóźniającej będzie **synchronizacja na polu walki**. To zdolność do skupienia środków i działań w czasie i w przestrzeni w celu skupienia jak największego potencjału bojowego w decydującym miejscu.

Synchronizacja wymaga zazwyczaj jasnej koordynacji pomiędzy różnymi jednostkami uczestniczącymi w danej operacji opóźniającej. Działania prowadzone w ramach obszaru odpowiedzialności charakteryzowane są trzema ściśle ze sobą powiązаныmi sposobami działania – działaniami w głębi, w styczności i w obszarze tyłowym. Dlatego dowódca musi synchronizować równocześnie walkę w głębi, w styczności oraz działania w obszarze tyłowym w sposób, który jawi się przeciwnikowi jako jedna ciągła operacja przeciwko niemu. Wojska operacyjne i OT muszą dążyć do zwalczania przeciwnika jednocześnie na całej głębokości pola walki i kumulować zarówno rezultaty, jak i siły w czasie i w miejscu niezbędnym do wykonania zadania. Wymienione trzy rodzaje działań muszą być więc rozpatrywane łącznie i rozumiane jako całość na każdym szczeblu dowodzenia.

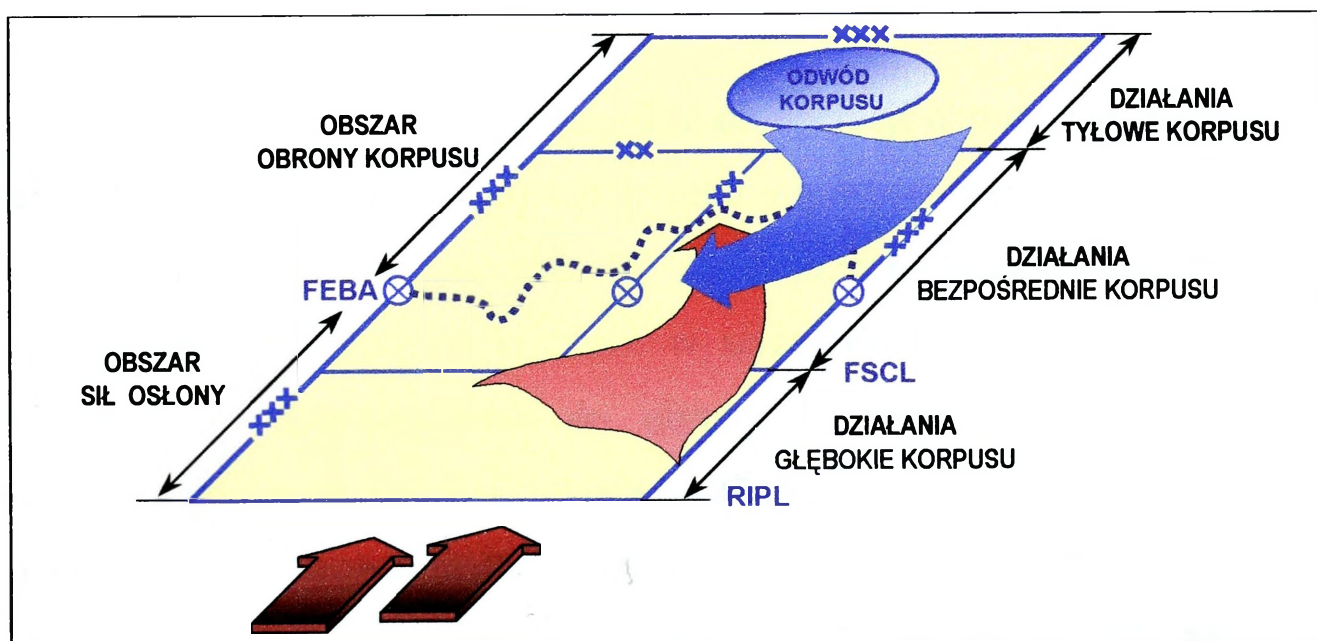
2.2.4. Charakterystyka operacji obronnej

Zgodnie z założeniami doktrynalnymi naszego państwa najważniejszym rodzajem operacji jest operacja obronna. Jej istotą jest utrzymanie bronionego obszaru, zatrzymanie zgrupowań uderzeniowych przeciwnika, a w przypadku włamania się - rozbicie ich sił i odzyskanie utraconego obszaru. W tego rodzaju operacji uczestniczą wszystkie rodzaje sił zbrojnych, przy czym wojska lądowe i siły powietrzne odgrywają rolę pierwszoplanową.

Cel operacji obronnej i zadania zgrupowań wojsk lądowych wynikają z celu wojny, koncepcji obrony kraju i warunków przejścia do obrony. Celem zasadniczym operacji obronnej jest załamania natarcia zgrupowań

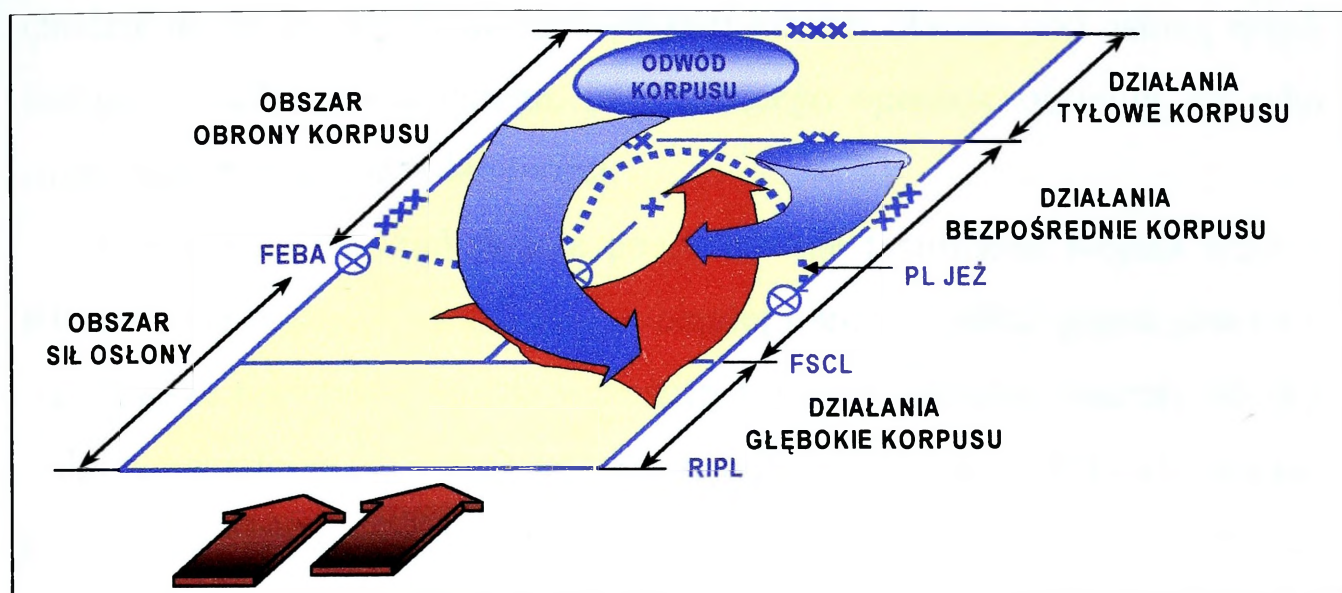
uderzeniowych przeciwnika i utrzymania bronionego obszaru. Może być również uzyskanie czasu i stworzenie warunków do użycia głównej części sił zbrojnych narodowych lub (i) koalicyjnych. W zależności od sposobu osiągnięcia celu operacja obronna może mieć formę operacji pozycyjnej (stałej) – rysunek 2.4. lub manewrowej (ruchowej) – rysunek 2.5. Gdy celem operacji jest pozbawienie przeciwnika ogólnej przewagi przez uchylenie się od rozstrzygającej bitwy i przejście do obrony na rubieży w głębi, wówczas operacja taka przybiera charakter, poprzednio rozpatrywanej, operacji opóźniającej¹.

Operacja obronna związku operacyjnego (korpusu) może być częścią składową strategicznej operacji obronnej prowadzonej przez całe Siły Zbrojne RP, lądowej operacji obronnej kierowanej przez wyższy związek (dowództwo

Rys. 2.4. Operacja obronna o charakterze pozycyjnym (schemat ideowy)

¹ Por. Regulamin działań wojsk lądowych, Warszawa 1999.

Rys. 2.5. Operacja obronna o charakterze manewrowym (schemat ideowy)

wojsk lądowych, koalicyjny organ dowodzenia), może też być realizowana samodzielnie przez związek operacyjny w przydzielonym mu obszarze odpowiedzialności.

Związek operacyjny może przechodzić do operacji obronnej w okresie kryzysu (zagrożenia wojennego) lub w toku wojny, w pierwszym rzucie lub odwodzie wyższego związku. W razie przechodzenia do obrony w okresie wojny następować to może w styczności lub bez styczności z przeciwnikiem. Przechodzenie do obrony w warunkach styczności z przeciwnikiem może być realizowane w początkowej fazie działań wojennych – podczas odpierania agresji przeciwnika, jeżeli związek operacyjny nie zdołał przejść do obrony w sytuacji kryzysowej. Może mieć także miejsce w trakcie rozwijania operacji zaczepnych (przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia), w celu odparcia zwrotów zaczepnych przeciwnika. Może następować również w końcowej fazie działań opóźniających (odwrotu) związku operacyjnego. W styczności z przeciwnikiem związek operacyjny przechodził będzie także do obrony po pomyślnie wykonanym zwrocie zaczepnym i wyparciu przeciwnika poza granice kraju lub zamknięciu go

w okrążeniu. Bez styczności z przeciwnikiem związek operacyjny przechodzić może do obrony na strategicznej rubieży obrony pod osłoną wojsk innego związku operacyjnego, prowadzącego operację obronną we własnym obszarze odpowiedzialności.

Z uwagi na uwarunkowania geopolityczne i militarne wojska lądowe RP nie będą w stanie zorganizować ciągłej obrony wzdłuż granic państwa. Nie zawsze też będzie można wcześniej wyraźnie określić obszary obrony (odpowiedzialności) związków operacyjnych. W takiej sytuacji wojska przechodzić będą, zwłaszcza w początkowym okresie wojny, do obrony tylko określonych kierunków operacyjnych na powierzonym im obszarze odpowiedzialności, najczęściej tylko w luźnym współdziałaniu z sąsiadami. Operację taką związek operacyjny prowadził będzie samodzielnie jako część składową obrony strategicznej kraju, z wykorzystaniem przygotowanej wcześniej infrastruktury operacyjnej.

W zależności od sposobu osiągnięcia celu i zadań operacji obronnej, obrońca zmierzał będzie do rozegrania decydującej bitwy na głównym obszarze obrony korpusu lub też w głębi własnego ugrupowania, w strefie tyłowej. Wpływ na miejsce stoczenia rozstrzygniętych starć będą mieć również inne czynniki. Jeżeli celem obrony będzie utrzymanie zajmowanych obszarów, a obrońca będzie mógł wykorzystać sprzyjające warunki terenowe i będzie miał dużo czasu na przygotowanie operacji obronnej oraz w miarę dokładnie pozna zamiary przeciwnika, to dążył będzie do rozegrania decydującej bitwy przed lub w głównym obszarze obrony. W razie konieczności odparcia głównego zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, braku czasu na organizację obrony w oparciu o przedni skraj oraz nieodzowności utrzymania szerokiego i głębokiego pasa obrony, obrońca może zostać zmuszony do przyjęcia decydującej bitwy w głębi głównego obszaru obrony, zwłaszcza jeżeli teren sprzyjał będzie temu zamiarowi.

Cel operacji obronnej osiąga się przez wykonanie szeregu zadań, do których zaliczyć należy:

- odparcie zmasowanych nalotów lotnictwa przeciwnika;
- ogniowe porażenie przeciwnika na podejściach do obszaru obrony;
- odparcie lub zniszczenie nacierających zgrupowań przeciwnika, uderzeń lotnictwa wojsk lądowych, rozbicie desantów oraz utrzymanie ważnych rubieży, rejonów i obiektów;
- wykonanie zwrotu zaczepnego w celu rozbicia lub odcięcia zgrupowań przeciwnika, które wdarły się w głąb ugrupowania operacyjnego korpusu lub utrzymanie rubieży obrony w głębi i stworzenie warunków do wykonania przeciwnatarcia.

O wykonaniu zadań i osiągnięciu celu operacji obronnej decydować więc będzie zorganizowanie, we właściwym czasie, skutecznego rażenia ogniowego i przygotowanie systemu zapór inżynieryjnych, racjonalne wykorzystanie obronnych właściwości terenu i rozbudowa inżynieryjna obrony, odpowiednie ugrupowanie wojsk i ich ruchliwość oraz racjonalne połączenie działań wszystkich sił, uczestniczących w operacji obronnej, postrzeganej jako operacji połączonej. Na obszarze kraju istotne znaczenie mieć będzie także umiejętne wykorzystanie możliwości wojsk obrony terytorialnej.

Operacja obronna początkowego okresu wojny powinna być prowadzona tak blisko granicy państwowej, jak tylko będzie to możliwe. Charakteryzować się przy tym musi dążeniem do możliwie szybkiego załamania uderzenia przeciwnika i odparcia jego agresji oraz minimalizacji destrukcyjnego wpływu działań zbrojnych tak, aby ograniczyć straty wśród ludności cywilnej, zniszczenia środowiska naturalnego, majątku narodowego, infrastruktury i dóbr kultury.

Prowadzenie operacji obronnej na własnym terytorium wymaga wcześniejszego obronnego przygotowania kraju, w czym dużą rolę mogą odegrać wojska OT. Do ważniejszych przedsięwzięć w tym zakresie należy zaliczyć określenie rubieży dogodnych do obrony, wykonanie ukryć dla stanowisk dowodzenia oraz dla środków walki i urządzeń logistycznych w rejonach koncentracji i na planowanych rubieżach obronnych, stworzenie gotowego do uruchomienia systemu zapór inżynieryjnych w obszarach przygranicznych oraz przygotowanie do obrony miast na zagrożonych kierunkach. Przedsięwzięcia te służyć będą zapewnieniu trwałości obrony zapewniającej skuteczność i siłę obrony. **Trwałość obrony to** zdolność do skutecznego przeciwstawiania się przeciwnikowi w nakazanym miejscu i czasie. Warunkami jej osiągnięcia są przede wszystkim odporność na oddziaływanie przeciwnika, żywotność broniących się wojsk, ich uporczywość i utrzymywanie się na zajmowanych pozycjach. Ta właściwość obrony, oparta na sile ognia broniących się wojsk, ich manewrowości i wykorzystaniu dogodnych właściwości terenu, prowadzi do rozbicia bądź poważnego osłabienia przeciwnika i utrzymania zajmowanego pasa obrony, a tym samym do wykonania otrzymanego zadania. Trwałość obrony jest nierozdzielnie związana z jej drugą cechą, jaką jest **aktywność**. Obrona jest tym bardziej trwała, im aktywniejsze będą działania obrońcy. Im mniejsze są siły przeznaczone do obrony danego obszaru, tym bardziej muszą być one ruchliwe i aktywne, tak aby obrońca mógł uprzedzić nacierającego w decydujących momentach i miejscach operacji.

Jedną z podstawowych cech operacji obronnej musi być **manewrowość**. Wyrażać się ona powinna w umiejętności dokonywania szybkich manewrów wojsk i środków walki z kierunków nie atakowanych i obsadzania nimi rubieży obronnych lub wykonania przeciwuderzeń. Nie chodzi przy tym wyłącznie o szybkość fizycznego przemieszczania się wojsk, lecz przede wszystkim o zdolność do szybkiego zbierania, przetwarzania i prze-

kazywania informacji oraz reagowania na rozwój sytuacji. **Ruchliwość wojsk prowadzących operację obronną** powinna co najmniej dorównywać ruchliwości przeciwnika, który dysponował będzie przewagą. Przewaga obrońcy powinna wyrażać się zapewnieniem korzystnego stosunku sił we właściwym miejscu i czasie. Służyć temu ma zapewnienie swobody ruchu (swobody operacyjnej) własnym wojskom, przy jednoczesnym ograniczeniu ruchliwości przeciwnika. Takie działanie stworzy możliwość przejęcia inicjatywy, umożliwi zachowanie woli walki i utrzymanie ważnych obszarów, a ponadto zapewni przenoszenie głównego wysiłku operacji obronnej na zagrożone kierunki.

Przy pewnym uogólnieniu można stwierdzić, że **operacja obronna będzie się charakteryzować:**

- prowadzeniem działań w wymiarze powietrzno-lądowym;
- synchronizowaniem efektów użycia wszystkich sił i środków biorących w niej udział;
- uporczywością utrzymywania rubieży i obiektów mających znaczenie operacyjne i strategiczne;
- powiązaniem trwałości obrony określonych obszarów i rubieży z dążeniem do wykonania przeciwuderzeń;
- ruchliwością i manewrowością zapewniającą stałe dezorganizowanie i opóźnianie natarcia przeciwnika¹.

Ugrupowanie operacyjne tworzy się odpowiednio do celu operacji, przewidywanego sposobu jej prowadzenia, sposobu przejścia do niej oraz sytuacji, jakie powstać mogą w toku operacji. Podział na elementy ugrupowania, ich skład, zadania i rozmieszczenie na obszarze obrony wynikają z potrzeb związanych z prowadzeniem operacji obronnej, formy operacji

---

¹ Zieliński J., Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej, Warszawa 1995, s. 13.

oraz wielkości obszaru obrony. **Obronne ugrupowanie operacyjne powinno zapewniać:**

- pomyślne prowadzenie bitwy obronnej w różnych warunkach operacyjnych;
- racjonalne wykorzystanie obronnych właściwości terenu;
- korzystne warunki do szybkiego wykonania uderzeń ogniowo-elektronicznych na podchodzącego przeciwnika na całą głębokość jego ugrupowania oraz w trakcie walki w głębi obrony;
- manewr siłami i środkami umożliwiający koncentrację wysiłków wojsk;
- wykonanie zwrotów zaczepnych w celu rozbicia włamującego się przeciwnika i odzyskania utraconych obszarów;
- utrzymanie nakazanego obszaru i zadanie przeciwnikowi jak największych strat;
- minimalizację strat własnych i zapewnienie ciągłości dowodzenia i współdziałania.

Ugrupowanie operacyjne ma więc zapewnić optymalne warunki prowadzenia bitwy obronnej z pełnym wykorzystaniem możliwości bojowych wojsk oraz właściwości terenu, jak również możliwości wykonania zdecydowanych zwrotów zaczepnych. Odpowiednio do wymogów sytuacji tworzy się **strukturalne i funkcjonalne** elementy ugrupowania operacyjnego¹.

Elementy strukturalne to pierwszy rzut i odwód ogólny, zgrupowania rodzajów wojsk, odwody przeciwpancerne i oddziały zaporowe oraz elementy wsparcia logistycznego. W zależności od sytuacji tworzone mogą być ponadto oddziały wydzielone, desanty powietrzne i oddziały desantowo-szturmowe.

---

¹ Ogólne zasady działań operacyjnych wojsk lądowych, Warszawa 1997, s. 75.

Na poszczególnych kierunkach operacyjnych lub do wykonania określonych zadań w toku operacji obronnej tworzy się **elementy funkcjonalne** ugrupowania operacyjnego w postaci zgrupowań operacyjnych. Mogą to być:

- zgrupowanie osłonowe,
- zgrupowanie obronne (główne i pomocnicze),
- zgrupowanie przeciwuderzeniowe (odwodowe),
- zgrupowania rodzajów wojsk,
- zgrupowanie przeciwdesantowe,
- zgrupowanie sił wsparcia logistycznego.

Jak wcześniej wspomniano, aktualny stan wojsk lądowych nie gwarantuje zorganizowania ciągłej obrony. W tej sytuacji korpus przejdzie do obrony wybranych kierunków operacyjnych. Można więc przewidywać, że wystąpią luki i rejony nie bronione. Wynika stąd potrzeba ścisłego współdziałania z **wojskami obrony terytorialnej**, które mogą zostać użyte do obrony samodzielnych, najczęściej drugorzędnych kierunków i odciążenia wojsk operacyjnych od zadań drugoplanowych.

Innego znaczenia nabiera **obszar operacji obronnej korpusu**, zwłaszcza że siły przeznaczone do jego obrony stają się coraz mniejsze. Spowoduje to swoiste „rozrzedzenie” wojsk na obszarze przeznaczonym do obrony. A zatem obszar, na którym prowadzona ma być operacja obronna, powinien być wykorzystany jako środek do osiągnięcia celu. Stąd w koncepcji prowadzenia operacji należy określić, gdzie teren może być oddany przeciwnikowi, gdzie musi być utrzymany i gdzie należy dążyć do osiągnięcia rozstrzygnięcia.

W operacji obronnej może być tworzona **strefa osłony**, której głębokość zależy od wielu czynników. W strefie osłony znajdować się może pas przesłaniania, jako system pozycji i urządzeń inżynierskich typu polowego, rozbudowanych przed przednim pasem obrony. Działania opóźniające

prowadzić w nich będą związki taktyczne, z reguły dyslokowane w okresie pokoju w pobliżu granicy państwowej lub oddziały wydzielone pierwszorzutowych związków taktycznych. Oprócz wojsk prowadzących działania opóźniające w strefie osłony mogą być wysadzane również desanty taktyczne oraz działać pododdziały dywersyjne i rozpoznawcze oraz formacje aeromobilne. Umiejętnie wykorzystując teren i współdziałając z wojskami OT opóźniają podejście i osłabiają potencjał bojowy przeciwnika oraz niszczą szczególnie groźne środki rażenia oraz elementy systemu informacyjnego.

Zarówno w strefie taktycznej, jak i operacyjnej między pasami i rubieżami obronnymi, przygotowuje się pozycje i rubieże ryglowe oraz samodzielne rejony i węzły obrony, w tym odpowiednio przystosowane do obrony miejscowości z aktywnym udziałem oddziałów wojsk OT.

Dynamikę prowadzenia operacji obronnej można umownie podzielić na trzy etapy odpowiadające etapom prowadzenia operacji zaczepnej przez przeciwnika. **Pierwszy etap operacji obronnej** trwa do czasu nawiązania styczności z lądowymi zgrupowaniami uderzeniowymi przeciwnika, a jego treścią będzie szeroko rozumiane oddziaływanie informacyjne na przeciwnika oraz odpieranie uderzeń elektronicznych i ogniowych, walka z desantami powietrznymi (na wybrzeżu również z morskimi), a także zwalczanie grup specjalnych i dywersyjnych. Szczególne znaczenie ma zatem obrona radioelektroniczna, powietrzna i przeciwdesantowa. Część zadań tego etapu realizować mogą jednostki obrony terytorialnej i straży granicznej. Pierwszy etap operacji obronnej, zwłaszcza prowadzonej w początkowym okresie wojny, przerodzić się może w samodzielną operację wstępną.

W drugim etapie operacji obronnej zwalcza się przeciwnika przed przednim skrajem i w taktycznej strefie obrony. Oddziaływanie rozpoczyna się uderzeniami lotniczymi na obiekty pierwszej kolejności rażenia w głębi

terytorium zajmowanego przez przeciwnika oraz jego najważniejsze elementy zgrupowania uderzeniowego.

Trzeci etap operacji obronnej to zwalczanie przeciwnika w głębi obrony. Realizowany może być poprzez uporczywe utrzymywanie pozycji obronnych, zajmowanych przez związki taktyczne drugiego rzutu związku operacyjnego lub też rubieży pośredniej obsadzonej przez odwód ogólnowojskowy i wycofujące się związki taktyczne pierwszego rzutu.

Ocenia się, że w kolejnym etapie operacji obronnej, gdy zostaną przemieszczone i włączone do walki siły główne państw sojuszniczych, podstawowym zadaniem wojsk lądowych SZ RP będzie organizowanie obrony na rubieżach ostatecznego załamania natarcia agresora oraz udział w organizacji i wykonaniu przeciwuderzeń. Zadania te mogą być realizowane wspólnie ze związkami operacyjnymi i taktycznymi wojsk lądowych państw sojuszniczych oraz przy intensywnym wsparciu ich sił powietrznych.

W świetle powyższych założeń można uznać, że w tym etapie konfliktu zbrojnego główny wysiłek obrony lądowej i powietrznej będą przejmowały wojska armii sojuszniczych, zmierzając do ostatecznego powstrzymania agresora, zdeorganizowania jego zamiaru, zdecydowanego obniżenia potencjału bojowego jego zgrupowań, izolacji obszaru działań i odzyskania czasowo utraconego terytorium. Cele te będą osiągnęte w ramach połączonych, sojuszniczych operacji obronnych i zaczepnych. W operacjach tych będą angażowane również odwody Wojsk Lądowych RP oraz związki taktyczne wycofujące się np. w ramach działań opóźniających.

2.2.5. Charakterystyka operacji zaczepnej

Przewidywany charakter ewentualnego konfliktu zbrojnego nie pozostanie bez wpływu na działania ofensywne. Będą one istotnym fragmentem

działań wojennych i jedną z konsekwencji dotychczas prowadzonych zmagania z przeciwnikiem.

Działania ofensywne będą prowadzone w formie operacji zaczepnej, którą należy postrzegać jako element strategicznej operacji obronnej Sojuszu lub sił zbrojnych państwa – jako prowadzona samodzielnie. Dokonując pewnego uogólnienia są podstawy, aby **cel operacji zaczepnej** określić jako działania zmierzające do rozbicia przeciwnika i opanowania zajmowanego przez niego obszaru (ważnych rejonów, rubieży). Jako część składowa strategicznej operacji obronnej oznacza to rozbicie zgrupowań wojsk, które wtargnęły na obszar naszego państwa i odzyskanie czasowo utraconego obszaru. Tak rozumiana operacja zaczepna będzie więc wyrazem aktywności strategicznej i działaniem ukierunkowanym na realizację głównych zadań w wojnie (konflikcie) i osiągnięcie jej celów.

Dotychczas prowadzone zmagania zbrojne, zarówno podczas operacji opóźniającej, jak i obronnej, wraz z nowymi środkami bojowymi rzutują w sposób zasadniczy na kwestie związane z prowadzeniem operacji zaczepnych. Można wnioskować, że będą prowadzone zdecydowanie i w szybkim tempie. Podobnie jak poprzednie operacje będą operacjami połączonymi, a na lądowym TDW rozwijane jako powietrzno-lądowe.

Przejsie do operacji zaczepnej zawsze będzie się wiązało z uzyskaniem przewagi ogólnej (przynajmniej na kierunku natarcia) oraz przewagi w powietrzu. Natomiast wnioski z konfliktów zbrojnych w ostatnich latach (np. w Zatoce Perskiej) pozwalają sądzić, iż natarcie sił lądowych w sojuszniczej operacji zaczepnej poprzedzone będzie silnym, może nawet kilkudniowym uderzeniem lotnictwa i rakiet na wyselekcjonowane obiekty przeciwnika decydując o jego zdolności do obrony. W końcowej fazie takich uderzeń mogą być także wysadzone desanty i pododdziały specjalne w głębi ugrupowania przeciwnika.

Związek operacyjny wojsk lądowych może przechodzić do operacji zaczepnej po przegrupowaniu wojsk z głębi lub z rejonów położonych w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Przegrupowania do operacji zaczepnych mogą być wykonywane w okresie kryzysu, w ramach operacyjnego rozwijania lub w toku działań wojennych (konfliktu).

W działaniach na obszarze Polski, operacje zaczepne mogą być prowadzone w postaci:

- przeciwuderzenia,
- przeciwnatarcia,
- kolejnej operacji zaczepnej (rozwinęcia powodzenia).

Przeciwuderzenie (rys. 2.6.) jest elementem obrony operacyjnej lub strategicznej i nie wychodzi z reguły poza uprzednio zorganizowaną strukturę obrony. Uczestniczy w nim jedynie część sił, a większość prowadzi nadal operację obronną (strategiczną operację obronną). Na zadania i sposób ich realizowania istotny wpływ ma przebieg operacji obronnej, w tym również szczebla nadrzędnego. W istotny sposób na decyzję o wykonaniu przeciwuderzenia rzutuje głębokość włamania przeciwnika w głąb ugrupowania obronnego. Przeciwuderzenie może zakończyć się przejściem do obrony na wyznaczonej rubieży, a w korzystnych warunkach przekształcić się w przeciwnatarcie¹.

W przeciwuderzeniu cel działania będzie ograniczony i sprowadzać się może do:

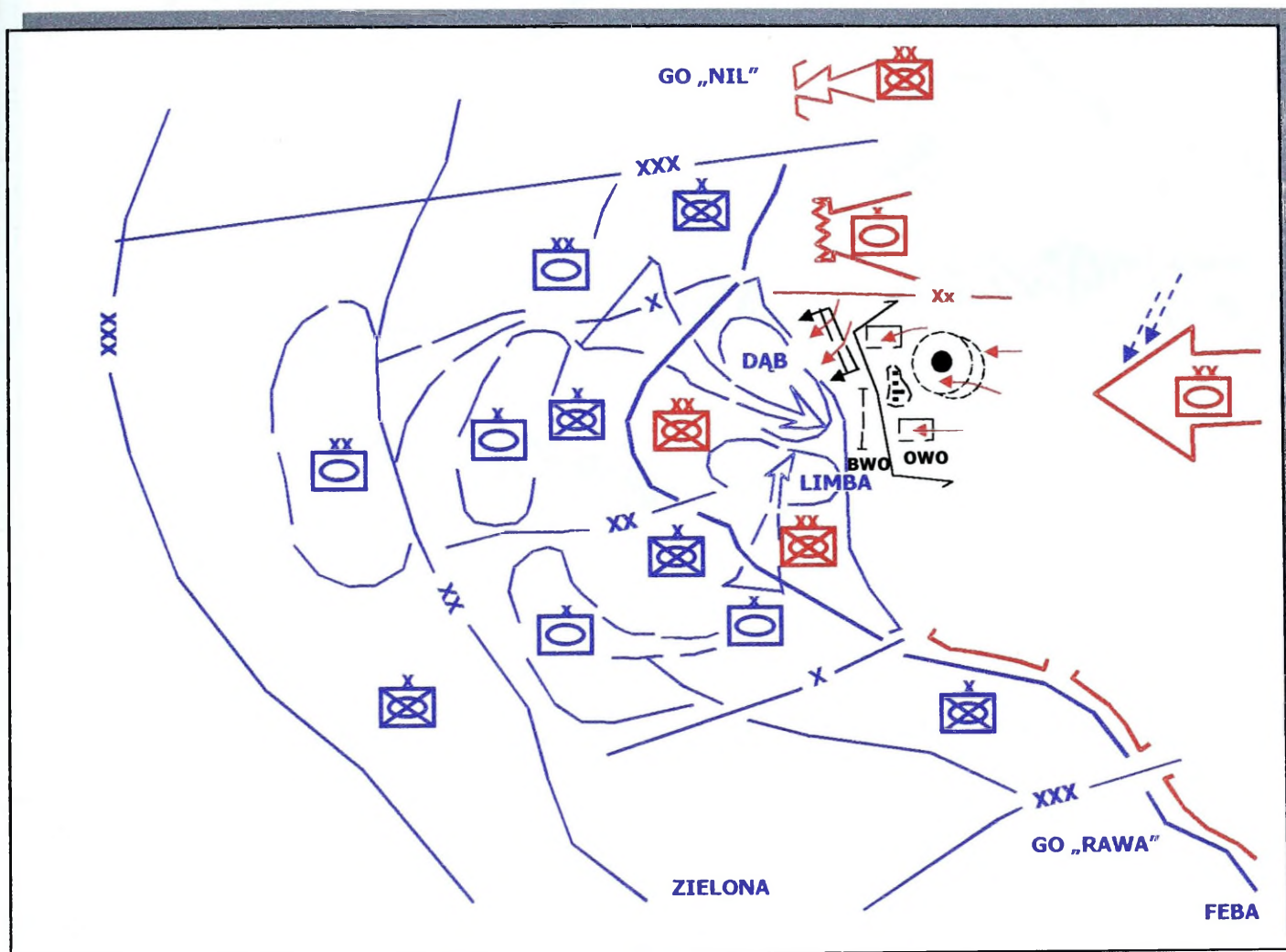
- zamknięcia wyłomu i odtworzenia przedniej linii obrony;
- rozbicia sił zgrupowania uderzeniowego przeciwnika.

Sposób realizacji każdego z wymienionych celów będzie inny. W pierwszym wypadku polegać będzie na odcięciu części zgrupowania przeciwnika w rejonie włamania, od jego sił głównych i podchodzących

---

¹ Por. Zieliński J., Zarys teorii ..., op. cit., s. 121.

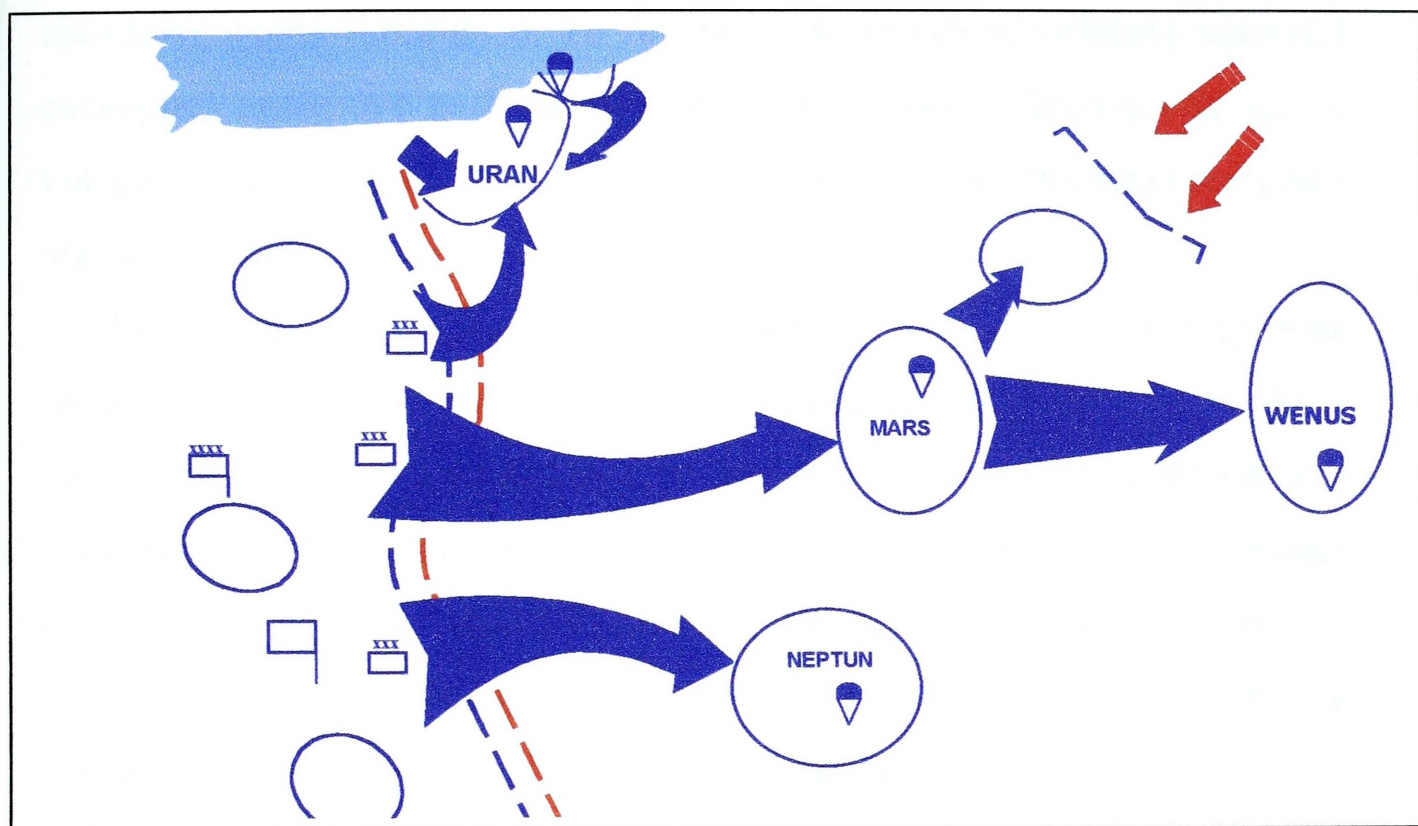
odwodów, poprzez odtworzenie przedniego skraju obrony. To zaś oznacza, iż w następnej kolejności przystępuje się do neutralizacji odciętych sił przeciwnika. W drugim wypadku chodzi o jak najszybsze okrążenie tych sił zgrupowania przeciwnika, które znalazły się w obszarze włamania i pozabawienie ich woli walki, z reguły wspólnie z sąsiadami.

Rys. 2.6. Operacja zaczepna o charakterze przeciwuderzenia (schemat ideowy)

Przeciwnatarcie (rys. 2.7.) jako rodzaj operacji zaczepnej, może mieć miejsce wówczas, gdy większość sił dotychczas prowadzących operację obronną przejdzie do zwrotu zaczepnego, którego celem będzie rozbitcie przeciwnika i odzyskanie utraconego obszaru. Przeciwnatarcie może wykraczać poza ramy systemu prowadzonej do tej pory operacji obronnej. Osiągnięcie celów w przeciwnatarciu tworzy warunki do kolejnej operacji

zaczepnej (rozwinęcia powodzenia). Przeciwnatarcie związków operacyjnych może być prowadzone samodzielnie lub wspólnie z sąsiadami w ramach przeciwnatarcia szczebla nadrzędnego.

Rys. 2.7. Operacja zaczepna o charakterze przeciwnatarcia (schemat ideowy)

W przeciwnatarciu, do którego przechodzi się po uprzednim powstrzymaniu operacji zaczepnej przeciwnika, celem jest pozbawienie zdolności do działania jego głównego zgrupowania uderzeniowego, a następnie rozwinięcie własnej operacji zaczepnej, zmierzającej do opanowania ważnych rubieży i obiektów znajdujących się często poza przednią linią dotychczasowej obrony oraz stworzenie dogodnych warunków do kolejnej operacji.

Kolejna operacja zaczepna (rozwinęcie powodzenia) jest konsekwencją pomyślnego wykonania zadań w przeciwuderzeniu lub przeciwnatarciu. Może być prowadzona wówczas, gdy w wyniku dokonanego przełomu, w poprzedzających ją operacjach, przeciwnik po utracie inicja-

tywy operacyjnej (strategicznej), będzie przechodził do obrony na kolejnych rubieżach terenowych. Uzyskana przewaga nad przeciwnikiem i przyjęta inicjatywa operacyjna (strategiczna) pozwalają realizować kolejne cele zmierzające do całkowitego rozbicia jego zgrupowań i osiągnięcia celów wojny (konfliktu). To zaś oznacza, że **celem kolejnej operacji zaczepnej** może być rozbicie zgrupowań przeciwnika broniących się na kolejnych rubieżach obrony, aż do ostatecznego uniemożliwienia realizacji jego podstawowych celów.

Wojska działające na kierunku głównego wysiłku stanowią **główne zgrupowanie uderzeniowe**. W jego skład wchodzi większość sił i środków związków taktycznych pierwszego rzutu, odwód, oddziały wydzielone oraz zgrupowania sił aeromobilnych. Główne zgrupowanie uderzeniowe wspiera większość sił wojsk raketowych i artylerii, lotnictwa oraz wojsk zabezpieczających. Do wykonania zadań na pozostałych kierunkach wydziela się zgrupowania pomocnicze. Realizują one zadania związane z osłoną poszczególnych kierunków (skrzydeł zgrupowań uderzeniowych), zwłaszcza na tych kierunkach, na których przeciwnik jeszcze rozwija lub ma możliwość rozwinięcia natarcia.

Tworzenie zgrupowania uderzeniowego może odbywać się przed rozpoczęciem lub w trakcie trwania operacji poprzez dodawanie kolejnych sił. Skład zgrupowania uderzeniowego będzie ulegał zmianom, wynikającym z potrzeb posiadania przewagi nad przeciwnikiem w wybranym miejscu i czasie. Podczas tworzenia ugrupowania operacyjnego szczególnie ważnym będzie zachowanie odporności poszczególnych jego elementów na oddziaływanie ogniowe i elektroniczne przeciwnika.

Zaczepne ugrupowanie operacyjne wojsk powinno zapewnić:

- uzyskanie zdecydowanej przewagi nad przeciwnikiem na wybranym kierunku i w określonym czasie;

- wykonanie szerokiego manewru, zwłaszcza przy tworzeniu zgrupowania, podczas przenoszenia wysiłku działań na skrzydła i w głąb ugrupowania przeciwnika;

- dogodne warunki do ciągłego współdziałania między elementami ugrupowania operacyjnego;

- ciągłość dowodzenia, zabezpieczenia operacyjnego i logistycznego.

Ugrupowanie operacyjne może składać się z następujących elementów strukturalnych:

- pierwszego rzutu operacyjnego;
- odwodu ogólnowojskowego;
- zgrupowania wojsk raketowych i artylerii, wojsk OPL;
- odwodów o różnym przeznaczeniu, a przede wszystkim: inżynierskiego, przeciwchemicznego i przeciwpancernego.

Ponadto **doraźnie** mogą być organizowane:

- oddziały wydzielone, a w ich ramach oddziały i grupy rajdowe,
- desanty powietrzne.

Pierwszy rzut operacyjny przeznaczony jest do rozbicia głównego zgrupowania przeciwnika i rozwinięcia natarcia. Z tego względu jest on najsilniejszy i w jego skład wyznacza się z zasady większość sił i środków. Związki taktyczne pierwszego rzutu do prowadzenia operacji zaczepnej przygotowują się w rejonach wyjściowych, wyznaczonych w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem lub rejonach wyjściowych oddalonych 20-40 km od rubieży wejścia do bitwy.

Odwód jest przeznaczony do potęgowania wysiłku wojsk i rozwijania powodzenia pierwszego rzutu, z zasady na kierunku punktu ciężkości (wysiłku) lub jego przeniesienia na inny kierunek. Jest ponadto przeznaczony do zmiany związków taktycznych pierwszego rzutu, jeśli poniosły one znaczne straty; odparcia lub rozbicia odwodów przeciwnika. W skład od-

wodu mogą wchodzić jeden-dwa związki taktyczne, które wzmacnia się odpowiednio w momencie wejścia do bitwy. Odwód przeznaczony jest także do walki z desantami przeciwnika i jego siłami, które pozostały na tyłach nacierających wojsk oraz wykonania innych, doraźnych zadań wynikłych z nieoczekiwanego rozwoju sytuacji.

Pozostałe elementy ugrupowania operacyjnego o charakterze specjalistycznym tworzone są zgodnie z organizacją, przeznaczeniem i taktyką rodzajów wojsk. Działania ich podporządkowane są zgrupowaniom uderzeniowym wykonującym zasadnicze zadania.

Szereg wcześniej sformułowanych wniosków, zwłaszcza z przebiegu konfliktu zbrojnego, znajdzie też swoje odzwierciedlenie w operacji zaczepnej. Potencjalne możliwości współczesnych środków walki i zastosowania nowej techniki pozwalają przypuszczać, że zmianie ulegnie dotychczasowy model działań zaczepnych. Będą one miały charakter kierunkowy i ogniskowo-przestrzenny co stanie się możliwe w wyniku uderzeń silnych i manewrowych zgrupowań pancerno-zmechanizowanych, współdziałających z formacjami powietrzno-lądowymi i wojskami aeromobilnymi.

Podobnie jak obrona, **operacje zaczepne będą kompilacją różnych form walk i działań**, gdzie nie do rzadkości należeć będą boje spotkaniowe. Prowadzenie natarcia w szybkim tempie, na samodzielnych kierunkach, przy otwartych skrzydłach, często bez sąsiadów lub w warunkach istnienia znacznych luk między nimi stanie się regułą. Z kolei duża niezależność perspektywicznych środków walki od pory roku i doby, wpłynie na utrzymanie ciągłości natarcia.

Można prognozować, że jednym z czynników, decydujących o powodzeniu operacji zaczepnych będą środki o dużej celności i sile rażenia. Pozwolą one na rażenie przeciwnika, zarówno na przednim skraju, jak i w głębi ugrupowania obronnego. Jednoczesne rażenie na całej głębokości stworzy warunki do rozwinięcia działań zaczepnych w szybkim tempie i na

znaczną głębokość. Szybkie wykorzystanie zaś skutków porażenia przeciwnika zapewnią będą działania desantów powietrznych, grup desantowo-szturmowych oraz oddziałów wydzielonych i rajdowych. W rezultacie wytworzony zostanie model przestrzennego i wszechstronnego oddziaływania na obrońcę. W modelu tym niebagatelną rolę odegrają działania zgrupowań wojsk pozostawionych na wcześniej opuszczonym terenie oraz przyjaźnie nastawiona ludność.

Podczas ewentualnych operacji na obszarze kraju dużo większe zastosowanie znajdą te formy działań zaczepnych, które eliminować będą konieczność czołowego uderzenia i rozbijania obrony przeciwnika. Uderzenia na kierunkach, przenikanie i działanie „rozsadzające” obronę od wewnątrz staną się podstawowymi rozwiązaniami, gwarantującymi szybkość odniesienia sukcesu bez potrzeby ponoszenia dużych strat. Świadczyć to będzie o górowaniu rozwiązań intelektualnych i umiejętnym wykorzystaniu warunków zaistniałej sytuacji nad rozwiązaniami siłowymi, gdzie drogą do sukcesu jest przewaga materialna. Powszechnie będą stosowane oddziały wydzielone i rajdowe. Ich tworzenie musi jednak następować bardzo szybko, aby wykorzystać warunki wytworzonej sytuacji (nadarzającą się okazję). W osiągnięciu celu operacji zaczepnej wielce pomocne będzie umiejętne wykorzystanie obecności na obszarze opanowanym przez przeciwnika ognisk walki i zgrupowań prowadzących działania nieregularne.

Kilkakrotnie już akcentowany dynamizm działań bojowych sprawia, że ulegną zatarciu wyraźne dotąd granice między poszczególnymi formami natarcia. Przejście od jednej formy do drugiej następować będzie szybko i bez przerw na przygotowanie kolejnych. **Ciągłość natarcia** i jego różnorodność form podporządkowana zostanie dążeniu do uprzedzenia przeciwnika w stworzeniu systemu obronnego, przejęciu inicjatywy i narzuceniu mu swojej woli rozegrania walk w różnych miejscach jego ugrupowania.

Prowadzenie operacji zaczepnej w szybkim tempie, bez potrzeby wdawania się w przewlekłe walki o kolejne pozycje obronne stanie się regułą. Towarzyszyć temu będzie wykonanie manewrów oskrzydających z jednoczesnym działaniem w głębi ugrupowania, prowadzonym głównie w celu dezorganizacji funkcjonującego systemu obrony oraz blokowania podejścia odwodów. W osiągnięciu tego celu istotną rolę mogą odegrać także wojska obrony terytorialnej, które pozostały na „swoim” obszarze.

Naruszenie systemu obrony oraz głębokie i różnorodne oddziaływanie powinno wytworzyć korzystną sytuację dla taktycznych lądowych zgrupowań broni połączonych. Skoro przeciwnik będzie atakowany ze wszystkich kierunków, z powietrza, w eterze, ze skrzydeł i od czoła nie będzie w stanie skupić swej uwagi na realizacji tak szerokiego spektrum zadań. Atakujące oddziały uderzą z góry i z boków. Uderzenie od czoła będzie więc tylko dopełnieniem dzieła rozbicia obrony.

Przy efektywnym wykorzystaniu uderzeń formacji atakujących z wykorzystaniem śmigłowców i samolotów natarcie nie będzie wymagało niejednokrotnie rozwijania się i wykonywania silnego uderzenia od czoła dla pokonywania kolejnych rubieży obrony. Zapewne nie będą należeć do rzadkości przypadki, że sukces natarcia osiągnie się bez konieczności rozwijania oddziałów ogólnowojskowych.

Ważną rolę w szybkim osiągnięciu celu operacji zaczepnej odgrywać będzie **izolacja obszaru prowadzonych działań** od dopływu świeżych sił drogą lądową i powietrzną lub morzem na kierunkach nadmorskich. Wcześniej przejęta inicjatywa i uzyskana przewaga powinna być ciągle utrzymywana i wzbogacana o coraz to nowsze formy i sposoby oddziaływania. Nieustannie też należało będzie zmieniać kierunki (osie) uderzeń (działania).

Do realizacji zadań najbardziej celowo będzie tworzyć zgrupowania o charakterze powietrzno-lądowym. Pozwoli to uniknąć konieczności ze-

środkowania znacznych sił i środków, a tym samym tworzenia opłacalnych celów dla wielce efektywnych środków ogniowych obroncy.

W działaniach zaczepnych (ofensywnych), zwłaszcza w specyficznych warunkach, nie do rzadkości należeć będzie przenikanie, realizowane przy pomocy wojsk OT i ludności miejscowej. Wyraźnie widać to było podczas inwazji radzieckiej w Afganistanie, gdzie natarcie czołowe postrzegano jako ostateczność, gdy nie było warunków do zastosowania manewru i rozsadzenia obrony od wewnątrz pododdziałami przerzuconymi drogą powietrzną.

Przewidywany charakter operacji zaczepnej sprawi, że stopniowo będą zanikały stosowane dotychczas pasy jej natarcia. W zadaniach określać się będzie kierunki czy też rejony do opanowania, jako końcowy cel działania. Stanie się to prawidłowością zarówno szczebli operacyjnych, jak i taktycznych. Korespondować to będzie z wcześniej już podkreślaną autonomicznością działań i odpowiedzialnością dowódców za osiągnięcie celu podjętych działań.

Dynamiczny charakter działań bojowych w połączeniu z dużą manewrowością działań i możliwością szybkiego rozwijania natarcia będzie przemawiać za wzrostem znaczenia i częstotliwości bojów spotkaniowych. Swoistą przyczyną ich nobilitacji będzie także brak zwartości ugrupowania, możliwości wystąpienia gwałtownych zmian sytuacji oraz nieustanne dążenie do przechwycenia inicjatywy i stworzenia korzystnych dla siebie warunków do prowadzenia dynamicznej operacji zaczepnej.

Rozwijanie działań zaczepnych nierozdzielnie związane jest z potęgowaniem uderzenia przez wprowadzenie do bitwy (walki) kolejnych sił. To jeden z przełomowych momentów operacji. Dlatego każdorazowo należy dążyć, aby wejście (pojawienie się) świeżych sił było zaskoczeniem dla przeciwnika. Z tego względu dużego znaczenia nabierze jego wszechstron-

ne przygotowanie i zabezpieczenie – gwarantujące zdynamizowanie działań.

Charakter prowadzonych operacji sprawi, że trudno będzie dostrzec rozpoczęcie pościgu. Można wnioskować jednak, że przejście do pościgu będzie związane zazwyczaj z intensywnym rażeniem przeciwnika ogniem i oddziaływaniem środków walki elektronicznej oraz masowym użyciem śmigłowców bojowych i stosowaniem desantów powietrznych. Szczególnie korzystne warunki oddziaływania na wycofujące się kolumny przeciwnika będzie stwarzało użycie formacji powietrzno-lądowych i śmigłowców oraz ścisłe współdziałanie z wojskami OT prowadzącymi działania nieregularne. Niekiedy jednak zasadne będzie rozważenie czy rozwiązaniem korzystniejszym nie będzie umożliwienie agresorowi szybkiego opuszczenia terytorium kraju, niż wdawanie się z nim w przewlekłe walki, które mogą skutkować zniszczeniem kraju i ofiarami wśród ludności. Nie można będzie jednak zapominać o dużych możliwościach wojsk prowadzących działania opóźniające, o czym pisano w podrozdziale 2.2.4.

2.2.6. Ogólna charakterystyka operacji osłonowych

Rozwój myśli teoretycznej oraz ewolucja poglądów dotyczących przebiegu ewentualnego konfliktu zbrojnego, zwłaszcza w Europie Środkowej, pobudzają do szeregu refleksji. Niebagatelny wpływ na współczesne poglądy o przebiegu i charakteryzujące okres poprzedzający rozpoczęcie konfliktu zbrojnego mają wnioski z konfliktów zbrojnych ostatnich lat. Wspomniane doświadczenia w sposób jednoznaczny dowodzą, iż dotychczasowe poglądy na kryteria dotyczące udziału wojsk lądowych i charakteru operacji połączonych, wymagają ewolucji. Powyższa refleksja odnosi się zwłaszcza do typologii i opisu działań poprzedzających starcie zbrojne lub też wymuszające określone zachowania strony przeciwnej.

Wspomniane doświadczenia z ostatnich lat dowodzą, iż niebagatelny wpływ na kwestie dotyczące kryteriów wyróżniania możliwych operacji, zwłaszcza na lądowym teatrze działań wojennych, mają zagadnienia dotyczące nie tylko samego przebiegu ewentualnych działań wojennych. Bardzo istotne jest również dostrzeganie wielu zjawisk i określonych implikacji z tym co będzie miało miejsce w czasie poprzedzającym rozpoczęcie konfliktu zbrojnego lub też w sposób wyraźny rzutujące (wpływające) na charakter przygotowywanych i prowadzonych operacji.

Współczesne uwarunkowania polityczno-militarne i możliwości współczesnych środków rażenia bezdyskusyjnie wskazują, iż dotychczasowy zbiór możliwych operacji jest zbiorem niepełnym. Na zachowania bowiem określonego państwa i stan zaangażowania jego poszczególnych elementów systemu obronnego mają wpływ również wydarzenia w bliskim sąsiedztwie, zwłaszcza na terytorium państwa nie należące do wspólnego sojuszu militarnego. Niebagatelny wpływ na poczynania wybranych komponentów systemu ma także fakt przynależności do Sojuszu Północnoatlantyckiego, co nakłada na członków określone zobowiązania.

Rozwój niekorzystnych zjawisk w bliskim sąsiedztwie naszego państwa czy też zaangażowanie sił zbrojnych poza granicami kraju w ramach określonej operacji z udziałem sił zbrojnych nie pozostaje bez wpływu na zachowania (poczynania) elementów systemu obronnego państwa. Zwłaszcza wojskowi i osoby odpowiedzialne za stan bezpieczeństwa kraju powinni prognozować rozwój wydarzeń i przygotowywać się na wariant najmniej korzystny. Z pewnym więc wyprzedzeniem należy dostrzegać możliwe implikacje rozwoju zdarzeń i podejmować działania (przedsięwzięcia) wyprzedzające, aby przygotować się do podjęcia ewentualnych działań zbrojnych.

Wiele wniosków przemawia za tym, iż sytuacją zmuszającą wprost do jednoznacznych poczynaniań w sferze obronnej jest konflikt zbrojny w pobli-

zu granic państwa. Zbliżone reakcje wymusza zaangażowanie się państwa w konflikt z udziałem sił zbrojnych Sojuszu czy też w ramach operacji pod egidą organizacji międzynarodowej. Zwłaszcza ten pierwszy przypadek wymusza konieczność podjęcia działań zapobiegawczych, które w tym przypadku przybiorą **postać operacji (działań) osłonowych**. Ich cel sprowadza się do ograniczenia obszaru ewentualnego konfliktu zbrojnego i wyeliminowania czynnika zaskoczenia. Wyprzedzająco trzeba więc podjąć szereg działań, które będą swego rodzaju odpowiedzią na niekorzystny rozwój wydarzeń i w sposób bezpośredni lub pośredni mogą oddziaływać na kwestie związane z funkcjonowaniem państwa.

Podjęcia działań wyprzedzających czy też zapobiegawczych nie należy jednak utożsamiać z przygotowaniem do działań wojennych. W tym bowiem przypadku chodzi o swego rodzaju działania asekuracyjne i wyeliminowanie czynnika zaskoczenia na ewentualność niekorzystnego rozwoju wydarzeń. Trzeba przy tym przestrzegać pewnych reguł postępowania, aby nie być postrzeganym przez stronę drugą jako państwo, które wymusiło określone reakcje polityczne czy militarne. To zaś oznacza, iż podejmowane czynności muszą być adekwatne nie tylko do zaistniałej sytuacji i niekorzystnego jej rozwoju. Nieodzowne jest także przestrzegać szeregu zasad, które nie mogą wywołać, wspomnianych przed chwilą, niekorzystnych reakcji strony przeciwnej. To zaś oznacza, iż **operację osłonową należy przygotowywać, przestrzegając zasad maskowania**.

Podjęcie działań w ramach operacji osłonowej dotyczy wybranych elementów systemu obronnego państwa. Nieodzowne jest przy tym dokonanie rozgraniczenia dotyczącego głównie miejsca, charakteru i udziału wybranych jednostek sił zbrojnych w działaniach sojuszniczych lub międzynarodowych. Trzeba także uwzględnić charakter zagrożenia, aby określić stosowne środki zapobiegawcze.

W sytuacji prowadzenia działań w bliskim sąsiedztwie naszych granic i o charakterze pozwalającym prognozować niekorzystny rozwój sytuacji, a więc mogących w sposób jednoznaczny zagrażać bezpieczeństwu państwa, skala podejmowanych działań musi być adekwatna do wynikających wniosków. Przede wszystkim system rozpoznania bardzo szybko musi przystąpić do spełniania swych funkcji. Istotne będzie przy tym włączenie w jego skład wszystkich możliwych elementów, które zagwarantują zdobywanie w miarę wiarygodnych informacji i wyeliminują zaskoczenie.

Stan podwyższonej gotowości bojowej muszą osiągnąć nie tylko określone formacje wojsk operacyjnych, ale także wojsk obrony terytorialnej, siły straży granicznej, policji oraz innych elementów systemu obronnego państwa, zwłaszcza w strefie przygranicznej. Głównie pod przykryciem szeregu przedsięwzięć szkoleniowych, zasadne będzie rozpoznać i przygotować się do działań na określonym kierunku operacyjnym. Celowe wydaje się także opracowanie stosownych planów operacyjnych i rozstrzygnięcie kwestii związanych z funkcjonowaniem systemu dowodzenia. W ramach realizowanych przedsięwzięć należałoby uzgodnić szereg problemów współdziałania i reagowania na niekorzystny rozwój wydarzeń militarnych. Stosownie do możliwego scenariusza zdarzeń trzeba też dokonać zgromadzenia zapasów i rozwiązania pozostałych zagadnień dotyczących funkcjonowaniem systemu logistycznego. Konieczne wydaje się także podjęcie szeregu prac w ramach fortyfikacyjnej rozbudowy terenu.

Wnioski z konfliktów zbrojnych ostatnich lat dowodzą również, iż zasadne byłoby dokonanie pewnych ruchów związanych z ludnością zamieszkującą tereny przygraniczne – obszar ewentualnych działań zbrojnych. Wyprzedzająco można przesiedlić pewną część mieszkańców, zwłaszcza kobiety, dzieci i osoby w podeszłym wieku, do innych rejonów kraju, co niewątpliwie nie pozostanie bez wpływu nie tylko na same działania zbrojne, ale także na zachowania walczących wojsk, w tym również

żołnierzy obrony terytorialnej. Zasadność podejmowania tego rodzaju działań dowodzą wnioski z konfliktów lokalnych ostatnich lat. Można to było zaobserwować na terenach byłej Jugosławii oraz podczas walk w Afganistanie.

Zgodnie z powszechnie przyjmowanymi zasadami głównym koordynatorem wykonywanych przedsięwzięć powinien być dowódca operacyjny, kierujący działaniami lądowych wojsk operacyjnych. Ten bowiem szczebel będzie odgrywać najistotniejszą rolę podczas ewentualnej operacji osłonowej.

Nieco inna sytuacja zaistnieje w drugim przypadku, gdy działania militarne czy też niekorzystny rozwój wydarzeń ma miejsce nie w bezpośrednim sąsiedztwie państwa. W tej bowiem sytuacji trudno będzie określić, w miarę precyzyjnie, rejon możliwych starć zbrojnych. Pewnym błędem obdarzony będzie również charakter i przebieg ewentualnych zdarzeń.

Niezależnie jednak od tego rodzaju wątpliwości należy również podjąć **działania wyprzedzające, mające charakter operacji osłonowej**. W zależności od wniosków wynikających z prognozy rozwoju wydarzeń zasadne wydaje się podjęcie działań zmierzających do podwyższenia gotowości wybranych elementów systemu obronnego, zwłaszcza systemu rozpoznania i dowodzenia. W tym przypadku również można zrealizować szereg przedsięwzięć pod kątem możliwych działań. Jednak w tym przypadku nie będą one bezpośrednio korespondować z obszarem ewentualnych starć zbrojnych. Podejmowane czynności będą mieć bardziej ogólny charakter, nie zawsze związany z określonym obszarem. Ujęte być jednak muszą w jednym planie operacyjnym, zmierzającym do osiągnięcia celu operacji osłonowej.

W konkluzji tego fragmentu opracowania można stwierdzić, że choć podejmowane działania nie mają wyraźnie militarnego charakteru, to jednak zmierzają do prowadzenia przyszłych działań zbrojnych. Aby to osiągnąć muszą być podporządkowane jednej myśli przewodniej i gwarantować osiągnięcie założonego celu operacyjnego. To zaś, że wspomniane czynności realizowane mogą być z pewnym wyprzedzeniem, stanowi jeden z podstawowych argumentów postrzegania tych działań w kategorii operacji osłonowej.

2.3. PRZECIWDZIAŁANIE ZAGROŻENIOM O CHARAKTERZE NIEMILITARNYM

Rozwój społeczeństw wiąże się także z wyraźnym **wzrostem zagrożeń o charakterze niemilitarnym**. W systemie obronnym RP do przeciwdziałania tego rodzaju zagrożeniom przygotowane są głównie siły podległe MSWiA. Jednakże, jak uczy doświadczenie, w sytuacjach kryzysowych do realizacji zadań ratowniczych mogą być użyte także wybrane jednostki wojskowe wojsk lądowych (operacyjnych i obrony terytorialnej).

2. 3.1. Ogólne założenia operacji (działań) niemilitarnych

Państwa współczesnego świata, w tym również i Polska, narażone są na występowanie zagrożeń będących następstwem klęsk żywiołowych lub zdarzeń związanych z rozwojem cywilizacyjnym. Zagrożenia te, mogą być przyczyną strat wśród ludności oraz w mieniu. Często również mają wpływ na nieodwracalne zmiany w środowisku naturalnym (rys. 2.8.).

ZAGROŻENIA TOWARZYSZĄCE ROZWOJOWI CYWILIZACJI

Rys. 2.8. Zagrożenia towarzyszące rozwojowi cywilizacji

Jak wynika z raportu Międzynarodowej Organizacji Obrony Cywilnej, opublikowane w grudniu 1997 roku, straty materialne spowodowane klęskami żywiołowymi w latach 1991-1997 wyniosły z powodu:

- powodzi 242 mld dolarów
- trzęsień ziemi 158 mld dolarów
- huraganów 0,8 mld dolarów
- innych zdarzeń 121 mld dolarów.

Możliwe zagrożenia powodowane siłami przyrody przedstawia rysunek 2.9. Analiza strat spowodowanych klęskami żywiołowymi na świecie wskazuje, że największe z nich zostały spowodowane powodzią i trzęsieniami ziemi¹. Podobnie w Polsce, najbardziej dotkliwe straty ludz-

¹ Raport Międzynarodowej Organizacji Obrony Cywilnej, grudzień 1997.

kie i materialne powodują powódzie. W ostatnich latach największe zniszczenia spowodowała powódź w lipcu 1997 roku. Swoim zasięgiem objęła 25 województw (773 gminy) zachodnie i południowej Polski. Utonęło wówczas ponad 50 osób, pod wodą znalazło się 600 miast, w tym 400 000 ha gruntów rolnych, 70 000 ha lasów, 1359 miejscowości (167 miast, w tym 3 miasta wojewódzkie) i 46 000 budynków. Ewakuacją objęto 162 000 osób, 1 700 rodzin całkowicie straciło dach nad głową, zniszczone bądź uszkodzone zostało 3 172 km dróg i blisko 2 tys. km linii kolejowych. Straty materialne oceniono na 13,5 mld złotych. Skutki innych katastrof i klęsk żywiołowych (choć dotkliwe, nie są aż tak tragiczne) i nie mają tak długotrwałego i rozległego charakteru.

Rys. 2.9. Zagrożenia powodowane siłami przyrody

Realnym zagrożeniem w Polsce są katastrofalne zatopienia będące efektem awarii zbiorników wodnych, a nawet przelania wody przez koronę zapory wskutek gwałtownej fali powodziowej, co na przykład miało miejsce w Górowie Iławeckim koło Bartoszyca. Potencjalnie duże zagrożenie stanowią zapory piętrzące wodę na wysokość ponad 5 m nad zabudowa-

nym terenem lub trwale spiętrzające wodę w zbiornikach, jeziorach o pojemności powyżej 1 mln. m³ ponad przyległym, zabudowanym terenem¹.

Na terenie kraju istnieje ponad 60 budowli hydrotechnicznych spiętrzających wodę, spośród których około 40 kwalifikuje się jako groźne w razie awarii. Łącznie, katastrofalnymi zatopieniami jest zagrożony obszar zamieszkały przez około 1 mln osób. Największe zagrożenie stanowią zapory wodne na obszarze Sudetów i Karpat, spośród których największą jest zaporą na Sanie, która spiętrza wodę na wysokość 63 m gromadząc 474 mln m³ wody. W wypadku pęknięcia tamy w strefie katastrofalnych zatopień znalazłoby się 80 km² terenu, na którym przebywa stale około 30 tys. ludzi².

Powyższe wielkości pozwalają wysnuć wniosek, że w wielu sytuacjach skutki klęsk żywiołowych są porównywalne ze skutkami wojny³.

W kontekście możliwych zagrożeń wiele państw stara się ustrzec swoich obywateli przed skutkami takich zagrożeń. W tym celu tworzą różne systemy ratownicze. Są one dobrze zorganizowane, wyposażone zgodnie z potrzebami, a co najważniejsze w sytuacji zagrożenia potrafią spełnić postawione przed nimi zadania.

Analiza naszego systemu obronnego państwa pozwala stwierdzić, że nie jest on w pełni przygotowany do działań ratowniczych. System ten jest nastawiony głównie na obronę militarną Polski. Biorąc jednak pod uwagę potencjał elementów składowych tego systemu wydaje się niezbyt celowe, by były one wykorzystywane tylko do przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze militarnym. Mają one przecież możliwości skutecznego uczestnictwa w zwalczaniu zagrożeń w czasie pokoju.

---

¹ Krajowy system ratowniczo-gaśniczy w systemie bezpieczeństwa państwa, Komenda Główna PSP, 1994 r.

² Tamże.

³ M. Reuner, National Security, The economic and dimension, Wordwath Institute, 1989 r., nr 5.

Przy tworzeniu nowoczesnego systemu ratowniczego na czas pokoju i wojny, państwo powinno więc angażować siły i środki funkcjonujące w ramach systemu obronnego państwa. Posiada on odpowiedni potencjał intelektualny, ludzki i materiałowy, który pozwala – jeśli zajdzie potrzeba – realizować zadania związane z ochroną ludności, mienia i środowiska naturalnego. Są w stanie podjąć działania mające na celu ratowanie życia ludzkiego lub dobytku, czyli działań ratowniczych.

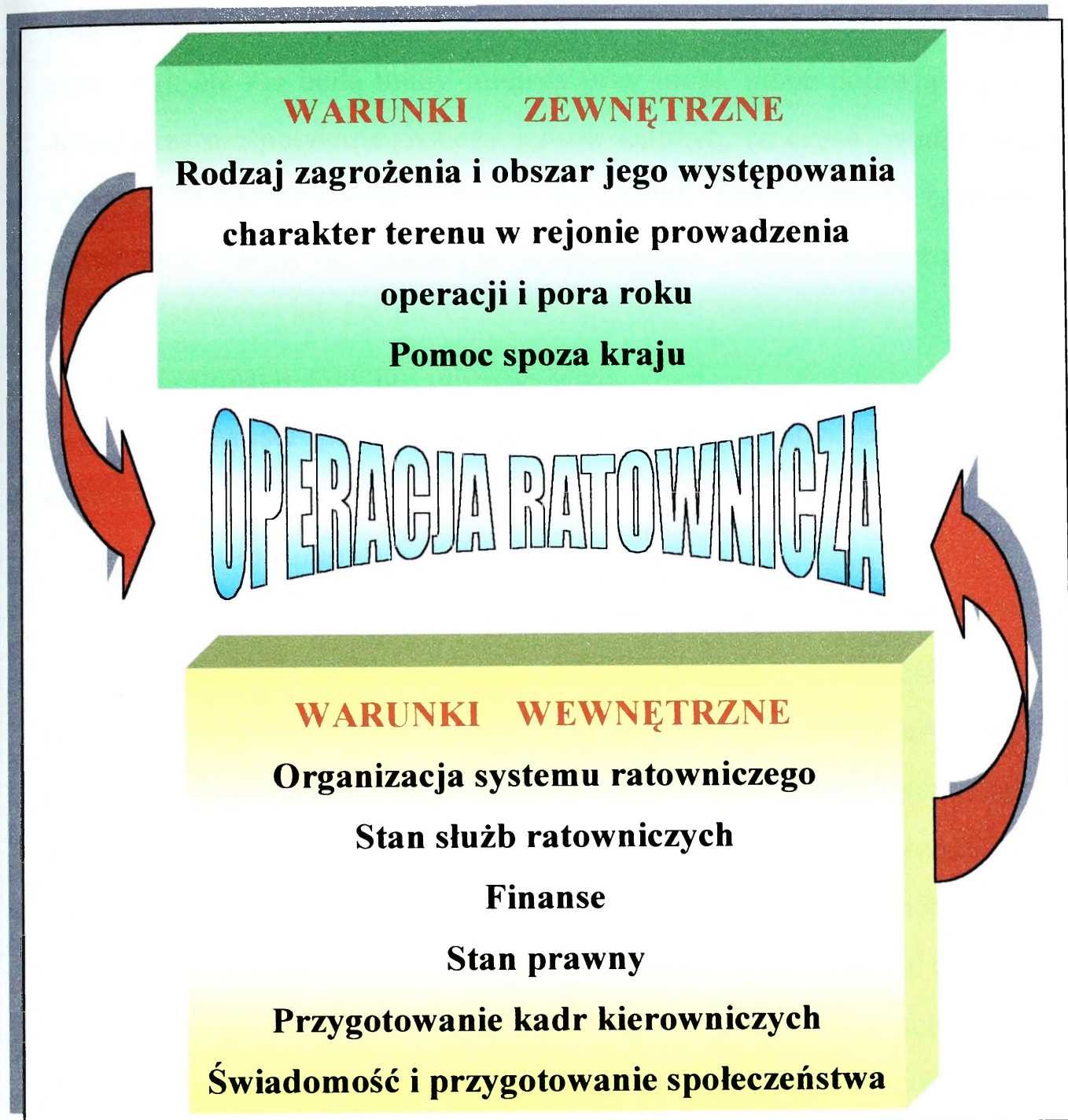
Działania ratownicze to najbardziej ogólna nazwa wszelkich przedsięwzięć podejmowanych w celu ratowania ludzi, zwierząt lub mienia na lądzie, w wodzie i w powietrzu. Składać się na nie będą poczynania zarówno wyspecjalizowanych służb, jak i podejmowane w obliczu bezpośredniego zagrożenia ludzi. Mogą one od samego początku charakteryzować się wysokim stopniem zorganizowania. Niekiedy będą najpierw spontaniczne, ale wraz z angażowaniem się większej ilości sił i środków będą przybierały charakter bardziej zorganizowany.

Wszelkie tego typu działania w formie najbardziej zorganizowanej prowadzą głównie wyspecjalizowane formacje w tym celu powołane np. Państwowa Straż Pożarna. Szereg zadań mogą realizować formacje posiadające sprzęt i specjalistów, których można użyć w określonej sytuacji zagrożenia. Odnosi się to nie tylko do operacyjnych pododdziałów i oddziałów wojsk lądowych, ale przede wszystkim wojsk obrony terytorialnej.

Powszechnie przyjmuje się, że warunki to „sytuacja panująca w jakiejś dziedzinie; położenie, okoliczności, w których coś się dzieje, w których ktoś żyje, działa, przebywa”¹. Oznacza to, że warunki, w których jest prowadzona operacja ratownicza możemy podzielić na zewnętrzne i wewnętrzne (rys. 2.10).

---

¹Por. Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1998 r., s. 661.

Rys. 2.10. Operacja ratownicza

Przez **warunki zewnętrzne** można rozumieć wszystko to co będzie oddziaływać na przebieg operacji, ale nie jest związane z systemem obronnym państwa w sposób bezpośredni.

Natomiast **warunki wewnętrzne** to sytuacja panująca wewnątrz struktur systemu obronnego państwa, czyli wszystko to co będzie miało wpływ na jakość prowadzonej operacji.

Wymienione wyżej warunki często będą się wzajemnie przenikać. Okazać się może, że jedne z nich występują w trakcie jednej operacji ratowniczej, ale nie będą miały miejsca przy innej, gdzie pojawią się nowe dotychczas niespotykane. Należy jednak założyć, że część z nich będzie wspólna dla każdej operacji ratowniczej i biorąc pod uwagę, że będą miały decydujący wpływ na sprawność jej przebiegu, nazwać je można warunkami podstawowymi. Do nich można zaliczyć:

- organizację systemu ratowniczego;
- możliwości państwa w zakresie przygotowania poszczególnych elementów systemu obronnego państwa do działania;
- przygotowanie kadr kierowniczych;
- świadomość i przygotowanie społeczeństwa.

Przygotowanie systemu obronnego państwa do prowadzenia operacji ratowniczych jest pewnym procesem, czyli jest to „przebieg następujących po sobie i powiązanych przyczynowo określonych zmian, stanowiących stadia, fazy, etapy rozwoju czegoś, przebieg, rozwijanie się, przeobrażenie się czegoś”¹. Powinien on mieć swój początek, ale nie może mieć wyraźnie określonego końca. Odbywa się on w określonych warunkach. Na proces ten wpływa szereg różnych czynników. Na osiągnięcie więc gotowości do prowadzenia operacji ratowniczej potrzeba czasu. Ale jest to gotowość odpowiadająca określonym ramom, ustaleniom. Trzeba jednak mieć na uwadze fakt, że stworzony system może po pewnym czasie utracić zdolność do skutecznego działania, ponieważ zmienia się otoczenie, powstają nowe zagrożenia, nowe uwarunkowania organizacyjne, prawne, finansowe.

Można więc przyjąć, że przygotowywanie określonego systemu do prowadzenia operacji ratowniczej polegać będzie na doprowadzeniu jego elementów do pożądanego stanu, a następnie na ciągłym doskonaleniu ich

---

¹ Tamże, s. 926.

funkcjonowania. Istotne jest przy tym, aby **system kierowania** zapewniał skuteczne, oparte na podstawach prawnych kierowanie całą operacją ratowniczą, bez względu na to w jakich warunkach jest ona organizowana i prowadzona. To zaś oznacza, że musi być powiązany z podziałem administracyjnym kraju. Nieodzowne jest też uwzględniać dyslokowane tam siły i środki oraz infrastrukturę ratowniczą.

Na podstawie wielu doświadczeń możemy wysnuć wniosek, że przy tworzeniu systemu kierowania operacjami ratowniczymi obowiązuje zasada ciągłości i niezmienności kierowania systemem. Organ kierujący musi posiadać odpowiednie kompetencje i ponosić odpowiedzialność za prowadzone działania. Powinien przy tym jednakowo skutecznie działać w obliczu zagrożeń, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny (konfliktu zbrojnego). Trzeba przy tym uwzględnić fakt, że przy zaangażowaniu różnych sił, trzeba przestrzegać zasady jednoosobowego dowodzenia. Wiele argumentów przemawia za tym, aby osoba kierująca akcją ratowniczą reprezentowała władzę administracyjną z obszaru prowadzenia operacji.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że kierowanie operacją ratowniczą w sytuacji kryzysowej (zagrożenia funkcjonowania danego szczebla administracji) jest elementem kierowania **obroną narodową rozumianą jako całokształt działalności państwa zmierzającej do odparcia wszelkich zagrożeń godzących w bezpieczeństwo¹**.

Głównie w celu przeciwdziałania ewentualnym zagrożeniom tworzy się różnego rodzaju ciała kolegialne. Na szczeblu państwowym jest powołane w styczniu 1999 roku **Rządowe Centrum do Spraw Kryzysowych²**, którego główne zadania są następujące:

---

¹ Zob. B. Tarasiuk, A. Czarnecki, W. Suwiński, Kierowanie obronnością państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny, Materiał studyjny, Warszawa 1998.

² Komórką pełniącą całodobowe dyżury jest Centrum Sytuacyjno-Operacyjne.

- zapewnienie warunków koordynacji działań w razie zdarzeń noszących znamiona kryzysu;
- gromadzenie i uaktualnianie odpowiednich informacji, w tym prowadzenie baz danych o istotnych zagrożeniach oraz siłach i środkach zapobiegania i przeciwdziałania;
- koordynacja prac związanych z organizacją systemu zarządzania kryzysowego;
- współdziałanie z centrami reagowania kryzysowego administracji rządowej i samorządowej oraz przedstawicielstwami innych państw i organizacji międzynarodowych;
- nadzór nad systemem wczesnego ostrzegania i alarmowania ludności;
- dokumentowanie otrzymywanych informacji i podejmowanych decyzji oraz kompleksowa analiza sytuacji;
- współpraca z instytucjami realizującymi stały monitoring środowiska na terenie Polski i państw sąsiednich.

Wspomnianym Centrum kieruje premier lub wicepremier. W skład tego ciała kolegialnego wchodzi ministrowie lub ich przedstawiciele, stosownie do powstałego lub mogącego zaistnieć zagrożenia. Funkcjonuje też sztab, który ma uprawnienia do:

- zarządzania prowadzenia operacji ratowniczej;
- kierowania całością operacji i podejmowania decyzji mających na celu zminimalizowanie strat wśród ludności i w mieniu;
- włączenia do operacji wszystkich sił i środków, które z chwilą zarządzania operacji są mu podporządkowane lub zadeklarowały swój udział dobrowolnie;
- nakładania świadczeń osobistych i rzeczowych związanych z prowadzeniem operacji.

Na szczeblu województwa organem wykonawczym wojewody z chwilą wystąpienia zagrożenia lub jego oznak jest **Wojewódzki Zespół Reagowania Kryzysowego**. W jego skład wchodzi¹:

- Komendant Wojewódzkiej Policji,
- Komendant Wojewódzkiej PSP,
- Szef WSzW,
- szefowie inspekcji wojewódzkich,
- dyrektorzy wydziałów urzędu wojewódzkiego.

Sztabem wojewody jest Wydział Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności. Służba dyżurna działająca w Wojewódzkim Zespole Reagowania Kryzysowego zbiera dane podobnie jak Centrum Sytuacyjno-Operacyjne i tam też je przekazuje. Między tymi dwoma sztabami następuje wymiana informacji.

Decyzję o prowadzeniu operacji ratowniczej na terenie województwa podejmuje wojewoda na podstawie oceny sytuacji. O tym fakcie powiadamia Premiera. **Wojewoda może rozpocząć działania** w skali województwa w dwóch przypadkach. Po pierwsze wtedy, gdy zagrożone powiaty prowadząc już działania ratownicze, nie będą w stanie same wydzielić odpowiedniej ilości sił i środków do zlikwidowania tego zagrożenia. W takiej sytuacji wojewoda uruchamia podległe mu siły i środki i skieruje je do powiatów-rejonów zagrożonych. Może również zwrócić się z wnioskiem do premiera o wydzielenie specjalistycznych środków ratowniczych, względnie udzielenie niezbędnej pomocy finansowej czy rzeczowej. W uzasadnionych przypadkach może tak zwrócić się o skierowanie (delegowanie) sił i środków wojsk lądowych (pozostających w gestii MON).

---

¹ Rozporządzenie MSWiA Dz. U. Nr 166 z 1998.

Po drugie – w sytuacji gdy zagrożenie obejmuje jednocześnie obszar całego województwa. Wtedy wojewoda od razu będzie kierował osobiście wszelkimi działaniami, a w sytuacji niekorzystnej może zwrócić się o pomoc do premiera, na zasadach, jak w poprzednim przypadku.

Podobne zasady obowiązują na szczeblu powiatu gdzie organem wykonawczym starosty jest **Powiatowy Zespół Reagowania Kryzysowego**.

2.3.2. Siły przewidywane do udziału w operacji ratowniczej i ich zadania

Jak wspomniano wcześniej w systemie obronnym RP do przeciwdziałania zjawiskom zagrażającym ludziom, mieniu i bezpieczeństwu przygotowywane są głównie siły podległe MSWiA. Jednakże w operacjach niemilitarnych mogą być zaangażowane różnorodne siły i środki, podporządkowane pod szereg instytucji samorządowych i resortowych. Uczestnicząc we wspólnych operacjach muszą pozostawać pod jednym dowództwem – wspólnie dążyć do osiągnięcia nakreślonego celu i zmierzając do uzyskania efektu synergiczności. Dlatego stworzenie sprawnie funkcjonującego systemu dowodzenia w tego rodzaju działaniach, noszących znamiona operacji, głównie przez fakt uczestnictwa różnych wykonawców, wydaje się być jedną z czynności pierwszoplanowych.

Bezpośrednio kierowanie działaniami ratowniczymi jednostek (oddziałów, pododdziałów) wojskowych pozostaje w gestii ich dowódców. Mimo specyfiki działań ratowniczych procedury dowodzenia oddziałami i pododdziałami podczas ich prowadzenia pozostają niezmiennie. Odmienna będzie natomiast treść i zakres poszczególnych przedsięwzięć. Dotyczy to także jednostek wojsk lądowych kierowanych do likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń. Oddziały i pododdziały wojsk lądowych mogą zostać skierowane do działań ratowniczych w sposób planowy lub (i) alarmowy. W niektórych sytuacjach, np. bezpośredniego zagrożenia, działania

ratownicze będą podejmowane w celu samoobrony na podstawie decyzji dowódcy, a nawet oficera dyżurnego.

Jednostki OT z reguły będą kierowane do działań ratowniczych w sposób nakazowo-alarmowy, a więc na podstawie zadania przekazanego przez dowódcę okręgu wojskowego. Przystępując do organizacji działań, dowódca brygady musi brać pod uwagę ograniczenia wynikające z:

- aktualnie realizowanych zadań i potrzeb funkcjonowania jednostki;
- posiadanych sił i środków (stopień ukończenia, rodzaj i stan sprzętu i maszyn przydatnych do wykonania zadania);
- uregulowań prawnych;
- położenia brygady i jej pododdziałów w stosunku do rejonu klęski, katastrof, awarii;
- stopnia profesjonalnego przygotowania kadry i żołnierzy do wykonania zadania.

Skuteczność operacji ratowniczej, bez względu na obszar, w którym będzie prowadzona i rodzaj zagrożenia, zależy głównie od ilości i jakości sił ratowniczych w niej użytych, od zadań które się im postawi i możliwości ich zrealizowania przez te siły. W Polsce różne ministerstwa, organy rządowe i samorządowe, instytucje i stowarzyszenia dysponują siłami ratowniczymi, zorganizowanymi przeważnie do walki z zagrożeniem. Można tu wyróżnić:

- Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy;
- resortowe systemy ratownicze – ratownictwo górnicze, kolejowe, morskie, radiacyjne, medyczne, przemysłowe;
- wojskowe systemy ratownicze;
- społeczne systemy ratownicze – ratownictwo górskie, jaskiniowe, medyczne, wodne;
- obronę cywilną – ratownictwo ogólne i specjalistyczne.

W każdej jednak sytuacji system obronny państwa wydzielić powinien, na potrzeby operacji ratowniczych, niezbędną ilość sił i środków. Do sił, które system obronny państwa może wydzielić do prowadzenia operacji ratowniczej można zaliczyć również wydzielone siły wojsk OT i specjalistyczne jednostki (pododdziały i oddziały, głównie ratownictwa medycznego, inżynieryjnego, obrony przeciwchemicznej, logistyczne) z operacyjnych wojsk lądowych. Ponadto mogą to być:

- jednostki Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG);
- jednostki ochrony przeciwpożarowej, nie wchodzące w skład KSRG;
- formacje Obrony Cywilnej;
- wydzielone siły Policji;
- jednostki służba zdrowia;
- jednostki ratownictwa chemicznego i jądrowego;
- ratownictwo morskie, górnicze i wysokogórskie.

Na zasadzie świadczeń mogą być także użyte maszyny, urządzenia i środki transportu pozostające w dyspozycji instytucji, podmiotów gospodarczych i osób fizycznych.

Dokonując pewnego uogólnienia można stwierdzić, iż **udział wojsk lądowych w operacjach ratowniczych może przybrać formę:**

- rozpoznania zagrożeń;
- usuwania skutków zniszczeń i skażeń;
- ratowania oraz ewakuacji ludzi, mienia i zwierząt;
- pomocy wysiedlonym i uciekinierom;
- udzielania podstawowej pomocy medycznej;
- dostarczania żywności i środków pierwszej pomocy;
- ochrony obiektów i urządzeń przed zniszczeniem;
- utrzymywania i odbudowy infrastruktury;

- ochrony osób i mienia;
- gaszenia pożarów, głównie lasów i torfowisk;
- odśnieżania dróg samochodowych i linii kolejowych;
- rozpoznawania, lokalizacji i likwidacji skutków awarii oraz wypadków chemicznych i radiologicznych;
- lokalizacji zagrożeń dla ściśle określonego obszaru.

Mimo, że działanie wszystkich sił ratowniczych będzie wcześniej zaplanowane, w zależności od zagrożenia i jego zasięgu, ostateczną decyzję o tym jakie siły i w jakiej kolejności, do jakich zadań i na jaki okres czasu zostaną skierowane do działań, podejmie organ bezpośrednio nią kierujący. Mogą to być siły z:

- terenów objętych zagrożeniem (jeżeli zachowały zdolność do działania);
- obszarów nie objętych zagrożeniem;
- przydzielone w ramach pomocy międzynarodowej.

Przygotowanie i możliwości wykorzystania wojsk OT do działań ratowniczych są ograniczone tak pod względem liczebności stanów osobowych, jak i wyposażenia technicznego i na ogół sprowadzą do wykonywania prostych prac nie wymagających zastosowania większej liczby maszyn oraz urządzeń, a zwłaszcza sprzętu specjalistycznego. Pododdziały OT mogą być wykorzystane do pomocy w ewakuacji ludzi i mienia z obszarów zagrożonych, dostarczania środków niezbędnych do przeżycia osobom, które nie zostały ewakuowane, a także do lokalizacji zagrożeń. Dodatkowym ograniczeniem w działaniach ratowniczych jest niedostateczne przygotowanie żołnierzy do udzielania pierwszej pomocy medycznej, reagowania w sytuacjach awarii z uwolnieniem TSP.

Powyższe fakty raz jeszcze podkreślają zasadność i konieczność zarazem angażowania pododdziałów i oddziałów z operacyjnych wojsk lądowych

wych. One bowiem są w stanie realizować znacznie szerszą gamę zadań i są lepiej przygotowywane, głównie sprzętowo, niż jednostki wojsk OT.

Wyspecyfikowane wcześniej zadania dotyczą sił, które w operacji ratowniczej będą spełniać decydującą rolę. Pozostałe, często bardzo specjalistyczne służby, jak np. zakładowe służby ratownicze, służby ratownictwa technicznego czy jednostki ratownictwa chemicznego i jądrowego będą wykonywać swoje obowiązki zgodnie z treścią dokumentów stanowiących o ich powołaniu. Choć nie będą to zadania podstawowe, często zapoczątkują operację i wpływają na jej przebieg.

W operacji ratowniczej na zasadzie udziału ochotniczego mogą również uczestniczyć służby ratownicze organizacji społecznych i stowarzyszeń. Jeżeli swój akces do udziału w działaniach ratowniczych zgłoszą odpowiednio wcześniej, zostaną uwzględnione w ogólnym planie przeciwdziałania zagrożeniom, który będzie sporządzany na odpowiednim poziomie decyzyjnym.

2.3.3. Organizacja i prowadzenie operacji ratowniczej

Z chwilą powstania sytuacji, w której nastąpi konieczność prowadzenia operacji ratowniczej, podjęta zostaje decyzja o jej rozpoczęciu. **Celem organizowania operacji ratowniczej** jest przekazanie zadań siłom w niej uczestniczącym, utworzenie ugrupowań sił i środków, które będzie najkorzystniejsze biorąc pod uwagę skuteczność przeciwdziałania zagrożeniom oraz pełne zabezpieczenie sprawnego działania całości sił.

Wspólną cechą organizowania i kierowania operacji ratowniczej będzie ciągłość obu tych procesów. Obie te czynności są bowiem działalnością, która trwa nieprzerwanie z chwilą wystąpienia potrzeby rozpoczęcia takowych działań z udziałem różnych elementów (sił) przewidzianych do prowadzenia tego typu operacji. Może ona odbywać się na podstawie wcześniej opracowanego planu lub w wyniku powstania okoliczności zmuszają-

cych do działań. Sytuacja planowego rozpoczęcia operacji będzie miała miejsce, gdy zagrożenie wystąpiło w przewidywanym obszarze, jego zasięg był wcześniej określony z dużym prawdopodobieństwem, a siły i środki wyznaczone do jego likwidacji są w pełnej gotowości do działania. Wtedy organizowanie polegać będzie głównie na uszczegółowieniu wcześniej postawionych zadań, ewentualnych zmianach w ugrupowaniu wynikających z nowych okoliczności. To także uściślenie, w zależności od okoliczności, współdziałania pomiędzy elementami ugrupowania lub całym ugrupowaniem, a pozostałym otoczeniem. Kierowanie w takiej sytuacji polegać będzie przede wszystkim na uruchomieniu przedsięwzięć operacji ratowniczej i nadzorowaniu, aby każdy element operacji odbywał się zgodnie z planem.

Jeżeli prognozowanie, głównie co do czasu i obszaru wystąpienia zagrożenia jest inne od rzeczywistości, to organizowanie i kierowanie operacją ratowniczą będzie poprzedzane jej zaplanowaniem. Niezależnie jednak od okoliczności i uwarunkowań planowanej operacji ratowniczej trzeba będzie określić:

- sposób prowadzenia operacji,
- na jakich działaniach skupić główny wysiłek operacji,
- jakie siły i środki są wyznaczone do jej prowadzenia,
- w jaki sposób ugrupować siły do skutecznego działania,
- jak zabezpieczyć prowadzoną operację,
- zasady współdziałania.

Z treścią takiej decyzji zostaną zapoznani wykonawcy oraz osoby (instytucje) dysponujące nieodzownymi siłami i środkami, w tym także wydzielone siły wojsk lądowych. W przypadku akcji na szczeblu państwowym tego rodzaju decyzja dotrze również do ministrów i wojewodów. Dla ministrów będzie ona podstawą do rozpoczęcia działań mających na celu przygotowanie sił i środków którymi dysponują, a które mogą być użyte

w operacji ratowniczej. Natomiast dla wojewodów decyzja ta będzie ukierunkowaniem dla dalszych działań. Z decyzji, zagrożone województwa dowiedzą się, jakie siły udzielą wsparcia tym, które już prowadzą na jego terenie działania. Dla województw nie zagrożonych, decyzja wskaże jakie siły i środki ma przygotować na potrzeby operacji.

Dysponując rozstrzygnięciami w tych kwestiach będzie można przystąpić do tworzenia ugrupowania sił i środków do prowadzenia operacji. Na szczeblu państwa najkorzystniejszym będzie ugrupowanie w jeden rzut z odwodem. Pierwszym rzutem będą siły i środki prowadzące działania w zagrożonych województwach. W skład odwodu wejdą siły przygotowane do wsparcia tych działań. Z reguły będą to wydzielone (specjalistyczne) jednostki sił zbrojnych, głównie wojsk lądowych i lotnictwa.

Może zaistnieć sytuacja, że na szczeblu państwa stworzone zostanie specjalistyczne zgrupowanie ratownicze do wykonania bardzo konkretnego zadania np. w zakładzie przemysłowym z dużą ilością środków trujących czy innych równie niebezpiecznych. Będzie wtedy ono kierowane bezpośrednio do tego zakładu, a wojewoda będzie miał zadanie całkowitego zabezpieczenia działań zgrupowania.

Sprawne kierowanie operacją ratowniczą to także posiadanie możliwości szybkiego manewru siłami i środkami z jednego rejonu do drugiego. Tu główne znaczenie ma ilość ciężkiego sprzętu przewozowego do transportu środków pływających, maszyn, urządzeń itp. i umiejętność sprawnego wykonania marszu przez te siły. W tym względzie wielce przydatne mogą być środki transportowe wojsk lądowych.

Jak wykazuje praktyka, duże znaczenie przy tego rodzaju działaniach ma **organizacja współdziałania**. Ważne jest nie tylko zorganizowane, ale także utrzymywanie współdziałania pomiędzy wszystkimi elementami biorącymi udział w operacji tzn. pomiędzy siłami działającymi w rejonach od-

powiedzialności, a również pomiędzy instytucjami i organizacjami wspierającymi pewne elementy operacji.

Ważnym elementem współdziałania jest współpraca z ludnością. Powinna ona opierać się na zaufaniu ludzi do możliwości, sprawności działania i kompetencji organizacyjnych prowadzących operację ratowniczą. To zaufanie wpływa na uspokojenie ludzi, podporządkowanie się zarządzeniom, sprawne działanie w trakcie ewakuacji i racjonalne zachowania w wielu ekstremalnych sytuacjach mogących mieć miejsce w czasie prowadzenia operacji.

Kierowanie operacją ratowniczą to także realizacja zadań związanych z zabezpieczeniem działań, w czym mogą partycypować wydzielone siły wojsk lądowych. Zabezpieczenie to w równym stopniu dotyczyć będzie sił ratowniczych, jak i ludności ewakuowanej, poszkodowanej wraz z całym jej dobytkiem. Wydaje się, że zabezpieczenie sił prowadzących czynności ratownicze przy dobrym zaplanowaniu działań, wyposażeniu ludzi i sprawnym funkcjonowaniu wszystkich elementów systemu ratowniczego nie powinno nastęrczać większych problemów. Chodzi tu głównie o płynne i terminowe dostarczanie środków służących do prowadzenia działań.

Problemem może natomiast stać się zabezpieczenie ludzi, którzy w wyniku zagrożenia znaleźli się bez możliwości „normalnego” funkcjonowania. O ile nawet będą przygotowane w pełni zabezpieczone pod względem realizacyjnym plany postępowania z tą ludnością to może zaistnieć sytuacja gdzie ilość ewakuowanych i poniesione przez nich straty znacznie przekroczą założenia.

Na podstawie doświadczeń można stwierdzić, że potrzeby ludności ewakuowanej znacznie przekraczają możliwości województw objętych skutkami zagrożenia. Konieczna jest zatem reakcja z zewnątrz, zwłaszcza oddziałów i pododdziałów wojsk lądowych z środkami transportowymi. W skład zgrupowania ratowniczego, bez względu na szczebel który go

utworzy, mogą ponadto wchodzić (być zaangażowane) pododdziały (oddziały) oraz siły zabezpieczające.

Siły zabezpieczające powinny być gotowe wspierać działanie sił głównych, ale jednocześnie udzielać wszechstronnej pomocy ludności w rejonie działania zgrupowania do czasu, aż zostanie ona wyewakuowana albo do-
trze do niej pomoc wyspecjalizowanych służb z zewnątrz.

3. ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU

Charakter zagrożeń, wszelkie uwarunkowania polityczno-militarne oraz przewidywane operacje na obszarze kraju w znacznym stopniu determinują zadania, jakie wojska lądowe mogą wykonywać w tych operacjach. Nie ulega wątpliwości, a wynika to z dotychczasowych badań, że zdecydowana większość zadań realizowana będzie w określonych operacjach we współdziałaniu z innymi rodzajami wojsk w tym także wojsk sojuszniczych oraz, co ma niebagatelne znaczenie, z niemilitarnymi siłami uczestniczącymi w utrzymaniu bezpieczeństwa państwa. W takim kontekście ważne staje się sukcesywne poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytania:

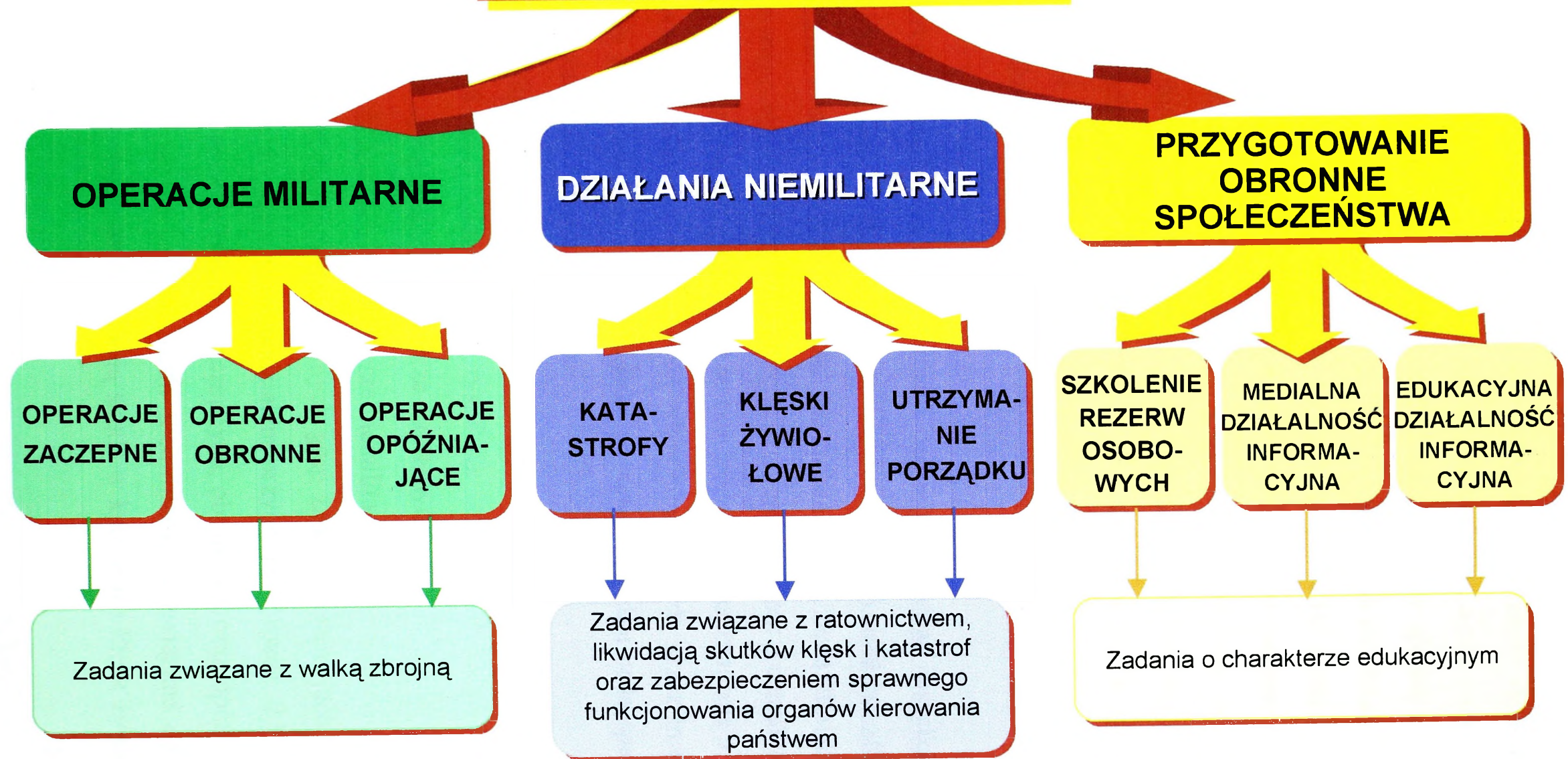
1. Co i w jakim stopniu determinuje zakres aktualnych i perspektywicznych zadań wojsk lądowych?
2. Jaki będzie zakres i charakter zadań wojsk lądowych w różnych stanach zagrożenia terytorium państwa?
3. Jakie zadania realizowane będą w poszczególnych operacjach na obszarze kraju?
4. Jakie czynniki będą determinowały skuteczne wykonanie zadań w tych operacjach?
5. Z jakimi siłami i w jakim zakresie współdziałać będą wojska lądowe w trakcie operacji na obszarze kraju?
6. Jaki wpływ mają zadania na system przygotowania dowództw, sztabów i wojsk?

3.1. OGÓLNE DETERMINANTY ZAKRESU I TREŚCI ZADAŃ WOJSK LĄDOWYCH

Jak dotychczas podkreślano (rozd. 1) zasadniczym wyznacznikiem zakresu wszelkich działań wojsk jest z pewnością charakter i zakres zagrożeń. Nie ulega również wątpliwości, iż głównymi zadaniami przypisywanymi wojskom będą nadal zadania o charakterze militarnym, choć – być może – rola ich będzie systematycznie malała. Charakter współczesnych operacji wskazuje z kolei na fakt, iż wszelkie operacje militarne będą wymagały skonsolidowanych działań wszelkich rodzajów wojsk i służb co w konsekwencji utrudnia wyodrębnienie „czystych” zadań dla wojsk lądowych. Już współcześnie wymiar powietrzny walki zbrojnej został faktycznie sprowadzony do szczebla taktycznego choć nadal dominuje w wymiarze strategicznym i operacyjnym. Z reguły jednak, już współcześnie, wszelkie działania (akcje) zbrojne mają charakter powietrzno-lądowy.

Wyspecyfikowane już (rozd. 1 i 2) zagrożenia wskazują, że wymiaru zadań militarnych wojsk lądowych nie można ograniczać jedynie do operacji w dotychczasowym rozumieniu, to znaczy do starć dwóch przeciwstawnych stron o zbliżonym potencjale i przeciwstawnych celach. Takie operacje – w pewnym sensie o charakterze masowym – typowe dla okresu konfliktu dwóch ideologii – będą stopniowo traciły na znaczeniu. Prognozy pozwalają sądzić, iż początek XXI wieku będzie okresem walki z terroryzmem. Sądymy, iż w tej walce ważną rolę będą spełniać również wojska lądowe. Powyższe kwestie zamykają nasz obszar rozpatrywania zadań militarnych wojsk lądowych. Skoro jednak wyodrębniliśmy zadania militarne to w konsekwencji określić należy również zadania o charakterze niemilitarnym.

WOJSKA LĄDOWE

Rys. 3.1. Ogólny zakres zadań wojsk lądowych na obszarze kraju

Tu konieczne wydaje się jednoznaczne sprecyzowanie istoty działań militarnych i niemilitarnych. Otóż, jak już wskazywaliśmy, armie tworzy się po to, by państwo (grupa państw) mogło oddziaływać w sposób siłowym. Generalnie rzecz ujmując armiom zazwyczaj przypisuje się charakter obronny. Doświadczenia jednak uczą, że często służyły one (te armie) politycznym celom agresywnym. W każdym z tych dwóch przypadków występuje jednak użycie siły głównie przez zastosowanie środków walki. W takim kontekście każde użycie wojsk, wymagające zastosowania siły przez użycie środków walki będziemy nazywali działaniami militarnymi. W konsekwencji zaś te zadania, które będą wymagać zastosowania siły z użyciem środków walki będziemy nazywali zadaniami o charakterze militarnym.

W aspekcie powyższego niemilitarnymi będziemy nazywali wszelkie działania, nie związane z walką zbrojną, realizowane przez wojska bez stosowania oręża. Zadania w tym obszarze, jak można sądzić, będą głównie wynikały z uwarunkowań społeczno-politycznych oraz zdarzeń o charakterze katastroficznym. Należy jednak, już w tym miejscu, jednoznacznie zasygnalizować, iż zadania w tym zakresie zdominowane będą przez inne, odpowiednio przygotowane, służby. Wojska w takim wypadku będą spełniać funkcję pomocniczą (uzupełniającą).

Z tego co dotychczas zasygnalizowaliśmy łatwo dają się wyodrębnić dwie grupy zadań wojsk lądowych (por. rys. 3.1.):

- zadania w operacjach o charakterze militarnym;
- zadania w działaniach o charakterze niemilitarnym.

Dążąc do kwantyfikacji poszczególnych grup zadań w operacjach militarnych, wyodrębnimy (zgodnie z podziałem przyjętym w rozdz. 2.) zadania wojsk lądowych w operacjach zaczepnych, obronnych oraz opóźniających. Zadania związane z działaniami niemilitarnymi związane będą głównie z ratownictwem oraz likwidacją skutków katastrof i klęsk żywio-

łowych oraz z zabezpieczeniem sprawnego funkcjonowania organów kierowania państwem włącznie z organami terenowymi.

Zmieniająca się sukcesywnie rzeczywistość w znacznym stopniu implikuje kolejną grupę zadań, w realizacji których znaczny udział spełniać mogą (w pewnym sensie spełniają) wojska lądowe. Chodzi mianowicie o przygotowanie obronne społeczeństwa. W tej grupie zadań można ująć wszelkie zadania, które armie zawsze wykonywały, a mianowicie zadania związane z przygotowaniem rezerw osobowych oraz zadania związane z informowaniem i doksztalcaniem społeczeństwa. Mamy tu na myśli wszelkie kwestie związane z coraz częściej stosowanymi terminami: edukacja obronna lub edukacja dla bezpieczeństwa.

Powyższe kategoryzacje, w pierwszej refleksji dość jednoznaczne, należy traktować jednak elastycznie. Wiele z kwestii, szczególnie dotyczących użycia i stosowania broni, jest bowiem do dziś dość kontrowersyjna i nie daje się jednoznacznie wyodrębnić.

Obok dokonanego już podziału można również zastosować inne podejście do wyodrębnienia zadań wojsk lądowych. Ta druga metoda – podejście może budzić pewne kontrowersje ale, jak sądzimy, warto ją zasygnalizować. Otóż – jak się przypuszcza – zadania można wywodzić z najogólniejszych koncepcji bezpieczeństwa. Jak już wskazywaliśmy w poprzednich rozdziałach, najogólniejsze zadania wojsk a w tym również wojsk lądowych będą wynikać ze strategicznych koncepcji obrony państwa, które są następstwem generalnych założeń polityczno-militarnych oraz uwarunkowań i priorytetów sojuszniczych.

Jak już zauważyliśmy, zasadnicze kwestie związane z rozpoznaniem wyzwań strategicznych (włącznie z określaniem potencjalnych źródeł zagrożeń) i w rezultacie podjęcie działań mających na celu ograniczenie (lub całkowite niwelowanie) możliwości przekształcania się zagrożeń w realny konflikt stanowi istotę strategicznej koncepcji stabilizacyjno-prewencyjnej.

W takim, raczej typowo politycznym, ujęciu wojska, a w tym również wojska lądowe, będą spełniały odpowiednią rolę. Otóż, jak wynika z przeprowadzonych analiz, wojska lądowe mogą tu spełniać, następujące zadania o charakterze ogólnym:

- organizowanie wspólnych wojskowych struktur międzynarodowych;
- udział w opracowaniu militarnych koncepcji państw sąsiednich;
- permanentne monitorowanie sytuacji i określanie zagrożeń;
- utrzymywanie na wysokim poziomie moralnym i techniczno organizacyjnym wojsk lądowych;
- demonstrowanie sprawności wojsk i gotowości do ich użycia.

Sposób wywodzenia tych, najogólniejszych zadań prezentujemy na rys. 3.2.

Istota strategii (koncepcji strategicznej) antykryzysowej wyraża się w gotowości do udziału we wszelkich międzynarodowych wysiłkach w oparciu o wszelkie kryzysy. Ma ona wymiar międzynarodowy a wynikające z niej zadania dla wojsk lądowych odnoszą się w zdecydowanej większości do udziału w różnych przedsięwzięciach poza granicami kraju. Nie ulega jednak wątpliwości, iż część z tych zadań będzie realizowana na obszarze RP. Do zadań takich można zaliczyć:

- systematyczne szkolenie i utrzymanie sił niezbędnych do udziału w operacjach (misjach) poza granicami kraju;
- udział w organizowaniu pomocy oraz ekspediowaniu pomocy materialnej dla rejonów objętych konfliktami;
- osłona kraju przed przeniesieniem konfliktu z rejonów przygranicznych na terytorium państwa;
- udział w zwalczaniu ponadnarodowych grup terrorystycznych i przestępczych;

OGÓLNE CELE PAŃSTWA (MISJE)

Rozwijanie sąsiedzkiego współdziałania w dziedzinie bezpieczeństwa, wspieranie wysiłku sąsiadów w przekształcaniu struktur wojskowych

Stałe monitorowanie sytuacji i neutralizowanie źródeł potencjalnych zagrożeń

Odstraszanie militarne w kontekście utrzymania sił zbrojnych na poziomie adekwatnym do potrzeb i możliwości państwa

ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH

Organizowanie wspólnych wojskowych struktur międzynarodowych

Udział w opracowaniu militarnych koncepcji państw sąsiednich

Permanentne monitorowanie sytuacji i określenie zagrożeń

Utrzymanie na wysokim poziomie moralnym i techniczno-organizacyjnym wojsk lądowych

Demonstrowanie sprawności wojsk i gotowości do ich użycia

Rys. 3.2. Ogólne zadania wojsk lądowych wynikające z koncepcji stabilizacyjno-prewencyjnej

- udział w akcjach ratowniczych oraz działaniach niwelujących skutki klęsk i katastrof.

Ogólne zadania wojsk lądowych wynikające z koncepcji (strategii) antykrzysowej prezentujemy na rys. 3.3.

Niewątpliwie najwięcej zadań realizować będą wojska lądowe w ramach strategicznej koncepcji wojennej. Nie ulega wątpliwości, iż Polska będąc członkiem NATO dostosowuje strategię obronną do ogólnej koncepcji sojuszu. Dlatego też główne zadania wojsk lądowych wynikają z głównych celów strategicznych. Te główne najogólniejsze zadania to:

- opóźnianie i osłabianie sił agresora w ramach operacji opóźniających i obronnych;
- tworzenie warunków do mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz przegrupowania odwodów;
- zabezpieczenie rozwinięcia sił koalicyjnych;
- ochrona i obrona ważnych obiektów i rejonów wspólnie z siłami obrony terytorialnej;
- dezorganizacja działań przeciwnika w jego głębi operacyjnej i na zajętych terytorium;
- udział w sojuszniczych działaniach ofensywnych;
- udział w rozbiciu zgrupowania inwazyjnego przeciwnika;
- odtworzenie potencjału militarnego wojsk.

Zadania wojsk lądowych w kontekście głównych celów strategicznych prezentujemy na rys. 3.4.

Prezentowane dotychczas najogólniejsze zadania wynikające głównie z przesłanek doktrynalnych dają jedynie ogólny ogląd możliwych do wykonania zadań na obszarze kraju. Konieczność ich wyspecyfikowania determinuje jednak określone, zasugerowane już, podejście, w którym zadania dzielimy na dwie grupy: militarne i niemilitarne. W dalszych rozważa-

OGÓLNE CELE PAŃSTWA (MISJE)

Lokalizowanie pojawiającego się kryzysu i izolowanie rejonów objętych konfliktem

Wsparcie militarne i pozamilitarne stron konfliktu (pomoc ekonomiczna, organizacyjna, humanistyczna, doradcza). Udział w interwencyjnych operacjach militarnych

Przeciwdziałanie transnarodowym zagrożeniom kryzysowym. Zwalczenie grup i organizacji przestępczych oraz likwidowanie skutków sytuacji kryzysowych będących następstwem katastrof

ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH

Ośłona kraju przed przeniesieniem konfliktu z rejonów przygranicznych na terytorium państwa

Udział w organizowaniu pomocy przez ekspediowanie pomocy materialnej dla rejonów objętych konfliktami

Systematyczne szkolenie i utrzymanie sił niezbędnych do udziału w operacjach (misjach) poza granicami kraju

Udział w zwalczaniu ponadnarodowych grup terrorystycznych i przestępczych

Udział w akcjach ratowniczych oraz działaniach niwelujących skutki klęsk i katastrof

Rys. 3.3. Ogólne zadania wojsk lądowych na obszarze kraju wynikające z antykryzysowej koncepcji strategicznej

OGÓLNE CELE STRATEGICZNE

Zatrzymanie i osłabienie przeciwnika umożliwiające przejście inicjatywy strategicznej

Stworzenie przewagi strategicznej przez strategiczne rozwinięcie sił głównych na teatrze wojny (mobilizacja oraz przegrupowanie sił narodowych i koalicyjnych z głębi)

Rozbicie zgrupowania inwazyjnego i zniszczenie potencjału ofensywnego przeciwnika przez zorganizowanie i wykonanie przeciwnatarcia strategicznego

ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH

Opóźnianie i osłabianie sił agresora w ramach operacji opóźniających i obronnych

Tworzenie warunków do mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz przegrupowania odwodów

Zabezpieczenie rozwinięcia sił koalicyjnych

Ochrona i obrona ważnych obiektów i rejonów wspólnie z siłami obrony terytorialnej

Dezorganizacja działań przeciwnika w jego głębi operacyjnej i na zajętej terytorium

Udział w sojuszniczych działaniach ofensywnych

Udział w rozbiciu zgrupowania inwazyjnego przeciwnika

Odtworzenie potencjału militarnego wojsk

Rys. 3.4. Ogólne zadania wojsk lądowych wynikające z głównych celów strategii wojennej (obronnej)

niach dokonamy kwantyfikacji celów, stosując podejście typowe dla operjonalizacji teleologicznej.

3.2. ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH MILITARNYCH

Dotychczas przeprowadzona charakterystyka zagrożeń oraz analiza istoty współczesnych i przyszłych działań militarnych wskazuje dość jednoznacznie, iż trudno jest stworzyć zbiór zadań jedynie dla wojsk lądowych. W rzeczy samej bowiem większość zadań będzie wykonywana wspólnie z innymi rodzajami wojsk a nawet innych sił tworzących elementy systemu bezpieczeństwa państwa. Dokonywana specyfikacja może więc stwarzać – przynajmniej w pierwszej refleksji – wrażenie pewnej sztuczności. W rzeczywistości jednak – mając powyższe na względzie – istnieje konieczność tego typu identyfikacji. Zadania takie bowiem stanowiąc będą (powinny) zasadnicze determinanty wyposażenia wojsk, a w tym również właściwego doboru środków walki oraz zgodnego ze współczesnymi wymogami konstruowania programów szkolenia wojsk i kształcenia kadr dowódczo-sztabowych.

Oczywiste wydaje się, że na zakres i charakter militarnych zadań wojsk lądowych na obszarze kraju wpływ wywierać będzie wiele czynników. Z pewnością, o czym już wspominaliśmy, zadania militarne determinowane będą udziałem Polski w NATO. Zobowiązania sojusznicze w znacznym stopniu (bez względu na konteksty historyczne) wpływają na charakter operacji a co z tego wynika na zadania. Sądzić należy, iż zasadniczy wpływ na zakres zadań wojsk lądowych wywiera również położenie geograficzne Polski na obrzeżach sojuszu. W przypadku konieczności odpierania agresji takie położenie determinuje system obrony, w którym dominować będą zadania o charakterze osłabiająco-opóźniającym. Stąd też dostatecznie uzasadnione wydaje się wyodrębnienie operacji opóźniających jako typowych

dla wojsk lądowych w przypadku wojny o dużej skali. Nie ulega wątpliwości – jak sądzimy – że współczesne zadania militarne (przy systematycznym obniżaniu potencjału ilościowego sił zbrojnych) w przypadku takiego konfliktu wymagać będą angażowania do ich realizacji wszystkich bądź większości sił wojsk lądowych i zawsze wspólnie z innymi rodzajami sił zbrojnych szczególnie zaś z siłami powietrznymi. Z tego też powodu wyspecyfikowane zadania należy traktować jako zadania wykonywane wspólnie z innymi rodzajami sił zbrojnych.

W tym miejscu konieczne wydaje się pewne wyjaśnienie odnoszące się do struktur wojsk lądowych. W polskich siłach zbrojnych nadal istnieją kontrowersje co do składu i podległości sił obrony terytorialnej. Otóż bez względu na podległość strukturalną będziemy je traktować jako wojska lądowe choć struktury i wyposażenie wymuszałyby często wyodrębnienia zadań szczegółowych dla tej formacji.

Systematycznie zmniejszana liczba wojsk lądowych niemal we wszystkich państwach, w tym także państwach sąsiadujących z Polską pozwala przypuszczać, iż groźba konfliktu na szeroką skalę oddala się. Trudno bowiem będzie potencjalnemu agresorowi prowadzić zdecydowane, skuteczne działania zaczepne na szerokim froncie. Będzie on zmuszony koncentrować siły lądowe w celu wykonania ewentualnych uderzeń na 1-2 kierunkach. Wpływa to w pewnym sensie na zadania wojsk lądowych choć nie wyklucza zagrożenia ważnych elementów systemu obronnego państwa na całym terytorium. Mogą one być w każdej chwili narażone na atak lotnictwa i środków raketowych a także, co ma niebagatelne znaczenie, na uderzenia desantów, oddziałów dywersyjnych oraz grup o charakterze terrorystycznym.

To ostatnie zagrożenie raczej bagatelizowane w polskich analizach staje się w aktualnych czasach coraz bardziej realne. Międzynarodowy terrorizm polityczny sięga ostatnio po różnorodne, nowe środki walki, w tym

również po broń masowego rażenia. Stosuje się także nowe dotychczas nieprzewidywalne formy walki. Do niedawna sądzono, iż na ataki terrorystów narażone są głównie państwa wysoko rozwinięte, prowadzące politykę globalną. Włączenie się Polski w nurt globalizacji, wstępowanie do struktur międzynarodowych oraz coraz szerszy udział w różnego rodzaju operacjach międzynarodowych jest, jak sądzimy, wystarczającym symptmem realnego zagrożenia Polski terroryzmem.

W kontekście tego celowe wydaje się uwzględnienie dla wojsk lądowych zadań związanych z przeciwdziałaniem terroryzmowi i walka z nim. Zadania tego nurtu będą z pewnością miały charakter wewnętrzny (na obszarze kraju) i zewnętrzny.

W tym miejscu konieczna wydaje się refleksja nad umiejscowieniem terroryzmu w systemie zjawisk związanych z walką zbrojną. Czy walka z grupą terrorystyczną jest walką zbrojną. Otóż problem wydaje się pozorny. Skoro jest strona (bez względu na jej liczebność), która w określonych celach stosuje wobec innej strony broń (przemoc) to w naszym rozumieniu jest stroną w walce zbrojnej. W takim zaś kontekście należy jej przeciwstawić określone siły realizujące określony (przeciwstawny) cel. Nie ulega wątpliwości, iż siły zbrojne powinny podjąć, przynajmniej pewne, zadania związane z tym zjawiskiem. Sądzić można, że największe możliwości w tym względzie tkwią w wojskach lądowych. W aspekcie tego właściwe wydaje się włączenie tego typu zadań do grupy zadań o charakterze militarnym.

Wskazywaliśmy już, iż współczesny układ sił oddala widmo konfliktów zbrojnych na wielką skalę (o charakterze międzynarodowym). Dalej jednak możliwe będą ograniczone konflikty zbrojne o charakterze lokalnym. Wymagać będą one – co już podkreślano – innych operacji a co za tym idzie również pewnych specyficznych zadań.

W kontekście dokonanego już podziału operacji militarnych poszczególne zadania militarne wojsk lądowych na terytorium kraju określać będziemy w trzech zasadniczych obszarach:

- ★ Po pierwsze, w konfliktach zbrojnych na dużą skalę;
- ★ Po drugie, w lokalnych konfliktach militarnych;
- ★ Po trzecie, w walce z terroryzmem i grupami przestępczymi.

Dla każdego z tych obszarów możemy wygenerować zasadnicze (główne) zadania, które przede wszystkim wynikać będą z celów oraz charakteru zagrożeń (rys. 3.5.). Tak zatem dla konfliktu międzynarodowego o dużej skali zadaniami tymi będą:

- organizacja i prowadzenie obrony lądowej we współdziałaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych;
- udział w przeciwuderzeniu sił sojusznicznych;
- organizacja działań izolujących.

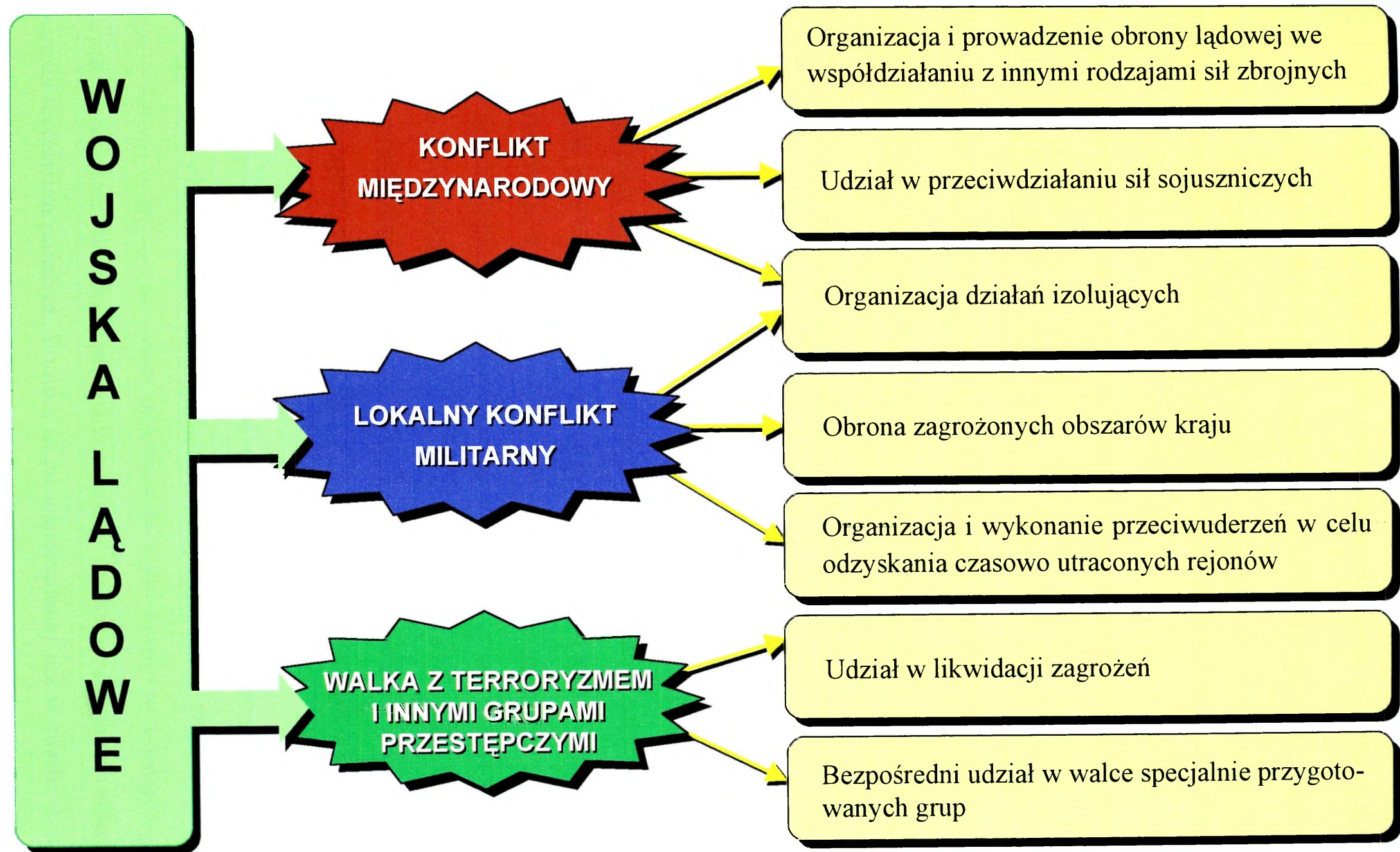
W obszarze lokalnych konfliktów militarnych, przebiegających w bliższych rejonach terytorium państwa lub bezpośrednio dotyczących tego terytorium zadania będą następujące:

- obrona zagrożonych obszarów kraju;
- organizacja i wykonanie przeciwuderzeń w celu odzyskania czasowo utraconych rejonów;
- organizacja działań izolujących.

Dla trzeciego z wymienionych obszarów głównymi zadaniami będą:

- udział w likwidacji zagrożeń;
- bezpośredni udział w walce specjalnie przygotowanych grup.

W dalszych rozpatrywaniach wyodrębnimy szczegółowe zadania wojsk lądowych w wyszczególnionych obszarach.

Rys. 3.5. Główne zadania wojsk lądowych na obszarze kraju w konfliktach militarnych

3.2.1. Zadania wojsk lądowych w konfliktach zbrojnych na dużą skalę

W dotychczasowych rozpatrywaniach wskazywaliśmy już na stosunkowo nikłe przesłanki wywołania międzynarodowego konfliktu zbrojnego na dużą skalę. Skoro jednak nie można takiego zagrożenia odrzucić należy przygotować się do przeciwstawienia się mu w przypadku przeniesienia działań na terytorium naszego państwa. Nie ulega wątpliwości – jak sądzimy – że w przypadku wystąpienia takiego konfliktu wojska lądowe, w pierwszym jego etapie, zmuszone będą organizować i prowadzić obronę lądową na własnym terytorium, angażując do tego całość sił operacyjnych i terytorialnych. Naturalnie realizacja tego zadania będzie wymagała wspólnych działań z siłami powietrznymi i marynarką wojenną w rejonach przybrzeżnych. Sądzić należy, iż wojska lądowe działać będą w warunkach stałego, systematycznie zwiększanego wsparcia lotnictwa sił sojuszniczych. Mimo to należy zauważyć, że konflikt zbrojny o dużej skali będzie wymagał pełnego zaangażowania potencjału obronnego Polski oraz – miejmy nadzieję – państw sojuszniczych. Efektywną osłoną i obroną trzeba będzie objąć główne kierunki potencjalnych uderzeń ewentualnego agresora oraz wszystkie ważniejsze obiekty o znaczeniu strategicznym (często również operacyjnym) na obszarze całego terytorium kraju. To zaś stanowi – co już podkreślaliśmy – o przestrzennym wymiarze walki zbrojnej w skali strategicznej i operacyjnej co determinuje w znacznym stopniu charakter szczegółowych zadań w poszczególnych operacjach oraz fazach walki.

Dość oczywiste, aczkolwiek niekorzystne z punktu widzenia terytorialnej obrony Polski, wydaje się podejście, w którym państwo, na które dokonano agresji broni się do czasu przerzutu w rejon konfliktu wystarczających sił sojuszu. W takim przypadku należy zakładać czasowe oddanie części terytorium państwa. Wynika to ze wspomnianej już w rozdz. 2. so-

jusznicznej koncepcji „obrony rozrzedzonej”. Przy takiej koncepcji uzasadnione wydają się operacje opóźniające. Zasadniczym celem tych operacji będzie maksymalne obniżenie tempa natarcia oraz potencjału bojowego zgrupowań operacyjnych wojsk agresora. Efektywność takich działań oraz ich głębokość zależna będzie od trzech zasadniczych czynników:

- ★ Po pierwsze, zdolności własnych i sojuszniczych sił powietrznych do izolacji obszarów działań obronnych przez ograniczenie wsparcia tych działań oraz osłabienie i niedopuszczenie odwodów;
- ★ Po drugie, skuteczności polskiego systemu obronnego w zakresie hamowania tempa natarcia zgrupowań agresora na kierunkach uderzeń i obniżania ich potencjału bojowego; zgrupowań oraz opóźniania podejścia jego odwodów;
- ★ Po trzecie, czasu niezbędnego na wprowadzenie lądowych sił głównych sojuszu do działań zbrojnych na zagrożonych kierunkach z uwzględnieniem działań izolacyjnych obszaru działań agresora.

Nie ulega wątpliwości, iż powodzenie działań operacji opóźniających zależne będzie jednak głównie do koordynacji działań wojsk operacyjnych i sił obrony terytorialnej oraz intensywności wsparcia tych działań przez siły powietrzne. Przy takich założeniach generalnymi zadaniami wojsk operacyjnych będą:

- organizowanie obrony na kolejnych rubieżach;
- wyhamowanie tempa natarcia głównych zgrupowań przeciwnika (agresora);
- zadania agresorowi strat zdecydowanie obniżających jego potencjał bojowy;
- zdecydowane działania w organizowaniu rubieży ostatecznego załamania natarcia.

W aspekcie dokonywanych już analiz istoty funkcjonowania i użycia wojsk obrony terytorialnej można wyeksponować dla tych sił następujące zadania:

- ochrona i obrona ważnych obiektów o znaczeniu militarnym i gospodarczym w głębi kraju;
- organizowanie obrony aglomeracji miejskich;
- organizowanie i prowadzenie obrony na drugorzędnych i trudnodostępnych kierunkach;
- zwalczanie (lub udział w zwalczaniu) desantów powietrznych, grup dywersyjnych oraz militarnych grup wspomagających stronę przeciwną;
- ochrona i obrona oraz utrzymanie przepraw, węzłów komunikacyjnych, baz morskich i lotnisk;
- zabezpieczenie swobody manewru wojsk operacyjnych oraz sojusznicznych w głębi terytorium;
- dezorganizacja swobody manewru na obszarach zajętych przez agresora.

W pierwszej refleksji zadania wojsk obrony terytorialnej mogą wydawać się drugorzędne. W rzeczy samej jednak wszelkie działania ochronno-obronne oraz zabezpieczające w tym (pierwszym) etapie konfliktu zbrojnego wydają się wielkiej wagi. One bowiem stanowią o możliwościach działań w kolejnych etapach walki zbrojnej. Zdolność oddziaływań tych wojsk na różnych często trudnodostępnych kierunkach oraz możliwość prowadzenia działań nieregularnych w ugrupowaniu przeciwnika, w przypadku zajęcia części obszaru kraju, stanowi o niezwykle ważnej roli tych wojsk szczególnie właśnie w operacjach opóźniających. O ile bowiem, generalnie rzecz ujmując, wojska operacyjne będą zwykle organizowały obronę na kolejnych rubieżach, o tyle siły obrony terytorialnej, działając na znanych sobie kierunkach i rejonach, będą przejmować walkę na skrzydłach i w re-

jonach zurbanizowanych. Mogą one się wycofać lub pozostać w opanowanym przez agresora rejonie. W tym drugim wypadku, przystępując do działań, realizować będą mogły następujące zadania:

- bezpośrednie niszczenie obiektów militarnych agresora;
- niszczenie składów materiałowych, węzłów łączności i stanowisk dowodzenia;
- dezorganizowanie ruchu jego wojsk;
- osłabianie tempa przegrupowania odwodów przez napady i uderzenia ogniowe;
- rozpoznanie naziemnych obiektów przeciwnika w głębi jego ugrupowania;
- osłabienie odporności psychicznej żołnierzy agresora przez ciągłe działania nękające;
- podtrzymywanie morale ludności pozostającej w obszarze zajęтым przez agresora.

Powyższe kwestie wyszczególniliśmy, co prawda, jako zadania sił obrony terytorialnej, pamiętając jednak, iż należy je przewidywać również dla wojsk operacyjnych, które w różnych warunkach i sytuacjach mogą znaleźć się na tyłach (w głębi ugrupowania) przeciwnika.

Wykonanie powyższych zadań niewątpliwie pozwoli na zrealizowanie zasadniczych celów stawianych przed operacjami opóźniającymi (por. rozdz. 2 niniejszego opracowania). Reasumując możemy stwierdzić, iż zadania te pozwolą:

- a) rozpoznać kierunki głównych uderzeń przeciwnika;
- b) ograniczyć jego możliwości kontynuowania działań zaczepnych;
- c) osłonić mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie sił głównych;
- d) zapewnić czas i warunki przerzutu w rejon działań wojsk sojusznicych;

- e) utworzyć ogniska walki na tyłach przeciwnika wpływając na podniesienie morale społeczeństwa i obniżenie odporności psychicznej i fizycznej wojsk przeciwnika;
- f) utrzymać niezbędną część terytorium kraju oraz ważnych obiektów i rejonów;
- g) zminimalizować straty i zniszczenia na terytorium kraju.

W zależności od sytuacji oraz możliwości wojska lądowe mogą również prowadzić typowe operacje obronne, których istotę już określiliśmy w rozdz. 2. Godzi się jednak przypomnieć, że w zależności od koncepcji osiągania celu może ona przyjąć formę operacji pozycyjnej (stałej) lub manewrowej (ruchowej). Każdorazowo jednak generalnym celem będzie utrzymanie określonego obszaru oraz załamanie natarcia zgrupowań uderzeniowych agresora. Naturalnie cele te będą realizowane wspólnie z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych oraz – najczęściej – przy wsparciu sił sojuszniczych, szczególnie powietrznych. Najogólniej rzecz ujmując głównymi zadaniami wojsk lądowych w takiej sytuacji będą:

- odparcie, wspólnie z siłami powietrznymi, zmasowanych uderzeń lotnictwa agresora;
- ogniowe i elektroniczne porażenie przeciwnika na podejściach do obszaru obrony;
- odparcie i (lub) zniszczenie nacierających zgrupowań lądowych przeciwnika;
- rozbicie desantów w głębi ugrupowania oraz desantów morskich w rejonach obrony wybrzeża;
- utrzymanie ważnych rubieży, rejonów i obiektów;
- wykonywanie zwrotów zaczepnych, głównie na przeciwnika, który wdarł się w głąb ugrupowania własnego;
- przygotowanie i trzymanie rubieży (rejonów) przeciwuderzeń (przeciwnatarcia) wojsk sojuszniczych.

W kontekście tych ogólnych zadań poszczególne rodzaje wojsk i (lub) elementy ugrupowania będą wykonywać szereg zadań szczegółowych, stanowiących o wykonaniu zadań głównych. Każdorazowo, w aspekcie powstałej sytuacji, zadania te będą różne. Bez względu jednak na sytuacje zawsze będą one skutkiem operacjonalizacji celów oraz zadań ogólnych wojsk lądowych.

Nie ulega wątpliwości – jak sądzimy, iż większość zadań szczegółowych wynikać będzie z konieczności:

- zorganizowania skutecznego rażenia;
- przygotowania systemu zapór inżynieryjnych;
- racjonalnego wykorzystania terenu (w tym również rozbudowy inżynieryjnej);
- odpowiedniego ugrupowania wojsk i ich manewru;
- właściwej organizacji i funkcjonowania systemu logistycznego.

Szczególne zadania w operacji obronnej na obszarze kraju powinny polegać również na:

- minimalizacji destruktywnego wpływu walki zbrojnej na infrastrukturę kraju;
- ograniczenia strat wśród ludności cywilnej;
- niedopuszczeniu do zniszczenia środowiska naturalnego w obszarach objętych walką;
- osłonie (ochronie) majątku narodowego ze szczególnym uwzględnieniem zachowania dóbr kultury narodowej;
- psychologicznym oddziaływaniu na społeczność obszaru walki, wojska własne i wojska przeciwnika;
- systematycznym zbieraniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji.

Naturalnie podczas operacji obronnej realizowane będą również zadania wykonywane podczas operacji opóźniających. Ma to szczególne odniesienie do zadań sił obrony terytorialnej.

Jak dotychczas wskazywaliśmy, w konfliktach zbrojnych o dużej skali rozstrzygającą rolę spełniać będą działania zaczepne. Przewidywany charakter działań na terytorium Rzeczypospolitej pozwala przypuszczać, iż w tego rodzaju konfliktach zadania wojsk lądowych będą stosunkowo ograniczone. Nie ulega wątpliwości, że w ramach obrony strategicznej mogą być wykonywane przeciwuderzenia oraz taktyczne kontrataki. Zazwyczaj wykonywane one będą w celu odtworzenia przedniej linii obrony. W takim wypadku zasadnicze zadania sił lądowych wykonujących zwroty zaczepne polegać będą na:

- precyzyjnych, zmasowanych uderzeniach ogniowych i elektronicznych;
- odcięciu lub obezwładnieniu ewentualnych odwodów przeciwnika;
- rozbiciu jego zgrupowania uderzeniowego;
- zamknięciu dokonanego wyłomu;
- ponownym zorganizowaniu trwałej obrony na utraconych rubieżach.

Ograniczona będzie rola wojsk lądowych w przeciwnatarciu. Nastąpić może ono, jak już zauważyliśmy po przegrupowaniu sił sojuszniczych i zatrzymaniu natarcia przeciwnika. W takim wariantcie działań wojska lądowe spełniać będą raczej funkcję pomocniczą. Zadania ich polegać będą głównie na:

- zatrzymaniu przeciwnika na zaplanowanej rubieży;
- przygotowaniu rubieży rozwinięcia i wejścia do walki sił uderzeniowych;

- wzięciu udziału w ogniowym i elektronicznym obezwładnieniu strony przeciwnej;
- wykonaniu uderzeń pomocniczych na drugorzędnych kierunkach;
- osłonie normalizacyjnych działań społeczno-politycznych na odzyskanych terenach.

Być może, przy sprzyjających okolicznościach, gotowe siły wojsk lądowych (odwody) będą mogły wykonywać typowe zadania uderzeniowe w składzie międzynarodowych związków operacyjnych.

Godzi się zauważyć, że w sprzyjających okolicznościach niektóre związki operacyjne wojsk lądowych będą wykonywać główne zadania w kolejnych operacjach zaczepnych. Nastąpi to jedynie wówczas gdy zdążą odtworzyć zdolność bojową (po operacji obronnej). W rozdziale 2 dokonaliśmy już analizy operacji zaczepnych. Wynika z niej, że w zasadzie udane przeciwnatarcie zakończy się odzyskaniem terenu państwa. Kolejne operacje zaczepne będą więc polegały głównie na pozbawieniu przeciwnika możliwości dalszego prowadzenia wojny i przebiegać będą na jego terytorium. Z tego zaś wynika jednoznacznie, iż zadania w ramach takich operacji realizowane będą poza terytorium Rzeczypospolitej co nie stanowi przedmiotu naszych rozpatrywań.

3.2.2. Zadania militarne wojsk lądowych w lokalnych konfliktach zbrojnych

Lokalne konflikty zbrojne, co już podkreślaliśmy, wydają się, przynajmniej w bliskiej przyszłości, bardziej realnym wydarzeniem niż konflikty o dużej skali. Zasadniczymi przyczynami tego typu konfliktów będą z pewnością nadal spory o charakterze terytorialnym wynikające głównie z chęci weryfikacji powojennych traktatów oraz spory wobec statusu, stopnia swobody i oczekiwań mniejszości narodowych. Nie ulega wątpliwości, że ważną przyczyną takich konfliktów mogą być duże nierówności spo-

łeczne oraz poważne problemy ekonomiczne. Zazwyczaj tego rodzaju konflikty mogą ograniczać się jedynie do obszaru określonych państw. W wyniku eskalacji mogą jednak przerodzić się w zbrojne konflikty międzynarodowe. Nacjonalizmy regionalne mogą również doprowadzać do wtargnięcia (ograniczonego) wojsk jednego państwa na terytorium drugiego. Należy jednak zauważyć, iż w konfliktach lokalnych między państwami celem agresji zwykle będzie określona część terytorium państwa (region) nie zaś całe jego terytorium. Zgodzić się należy zatem z poglądem, iż potencjalny agresor będzie dążył do uzyskania zaskoczenia, izolowania określonej części terytorium i szybkiej jego aneksji stosując zasadę „faktów dokonanych”.

Szczegółową analizę sytuacji państw sąsiadujących z Polską nie pozwala wykluczać tego typu zdarzeń. Zauważyć należy, iż opisane zdarzenie może nastąpić w wyniku systematycznego, rozciągniętego w czasie, narastania kryzysu w pobliżu granicy państwowej. Stwarza to możliwość właściwego przygotowania sił odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa. Nie ulega wątpliwości, iż podstawową rolę w tego typu konfliktach spełniać będą wojska lądowe. Z chwila wystąpienia a następnie narastania zagrożenia wojska lądowe powinny:

- wzmocnić, wspólnie ze strażą graniczną, monitorowanie granicy;
- przygotować infrastrukturę rejonów obrony;
- wzmocnić ochronę ważnych obiektów o znaczeniu militarnym, gospodarczym i administracyjnym;
- przygotować (rozwinąć) niezbędne siły do natychmiastowego reagowania;
- systematycznie śledzić poczynania przeciwnika na jego terytorium.

Wiele z tych zadań realizowane będzie wspólnie z siłami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Niebagatelny udział w tego typu zadaniach spełniać będą siły obrony terytorialnej.

W wypadku wtargnięcia obcych wojsk na terytorium Polski wojska lądowe wspólnie z siłami powietrznymi spełniać będą zasadniczą rolę a zadania ich będą z natury podobne do zadań w operacjach obronnych. Zauważyć jednak należy, iż ograniczony terytorialnie zasięg konfliktu pozwala na samodzielne operacje rozstrzygające. Celem generalnym takich operacji, z natury obronno-zaczepnych, będzie zatrzymanie sił agresora a następnie rozbicie go i zmuszenie do opuszczenia terytorium kraju. W realizacji tego celu wojska lądowe powinny spełniać określone warunki, do których możemy zaliczyć:

- szerokie możliwości w zakresie głębokiego i terminowego rozpoznania przeciwnika;
- pełna sprawność wieloaspektowego współdziałania z siłami powietrznymi i siłami obrony terytorialnej;
- wysokie zdolności manewrowe wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej;
- zdolność precyzyjnego rażenia przeciwnika na dużą głębokość;
- zdolność ogniowej izolacji rejonów starć przez powstrzymywanie napływu kolejnych sił;
- umiejętność efektywnego wykorzystania sił i środków walki;
- zdolność do skutecznej obrony przed wszelkimi środkami uderzeniowymi agresora z bronią masowego rażenia włącznie.

Takie możliwości wojsk lądowych pozwolą, w wypadku wtargnięcia agresora na terytorium Polski wykonać następujące główne zadania:

- rozpoznać zamiary i kierunki uderzeń przeciwnika;
- w odpowiednim czasie zadać mu straty pozbawiając zdolności prowadzenia działań zaczepnych;
- zatrzymać przeciwnika na przygotowanej rubieży;
- sprawnie zlikwidować ewentualne desanty oraz grupy dywersyjne lub terrorystyczne;

- skutecznie osłabić możliwości ogniowe i manewrowe agresora;
- wykonać zdecydowane przeciwuderzenie ograniczając zdolności bojowe przeciwnika;
- oczyścić terytorium kraju z sił przeciwnika;
- w krótkim czasie zapewnić stabilizację społeczno-polityczną i ekonomiczną w rejonie konfliktu.

Swoistym rodzajem zagrożenia dla sprawnego funkcjonowania państwa może okazać się także zbrojny konflikt wewnętrzny w kraju sąsiednim. Konflikt taki może przenieść się bowiem na terytorium naszego państwa. Sytuacja taka zmusza siły zbrojne do podjęcia pewnych działań zapobiegających. Przy braku zbrojnej agresji szczególna rola przypadnie i w tym wypadku wojskom lądowym.

Po pierwsze, konieczne będzie uszczelnienie granicy przed napływem ludności oraz przenikaniem osób zwaśnionych stron sąsiedniego państwa.

Wojska lądowe zadania te wykonywać będą wspólnie z siłami MSWiA. Konieczne będzie tu obsadzenie newralgicznych rejonów granicznych, systematyczne patrolowanie oraz ochrona i obrona ważnych obiektów.

Po drugie, niezbędne może okazać się utrzymanie części sił w pełnej gotowości do działań interwencyjnych.

Po trzecie, właściwe w takiej sytuacji i konieczne okazać się może utrzymanie grup zdolnych do natychmiastowej reakcji w przypadku przedostania się różnych grup skonfliktowanych stron sąsiedniego państwa.

Po czwarte, co również jest możliwe, wojska lądowe mogą być użyte do organizacji a nawet utrzymania i ochrony obozów przejściowych oraz obozów dla internowanych.

Po piąte, sytuacja wymagać będzie organizowania ochrony i obrony ważnych obiektów militarnych oraz użyteczności publicznej.

Realizacja tej grupy zadań może okazać się przedsięwzięciem niezwykle skomplikowanym lecz koniecznym. Działania tego typu mogą przybrać cechy swoistej operacji osłonowej lub izolującej.

3.2.3. Zadania wojsk lądowych w walce z terroryzmem

Zmieniająca się sytuacja społeczno-polityczna we współczesnym świecie spowodowała pojawienie się zupełnie nowych zagrożeń o charakterze militarnym. Udany rajd oddziałów czeczeńskich na terytorium Rosji, skuteczny atak terrorystów islamskich na okręt wojenny Stanów Zjednoczonych czy też tragiczny dla całego świata atak islamistów na Pentagon oraz WTC w Nowym Jorku stanowią wystarczającą przesłankę do zmiany poglądów na współczesne konflikty zbrojne. Tradycyjnym zjawiskiem obok zamachów bombowych stały się już od dawna uprowadzenia statków powietrznych i morskich, ataki na obiekty państwowe i militarne, ataki na urządzenia użyteczności publicznej (w tym także o charakterze komunikacyjnym). Sądzić można, iż cele typowo wojenne, realizowane w klasycznych konfliktach przez siły zbrojne z czasem mogą być spełniane przez uderzenia terrorystów i innych grup o charakterze przestępczym.

W tradycji polskiej nie było dotychczas przykładów angażowania wojska do walki z tego typu zagrożeniami. Działania antyterrorystyczne były i są – jak dotychczas – domeną specjalnych, antyterrorystycznych oddziałów Policji.

Należy się zgodzić, iż w tej dziedzinie Policja polska ma znaczne osiągnięcia. Zdecydowanie zwiększono liczbę oddziałów ale przede wszystkim jakość ich wyszkolenia. Czy jednak te siły wystarczą w przypadku zmasowanych uderzeń grup terrorystycznych? Wydaje się, że nie. Mogą one przeciwstawiać się jedynie określonym zjawiskom. Skutecznie również (jak pokazują ostatnie akcje) mogą walczyć z różnego rodzaju organiza-

cjami przestępczymi. Jak jednak zapobiegać terroryzmowi międzynarodowemu, stosującemu najnowocześniejsze środki walki?

Ostatnie przykłady operacji antyterrorystycznej rozpoczętej przez USA w Afganistanie a przekształconej w operację międzynarodową już dziś pozwalają wnioskować, iż terrorystów nie jest łatwo zniszczyć operacjami typowo militarnymi. Walka z terroryzmem – w naszym przekonaniu – powinna odbywać się w trzech obszarach:

- pierwszy, to stałe rozpoznawanie i monitorowanie środowisk terrorogennych i rozpoznanych grup;
- drugi, to systematyczna ochrona i obrona obiektów mogących stać się celami ataków;
- trzeci, to likwidacja grup podczas uderzeń lub przed ich wykonaniem, a także – jeżeli poprzednie sposoby zawiodły – po wykonaniu uderzeń.

W naszym przekonaniu, obok wyspecjalizowanych już sił, do tego rodzaju walki – stanowiącej swoiste wyzwanie współczesności – należy przygotować również wojska lądowe, a zwłaszcza ich wybrane komponenty.

Mogą one spełniać określone zadania w drugim i trzecim z wymienionych obszarów walki z terrorystami. Pierwszym bowiem, jak można sądzić zajmować się będą siły specjalne (wywiad, kontrwywiad).

W drugim z wymienionych obszarów wojska lądowe mogą – jak sądzimy – wykonywać następujące zadania:

- ochrona i obrona obiektów zagrożonych atakami grup terrorystycznych i przestępczych;
- izolowanie rejonów (obszarów), w których mogą bazować grupy terrorystyczne i przestępcze;
- blokowanie kierunków możliwego przenikania terrorystów i grup przestępczych;

- sukcesywne zdobywanie informacji o możliwych atakach z jednostek (oddziałów) wyspecjalizowanych w działaniach antyterrorystycznych.

Z powyższego wynika, iż do tego typu zadań mogą być użyte jednostki, które nie są wyspecjalizowane w tego typu działaniach. Wydaje się jednak, że w szkoleniu wojsk – szczególnie wojsk zmechanizowanych – należy uwzględnić zagadnienia związane z przygotowaniem do tego typu działań. Zauważyć należy, iż działalność terrorystyczna może nasilać się w okresie konfliktu zbrojnego. Dlatego też do tego typu działań należy przewidywać odpowiednie odwody, składające się z dobrze wyszkolonych żołnierzy, mogących szybko i skutecznie wykonać wymienione zadania.

W likwidacji grup terrorystycznych i przestępczych (trzeci z wymienionych obszarów) zazwyczaj będą brały udział wyspecjalizowane oddziały MSWiA oraz sił zbrojnych. Nie ulega wątpliwości jednak, iż na terytorium kraju mogą być użyte również jednostki wojsk lądowych. I w tym wypadku wykonywać będą jednak głównie zadania izolująco-blokujące. Polegać one będą głównie na:

- osłonie obiektów militarnych oraz użyteczności publicznej;
- organizowaniu blokad na możliwych kierunkach podejść grup terrorystycznych i przestępczych;
- udziale w okrążeniu grup w przypadku ich lokalizacji;
- organizowaniu blokad na kierunkach wycofywania grup po wykonaniu uderzeń;
- wykonywaniu ataków na bazy terrorystów wspólnie z wyspecjalizowanymi oddziałami.

W realizacji ostatniego z wymienionych zadań pododdziały wojsk lądowych mogą jednak spełniać jedynie funkcję pomocniczą. Zauważyć jednak należy, iż w przypadku konfliktu zbrojnego, przy nasileniu ataków grup tego typu, jednostki wyspecjalizowane nie będą prawdopodobnie

w stanie przeciwdziałać licznym atakom. Należy zatem przypuszczać, iż wojska lądowe w obszarze swoich działań będą zmuszone do podjęcia samodzielnej walki z takimi oddziałami. Stąd też zauważamy konieczność przygotowania, już na szczeblu taktycznym, pododdziałów zdolnych do podjęcia takiej walki.

3.3. NIEMILITARNE ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH NA OBSZARZE KRAJU

Zidentyfikowane już w rozdz. 1 i 2 zagrożenia o charakterze niemilitarnym oraz wynikające z tego możliwe użycie wojsk lądowych w ramach przeciwdziałania im implikują kolejną grupę zadań. Zadania te mogą być realizowane zarówno w czasie pokoju jak i w okresie konfliktów zbrojnych. Z analizy zagrożeń dość wyraźnie wynikają cztery grupy zadań. Są to:

- po pierwsze, zadania związane z akcjami (działaniami o charakterze ratowniczym);
- po drugie, zadania o charakterze rozjemczo-oczyszczającym;
- po trzecie, zadania porządkowo-ochronne;
- po czwarte, wszelkie zadania o charakterze prewencyjno-zabezpieczającym.

Przypuszczać można, iż wojska lądowe najczęściej mogą być angażowane do realizacji zadań pierwszej grupy czyli w działaniach ratowniczych. Działania takie podejmowane będą głównie przez wyspecjalizowane siły, odpowiednio do tego przygotowane i wyposażone. Wojska wykorzystywane będą głównie jako siły uzupełniające choć – jak można sądzić – podczas kryzysu militarnego mogą być zmuszone do samodzielnego, natychmiastowego reagowania. Zadania ratownicze wykonywane będą przede wszystkim w przypadku wystąpienia:

- a) skażeń promieniotwórczych (radiacyjnych);

- b) skażeń chemicznych;
- c) zastosowania broni biologicznej;
- d) katastrofalnych zatopień (powodzi) i wystąpienia innych żywiołów;
- e) katastrof budowlanych.

Sądzimy, że znaczące będą zadania związane z ratowaniem i ewakuacja ludzi i sprzętu w wypadku wystąpienia skażeń promieniotwórczych i chemicznych. Możliwość awarii reaktorów jądrowych oraz elektrowni atomowych w pobliżu Polski, awarii w zakładach chemicznych stosujących lub produkujących różnego rodzaju środki toksyczne a także katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, morskie), w których dochodzić będzie do wycieku (emisji) środków trujących będą zjawiskiem dość częstym już w najbliższej przyszłości. Jeżeli zjawiska takie pozostaną na znacznym obszarze, przekraczającym możliwości wyspecjalizowanych organów wówczas mogą być użyte, jak sądzimy, jednostki wojsk lądowych. Mogą one w takich wypadkach realizować następujące zadania:

- izolować i blokować tereny skażone;
- rozpoznawać teren skażony, określając stopień napromieniowania i skażenia terenu, ludzi i sprzętu;
- udzielać pierwszej pomocy medycznej a w razie możliwości również specjalistycznej;
- wyszukiwać i segregować porażonych ludzi;
- ewakuować porażonych ludzi z terenów skażonych;
- brać udział w organizacji i prowadzeniu dezaktywacji, dezynsekcji i odkażania ludzi i sprzętu;
- organizować punkty wyżywienia oraz kontaktowe dla ewakuowanej ludności;
- organizować i prowadzić pomoc techniczną włącznie z ewakuacją uszkodzonego sprzętu;

- ograniczać emisję i rozprzestrzenianie skażeń.

W wypadku zastosowania broni biologicznej i wystąpienia groźby epidemii wyspecjalizowane pododdziały (przeciwchemiczne, medyczne) mogą udzielać pomocy specjalistycznej. Najczęściej jednak wojska lądowe będą używane do blokowania terenów objętych epidemią (jeżeli zostały zlokalizowane) oraz kontroli ruch na zewnątrz i wewnątrz blokowanego obszaru.

Najbardziej katastrofalne skutki na obszarze Polski wywołują powodzie i pożary przestrzenne. Zwykle ich zasięg jest tak duży, że potrzebne są działania wojsk w celu ograniczenia skutków jakie wywołują. Jako zasadnicze, w tej dziedzinie, można wyodrębnić następujące zadania:

- ewakuacja ludności z terenów zalewanych lub objętych pożarem a także z terenów zagrożonych (w drugiej kolejności również ewakuacja dobytku);
- udział w lokalizowaniu ognisk (głównie śmigłowce) i gaszenie pożarów przestrzennych (głównie lasów);
- torowanie dróg i wykonywanie przejść w terenach objętych pożarami;
- dostarczanie sprzętu oraz żywności dla ludności zalanych terenów;
- organizowanie punktów (obozów) przejściowych dla poszkodowanej ludności;
- udzielanie pierwszej pomocy medycznej poszkodowanym;
- wytyczanie dróg (szlaków) ewakuacji w rejonach objętych powodzią;
- dozorowanie zabezpieczeń zbiorników wodnych;
- wykonywanie (często metoda wybuchową) dodatkowych ujść wodnych;

– ograniczanie rozprzestrzeniania się powodzi (budowa i naprawa wałów przeciwpowodziowych, rozdrabnianie kry, itp.).

Kolejną grupę zadań stanowią działania o charakterze roziemczoczyszczającym. W tej grupie wojska lądowe mogą wykonywać następujące zadania:

- rozminowanie terenu i obiektów oraz rozbrajanie innych ładunków wybuchowych;
- niwelowanie i zmniejszanie skutków chemicznych skażeń środowiska;
- rozdzielanie (oddzielanie) zwaśnionych stron w przypadku regionalnych konfliktów ludności przez tworzenie specjalnych stref rozdzielających oraz prowadzenie mediacji;
- ochranianie ludności (rejonów) przed jakąkolwiek przemocą (w tym także zbrojną);
- oczyszczanie terenów dotkniętych klęskami żywiołowymi (powodzie, pożary, wichury, itp.).

Większość z tych zadań powinna być wykonywana przez wojska inżynierne i przeciwchemiczne oraz siły obrony terytorialnej. Nie można jednak wykluczyć pododdziałów piechoty (zmotoryzowanych) oraz śmigłowców.

Trzecia z wymienionych grup stanowią zadania o charakterze porządkowo-ochronnym. Polegają one głównie na ochronie obiektów i obszarów, ochronie tras przemieszczania wojsk i ludności oraz udziale w utrzymaniu porządku i ładu prawnego przy ewentualnych zakłóceniach bezpieczeństwa obywateli i organów administracji. Najważniejsze zadania w tym obszarze to:

- ochrona obiektów ważnych dla sprawnego funkcjonowania systemów bezpieczeństwa;

- ochrona i obrona tras przegrupowania sztabów i wojsk w okresie zagrożenia;
- izolowanie (przez system posterunków i patroli) rejonów stanowiących zagrożenie dla życia ludzkiego;
- ochrona zakładów przemysłowych i tras przewozu środków niebezpiecznych przed atakami grup terrorystycznych i przestępczych;
- ochrona sieci telekomunikacyjnych przed zakłóceniami będącymi następstwem klęsk żywiołowych i katastrof oraz przed ingerencją grup terrorystycznych;
- izolowanie (blokowanie) określonych zbiorowisk ludzkich, mogących powodować niepokoje i zamieszki;
- ochrona (izolowanie) rejonów zniszczeń i kataklizmów przed grabieżą;
- osłona i izolowanie – celowych lub będących wynikiem awarii i katastrof – skażeń.

Należy sądzić, że systematyczny wzrost zagrożenia terroryzmem, przemyt narkotyków, oddziaływanie przestępczych grup międzynarodowych oraz migracje ludności wpłyną będą na rozszerzenie tego typu zadań.

Czwarta grupa niemilitarnych zadań wojsk lądowych stanowią zadania prewencyjno-zabezpieczające. Do szczegółowych zadań w tym obszarze możemy zaliczyć:

- systemową i kompleksową analizy sytuacji mogących powodować katastrofy i klęski żywiołowe;
- ustawiczne zbieranie i opracowywanie danych służących przeciwdziałaniu wszelkim zagrożeniom;
- udział w przygotowaniu (opracowaniu) planów działania w odpowiednich stanach zagrożeń;

- udział w przygotowaniu ludności do współudziału w akcjach ratowniczych;
- stały udział w systemie wykrywania skażeń;
- ustawiczny udział w systemie ostrzegania i alarmowania ludności oraz wojsk;
- współudział w planowaniu ewakuacji ludności oraz przygotowaniu rejonów ewakuacji;
- analizowanie możliwości wykorzystania infrastruktury i zapasów dla potrzeb ewakuacji i zaopatrywania poszkodowanych;
- udział w zaopatrywaniu właściwych służb cywilnych w niezbędny sprzęt ratunkowo-ewakuacyjny;
- udział w procesie szkolenia różnych służb do akcji ratowniczych;
- organizowanie i prowadzenie ćwiczeń (wspólnie z organami OC i MSWiA) przygotowujących zespoły kierownicze oraz oddziały do działań w akcjach ratowniczych.

Zadania powyższe mają charakter raczej hipotetyczny choć w zdecydowanej większości wynikają z dotychczasowych doświadczeń wojsk. Sądzimy, że przy malejącym zagrożeniu militarnym właśnie te zadania mogą zdominować praktyczne użycie wojsk lądowych w najbliższej przyszłości.

3.4. ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH W ZAKRESIE PRZYGOTOWANIA OBRONNEGO SPOŁECZEŃSTWA

We współczesnym społeczeństwie demokratycznym jednym z determinantów efektywnego funkcjonowania państwa jest stan przygotowania społeczeństwa do przeciwstawiania się wszelkim zagrożeniom. Sądzi się, iż akceptacja i uznanie dla służby wojskowej, akceptacja i uznanie dla innych służb państwowych (policja, straż, itp.), przekonanie o konieczności

osobistego uczestnictwa (powinności obywatelskie) stanowią jeden z głównych warunków skutecznego bezpieczeństwa.

Nie ulega wątpliwości, jak sądzimy, że w przygotowaniu społeczeństwa do czynnego uczestnictwa w przeciwstawianiu się wszelkim zagrożeniom powinny uczestniczyć siły zbrojne, a w tym również wojska lądowe. Tego typu zadania będą miały głównie szeroki kontekst edukacyjny. Podstawowym zadaniem wojsk lądowych w tym obszarze jest organizacja i systematyczne prowadzenie szkolenia rezerw osobowych.

Szkolenie takie ma znaczny wpływ na przekonanie szkolonych rezerw o konieczności podejmowania wysiłku. Dlatego też powinno ono być systematyczne i perfekcyjnie oraz ciekawie zorganizowane. Rezerwiści, podczas takich szkoleń powinni poznać strukturę, do której należą oraz zadania, jakie może ona (ta struktura) wykonywać. Szkolenie rezerw powinno być jednym z najważniejszych zadań wojsk lądowych w okresie pokojowym.

Nie ulega wątpliwości, iż akceptacja armii i jej zadań przez społeczeństwo jest koniecznym warunkiem sprawnego działania. Społeczeństwo będzie akceptować zadania armii i włączać się do akcji antykryzysowych jeżeli będzie miało odpowiednią wiedzę i przekonującą informację. Dlatego też niezwykle ważnym zadaniem staje się ustawiczne informowanie społeczeństwa o funkcjach, zadaniach oraz działaniu wojsk lądowych. Można to osiągnąć przez:

- przygotowanie odpowiednich programów telewizyjnych i radiowych pokazujących wysiłek i trud żołnierski;
- organizowanie publicznych (otwartych) wykładów i pogadanek w poszczególnych rejonach kraju.

Być może należałoby w tym względzie wrócić do powszechnych metod oddziaływania Towarzystwa Wiedzy Obronnej.

Sądzimy, iż jako jedno z zadań należy potraktować ustawiczny udział oficerów w kształceniu obywatelskim w szkołach. Przekonanie młodzieży do służby dla kraju jest ważnym elementem w systemie bezpieczeństwa państwa.

Wydaje się, że wojska lądowe powinny także wspomagać działalność szkoleniową młodzieży w organizacjach o charakterze paramilitarnym. Sensowne jest również inspirowanie administracji regionalnej do wspólnych rozważań nad kwestiami bezpieczeństwa.

Różnorodność wyszczególnionych w tym rozdziale zadań wojsk lądowych wydaje się oczywista. Współczesne zagrożenia niewątpliwie w znacznym stopniu determinują te zadania. Stanowi to o pewnych zmianach otaczającej nas rzeczywistości. Do tych zmian powinny dostosowywać się – jak sądzimy – wojska lądowe. Szeroka gama zadań stanowi bowiem o konieczności przygotowania wojsk i sztabów do wielorakich działań i oddziaływań, działań często diametralnie odbiegających od dotychczas rozumianej istoty przeznaczenia wojsk.

4. WSPARCIE OGNIOWE DZIAŁAŃ WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH MILITARNYCH NA OBSZARZE KRAJU

Rozważania przedstawione w niniejszym rozdziale dotyczą wsparcia działań wojsk lądowych podczas realizacji przez nie zadań militarnych. Przedstawione w rozdziale 3 zadania wojsk lądowych w operacji połączonej mogą być realizowane przy pomocy własnej siły bojowej oraz z wykorzystaniem wsparcia innych rodzajów sił zbrojnych.

Przy rozpatrywaniu działań wojsk lądowych na obszarze kraju trzeba przyjąć założenie, że w wypadku agresji na nasze terytorium, konieczne będzie wsparcie sojusznicze. Jego zakres i treść zależą będzie od własnych możliwości i potrzeb oraz obecnych i perspektywicznych możliwości sojuszników. Możliwości te wynikają z zakładanych doktrynalnie sojuszniczych zasad prowadzenia działań głębokich oraz posiadanych sił i środków.

Podczas realizacji zadań przez wojska lądowe można wyodrębnić siedem podstawowych funkcji: manewr, wsparcie ogniowe, rozpoznanie, zabezpieczenie (mobilność, przeciwmobilność i żywotność), obronę przeciwlotniczą, zabezpieczenie logistyczne oraz dowodzenie¹. Funkcje te realizowane są przez różne rodzaje wojsk i służb wchodzących w ich skład oraz organa dowodzenia. Integracja i właściwe zastosowanie tych funkcji pozwala uzyskać odpowiednią siłę bojową niezbędną do zatrzymania i rozbicia przeciwnika. Siła bojowa wojsk lądowych to ich zdolność do pokonania przeciwnika w zaplanowanym miejscu (obszarze) i czasie. Siła bojowa wojsk lądowych nie jest wartością stałą. Jest ona wynikiem umiejętnego łączenia przez dowódcę poszczególnych elementów składających się na

---

¹APT-3.2 "Land Operations", wyd. NATO, marzec 2001 r.

nią, stosownie do zaplanowanych zadań i warunków ich realizacji. Komponenty siły bojowej i relacje między nimi zaprezentowano na rys. 4.1¹.

Ze schematu wynika, że harmonijne wykorzystanie siły bojowej wojsk wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na łączne traktowanie wszystkich zaprezentowanych elementów składowych. Ich oddzielne, autonomiczne funkcjonowanie jest niemożliwe. Konieczność oddzielnego rozpatrywania tych komponentów wynika jedynie z potrzeby określenia bezpośredniej, fachowej odpowiedzialności za osiągnięcie i utrzymanie gotowości bojowej, planowanie użycia i ich funkcjonowanie w toku operacji.

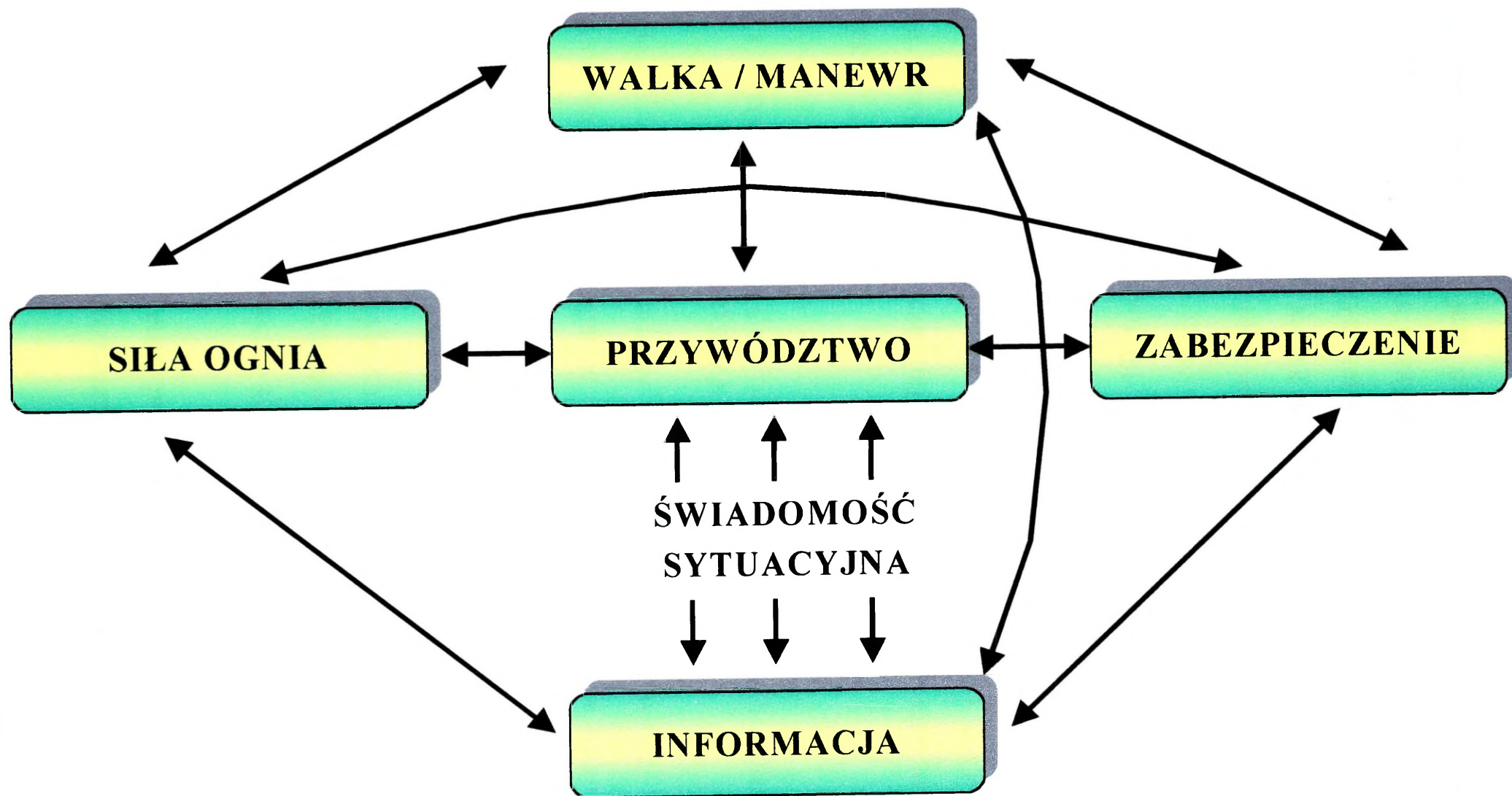
W świetle powyższego, **komponent siły ognia** rozpatrywany jest w **funkcji wsparcia ogniowego**. Jednak przy rozwiązywaniu wszelkich problemów wsparcia ogniowego należy uwzględniać, przede wszystkim jego wpływ na realizację zadań operacyjnych, a także wpływ pozostałych komponentów na wsparcie ogniowe.

Podobnie funkcjonuje również **zabezpieczenie** wyrażające się działaniem wojsk w celu ułatwienia manewru wojsk własnych, utrudnienia manewru przeciwnikowi oraz zapewnienie warunków przetrwania sił i środków, znajdujących się w składzie wojsk, podczas przygotowania i prowadzenia operacji. Rozwiązanie wielu zagadnień zabezpieczenia działań wojsk na obszarze kraju można zrealizować w znacznej mierze w czasie pokoju, w ramach operacyjnego przygotowania terenu. Tę funkcję realizują wszystkie rodzaje wojsk wspierane przez wojska inżynieryjne i obrony przeciwchemicznej. W tym sensie można rozpatrywać problem **wsparcia inżynieryjnego jako element wsparcia działań**.

---

¹ Na podstawie wydawnictwa „Operations”, Head Quarters Department of the US Army, June 2001.

ELEMENTY SIŁY BOJOWEJ WOJSK

Rys. 4.1. Elementy siły bojowej wojsk

Wsparcie inżynieryjne jest nieodłącznym zadaniem realizowanym przez wojska inżynieryjne na korzyść pozostałych rodzajów wojsk lądowych i występuje w określonych relacjach ze wsparciem ogniowym wykonywanym przez siły i środki wojsk lądowych. W świetle przyjętego w temacie poziomu abstrakcji, problem ten nie będzie rozpatrywany szerzej w tym rozdziale.

Wsparcie ogniowe zapewniają środki wsparcia ogniowego – lądowe i powietrzne. Jego cechą jest głębokość wykraczająca znacznie poza zasięg (strefę) walki bliskiej (bezpośredniej) oraz zaangażowanie sił i środków różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych. wynika z tego że **wsparcie ogniowe przyjmuje najczęściej charakter połączonego wsparcia ogniowego.**

4.1. ISTOTA WSPARCIA OGNIOWEGO WOJSK LĄDOWYCH I JEGO DETERMINANTY OPERACYJNE

Zgodnie z definicją zawartą w dokumentach normatywnych NATO¹ i innych opracowaniach „Wsparcie ogniowe jest zbiorowym i skoordynowanym użyciem ognia lądowych i morskich systemów ognia pośredniego, lotnictwa wojsk lądowych i sił powietrznych, walki elektronicznej i amunicji nieśmiercionośnej przeciwko celom naziemnym do wsparcia działań bojowych na szczeblu operacyjnym i taktycznym. Wsparcie ogniowe stanowi integrację ognia i jego skutków dla opóźnienia, rozbicia lub zniszczenia sił przeciwnika i jego funkcji walki, aby ułatwić osiągnięcie celów operacyjnych i taktycznych”.

Zgodnie z przyjętą geometrią pola bitwy (rys. 4.2.) wsparcie ogniowe realizowane jest w trzech obszarach działań: **głębokich, bezpośrednich (bliskich) i tyłowych.**

---

¹ ATP-3.2 „Land Operations”, op. cit., rozdział 2, s. 2-5.

Wojska lądowe składające się zasadniczo z korpusów tych wojsk, mogą prowadzić działania we wszystkich obszarach wskazanych na schemacie, stosownie do możliwości podległych korpusów. Zatem można przyjąć, że obszary działań Wojsk Lądowych są tożsame z obszarami działań podległych korpusów, tak jak to przedstawiono na schemacie 4.2.

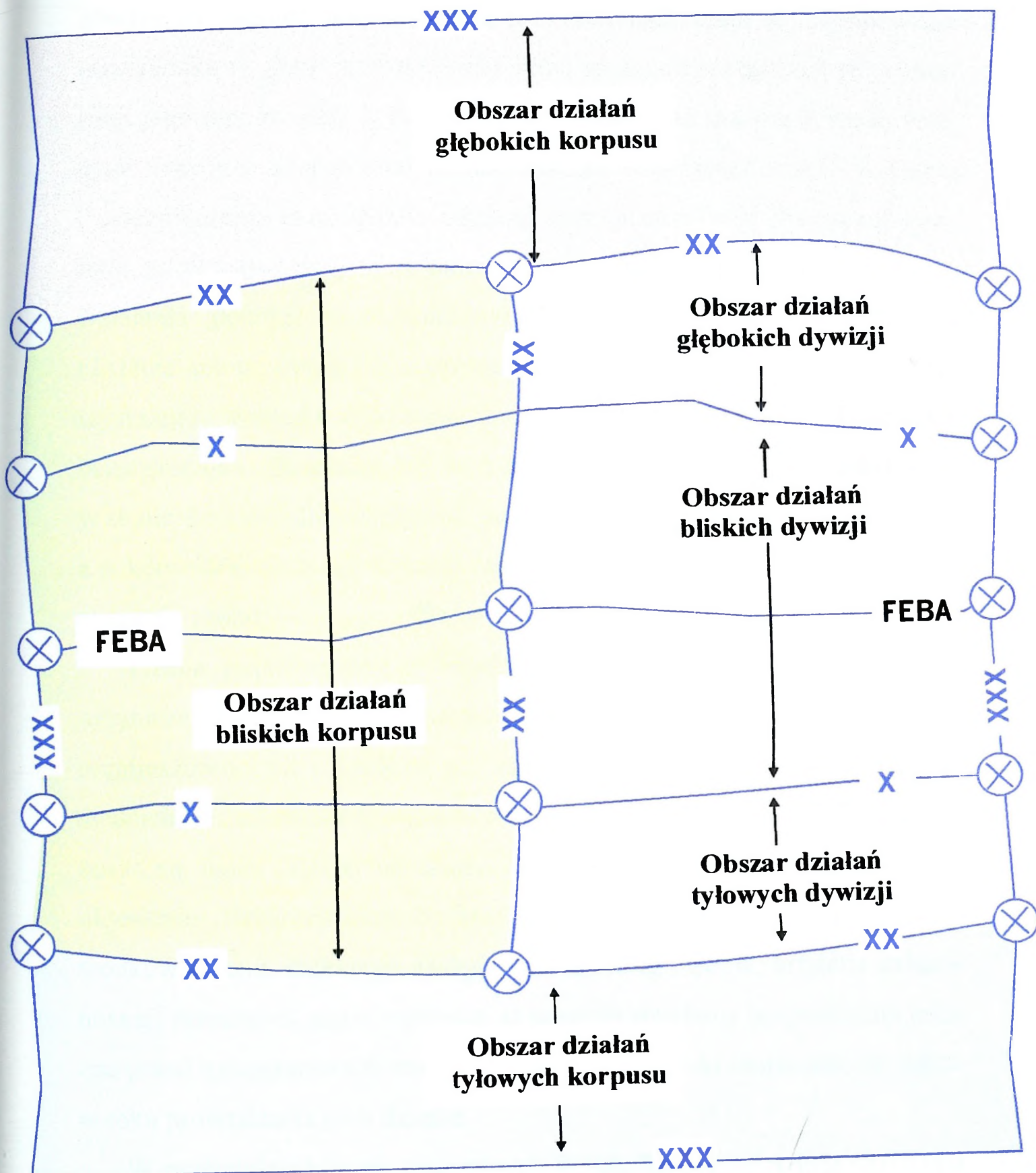
Z przedstawionego wyżej układu działań operacyjnych oraz roli szczebla operacyjnego wynika, że jednym z najważniejszych zadań realizowanych bezpośrednio na tym poziomie są działania głębokie. Wysoka ranga tych działań wynika z ich roli i znaczącego wpływu na przebieg i końcowy wynik operacji. **Działania głębokie** (ang. Deep operations¹) to działania skierowane przeciwko siłom przeciwnika i jego działaniom, które nie znajdują się w styczności z wojskami własnymi, ich przednią linią (FLOT), linią wyjściową (LD) lub granicą sił własnych i są rozmieszczone między FLOT a przednią linią odpowiedzialności obronnej. Działania głębokie rozpoczynają się przed nawiązaniem bezpośredniego kontaktu między głównymi zgrupowaniami sił lądowych przeciwstawnych stron i są realizowane przez cały czas trwania operacji. W działaniach tych wykorzystuje się ogień środków dalekiego zasięgu, śmigłowce bojowe, działanie aeromobilnych komponentów lądowych i walkę radioelektroniczną do rażenia i atakowania przeciwnika w celu pozbawienia go swobody działania i dezorganizacji przygotowania do walki, naruszenia spójności struktury wsparcia oraz rozbicia jego zwartości i obniżenia tempa i rozmachu prowadzonej operacji.

Działania głębokie pozwalają nadać i utrzymać przestrzenny charakter każdej operacji, w tym uzyskać możliwości jednoczesnego oddziaływania na całą głębokość ugrupowania przeciwnika, oraz zachować przewagę na rzecz przyszłych działań. Takie działania uniemożliwiają (utrudniają)

---

¹ Battle book, op. cit.

OBSZARY DZIAŁAŃ WOJSK LĄDOWYCH

Rys. 4.2. Obszary działań wojsk lądowych

przeciwnikowi uzyskanie przewagi bezwzględnej poprzez obniżenie tempa podejścia i paraliżowanie spoistości jego natarcia. Działania głębokie realizowane są poprzez oddziaływanie na przemieszczające się zgrupowania przeciwnika w głębi, niszczenie obiektów szczególnie ważnych przy realizacji jego planów oraz zrywanie lub opóźnianie użycia przez niego ważnych systemów działania takich jak: system dowodzenia, system wsparcia i zabezpieczenia (szczególnie ciągłość logistyczna) oraz obrona przeciwlotnicza w najważniejszych momentach prowadzenia operacji obronnej. Działania głębokie są ukierunkowane na wykrywanie, selekcjonowanie i rażenie celów wysokoopłacalnych, których wyeliminowanie stwarza korzystniejsze warunki wykonania zadań przez siły główne w działaniach bezpośrednich. Skupiając się na takich obiektach, działania głębokie są w stanie bezpośrednio wpływać na możliwości działania sił głównych a w konsekwencji mają w dużej mierze decydujący wpływ na wykonanie przez nie zadań.

Trzeba jednoznacznie stwierdzić, że działania głębokie pozwalają ograniczać swobodę działań przeciwnika lub pozbawiać go jej w obszarze rozmieszczenia sił i środków nie zaangażowanych w działaniach bezpośrednich. Jednakże skutki rażenia różnych obiektów w tym obszarze przenoszą się nieco później na skuteczność działań bezpośrednich. Przy tym określenie „działania bezpośrednie” jest umowne, bowiem przy pomocy środków rażenia dalekiego zasięgu (rakiet, śmigłowców, artylerii dalekonośnej) przeciwnik może wpływać na przyszłe działania bezpośrednie jeszcze przed nawiązaniem kontaktu bojowego z naszymi wojskami, ale także w toku prowadzenia tych działań.

W przeciwieństwie do powyższych **działania bezpośrednie** (działania bliskie - ang. „close operations”) są skupione na starciu z przeciwnikiem w bezpośredniej styczności z nim. Obejmują one walkę prowadzoną przez brygady i bataliony. Jej zasięg nie wykracza zwykle poza widoczność

wzrokową a pod względem czasowym obejmuje bezzwłoczną i ciągłą reakcję na działania przeciwnika. Działania bliskie są działaniami rozstrzygającymi, ale wykorzystuje się w nich skutki działań głębokich.

Działania tyłowe pomagają w zachowaniu swobody działań i ich ciągłości, zgodnie z zamiarem dowódcy. Wojska walczące znajdujące się w obszarze tyłowym zwykle nie są angażowane bieżąco w walce, ale zachowują stałą gotowość do walki w rejonie działań bliskich lub głębokich. W wypadku zagrożenia mogą być również użyte do działań w rejonie tyłowym. W rejonie tyłowym rozmieszczone są również siły i środki wsparcia i zabezpieczenia logistycznego. Ich działanie w rejonie tyłowym polega na zachowaniu zdolności do wsparcia (zabezpieczenia) działań bezpośrednich i głębokich. Ich zadania mogą być realizowane bezpośrednio z rejonu tyłowego lub, po przesunięciu, z rejonu działań bliskich.

Właściwości przedstawionych działań i ich zasięg jednoznacznie rozstrzyga zakres odpowiedzialności poszczególnych szczebli dowodzenia. Wynika z tego, że za działania głębokie odpowiedzialne są przede wszystkim szczeble operacyjne. Rozpatrując problemy wsparcia ogniowego w działaniach wojsk lądowych mamy na względzie wsparcie działań głębokich lub inaczej głęboki ogień wspierający (ang. „deep supporting fire”)¹

Zakres i charakter wsparcia ogniowego w wymiarze operacyjnym wynika zatem z celu działań głębokich. Z rozważań przedstawionych wyżej wynika, że celem działań głębokich jest pozbawienie (ograniczenie) przeciwnika swobody działania w obszarze znajdującym się w znacznej odległości od przedniej linii wojsk własnych (FEBA). Realizacja tego celu jest

---

¹ Ogień skierowany na obiekty nie znajdujące się bezpośrednio w pobliżu wojsk własnych przeznaczony do obezwładnienia i niszczenia odwodów przeciwnika i jego środków ogniowych, wzbraniający jego dowodzenie, zaopatrywanie, łączność i rozpoznanie. (www.call.army.mil/products/thesaur).

istotna ze względu na zagrożenie dla wojsk własnych wynikające z posiadania przez przeciwnika swobody działania przed rozpoczęciem i w toku operacji. Swoboda działania przed wprowadzeniem do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego oznacza możliwość tworzenia tego zgrupowania bez oddziaływania strony przeciwnej. Takie warunki pozwalają przeciwnikowi na optymalne ześrodkowanie sił w wybranym rejonie, pełne ich zabezpieczenie logistyczne i przygotowanie do działań w zaplanowanym czasie. Brak oddziaływania sprzyja utrzymaniu wysokiego morale i gotowości do wykonania zadań. Takie warunki może jednak posiadać przeciwnik przygotowujący uderzenie z własnego terytorium, w pobliżu granicy państwowej, aż do momentu rozpoczęcia agresji.

Szczególne znaczenie dla powodzenia operacji zaczepnej przez przeciwnika ma zorganizowane i terminowe przemieszczenie wojsk na linię wyjściową do natarcia i rozwinięcie sił i środków w ugrupowanie bojowe. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że skuteczna realizacja tego zadania – harmonijne i terminowe wyjście na kierunek zamierzonego uderzenia to niezbędny warunek powodzenia całej operacji zaczepnej. Przy zakładanej doktrynalnie, kilkukrotnej przewadze zgrupowania uderzeniowego nad wojskami broniącymi się, oznacza to uzyskanie takiej przewagi ogólnej przez przeciwnika, której obrońca nie będzie w stanie zniwelować, nawet dysponując wystarczającymi możliwościami ogniowymi, w krótkim czasie i w ograniczonym rejonie głównego obszaru bitwy. Z drugiej strony komponenty składowe zgrupowania uderzeniowego są w okresie przygotowania operacji w dużym stopniu podatne na rozpoznanie i rażenie. Tworzenie zgrupowania uderzeniowego i przemieszczanie go na kierunek uderzenia pozbawia przeciwnika w dużym stopniu możliwości maskowania, wykorzystania naturalnych, ochronnych właściwości terenu i rozśrodkowania. Szczególnie dotyczy to obiektów nieopancerzonych. Ponadto takie konieczne działania zmusza do skupienia sił i środków (na drogach i w rejo-

nach) oraz ujawnienia zamiarów. Wobec powyższego rażenie najważniejszych i najbardziej wrażliwych elementów zgrupowania przeciwnika w tym czasie jest szczególnie korzystne. W toku prowadzenia działań powyższe warunki dotyczą sił i środków nie zaangażowanych w walkę bezpośrednią, poza ugrupowaniem bojowym oddziałów pierwszego rzutu, w strefach tyłowych związków taktycznych i operacyjnych przeciwnika. Swoboda działania przeciwnika w tej strefie (działań głębokich) w toku operacji oznacza pełne wykorzystanie możliwości ogniowych jego środków wsparcia, niezakłócone dowodzenie i zaopatrywanie logistyczne, możliwości zorganizowanego i terminowego użycia odwodów oraz odtwarzanie zdolności bojowej sił wyprowadzanych z walki.

Niewykorzystanie przedstawionych wyżej możliwości oddziaływania przez dowódcę szczebla operacyjnego oznaczałoby zrzućcie ciężaru bitwy na ogniwa taktyczne, co pociąga za sobą konieczność ryzykownych rozstrzygnięć w bezpośrednich pojedynkach i nieuchronne krwawe straty. W takich sytuacjach dowódca szczebla operacyjnego, który nie ma możliwości prowadzenia **walki głębokiej** pozostaje niemal biernym i bezradnym obserwatorem bitwy bez możliwości wsparcia wysiłku podległych ogniw taktycznych i zmuszony jest dopuścić do nadmiernego rozlewu krwi (strat). Wkalkulowane, wysokie straty zmuszały zawsze do tworzenia głębokiego ugrupowania, co w warunkach zmniejszającej się liczebności wojsk lądowych jest już mało realne.

4.2. OBIEKTY OGNI A WE WSPARCIU GŁĘBOKIM ORAZ MOŻLIWOŚCI ICH ZWALCZANIA

Analiza miejsca i roli różnych funkcjonalnych systemów operacyjnych (walki)¹ oraz ich najważniejszych komponentów pozwala na wytypowanie takich celów, których porażenie może doprowadzić do znacznego zmniejszenia (ograniczenia) możliwości swobodnego działania przeciwnika. Cele te w nomenklaturze NATO określa się jako cele wysokoopłacalne (HPT)². Mogą one występować we wszystkich obszarach prowadzenia działań przez wojska lądowe, ale szczególną opłacalność mają w obszarze działań głębokich. Przy tym w miarę oddalenia od przedniej linii wojsk przeciwnika (FLET)³ opłacalność rozmieszczonych tam obiektów wzrasta z uwagi na ich zwiększoną rolę w systemach operacyjnych (BOS). Cele wysokoopłacalne znajdujące się w obszarze działań głębokich dywizji zwalczane są jej środkami, głównie ogniem artylerii polowej. Cele o znaczeniu operacyjnym położone w obszarze 20 – 150 km od przedniej linii wojsk własnych (FLOT) to środki, które decydują o skutecznym przygotowaniu i prowadzeniu operacji przez przeciwnika a zatem powinny być również skutecznie zwalczane.

W określonym obszarze analizowanych działań głębokich znajduje się cały wachlarz potencjalnych obiektów rażenia w okresie przygotowania i w toku operacji oraz obiekty, które znajdują się tam przejściowo, zanim zostaną wprowadzone do działań w składzie głównego zgrupowania uderzeniowego lub odwodów wprowadzanych do bitwy.

---

¹ Battlefield operating system (BOS) – główne systemy wykonawcze na polu walki umożliwiające integrację, przygotowanie i skuteczną realizację działań połączonych (rozpoznanie, manewr, wsparcie ogniowe, ruchliwość, żywotność, obrona przeciwlotnicza, wsparcie logistyczne oraz dowodzenie, FM 100-5).

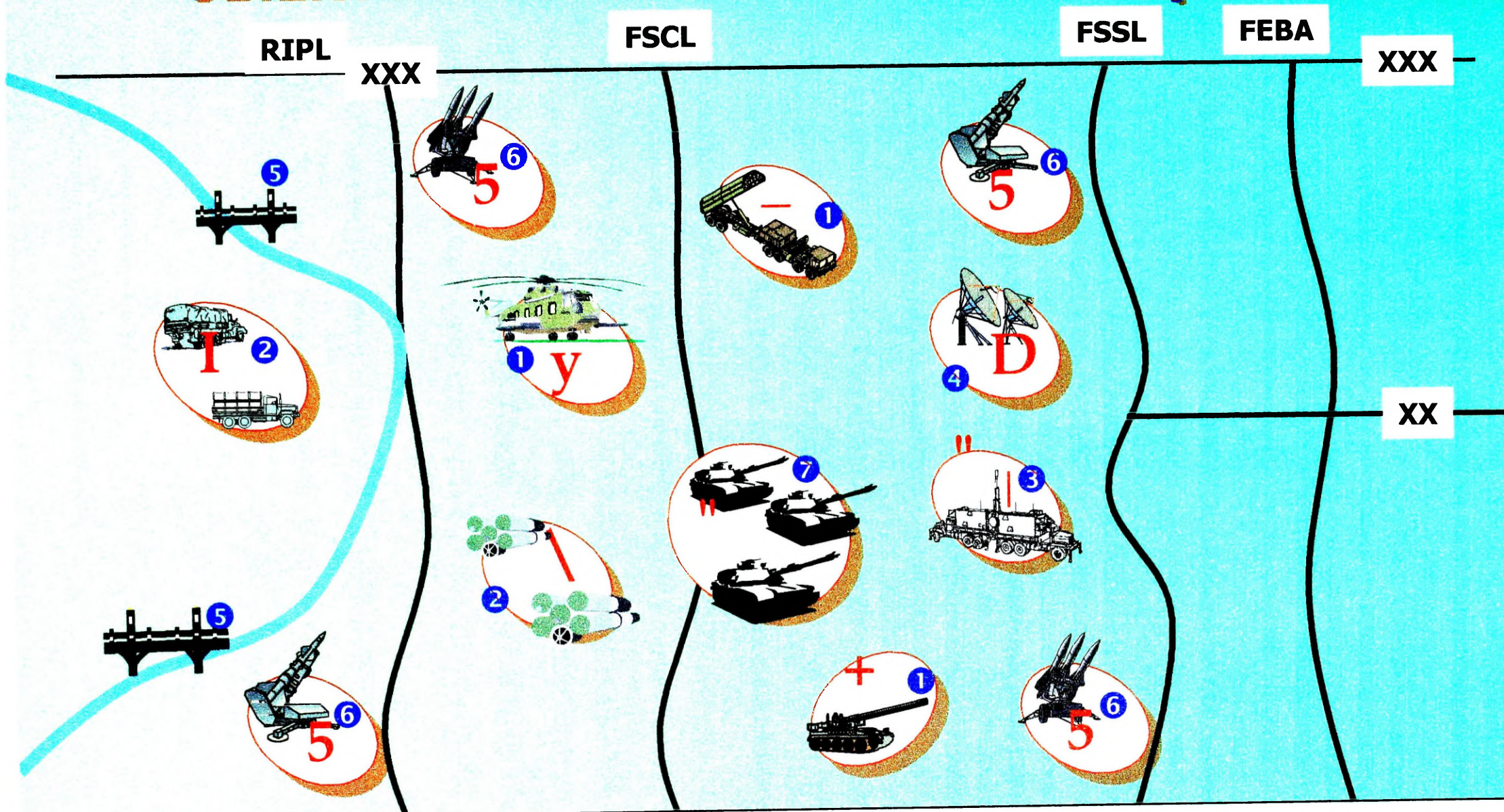
² HPT – high pay of target

³ FLET – forward line of enemy troops

Pierwsza grupa obiektów to cele wysokoopłacalne: przede wszystkim dalekosiężne środki wsparcia ogniowego (rakietowe, artyleryjskie, powietrzne), siły i środki oraz urządzenia logistyczne, komponenty systemów dowodzenia, środki walki elektronicznej, urządzenia inżynieryjne oraz obiekty komunikacyjne i zaangażowana do ich osłony część sił i środków obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej. Są to obiekty przeważnie nieopancerzone lub lekko opancerzone. Z uwagi na rolę i znaczenie w prowadzonej operacji powinny być ciągle śledzone i zwalczane, a szczególnie wówczas, gdy realizują najważniejsze zadania wynikające z ich przeznaczenia.

Druga grupa obiektów to oddziały i pododdziały wojsk pancernych, zmechanizowanych, piechoty, desantowoszturmowe i inne oraz mobilne środki ich wsparcia bojowego i logistycznego. Są one w znacznej mierze opancerzone i odporne na ogień. Pozostają mało aktywne do momentu wprowadzenia do działań, zatem istnieje potrzeba ich ciągłego śledzenia, ale nie ma potrzeby ich przedwczesnego zwalczania. Natomiast bardzo istotna jest dezorganizacja ich terminowego użycia. Obiekty te powinny być zwalczane bezpośrednio przed wprowadzeniem do bitwy, od momentu uzyskania gotowości do działań oraz podczas podchodzenia i rozwijania do czasu wejścia w strefę bezpośrednich działań bojowych. Wynika z tego, że o opłacalności zwalczania tych obiektów decyduje ich stopień aktywności w operacji i wynikające z niego aktualne zagrożenie dla powodzenia działań obronnych wojsk własnych. Zakłada się, że skutkiem zwalczania tych obiektów w działaniach głębokich będzie opóźnienie we wprowadzeniu sił pierwszego rzutu i kolejnych sił przeciwnika oraz poważne osłabienie ich siły bojowej (w wymiarze materialnym i moralnym). Obiekty rażenia w głębokim wsparciu ogniowym przedstawiono na rys. 4.3.

OBIEKTY RAŻENIA W DZIAŁANIACH GŁĘBOKICH

UWAGI:

- ① dalekosieczne środki wsparcia ogniowego (rakiety, artyleria, lotnictwo)
- ② sily i srodki (urządzenia) logistyczne
- ③ komponenty systemu dowodzenia
- ④ srodki walki elektronicznej

- ⑤ urządzenia inżynieryjne, obiekty komunikacyjne
- ⑥ sily i srodki OPL
- ⑦ pododdziały w rejonach zesrodkowania

Rys.4.3. Obiekty rażenia w działaniach głębokich

W operacji połączonej dowódca szczebla operacyjnego wojsk lądowych może dysponować powietrznymi i naziemnymi siłami i środkami do prowadzenia działań głębokich. Wśród nich znajdują się **artyleryjskie i raketowe środki rażenia**.

Obecnie w większości armii nie ma wystarczających środków głębokiego rażenia ogniowego. Dostrzega się jednak konieczność wprowadzania nowych doskonalszych środków rażenia, rozpoznania i dowodzenia. Również nasza armia stoi w obliczu opracowania teorii i praktyki działań głębokich oraz koncepcji wprowadzania odpowiednich środków do ich prowadzenia.

Ocena możliwości wykonania zadań w działaniach głębokich wojsk lądowych na obecnym etapie reorganizacji naszych Sił Zbrojnych jest niezbędna w celu wytyczenia zmian zbliżających jego możliwości do korpusów sojuszniczych. Stan obecny w zakresie wyposażenia w odpowiednie środki rażenia nie jest jeszcze stanem krytycznym. Korpus WL WP posiada brygadę artylerii a w niej rakiety taktyczne – dywizjon rakiet taktycznych.

Posiadana brygada artylerii nie jest jednak wyposażona w odpowiednie środki ogniowe (za wyjątkiem niewielkiej liczby zestawów rakiet taktycznych) przy pomocy którego dowódca korpusu może realizować uderzenia ogniowe według własnej decyzji, pozwalające mu bezpośrednio wpływać na przebieg i wyniki działań. Obecne wyposażenie brygady nie pozwala także na prowadzenie (wsparcie) działań głębokich na szczeblu operacyjnym.

Możliwą formą rażenia ogniowego w działaniach głębokich wojsk lądowych jest bliskie wsparcie lotnicze (CAS)¹ oraz izolacja lotnicza (Air Interdiction). Jednak dowódca WL, nawet jako dowódca sił połączonych,

---

¹ CAS – Close air support (bliskie wsparcie lotnicze)

może tylko w sprzyjających warunkach liczyć na możliwość wykonania zadań przez lotnictwo, stosownie do rozwoju sytuacji w toku działań.

W takich warunkach jedynym środkiem dowódcy WL zdolnym do rażenia wybranych obiektów przeciwnika są posiadane rakiety taktyczne. Znajdujące się obecnie w wyposażeniu wojsk lądowych zestawy ракет taktycznych przeznaczone były do przenoszenia ładunków jądrowych. Wykonywanie zadań ładunkami konwencjonalnymi było ich drugoplanowym zadaniem. Wpłynęło to na dość ograniczone możliwości wykonania zadań, których jednak obecnie nie należy bagatelizować wobec braku innych, rozwiązań alternatywnych. Przy pomocy zestawu rakietowego 9 K 79 można razić wybrane obiekty przeciwnika w odległości do około 50 km od FLOT. Uwzględniając charakterystyki rażenia głowic kasetowych i odłamkowo-burzących oraz zasięg, najbardziej opłacalnymi obiektami dla tych ракет mogą być:

- śmigłowce bojowe na lądowiskach;
- elementy systemu dowodzenia szczebla taktycznego i operacyjnego wojsk lądowych oraz lotnictwa;
- nieopancerzone środki obrony przeciwlotniczej;
- urządzenia logistyczne (w tym szczególnie składy amunicji i mps).

Możliwość wykonania zadań ogranicza również liczba posiadanych ракет. Podjęta w tym zakresie krajowa produkcja głowic odłamkowo-burzących uzupełnia jedynie stan posiadanych silników rakietowych (nosicieli).

Obecny stan jest jednak przejściowy i możliwy do utrzymania jedynie do momentu fizycznego zużycia sprzętu, a głównie wyczerpania zapasu silników rakietowych. Wobec powyższego w najbliższym czasie korpus będzie pozbawiony środków rażenia do prowadzenia walki głębokiej.

Obecnie istniejące jednostki raketowe stanowią jednak dobrą bazę do przyjęcia w przyszłości bardziej nowoczesnych, raketowych środków ogniowych

Niezależnie od tego brak jest środków rażenia do prowadzenia nowoczesnej operacji (działań bojowych) obejmującej wszystkie przedstawione wcześniej obszary (działania bezpośrednie, głębokie i tyłowe) ograniczając je do nieuchronnych i niezwykle ryzykownych rozstrzygnięć w bezpośrednim starciu. Należy przy tym pamiętać, że jeżeli strona przeciwna posiada duże możliwości prowadzenia działań głębokich (a takie tendencje i możliwości występują we wszystkich liczących się armiach) to losy operacji mogą być rozstrzygnięte już na etapie działań głębokich. Jaskrawym tego przykładem są działania w rejonie Zatoki Perskiej, w których strona Iracka przegrała wojnę jeszcze przed rozpoczęciem działań bezpośrednich, mimo iż była do nich starannie przygotowana i posiadała wystarczające siły i środki do ich prowadzenia. **Wynika z tego, że nawet największy wysiłek włożony w przygotowanie wojsk do działań bezpośrednich (w tym obrony terytorialnej) zostanie zniweczony już na początku działań, jeżeli nie zostanie poprzedzony działaniami prowadzonymi na dużą głębokość, jeszcze przed bezpośrednim starciem.** Wynika to nie tylko z potrzeby stworzenia wojskom dogodnych warunków do sukcesu w starciu bezpośrednim, ale również z konieczności skutecznego przeciwstawienia się działaniom głębokim prowadzonym przez przeciwnika.

Stosownie do tego w wielu armiach świata wprowadza się siły i środki do prowadzenia działań głębokich. Przy tym stan obecny stanowi zaledwie, jak wynika z dostępnych informacji, preludium do przeniesienia znacznego ciężaru operacji w strefę działań głębokich.

Przeprowadzona analiza potrzeb i możliwości naszego Kraju oraz wyniki ekspertyz wykazują, że najbardziej racjonalnym środkiem głębokiego rażenia wojsk lądowych mogą być środki raketowe. Pod tym terminem

należy rozumieć gamę środków ogniowych artylerii raketowej o wydłużonym zasięgu: na szczeblach taktycznych do około 50 i więcej km, na szczeblu operacyjnym do 150 i więcej km. Preferowanie środków raketowych wynika z kilku ważnych przesłanek do których należy zaliczyć:

- przy pomocy artylerii raketowej (raket) można uzyskać znaczny (wymagany) zasięg drogą modernizacji samych silników raketowych (nosicieli), bez potrzeby opracowania nowych wzorów wyrzutni;
- przy wykorzystaniu tych samych zestawów raketowych można zastosować wachlarz różnego rodzaju głowic przeznaczonych do rażenia różnorodnych celów w zależności od ich charakteru i stopnia odporności na ogień;
- dotychczasowe doświadczenia i nawyki uzyskane w toku eksploatacji zestawów raket i artylerii raketowej potwierdzające wysoką żywotność sprzętu jako wynik manewrowego działania;
- mniejsza zależność od warunków pogody i widoczności w porównaniu ze środkami powietrznymi;
- wysoka odporność systemów na zakłócenia elektroniczne przeciwnika;
- krótki czas reakcji ogniowej mający szczególne znaczenie przy zwalczaniu celów o wysokim stopniu mobilności;
- posiadana baza naukowo-techniczna, remontowo-eksploatacyjna i kadrowa.

W świetle powyższego celowe byłoby opracowanie, rozwijanie i wdrażanie raketowych środków rażenia przeznaczonych do wykonania różnorodnych zadań głębokiego rażenia ogniowego. Przy realizacji takiego projektu racjonalne i ekonomicznie uzasadnione jest połączenie dotychczasowego programu rozwoju artylerii raketowej (modernizowany zestaw BM-21) i stopniowe przechodzenie na nowe wzory sprzętu. Takie rozwiązanie zakłada, z uwzględnieniem obecnie realizowanego programu rozwoju

artylerii raketowej, wprowadzenie uniwersalnej, wieloprowadnicowej wyrzutni (platformy) kołowej bądź gąsienicowej, przeznaczonej do wystrzelania pocisków raketowych o różnym przeznaczeniu i zasięgu. Na szczeblu operacyjnym wyrzutnia powinna zapewniać wystrzelenie i kierowanie inercyjne kilku (sześciu) pocisków raketowych na odległość 150 i więcej km.

W realiach naszej armii, wobec braku środków o zasięgu powyżej 20 km wymagania te mogą wydawać się zbyt wygórowane. Niewątpliwie należałoby w pierwszej kolejności zapewnić możliwość rażenia w przedziale 20-100 km. Jednak biorąc pod uwagę tendencje światowe oraz wymagania NATO konieczne staje się wydłużenie możliwości rażenia do 150 km.

Potrzeby rażenia obiektów w ramach walki głębokiej zmuszają do zastosowania ładunków bojowych (głowic) o możliwościach rażenia odpowiadających charakterystyce celów i oczekiwanych (zakładanych) skutków.

Najmniejsze wymagania dotyczą celów nieopancerzonych (soft) i lekko opancerzonych. Dlatego w pierwszej kolejności celowe i możliwe będzie zastosowanie głowic odłamkowoburzących i kasetowych o rażeniu powierzchniowym. Takie rozwiązanie stosowane jest w obecnie posiadanych raketach R-70. Przy pomocy tego typu głowic możliwe jest skuteczne rażenie obiektów wchodzących w skład stanowisk dowodzenia przeciwnika, środków obrony przeciwlotniczej, wyrzutni artylerii raketowej, śmigłowców na lądowiskach oraz urządzeń logistycznych. Takie wyposażenie nie daje jednak możliwości rażenia zgrupowań wojsk pancernych i zmechanizowanych przeciwnika oraz zgrupowań jego artylerii. Z tego względu w dalszej perspektywie należałoby wprowadzić głowice bojowe z elementami samonaprowadzającymi się na cele opancerzone i inne ważne cele pojedyncze wchodzące w skład zgrupowań wojsk. Obecny stan badań za granicą i w kraju stwarza możliwości zastosowania w elementach bojo-

wych głowic pocisków raketowych różnego rodzaju czujników reagujących na promieniowanie podczerwone, elektromagnetyczne, źródła dźwięku (akustyczne) oraz opary paliwa. Jest to jednak problem dalszego rozwoju głowic do tego samego typu środków przenoszenia.

Z przeprowadzonych badań jednoznacznie wynika, konieczność wprowadzenia do wyposażenia korpusu wojsk lądowych raketowych środków rażenia o zasięgu przynajmniej 100 - 150 km. Zestaw raketowy przeznaczony do wykonania zadań operacyjnych powinien składać się z wieloprowadnicowej wyrzutni (na podwoziu gąsienicowym lub kołowym) oraz rakiet z głowicami o różnym przeznaczeniu. W pierwszej kolejności mogą to być głowice odłamkowoburzące i kasetowe (z gotowymi elementami rażącymi) przeznaczone do rażenia celów nieopancerzonych (odkrytych) i lekko opancerzonych. Podstawowymi obiektami rażenia powinny być stanowiska dowodzenia wojsk lądowych i lotnictwa, węzły łączności, śmigłowce na lądowiskach, środki obrony przeciwlotniczej rozmieszczone w głębi oraz urządzenia logistyczne, w tym głównie składy amunicji i materiałów pędnych.

W dalszej kolejności celowe będzie wprowadzenie głowic z subpociskami samonaprowadzającymi się na cele pojedyncze, głównie pancerne i opancerzone (w miejscu i w ruchu) oraz ważne obiekty emitujące energię elektromagnetyczną.

Zakres zadań oraz potrzeby prowadzenia walki głębokiej jako ważnego etapu operacji uzasadnia konieczność posiadania takiej liczby środków, która zapewni ciągłość i skuteczność tej walki. Wynika z tego potrzeba posiadania w składzie korpusu wojsk lądowych samodzielnego dywizjonu artylerii raketowej w składzie 18 wieloprowadnicowych wyrzutni artylerii raketowej dalekiego zasięgu.

Z powyższego wynika konieczność rozpoczęcia wprowadzania środków raketowych dalekiego zasięgu, najlepiej do jednostek rakiet taktycznych i stopniowe wycofywanie posiadanych obecnie zestawów rakiet taktycznych. Względy ekonomiczne i oczekiwane zobowiązania wobec partnerów NATO przemawiają za tym, aby rozpocząć wprowadzanie nowego sprzętu od pilotowej baterii wieloprowadnicowych wyrzutni artylerii raketowej o zasięgu około 150 km.

Zakładany zasięg środków rażenia stawia wysokie wymagania pod adresem rozpoznania obiektów rażenia. W tym zakresie nie można liczyć całkowicie na samowystarczalność WRiA. Jednak konieczność zapewnienia szybkiej reakcji ogniowej i nadążania za rozwojem sytuacji w działaniach głębokich skłania do sformułowania wniosku o potrzebie znacznego usamodzielnienia wojsk lądowych w zakresie rozpoznania obiektów uderzeń. Na obecnym etapie, najbardziej racjonalne byłoby niezwłoczne wprowadzenie bezpilotowych środków rozpoznania, przeznaczonych do zdobywania i bezpośredniego przekazywania danych o celach w czasie zbliżonym do rzeczywistego.

Zgodnie z programem modernizacji technicznej SZ RP na lata 1998-2012 przewiduje się wprowadzenie zestawów bezpilotowych samolotów rozpoznawczych „ĆMA”, które mogą być podstawowym środkiem zdobywania danych dla potrzeb głębokiego wsparcia ogniowego. Zestaw ten powinien być przeznaczony bezpośrednio do realizacji zadań na rzecz uderzeń ogniowych, a w drugiej kolejności do zdobywania i przekazywania danych sytuacyjnych o położeniu wojsk przeciwnika do ogólnowojskowych organów zbierania i analizy informacji.

Obok tego, dane dla potrzeb głębokiego rażenia ogniowego mogą być również pozyskiwane z innych źródeł, w tym głównie z rozpoznania elektronicznego i specjalnego oraz z rozpoznania sojuszniczego.

Dowodzenia jednostkami artylerii raketowej i kierowanie uderzeniami na szczeblu operacyjnym może być realizowane przy wykorzystaniu systemu kierowania wsparciem ogniowym. Jest to jednak rozwiązanie doraźne, nie gwarantujące oczekiwanej szybkości reagowania. Reakcję ogniową, odpowiadającą dynamice współczesnych działań, a szczególnie mobilności celów można uzyskać w drodze zastosowania zautomatyzowanych systemów kierowania ogniem i transmisji informacji. Należy jednak zauważyć, że głębokie uderzenia ogniowe muszą być ściśle powiązane z głębokim manewrem oraz innymi formami oddziaływania głębokiego (walka elektroniczna, działania specjalne). Wymaga to operatywnego dowodzenia w wymiarze operacyjnym oraz szczegółowej koordynacji i synchronizacji rażenia i manewru. Takie warunki zapewnia wyodrębnienie głębokiej walki z ogólnych problemów przygotowania i prowadzenia operacji i utworzenie specjalnego organu dowodzenia – zespołu (sekcji) działań głębokich. Taki organ dowodzenia może realizować zgodnie z decyzją dowódcy i w ścisłym oraz stałym z nim kontakcie zadania planowania i kierowania działaniami głębokimi, a w szczególności koordynować działania różnych sił i środków rażenia (wojsk aeromobilnych, sił powietrznych, lotnictwa wojsk lądowych, artylerii raketowej oraz środków walki elektronicznej).

Preferowanie raketowych środków rażenia do wsparcia działań głębokich nie oznacza niedoceniaenia powietrznych środków wsparcia. Lotnictwo taktyczne może realizować zadania wsparcia wojsk lądowych w formie bliskiego wsparcia lotniczego (Close Air Support) oraz izolacji lotniczej (Air Interdiction), stosownie do możliwości posiadanych samolotów oraz doktrynalnych zasad ich wykorzystania. Lotnictwo taktyczne może realizować niektóre zadania wsparcia wojsk lądowych bardziej skutecznie niż rakiety taktyczne. Dotyczy to przede wszystkim celów w ruchu, które mogą być rażone przez rakiety pod warunkiem posiadania dokład-

nych danych z rozpoznania w czasie zbliżonym do rzeczywistego. Do wykonania takich zadań przy pomocy samolotów lotnictwa taktycznego mogą wystarczyć mniej dokładne dane, ponieważ ewentualne błędy w lokalizacji obiektów rażenia mogą być zniwelowane przez załogi samolotów. Analiza porównawcza skuteczności rażenia różnych obiektów przy pomocy rakiet i lotnictwa wykazuje, że najlepsze wyniki można uzyskać poprzez racjonalny podział obiektów pomiędzy te środki rażenia.

Obecny stan lotnictwa taktycznego w naszych siłach zbrojnych oraz przewidywany zakres wysiłku wydzielanego do wsparcia wojsk lądowych nie wypełnia potrzeb tych wojsk. Należy oczekiwać, że ten stan ulegnie poprawie po wyposażeniu sił powietrznych w nowe samoloty wielozadaniowe, które będą mogły w większym stopniu wykonywać zadania wsparcia wojsk lądowych. Niezależnie od tego, należy liczyć się z koniecznością i możliwością wsparcia działań wojsk lądowych na obszarze kraju przez lotnictwo sojusznicze. W takim przypadku działania własnego lotnictwa byłyby planowane i kierowane w układzie sojuszniczym, stosownie do koncepcji przedstawionej w podrozdziale 4.3.

4.3. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI SOJUSZNICZEGO WSPARCIA DZIAŁAŃ WOJSK LĄDOWYCH NA OBSZARZE KRAJU

Potrzeby sojuszniczego wsparcia działań wojsk lądowych na obszarze kraju wynikają z niewystarczających możliwości własnych w zakresie skutecznego prowadzenia walki głębokiej. Przy rozpatrywaniu możliwości sojuszniczych trzeba wziąć pod uwagę właściwości bojowe posiadanych przez środki rażenia znajdujących się na wyposażeniu sił zbrojnych państw NATO oraz wypracowane i doktrynalnie przyjęte zasady ich użycia w działaniach głębokich.

Teoria działań głębokich NATO wywodzi się bezpośrednio z rozwijanej poprzednio koncepcji FOFA¹. Rozwój tej koncepcji zaowocował przeprowadzeniem badań i wprowadzeniem środków, które obecnie znajdują zastosowanie w działaniach głębokich. Obecna teoria działań głębokich NATO jest adaptacją koncepcji FOFA do dzisiejszego modelu operacji. Natomiast jej geneza, uwarunkowania i dysponowane środki pozwalają liczyć na jej zastosowanie w przypadku konieczności wsparcia działań Wojsk Lądowych RP w sojuszniczej operacji połączonej.

FOFA, a obecnie działania głębokie w wymiarze operacyjno-strategicznym to koncepcja obrony przy użyciu różnorodnych, konwencjonalnych środków rażenia o dużym zasięgu do rażenia zgrupowania uderzeniowego agresora i wspieranych je sił jeszcze przed uderzeniem na obronę zasadniczych sił lądowych. Z punktu widzenia sił powietrznych jest to izolacja powietrzna (Air Interdiction), a dla wojsk lądowych jest to walka głęboka.

Podstawowym celem tych działań jest opóźnienie, zakłócenie i zniszczenie kolejnych sił tak, aby obrona wojsk lądowych mogła jak najdłużej utrzymać zajmowane z przodu pozycje.

Stosownie do tych założeń opracowano program rozwoju niezbędnych środków rażenia, który jest w różnym stopniu realizowany nadal.

Przyjmując doktrynalny model działania potencjalnego przeciwnika ustalono, że różne typy obiektów powinny być zwalczane w odległości zapewniającej optymalne skutki rażenia, przenoszące się na warunki prowadzenia pozostałych (kolejnych) działań.

Na pierwszym miejscu znajdują się jednostki bojowe a w ich składzie pojazdy pancerne (czołgi i inne pojazdy opancerzone). To zadanie przewiduje się realizować w odległości 50 – 150 km od FLOT i bliżej podczas

---

¹ Follow on Forces Attack (rażenie kolejnych sił).

bezpośredniego marszu do linii wejścia do bitwy. Cechą charakterystyczną jest konieczność ich rażenia podczas ruchu. Jest to jednocześnie szansa obniżenia ich podstawowej zdolności to jest zmniejszenia tempa manewru. Jednak ich zniszczenie jest szczególnie trudne. Silne opancerzenie chroni je przed skutecznym działaniem większości stosowanej amunicji. Prawie połowa wszystkich pojazdów opancerzonych to czołgi, szczególnie odporne na ogień. Inne środki bojowe i wspierające to opancerzone wozy bojowe piechoty, transportery opancerzone, wyrzutnie rakiet przeciwlotniczych i naziemnych a także opancerzony sprzęt inżynierski.

Analiza uzbrojenia i wyposażenia dywizji potencjalnego przeciwnika pozwala określić, że prawie 1/3 jej pojazdów to pojazdy opancerzone, ale w miarę zbliżania się do rubieży wejścia do bitwy coraz większy procent wozów pancernych ugrupowane jest z przodu i coraz więcej pojazdów nieopancerzonych pozostaje z tyłu. Jest to istotny wniosek dla budowy modelu wsparcia działań głębokich.

Ważne miejsce wśród obiektów rażenia mają kolumny pojazdów zaopatrzenia zgrupowania uderzeniowego przeciwnika. Aby kontynuować ruch do przodu i natarcie jednostki walczące muszą mieć ze sobą zapasy rozmieszczone na środkach transportowych. stąd każdy pojazd z zaopatrzeniem jest również ważnym celem wysokoopłacalnym.

Pozostałe cele wysokoopłacalne, takie jak: punkty dowodzenia, wyrzutnie rakiet i punkty (urządzenia) logistyczne mogą być rażone skutecznie przy pomocy obecnie posiadanych środków, ale muszą być rozpoznane. Ocenia się, że rażenie tych celów może poważnie zakłócić działania zaczepne przeciwnika i stworzyć korzystne warunki obrony dla własnych wojsk lądowych.

Duże znaczenie w koncepcji FOFA miały przewidywane uderzenia na sieć komunikacyjną przeciwnika (głównie linie i stacje kolejowe). W założeniu powinno to opóźnić podejście odwodów operacyjnych, na czas mie-

rzony nawet w tygodniach i pozwolić na wprowadzenie własnych (koalicyjnych) sił w celu wzmocnienia obrony wojsk lądowych przyjmujących pierwsze uderzenie przeciwnika. Należy sądzić, że to zadanie może być nadal realizowane w ramach sojuszniczego wsparcia działań Wojsk Lądowych RP.

Szczegółowe badania w zakresie możliwości realizacji zadań głębokiego wsparcia ogniowego pozwoliły sformułować koncepcje operacyjne i systemy (komponenty) niezbędne do ich zmaterializowania. Są to następujące komponenty:

- System obejmujący wszystkie rodzaje rozpoznania;
- System analizy danych z rozpoznania, opracowania wyników i ich wykorzystania;
- Środki rażenia (naziemne i powietrzne);
- Amunicja
- Systemy osłony powietrznych środków rozpoznania i lotnictwa uderzeniowego.

Obecnie NATO posiada w różnych rodzajach sił zbrojnych w Europie dużą liczbę środków (systemów) rozpoznania, które mogą wykryć i zlokalizować cele nieruchome i obiekty o małej częstotliwości zmiany położenia. W większości są one umieszczone na środkach powietrznych. Mają one jednak zbyt niskie zdolności wykrywania celów ruchomych na dużych obszarach i możliwości szybkiego przekazywania danych użytkownikom.

Podstawowym środkiem, przeznaczonym do realizacji **zadań rozpoznania** jest połączony system rozpoznania i ataku JSTARS. Ten system zbudowany na samolocie E-8A (zmodyfikowany Boeing 707) posiadający radiolokacyjny wskaźnik celów (MT1) może dostarczać informacji rozpoznawczych do centrów opracowania danych oraz informacji o celach na punkty dowodzenia lub bezpośrednio do wykonawców (wyrzutnie raket,

samoloty uderzeniowe). System ten może wykonywać zadanie monitorowania ruchu wojsk i ostrzegania przed atakiem już w okresie zagrożenia.

System JSTARS może być uzupełniany przez bezpilotowe aparaty rozpoznawcze sterowane zdalnie. Ich możliwości w zakresie rozpoznania są ograniczone przestrzennie. Na przykład amerykański bezpilotowy środek rozpoznawczy Aquila może wykonywać zadania rozpoznawcze na rzecz jednej jednostki artylerii raketowej. Obecnie armie NATO mają kilka różnych bezpilotowych aparatów latających, które realizują zadania na korzyść własnych jednostek artylerii (głównie raketowej). Są to: niemiecki CL 289 i KZO, brytyjski ASTOR i PHOENIX i francuski ORCHIDEE.

Szybkość reakcji ogniowej nadal poważnie ograniczają systemy analizy i opracowania danych, które zużywają zbyt dużo czasu na analizę wyników i przekazanie ich systemom rażenia. Ten problem został częściowo rozwiązany w systemie JSTARS, który może przysyłać dane zarówno do ośrodków analizy jak i również bezpośrednio do systemów rażenia – np. baterii MLRS.

Podstawowymi środkami rażenia NATO, które mogą wykonywać zadania wsparcia działań głębokich są samoloty taktyczne oraz artyleria raketowa i rakiety. Mają one określone możliwości, ale również posiadają swoje ograniczenia. Podstawowe samoloty taktyczne to amerykańskie F-16, F-4 i F-111 oraz brytyjskie i niemieckie TORNADO. Wśród nich zadania izolacji powietrznej w nocy i w warunkach złej pogody mogą wykonywać w zasadzie tylko samoloty F-111 i TORNADO. Istotne znaczenie dla możliwości wykonania zadań walki głębokiej mają rodzaje amunicji stosowane przez lotnictwo. Klasyczne uzbrojenie samolotów było mało skuteczne przeciwko celom opancerzonym. Generacje obecnie wprowadzanej amunicji, znajdujące się jednak nadal w różnych stadiach badań, to amunicja poszukująca i samonaprowadzająca się na cele. W tej grupie znajduje się amunicja z zapalnikiem czujnikowym taka jak SADARM

wojsk lądowych i SKEET sił powietrznych, którą wykonuje się uderzenia w cel pociskiem (rdzeniem) formowanym wybuchowo oraz TGSM lub TGM (kierowana w końcowej fazie lotu), którą kieruje się bezpośrednio na cele i razi go głowicą formowaną wybuchowo.

Duże znaczenie mają również narzutowe pola minowe stawiane przez lotnictwo, szczególnie w celu tworzenia tzw. „wąskich gardeł”, czyli rejonów powstrzymywania ruchu kolumn pancernych z wykorzystaniem naturalnych warunków i przeszkód terenowych.

Posiadane w NATO środki rozpoznania i rażenia oraz programy ich rozwoju pozwalają na zastosowanie kilku różnych systemów realizacji głębokiego wsparcia ogniowego. Należą do nich:

- System MLRS i artylerii;
- System rakiet balistycznych ATACMS;
- Systemy lotnicze wyposażone w samoloty taktyczne F-16 i F-15E;
- System lotniczy z wykorzystaniem samolotów B-52 wyposażonych w rakiety manewrujące.

System MLRS i artylerii lufowej zakłada połączenie MLRS o wydłużonym zasięgu i artylerii do rażenia zgrupowania uderzeniowego przeciwnika podczas jego marszu z rejonu ześrodkowania (ostatniego) do linii wyjściowej do natarcia. Wyposażenie artylerii w subamunicję DPICM pozwala zwalczać pojazdy lekko opancerzone (w tym artylerię samobieżną) oraz takie cele wysokowartościowe jak punkty dowodzenia. Wprowadzenie amunicji TGW dla MLRS i SADARM dla artylerii pozwala niszczyć również czołgi. Możliwości rażenia celów ruchomych przez ten system wzrastają gdy są zapewnione możliwości wykorzystania danych bezpośrednio z zestawu JSTARS lub bezpilotowego środka rozpoznawczego. Ta koncepcja jest zgodnie wprowadzana we wszystkich armiach Sojuszu. Ogranicza się ona jednak do wsparcia własnych korpusów i nie daje możliwości wsparcia korpusów sojuszniczych wojsk lądowych.

Rakiety balistyczne ATACMS znajdują się na wyposażeniu korpusów wojsk lądowych USA. Takie środki dają możliwości rażenia podchodzących dywizji przeciwnika jeszcze przed ich przybyciem do końcowych rejonów rozmieszczenia. Ich zasięg umożliwia wsparcie sąsiednich korpusów. Jest to więc środek wsparcia wojsk lądowych jako całości. ATACMS są również wprowadzane w korpusach europejskich członków NATO.

Na razie ATACMS jest wyposażony w subamunicję APAM, która nie jest skuteczna przeciwko pojazdom pancernym. Bez połączenia z systemem JSTARS, może to zawęzić możliwości do rażenia wysokowartościowych celów nieopancerzonych, które nie przemieszczają się zbyt często, takich jak: punkty dowodzenia, wyrzutnie rakiet, węzły łączności i urządzenia logistyczne, po ich być zlokalizowaniu. JSTARS może wspierać rażenie przemieszczających się samochodów zaopatrzenia, i dodatkowo przy pomocy amunicji przeciwpancernej, takiej jak TGV – maszerujących kolumn pancernych. Te cele mogą być lokalizowane przy pomocy bezpilotowych środków rozpoznawczych lub kombinacji innych systemów. Rażenie maszerujących kolumn będzie wymagało systemów analizy i transmisji danych. Rażenie małych grup maszerujących pojazdów lub grup pojazdów specjalnych w ramach dużych kolumn w odległości 100 km za FLOT wymaga sygnału do startu rakiet. Jednakże, gdy celem jest rażenie kilku pojazdów wewnątrz dużej kolumny, wystarcza również mniej terminowa informacja.

Niektórzy analitycy uważają, że ATACMS jest zbyt uzależniony od systemu rozpoznania, co nie zapewnia mu elastyczności. Zwłoka w szybkim połączeniu obserwacji celów z transmisją danych i startem może spowodować, że system będzie mało przydatny do rażenia celów ruchomych. Inni twierdzą, że te obawy są przesadzone i że nawet bez JSTARS i zaawansowanej amunicji przeciwpancernej, ATACMS może realizować ważne zadania.

Jednym z argumentów przemawiających za wprowadzeniem ATACMS we wszystkich armiach Sojuszu jest to, że korpusy amerykańskie mają przewagę w zasięgu rażenia, mogłyby być unikane podczas wyboru kierunku głównego uderzenia przez agresora. Poza tym nie można sobie wyobrazić prowadzenia działań sojuszniczych przy tak znacznej dysproporcji w zasięgu rażenia wojsk lądowych różnych armii.

Porównanie tej koncepcji z dwiema kolejnymi, które opierają się na taktycznych środkach sił powietrznych, koncepcje obejmujące MLRS i ATACMS posiadają zalety i wady. Są one bardziej uzależnione od systemów rozpoznania, natomiast samoloty mają pilotów, którzy mogą kompensować zasięg, niedokładność, mylne informacje lub ich brak i chociaż ATACMS może być wystrzelony skrzydłowo w sektory innych korpusów, wyrzutnie nie mogą być szybko przemieszczane na większe dystanse, aby zareagować na zagrożenie i wspierać inne siły. W przeciwieństwie do nich, taktyczne siły powietrzne, mogą być szybko przesunięte na dowolny kierunek zagrożenia.

Prowadzenie izolacji powietrznej jest o wiele bardziej skomplikowane niż wykonanie zadań rażenia przy pomocy rakiet. Samoloty wykonujące zadania rażenia narażone są na obronę przeciwlotniczą, która musi być wcześniej obezwładniona. Konieczne jest również eskortowanie samolotów i przygotowanie korytarzy przelotu. Chociaż siły powietrzne stosują rażenie celów nieruchomych i ruchomych, to rażenie celów ruchomych, które mogą pojawić się w krótkim czasie, jest trudne. Przeorientowane zadań lotnictwa, stosownie do bieżących informacji, jest znacznie bardziej złożone niż zmiana wycelowania wyrzutni rakiet. Mimo tego, że zasadniczy wysiłek sił powietrznych NATO na początku wojny przewiduje się skupić na wywalczeniu przewagi w powietrzu, to jednak można liczyć w tym czasie również na realizację zadań izolacji powietrznej na rzecz wojsk lądowych. Z powodu specyficznych właściwości każdego podejścia – izolacji po-

wietrznej i uderzeń raketowych – zakłada się, że kombinacja tych dwu sposobów wsparcia w działaniach głębokich, powinna dać większy efekt niż działanie każdego z nich osobno.

Koncepcja realizacji zadań wsparcia działań głębokich z wykorzystaniem samolotów F-15 i TORNADO może zapewnić zasięg podobny do ATACMS, ale z większą możliwością przenoszenia wysiłku w różnych obszarach frontu. Specjaliści amerykańscy oceniają, że niemiecki samolot TORNADO, który przenosi niekierowaną subamunicję przeciwpancerną w swoim wyrzutniku MW-1, może być obecnie najbardziej skutecznym środkiem NATO przeciwko zgrupowaniom pancernym. Wysoką skuteczność użycia tego typu samolotów można zapewnić poprzez ich wyposażenie w amunicję CEM (lotnicza wersja DPICM) do rażenia celów lekko opancerzonych oraz SKEET do rażenia czołgów. Użycie tych systemów przeciwko bojowym jednostkom opancerzonym zmusza do wykorzystania systemu JSTARS.

Lepsze warunki wykonania zadań izolacji powietrznej zapewniają amerykańskie samoloty F-15E, które mają większy zasięg i ładunek bojowy niż F-16, a także zdolność do działania w nocy i w różnych warunkach pogody.

Głębokie uderzenia przy użyciu B-52 przenoszących rakiety manewrujące

W zadaniach amerykańskich Sił Powietrznych w koncepcji FOFA rozpatrywane było użycie bombowców B-52 przenoszących rakiety manewrujące dalekiego zasięgu do izolacji sieci kolejowej w Europie Wschodniej. Jeden wariant raket manewrujących może być skonfigurowany do niszczenia mostów, natomiast inny może rozrzucać miny inteligentne wzdłuż linii kolejowych. Te samoloty mogą latać z USA do rejonu działań, wystrzeliwując rakiety przeciwko celom nieruchomym i wracać do baz w USA. Pierwszoplanowym celem tych uderzeń będzie opóźnianie marszu sił a wtórnym obniżanie ich potencjału. Zgodnie z założeniem, takie działanie powinno zapobiegać terminowemu wprowadzeniu

odwodów operacyjnych przez przeciwnika i nie dopuścić do wykorzystania przez niego ewentualnego powodzenia pierwszego rzutu uderzeniowego. Takie działanie powinno również dać czas na wzmocnienie obrony.

W porównaniu z poprzednimi koncepcjami wymagania pod adresem terminowego rozpoznania są dużo mniejsze.

Koncepcje realizacji zadań głębokiego wsparcia ogniowego przyjmowane w NATO przedstawiono w tabeli 4.1.

Przedstawione koncepcje wykonania zadań izolacji powietrznej mogą być wykorzystane do wsparcia działań Wojsk Lądowych RP w pierwszych dniach konfliktu. Ograniczone możliwości wsparcia sojuszniczego przez MLRS, artylerię i rakiety balistyczne ATACMS zmusza do wprowadzania podobnych środków i uzyskania samodzielności w tym zakresie, w wypadku konieczności obrony własnego obszaru. Niezależnie od tego nasze wojska lądowe muszą posiadać, podobne do sojuszniczych, środki głębokiego wsparcia ogniowego, umożliwiające wsparcie wzajemne w różnych sytuacjach.

Z rozważań dotyczących możliwości realizacji zadań głębokiego wsparcia ogniowego działań wojsk lądowych na obszarze kraju wynika, że:

1. Siły Zbrojne RP mają obecnie znikome możliwości wykonywania głębokich uderzeń ogniowych ze względu na brak odpowiednio skutecznych środków rażenia o wymaganym zasięgu (naziemnych i powietrznych) oraz rozpoznania na rzecz tych uderzeń.

2. Analiza możliwości i zasad użycia środków rażenia sojuszników daje podstawę do wniosku, że można liczyć na wsparcie lotnictwa taktycznego. W tej sytuacji lotnictwo własne byłoby użyte w systemie dowodzenia sojuszniczego, również w zakresie wsparcia wojsk lądowych.

3. Warunki realizacji zadań wojsk lądowych w operacjach na obszarze kraju dyktują potrzebę posiadania naziemnych (raketowych) środków do wsparcia działań głębokich. Stosownie do tego konieczne jest wyposażenie wojsk lądowych w zestawy rakiet balistycznych o zasięgu przynajmniej 100 – 150 km i w odpowiednie środki rozpoznania.

Tabela 4.1.

Systemy rażenia NATO przeznaczone do realizacji poszczególnych koncepcji głębokiego wsparcia ogniowego

Koncepcja operacyjna (zadanie)	Wszystkie rodzaje rozpoznania		Rażenie	
	Rozpoznanie i ocena sytuacji	Rozpoznanie celów Ocena skuteczności rażenia	Środki rażenia	Amunicja
1. Ogień MLRS i artylerii do kolumn pułkowych gł. 5-30 km	GUARDRAIL, TRS, ASARS, JSTARS, ASAS	AQUILA, AFATDS	Artyleria lufowa MLRS	SADARM, MLRS - TGW
2. Uderzenie lotnictwa na kolumny dywizyjne gł. 30-80 km.	GUARDRAIL, JSTARS, TRS, ASARS, ENSCE	JSTARS	Lotnictwo taktyczne (F-16, TORNADO)	AGM-130 (i nowsze wersje), MSOW przenoszące SKEET, TGSM lub CEB
3. Rażenie kolumn dywizyjnych przez rakiety balistyczne gł. 30-80 km.	GUARDRAIL, TRS, ASARS, JSTARS, ASAS	ISTARS, AFATDS	Wyrzutnie MLRS	ATACMS przenoszące DPICM, TGSM lub SKEET
4. Uderzenia lotnictwa w celu utworzenia „wąskich gardeł” w odległości 80-150 km	GUARDRAIL, JSTARS, TRS, ASARS, ENSCE	ASARS GACC	Samoloty F-15E, F-16	AGM-130 (i nowsze wersje), MSOW z różnorodną amunicją włącznie z minami
5. Rakiety manewrujące startujące z samolotów do rażenia sieci kolejowej gł. 35—800 km.	Różne systemy narodowe	Na pokładzie rakiety	Samoloty B-52	Rakiety manewrujące z różnorodną amunicją

Oznaczenia do tabeli 4.1.

AFDATS – zautomatyzowany system dowodzenia artylerią dostarczający danych o celach do baterii MLRS;

AGM-130 – rakiety lotnicze;

ASARS – udoskonalony system radiolokacyjny do wykrywania celów ruchomych;

ASAS – centrum WL zbierania, analizy i rozpowszechniania danych z rozpoznania;

ATACMS – taktyczny system raketowy wojsk lądowych;

AQUILA – bezpilotowy, zdalnie sterowany środek rozpoznawczy;

CEB – kombinowany podpocisk podobny do DPICM rozdzielany przez CEM;

DPICM – udoskonalona amunicja podwójnego przeznaczenia, niekierowane pociski do rażenia celów lekko opancerzonych i nieopancerzonych;

ENSCE – lotnicza wersja ASAS;

GACC – centrum kierowania rażeniem naziemnym (centrum rozwijane do kierowania rażeniem celów naziemnych);

GUARDRAIL – system rozpoznania taktycznego;

TGW – broń kierowana w końcowej fazie lotu (inteligentna amunicja dla MLRS);

MSOW – Modular Standoff Weapon (lotnicza amunicja modularna wystrzeliana w znacznej odległości od celu)

SADARM – inteligentna subamunicja przeciwpancerna;

TRS – system rozpoznania taktycznego (z różnymi czujnikami).

5. MODEL WOJSK LĄDOWYCH W KONTEKŚCIE ICH ZADAŃ NA OBSZARZE KRAJU

Siły Zbrojne są podstawowym, wyspecjalizowanym elementem systemu obronności państwa oraz głównym instrumentem realizacji *Strategii bezpieczeństwa RP*. Wykonują zadania wynikające ze *Strategii bezpieczeństwa*, a zadania te określone są w narodowych i sojuszniczych planach reagowania kryzysowego i obrony państwa.

Z uwagi na koalicyjny charakter NATO, Siły Zbrojne RP działają w narodowym systemie obronności i zarazem w systemie sojuszniczym NATO. Są one utrzymywane w gotowości do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych: zadań obronnych w razie wojny (odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udział w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze), zadań reagowania kryzysowego (także w ramach misji organizacji międzynarodowych) oraz zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju.

Należy podkreślić, iż Siły Zbrojne RP powinny także posiadać zdolność do uczestniczenia w operacjach reagowania kryzysowego poza obszarem RP. Dlatego też powinny posiadać odpowiednią zdolność do: odstraszania potencjalnego agresora, prowadzenia operacji obronnej przeciwko agresji na szeroką skalę, udziału w dwóch jednoczesnych większych operacjach reagowania kryzysowego spoza Art. 5. Traktatu Północnoatlantyckiego albo w kilku operacjach o mniejszej skali, w tym w operacjach pokojowych i antyterrorystycznych w ramach sił międzynarodowych.

W skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wchodzi: wojska lądowe, wojska lotnicze i obrony powietrznej oraz marynarka wojenna. We wszystkich rodzajach sił zbrojnych występują wojska operacyjne i wojska obrony terytorialnej.

Z oceny charakteru zagrożeń suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz zagrożeń kryzysowych, należy wnioskować, że wojska lądowe nadal będą spełniać podstawową rolę w odparciu powietrzno-lądowej agresji potencjalnego przeciwnika. Jednocześnie jednak należy przewidywać stale zwiększającą się skalę zadań reagowania kryzysowego. Można wnioskować, że wojska lądowe będą wykonywać zadania zarówno na obszarze kraju, jak i poza jego granicami. Powyższe uwarunkowania wskazują, że skład bojowy jak i ich struktury organizacyjne, powinny zapewniać wykonanie tych zadań. Oznacza to, że wojska lądowe powinny w dalszym ciągu stanowić podstawowy rodzaj sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Przynależność Polski do NATO wskazuje natomiast, że wojska lądowe powinny posiadać zdolność do działań w strukturach międzynarodowych. Działania te mogą mieć charakter zadań militarnych, jak i niemilitarnych, a prowadzone mogą być na obszarze kraju, jak i poza jego granicami. Z powyższego wynika kolejny istotny wniosek, aby struktury organizacyjne i skład bojowy zapewniały szybkie dostosowanie się do struktur organizacyjnych państw NATO oraz umożliwiały płynne przechodzenie od jednego do drugiego rodzaju operacji. A zatem powinny być na tyle elastyczne, aby umożliwiały tworzenie swoistych modułów, które w zależności od potrzeb można dowolnie tworzyć w krótkim czasie. Ze względu na udział Polski w systemie koalicyjnym, nasze siły zbrojne obejmują wojska wydzielone do dyspozycji NATO oraz pozostające pod wyłącznie narodowym dowództwem. Ta część wojsk, która została wydzielona do NATO obejmuje siły reagowania (w tym natychmiastowego i szybkiego), główne siły obrony i siły wzmocnienia. Natomiast proporcja między poszczególnymi kategoriami sił jest dostosowana do charakteru naszego położenia strategicznego w Sojuszu.

Wojska lądowe, podobnie jak całe Siły Zbrojne RP, składają się z wojsk operacyjnych i wojsk obrony terytorialnej.

Wojska operacyjne, stanowiące główny potencjał bojowy wojsk lądowych, powinny być zdolne do wykonania, wspólnie z innymi rodzajami sił zbrojnych, głównych zadań na obszarze kraju. W zależności od sytuacji zadania te mogą wojska operacyjne wykonywać samodzielnie lub we współdziałaniu ze związkami operacyjnymi sojusznicznych państw. Wojska operacyjne są przygotowywane przede wszystkim do działania w ramach sojusznicznych, wielonarodowych formacji wojskowych. Z tego też faktu, wynika ich wielkość, stopień gotowości, zdolność do przegrupowania i prowadzenia długotrwałych operacji. Te wymagania powinny odpowiadać zobowiązaniom do wspólnej obrony sojuszniczej i prowadzenia operacji reagowania kryzysowego, w tym poza terytorium RP. W tym, więc aspekcie wojska operacyjne powinny cechować nowoczesność, mobilność oraz znaczna uniwersalność w zakresie możliwości wykonywania zadań.

Drugi komponent wojsk lądowych stanowią wojska obrony terytorialnej, które, przeznaczone są do wspierania i zapewniania swobody działania wojsk operacyjnych na obszarze kraju oraz wykonywania lokalnych zadań obronnych w ścisłym współdziałaniu z niemilitarnymi ogniwami struktury państwowej. Skład i struktura wojsk obrony terytorialnej oraz system kierowania nimi są dostosowane do ustroju i podziału terytorialnego państwa oraz lokalnych potrzeb i warunków. Wojska obrony terytorialnej wykonują zadania o charakterze zbrojnym i niezbrojnym, ale wyłącznie w rejonach ich dyslokacji. W czasie agresji przeciwnika siły te powinny być użyte do obrony na drugorzędnych kierunkach zagrożeń, do obrony miast oraz do zabezpieczenia manewru i rozwinięcia wojsk operacyjnych.

5.1. ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNO-STRUKTURALNE WOJSK LĄDOWYCH

Analiza głównych zadań operacyjnych wojsk lądowych wskazuje, że potrzebne są niewielkie ogólnowojskowe związki operacyjne i taktyczne, zdolne do prowadzenia manewrowych działań obronnych i zaczepnych na zagrożonych kierunkach we współdziałaniu z lotnictwem, siłami obrony terytorialnej i wojskami państw sojusznich. Natomiast ze względu na potrzebę posiadania dużej samodzielności w prowadzeniu działań, niezbędne jest, aby w ich strukturach organizacyjnych występowały wyspecjalizowane związki taktyczne, oddziały i pododdziały rodzajów wojsk. Część wojsk operacyjnych powinna być przygotowana do działań w strukturach międzynarodowych, szczególnie poza granicami kraju.

Przeprowadzone analizy i oceny wskazują, że w procesie tworzenia struktur organizacyjnych i uzbrojenia wojsk lądowych należy uwzględnić następujące podstawowe założenia:

1. Liczebność wojsk lądowych nie powinna przekraczać limitu założonego w „Planie przebudowy i modernizacji technicznej w latach 2001-2006”. Struktury organizacyjne powinny stwarzać możliwość sukcesywnego dostosowywania ich do standardów NATO, co zapewni interoperacyjność naszych sił zbrojnych z armiami państw zachodnich.

3. Struktury wojsk lądowych powinny zapewniać zdolność do prowadzenia działań o charakterze powietrzno-lądowym oraz zdolność do szybkiego reagowania na różnorodne zagrożenia w sytuacjach kryzysowych.

4. Wojska lądowe powinny posiadać zdolność do prowadzenia aktywnej obrony oraz wykonania zwrotów zaczepnych na wszystkich szczeblach organizacyjnych. Oznacza to, że związki operacyjne i taktyczne powinny cechować się składem bojowym zapewniającym zdolność prowa-

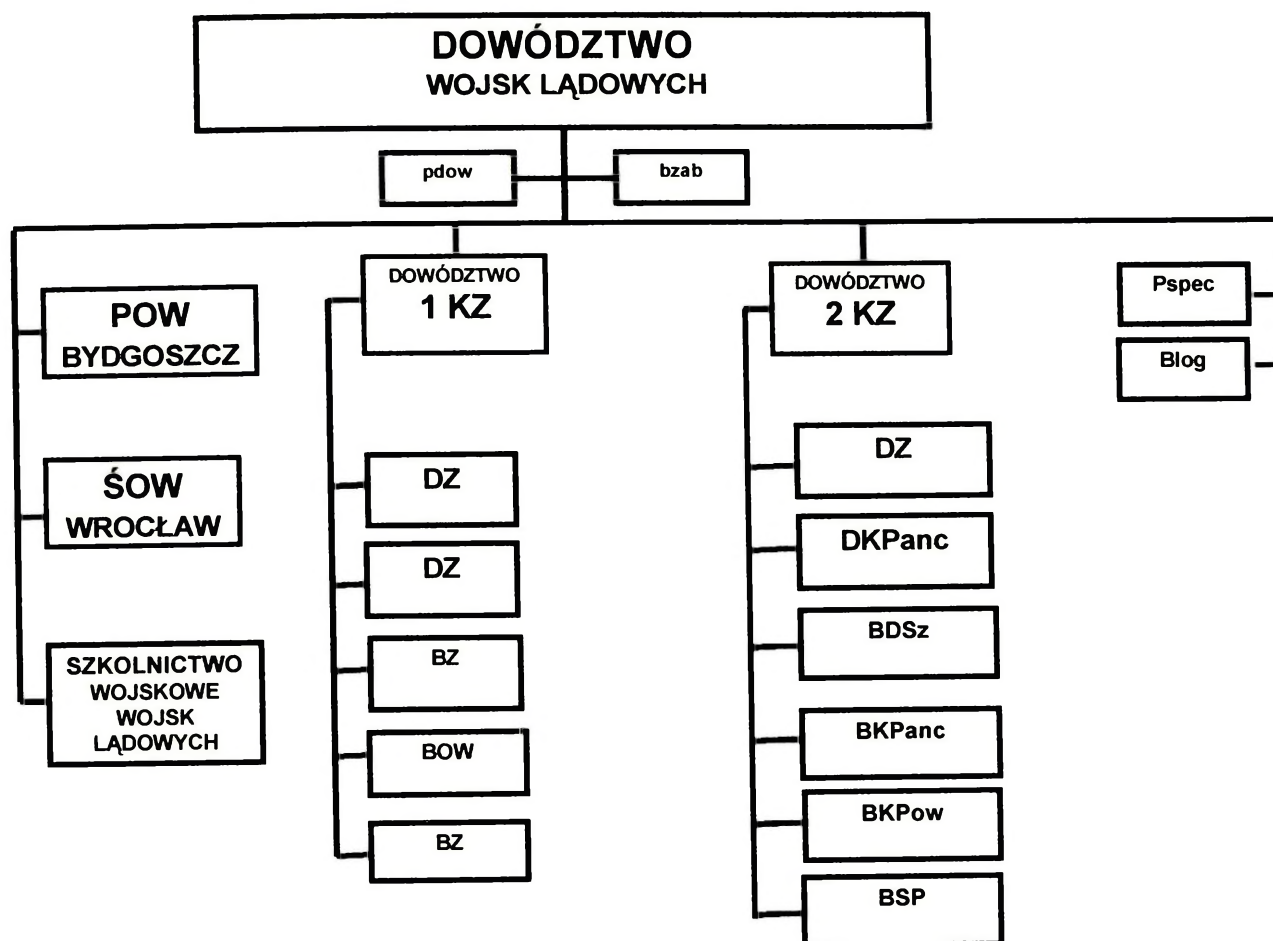
dzenia działań w wymiarze operacyjno-taktycznym; silną obronę przeciwlotniczą; zdolność do odpierania zmasowanych ataków pancernych oraz zdolnością do prowadzenia działań obronnych i zaczepnych w wymiarze powietrzno-lądowym.

5. Dokonując reorganizacji struktur organizacyjnych wojsk lądowych, byłoby wskazane uwzględnienie istniejących jednostek oraz ogniw dowodzenia, a także funkcjonującej infrastruktury.

6. Ponadto, mając na uwadze potrzebę zachowania zdolności wojsk lądowych do realizacji zróżnicowanych zadań (np.: obrona, natarcie), wskazane byłoby tworzenie uniwersalnych struktur organizacyjnych wojsk lądowych.

Struktura organizacyjna wojsk lądowych składa się z organu dowodzenia, którym jest Dowództwo Wojsk Lądowych. Podlegają mu dwa korpusy zmechanizowane (1KZ i 2KZ), dwa okręgi wojskowe (Śląski OW i Pomorski OW) oraz inne, definiowane jako jednostki dowodzenia, zabezpieczenia, rozpoznania i wsparcia logistycznego (rys.5.1.).

Dowództwu Wojsk Lądowych w czasie pokoju podlega - poprzez właściwe dowództwa Okręgów Wojskowych - lądowy komponent sił Obrony Terytorialnej. Natomiast w czasie wojny wspomniane siły podlegać mają bezpośrednio dowództwom korpusów (niekiedy związków taktycznych) w rejonach (obszarach), na których te realizować będą zadania bojowe.

Rys. 5.1. Ogólna struktura organizacyjna wojsk lądowych (wariant)

5.1.1. Wojska operacyjne

W celu pomyślnego wykonania przewidywanych zadań wojska operacyjne powinny charakteryzować się mobilnością, samodzielnością oraz zdolnością do prowadzenia różnych rodzajów działań. Ponadto, charakter współczesnych działań operacyjnych wymaga, aby były one także przygotowane do współdziałania z siłami obrony terytorialnej i innymi rodzajami sił zbrojnych (siłami powietrznymi, marynarką wojenną) w ramach operacji połączonych. Przynależność naszego państwa do NATO determinuje również potrzebę współdziałania z wojskami państw sojuszników. Będzie to możliwe do osiągnięcia przede wszystkim poprzez zgodność struktur systemów i procedur dowodzenia oraz stosowanie jednolitych zasad (sposobów) prowadzenia działań. Z powyższych konstatacji wynika, że wojska

operacyjne należy postrzegać jako szczególnie istotny komponent wojsk lądowych.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że do głównych zadań wojsk operacyjnych realizowanych na obszarze kraju trzeba zaliczyć przygotowanie i prowadzenie powietrzno-lądowych operacji opóźniających i obronnych na prawdopodobnych kierunkach uderzeń przeciwnika. W ich ramach należy również dostrzec wykonanie zwrotów zaczepnych (w formie przeciwuuderzenia) oraz udzielanie wsparcia siłom obrony terytorialnej. Istotnym zadaniem wojsk operacyjnych może być także przygotowanie i udział w operacjach zaczepnych, szczególnie sojuszniczych prowadzonych w celu odzyskania utraconego terytorium. Natomiast główne zadania realizowane poza granicami kraju mogą polegać na udziale w operacjach militarnych prowadzonych przez wojska sojusznicze oraz uczestnictwo w operacjach pokojowych i antyterrorystycznych organizowanych pod egidą organizacji międzynarodowych.

Tak zdefiniowane zadania wymagają od wojsk operacyjnych dobrego przygotowania, profesjonalizmu oraz wysokiego stopnia rozwinięcia w czasie pokoju. Służyć temu powinien stopień ich uzawodowienia, który zgodnie z przyjętymi założeniami może przekroczyć 50 %.

Powyższe konstatacje wskazują, że w strukturze wojsk operacyjnych powinny występować trzy podstawowe grupy jednostek:

- ogólnowojskowe związki operacyjne i taktyczne oraz oddziały;
- specjalistyczne związki taktyczne i oddziały;
- związki taktyczne i oddziały wsparcia i zabezpieczenia działań.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że wymienione grupy wojsk nie będą z reguły występowały samodzielnie. Zwykle specjalistyczne związki taktyczne (oddziały) oraz związki taktycznych (oddziały) wsparcia i zabezpieczenia będą stanowić element ogólnowojskowych związków wyższego rzędu.

Ogólnowojskowe związki operacyjne i taktyczne przeznaczone będą do realizacji zadań głównych, zarówno na obszarze kraju, jak i poza jego granicami. Kolejną grupę stanowią specjalistyczne związki taktyczne (oddziały). Będą one wykorzystywane do wykonania określonych zadań we współdziałaniu z ogólnowojskowymi związkami operacyjnymi (taktycznymi) lub do ich wzmocnienia (wsparcia). Potencjalne możliwości tych wojsk powinny być, zatem, ukierunkowane na wykonanie specyficznych zadań lub zadań typowych, ale realizowanych w specyficznych warunkach. Jak już wcześniej stwierdzono będą one wchodziły w skład związków operacyjnych i taktycznych. Jedynie wybrane brygady (np. BKPow, BDSz) mogą niekiedy pozostawać poza strukturą związku operacyjnego jako element Sił Reagowania. Sytuacja taka może mieć miejsce w trakcie tzw. operacji obronnych początkowego okresu wojny lub w ramach reagowania kryzysowego poza obszarem kraju. Także ważnym zadaniem części wojsk operacyjnych będzie udział w operacjach antyterrorystycznych.

Trzecią grupę stanowią związki taktyczne i oddziały wsparcia i zabezpieczenia działań. W większości będą one występowały w składzie ogólnowojskowych związków operacyjnych i taktycznych. Natomiast ich zadania mają zapewnić dogodne warunki osiągnięcia celu operacji (walki) przez ogólnowojskowe związki taktyczne i oddziały.

5.1.2. Wojska obrony terytorialnej

Wojska obrony terytorialnej powinny składać się z jednostek mobilnych i stacjonarnych. W kategorii jednostek mobilnych można postrzegać brygady OT, pułki saperów, pułki pontonowe, bataliony rozbudowy fortyfikacyjnej, bataliony obrony przeciwchemicznej. Mogą one realizować zadania zarówno w składzie wojsk operacyjnych, jak i samodzielnie. Mają to być jednostki samowystarczalne z zapasami z reguły na 2-3 dni walki.

Natomiast jednostki stacjonarne (pułki OT, bataliony OT, pododdziały ochrony i obrony obiektów, kierowania ruchem wojsk, inżynieryjno-techniczne, forteczne) przeznaczone będą do realizacji zadań w obrębie województwa (regionu) lub konkretnego obiektu infrastruktury obronnej. W swych strukturach mogą posiadać niezbędne pododdziały logistyczne, zapewniające im możliwość samodzielnej realizacji zadań.

Ze względu na specyfikę realizowanych zadań w strukturach tych sił powinny wystąpić następujące rodzaje oddziałów (pododdziałów):

- oddziały (pododdziały) przeznaczone do działań zbrojnych (obrony) w rejonach odpowiedzialności (w aglomeracjach miejskich);
- pododdziały przeznaczone do obrony i ochrony obiektów wojskowych i cywilnych o znaczeniu obronnym;
- oddziały i pododdziały specjalistyczne (inżynieryjne, logistyczne, przeciwchemiczne).

Oddziały (pododdziały) przeznaczone do prowadzenia działań obronnych w wyznaczonych rejonach odpowiedzialności powinny posiadać lokalne możliwości manewrowe niezbędne w celu rozwinięcia i zorganizowania obrony na wyznaczonych rubieżach (w rejonach). Ponadto niezbędne będą im środki w celu bieżącego zaopatrywania pododdziałów. Mogą to być środki transportowe pobierane z gospodarki narodowej w ramach procesu mobilizacji.

Działania pododdziałów przeznaczonych do obrony i ochrony obiektów będą miały charakter stacjonarny (pozycyjny) i najczęściej nie będą wymagały manewru sił i środków. Znacznie większe zapotrzebowanie na środki transportu i maszyny wystąpi w oddziałach i pododdziałach specjalistycznych, a zwłaszcza w jednostkach inżynieryjnych (przeznaczonych do zabezpieczenia manewru wojsk w określonych obszarach) oraz logistycznych. Jednakże i w tym przypadku źródłem pozyskania większości środków transportu, maszyn i urządzeń powinna być gospodarka narodowa.

W myśl poglądów wielu teoretyków i praktyków, jednostki OT w czasie pokoju powinny być skadrowane. W praktyce mogą to być załączki dowództw i niezbędna obsługa obiektów, baz, składów materiałowych, itp. Ich rozwinięcie może mieć miejsce w celu szkolenia (ćwiczeń) oraz w przypadku kryzysu i wojny. Niezależnie od tego w składzie sił obrony terytorialnej należałoby przewidzieć rozwinięte ośrodki szkolenia, które powinny dysponować niezbędnymi urządzeniami i środkami zabezpieczającymi proces szkolenia.

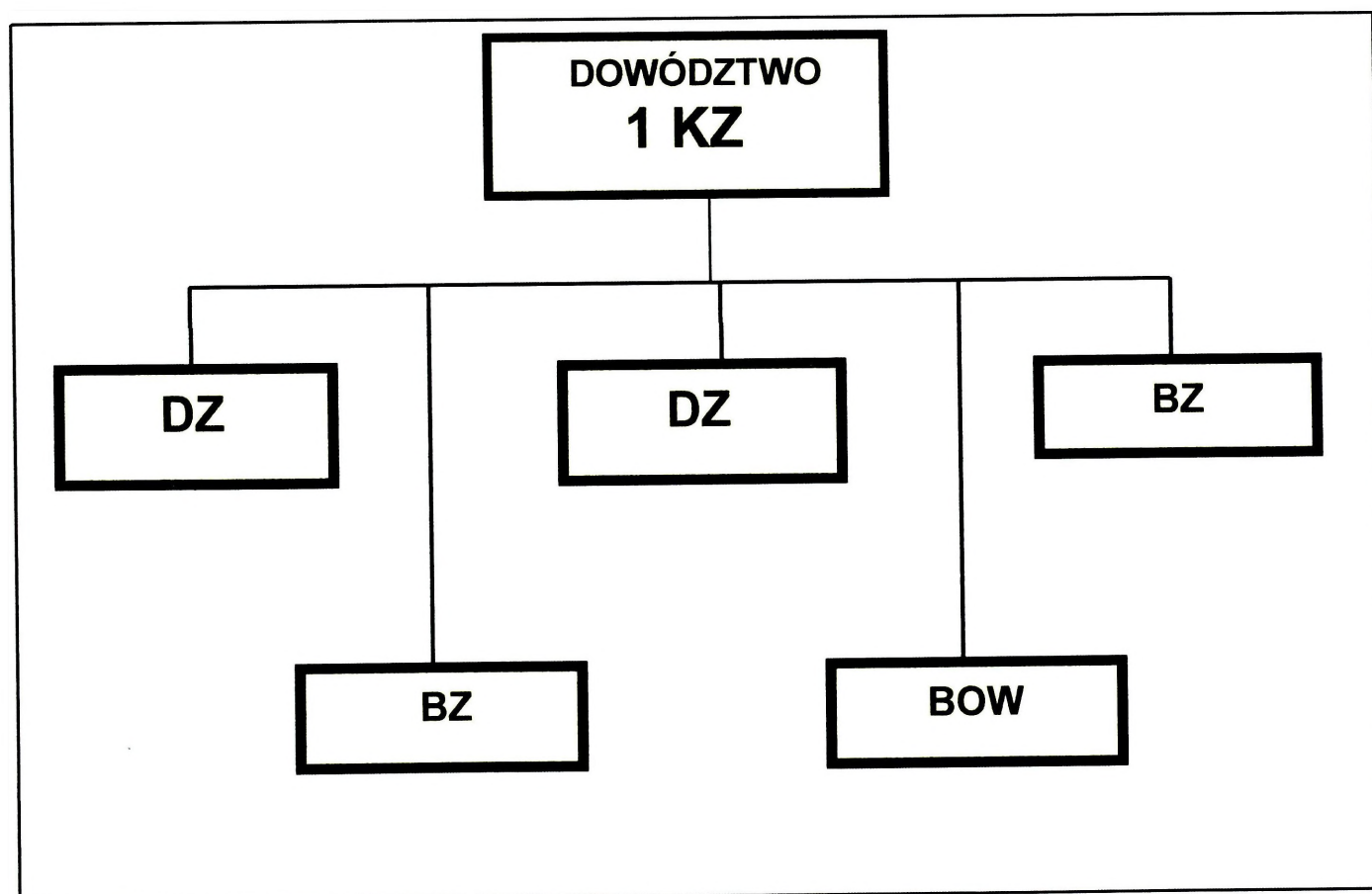
5.2. STRUKTURY ORGANIZACYJNE OPERACYJNYCH WOJSK LĄDOWYCH

Jak już podkreślano, podstawowym komponentem wojsk lądowych są wojska operacyjne. Zorganizowane są w dwa korpusy zmechanizowane, które powinny być one zdolne do organizowania i prowadzenia operacji o charakterze obronnym lub zaczepnym na obszarze kraju lub poza jego granicami, w układzie narodowym i sojuszniczym. Operacje te zwykle będą miały charakter działań połączonych, prowadzonych wspólnym wysiłkiem z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych, a na obszarze kraju – z wojskami obrony terytorialnej.

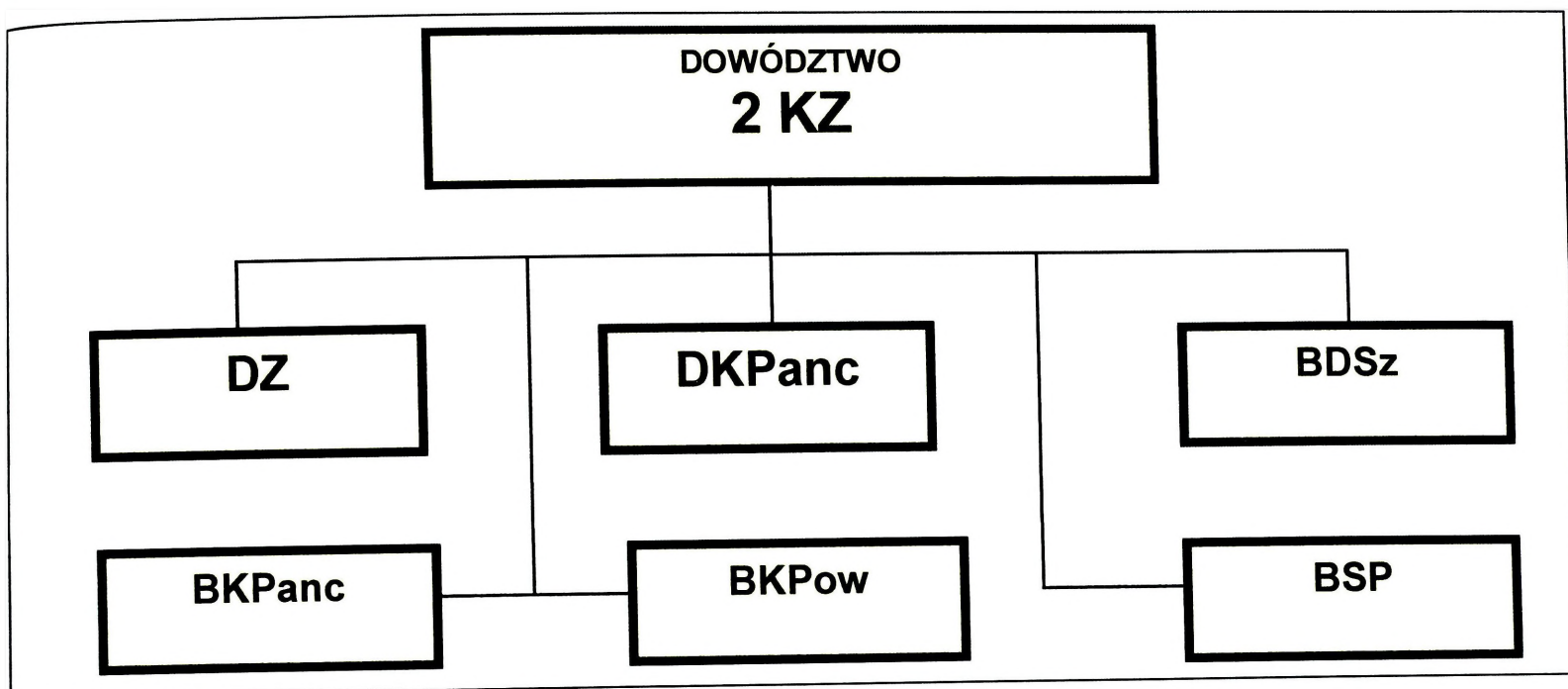
Jak więc z powyższego wynika, Korpus zmechanizowany (KZ) powinien być postrzegany jako podstawowy związek operacyjny Wojsk Lądowych. Przeznaczony jest do realizacji zadań w ramach operacji obronnej, zwykle we współdziałaniu z innymi związkami operacyjnymi oraz wydzielonymi jednostkami Sił Powietrznych i Marynarki Wojennej. Może również, w przypadku konfliktu o charakterze lokalnym (przygranicznym) prowadzić działania operacyjne, a w ich ramach działania taktyczne - samodzielnie. Wynika z tego, że Korpus zmechanizowany powinien być, związkiem operacyjnym w pełni autonomicznym, w którego strukturze organizacyjnej wystąpią ogólnowojskowe związki taktyczne (dywizje i sa-

modzielne brygady zmechanizowane, brygady piechoty górskiej lub obrony wybrzeża) oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia. Strukturę organizacyjną korpusów przedstawiono na rys. 5.2 i 5.3.

W skład korpusu powinny wchodzić 2-3 związki taktyczne typu dywizja i 2-3 samodzielne brygady, w tym 1-2 brygady specjalistyczne, posiadające specjalistyczne wyposażenie i uzbrojenie, a przygotowane do prowadzenia działań jako aeromobilne siły powietrzne lub siły do prowadzenia działań w specyficznych środowiskach walki. Mogą to być brygady przeznaczone do obrony wybrzeża lub piechoty górskiej.

Rys. 5.2 Struktura organizacyjna 1 KZ

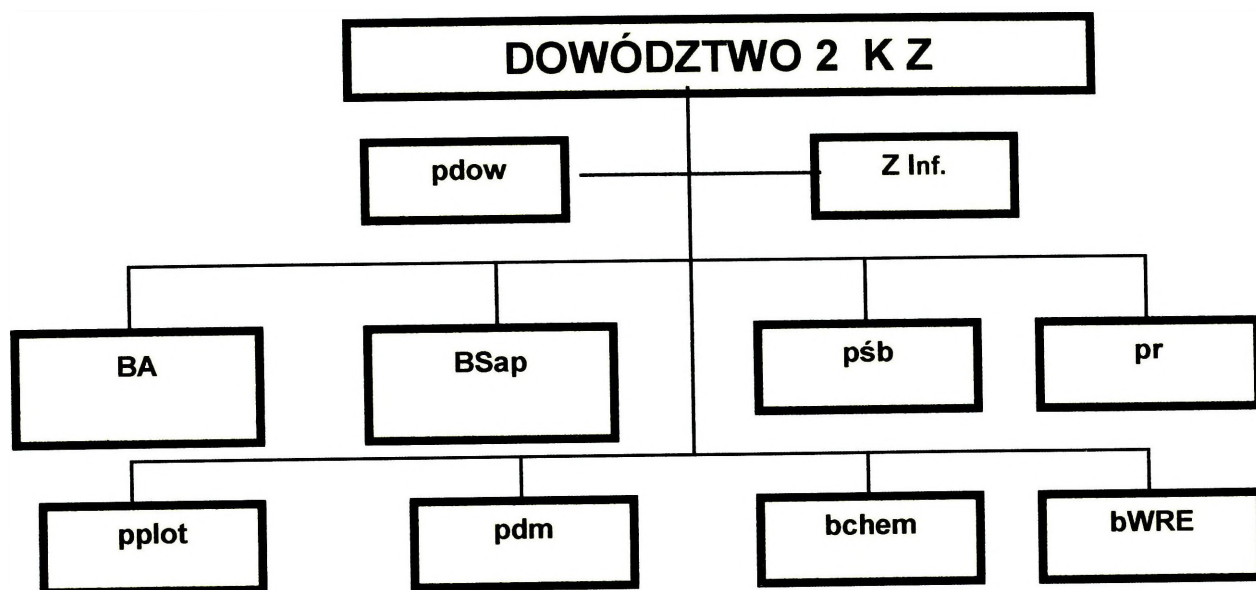
Rys. 5.3 Struktura organizacyjna 2 KZ

Warto zwrócić uwagę na to, że brygada piechoty górskiej (BPG)¹ i brygada obrony wybrzeża (BOW) występują zamiennie, w zależności od obszaru dyslokacji jednostek korpusu. Zatem w 2 KZ elementem struktury organizacyjnej jest brygada piechoty górskiej, natomiast w 1 KZ występuje brygada obrony wybrzeża. Można, zatem hipotetycznie przyjąć, że w sytuacji, gdy korpus zostanie przegrupowany do innego obszaru wspomniane jednostki pozostaną w dotychczasowych rejonach rozmieszczenia. Zostaną tym samym podporządkowane określonemu dowództwu terytorialnemu w celu wzmocnienia sił obrony terytorialnej, straży granicznej, itp., realizujących zadania związane z osłoną granicy państwowej.

Jak już wcześniej wspomniano w składzie korpusu występują jednostki (związki taktyczne, oddziały), których podstawową funkcją jest wsparcie i zabezpieczenie działań prowadzonych przez ogólnowojskowe związki taktyczne. W strukturze tej wyróżniamy jednostki dowodzenia, rozpoznania i walki radioelektronicznej, wsparcia ogniowego oraz obrony przeciw-

¹ Określana tradycyjnym mianem jako Brygada Strzelców Podhalańskich (BSP)

lotniczej. Ponadto jednostki zabezpieczenia inżynieryjnego, obrony przeciwchemicznej i wsparcia logistycznego (rys 5.4.).

Rys. 5.4. Jednostki korpusne

Jednostki korpusne przeznaczone są do zapewnienia dogodnych warunków prowadzenia działań przez ogólnowojskowe związki taktyczne, zarówno w wymiarze operacyjnym, jak i taktycznym. Ich skład, struktura organizacyjna, uzbrojenie i wyposażenia powinny gwarantować skuteczną realizację zadań przez dowództwo korpusu zmechanizowanego oraz możliwość bezpośredniego wpływu na realizację zadań przez poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego (wydzielone zgrupowania taktyczne), podczas operacji obronnych i zaczepnych, prowadzonych na obszarze kraju i poza jego granicami.

Pułk dowodzenia (pdow) przeznaczony jest do zapewnienia sprawnego i operatywnego dowodzenia wojskami związku operacyjnego w czasie pokoju, kryzysu oraz podczas wojny. Wykorzystując siły i środki pułku organizowany będzie system dowodzenia, postrzegany jako stanowiska dowodzenia, węzły łączności i infrastruktura zabezpieczająca funkcjonowanie systemu.

Pułk powinien posiadać na wyposażeniu stosowne środki, zapewniające zorganizowanie i utrzymanie łączności satelitarnej, radioliniowej, radiowej i przewodowej. Ponadto posiada środki do zabezpieczenia potrzeb związanych z funkcjonowaniem systemu stanowisk dowodzenia korpusu oraz zapewnieniem warunków socjalno-bytowych ich obsady.

Pułk rozpoznawczy (pr) przeznaczony jest do zdobywania i dostarczania dowództwu korpusu terminowych, wiarygodnych i dokładnych informacji o przeciwniku, skutkach prowadzonych działań operacyjnych oraz warunkach terenowych obszaru działania. W specyficznych sytuacjach posiadanymi siłami może prowadzić rozpoznanie walką oraz zdobywać (opanowywać) i utrzymywać w określonym przedziale czasu obiekty terenowe (elementy infrastruktury operacyjnej obszaru operacyjnego).

Bataliony rozpoznawcze, tworzące trzon struktury organizacyjnej pułku wyposażone powinny być w środki bojowe gwarantujące prowadzenie różnych form rozpoznania i walki. Zaliczyć do nich można bojowe wozy piechoty oraz transportery opancerzone, przystosowane (wyposażone w specjalistyczny sprzęt) do prowadzenia rozpoznania.

Batalion WRE (bWRE) przeznaczony jest do prowadzenia rozpoznania i walki elektronicznej w sferze radiokomunikacji i radiolokacji. W perspektywie najbliższych lat, wobec wstąpienia naszego państwa do NATO powinien zostać wyposażony w sprzęt kompatybilny z rozwiązaniami funkcjonującymi w sojuszu NATO.

Pułk śmigłowców bojowych (pśb) przeznaczony jest do bezpośredniego wsparcia ogniowego pierwszorzutowych związków taktycznych wojsk operacyjnych, związków taktycznych (oddziałów) wojsk obrony terytorialnej (w newralgicznych okresach walki) oraz odwodów zwalczających desanty i inne siły przeciwnika, działające w głębi ugrupowania operacyjnego korpusu. Ponadto pułk może realizować szereg zadań związanych z urzeczywistnianiem powietrzno-lądowego charakteru walki i operacji.

Brygada artylerii (BA) jest podstawowym związkiem taktycznym WRiA, przeznaczonym do realizacji zadań ogniowych w ramach kompleksowego systemu rażenia ogniowego, z reguły w ramach wsparcia ogólnego. Posiadanymi siłami powinna być zdolna do wykonywania zadań ogniowych, polegających na niszczeniu i obezwładnianiu środków walki przeciwnika lub burzeniu jego umocnień obronnych i innych urządzeń na korzyść związków taktycznych, realizujących zadania główne, decydujące o powodzeniu operacji (obronnej, zaczepnej) korpusu.

W składzie brygady powinny występować pododdziały raket i artylerii zdolne do precyzyjnego rażenia najważniejszych obiektów przeciwnika położonych na głębokości od 30 do 100 km.

Pułk przeciwlotniczy (pplot) przeznaczony jest do osłony ważnych obiektów oraz zasadniczych elementów ugrupowania operacyjnego korpusu przed rozpoznaniem i uderzeniami środków napadu powietrznego przeciwnika.

Powinien posiadać zdolność do skutecznego rażenia zarówno samolotów jak i raket przeciwnika w strefie osłanianych obiektów.

Brygada saperów (BSap) jest związkiem taktycznym przeznaczonym do realizacji specjalistycznych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego na korzyść wojsk korpusu oraz podporządkowanych jednostek (operacyjnych i obrony terytorialnej). Posiadać powinna stosowne wyposażenie, które umożliwi wykonanie prac ziemnych, ustawienie zapór minowych oraz wykonanie w nich przejść, urządzenie węzłów niszczeń, torowanie dróg, a także urządzenie pozornych stanowisk dowodzenia szczebla operacyjnego i taktycznego. Ponadto, będzie mogła realizować prace inżynieryjne w rejonach klęsk żywiołowych.

Pułk drogowo-mostowy (pdm) przeznaczony jest do utrzymania istniejących dróg lub urządzania dróg na przełaj, organizowania i utrzymania przepraw przez przeszkody wodne oraz torowania dróg przez rejony zniszczeń. Posiadanymi siłami i środkami będzie mógł urządzać przeprawy mostowe i promowe, przygotowywać i utrzymywać drogi oraz budować stałe mosty niskowodne.

Pułk (batalion) obrony przeciwchemicznej (pchem; bchem) jest przeznaczony do realizacji przedsięwzięć związanych z maksymalnym osłabieniem skutków rażącego działania broni masowego rażenia oraz radioaktywnych i toksycznych środków przemysłowych. Zadania powyższe realizował będzie głównie poprzez wykrywanie uderzeń bronią masowego rażenia, rozpoznanie skażeń oraz udział w przedsięwzięciach ratunkowo-ewakuacyjnych. Ponadto, posiadanymi siłami i środkami będzie mógł maskować przy użyciu zasłon dymnych wybrane obiekty i elementy ugrupowania wojsk.

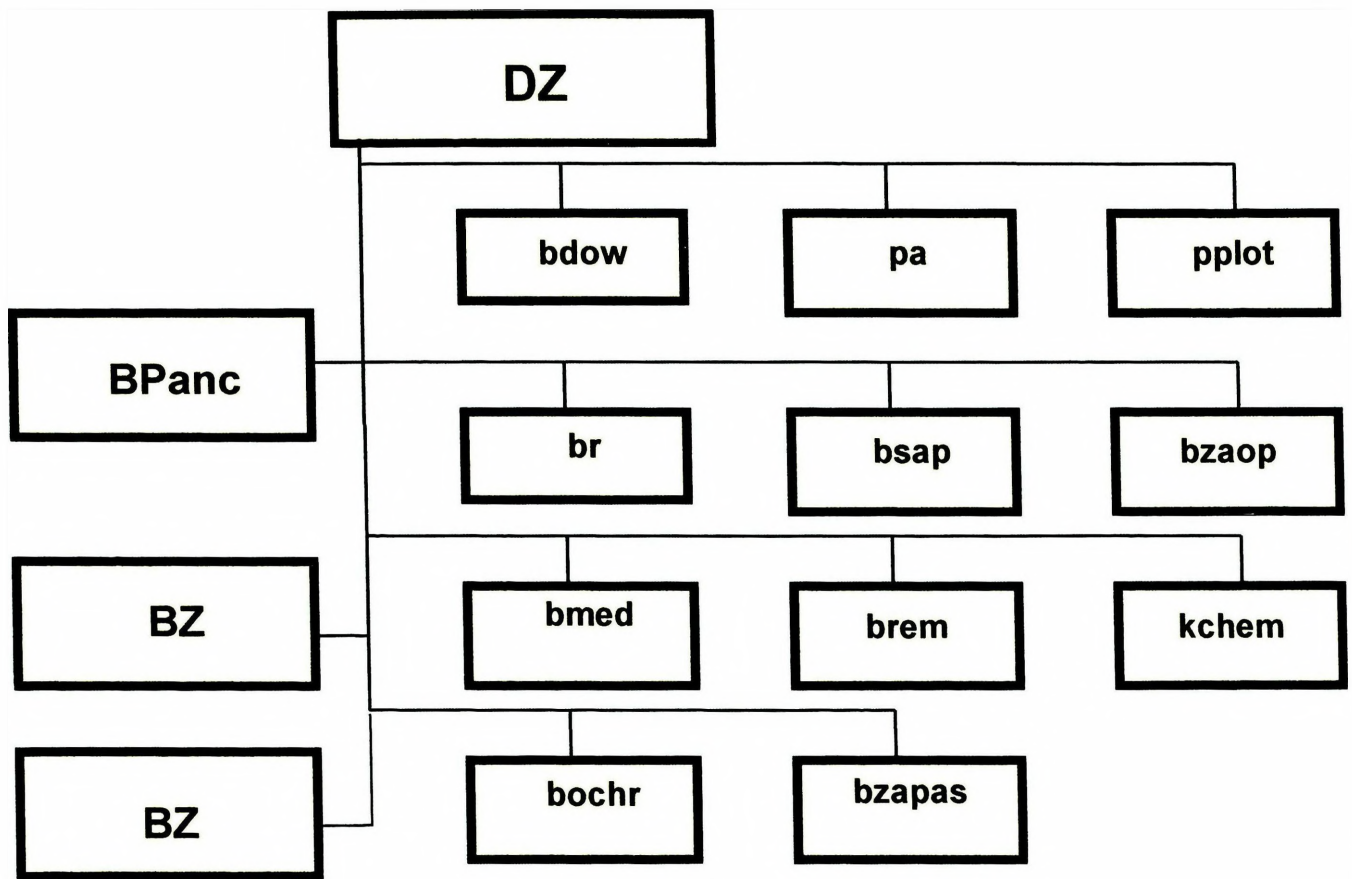
Pułk inżynieryjny (pinż) jest oddziałem przeznaczonym do realizacji specjalistycznych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego na korzyść wojsk korpusu oraz podporządkowanych jednostek. Posiada stosowne wyposażenie, które umożliwia wykonanie prac ziemnych, urządzenie węzłów niszczeń, przygotowanie i utrzymanie istniejących dróg i dróg na przełaj, zorganizowanie i utrzymanie przepraw przez przeszkody wodne oraz urządzenie pozornych stanowisk dowodzenia szczebla operacyjnego i taktycznego. Ponadto może realizować prace inżynieryjne w rejonach klęsk żywiołowych.

Pułk przeciwpancerny (ppanc) jest samodzielnym oddziałem podporządkowanym bezpośrednio dowódcy korpusu, którego funkcja sprowadza się do podjęcia skutecznej walki ze środkami opancerzonymi przeciwnika, szczególnie w sytuacjach krytycznych. Z reguły na bazie pułku organizowany jest odwód przeciwpancerny korpusu. W perspektywie, w jego miej-

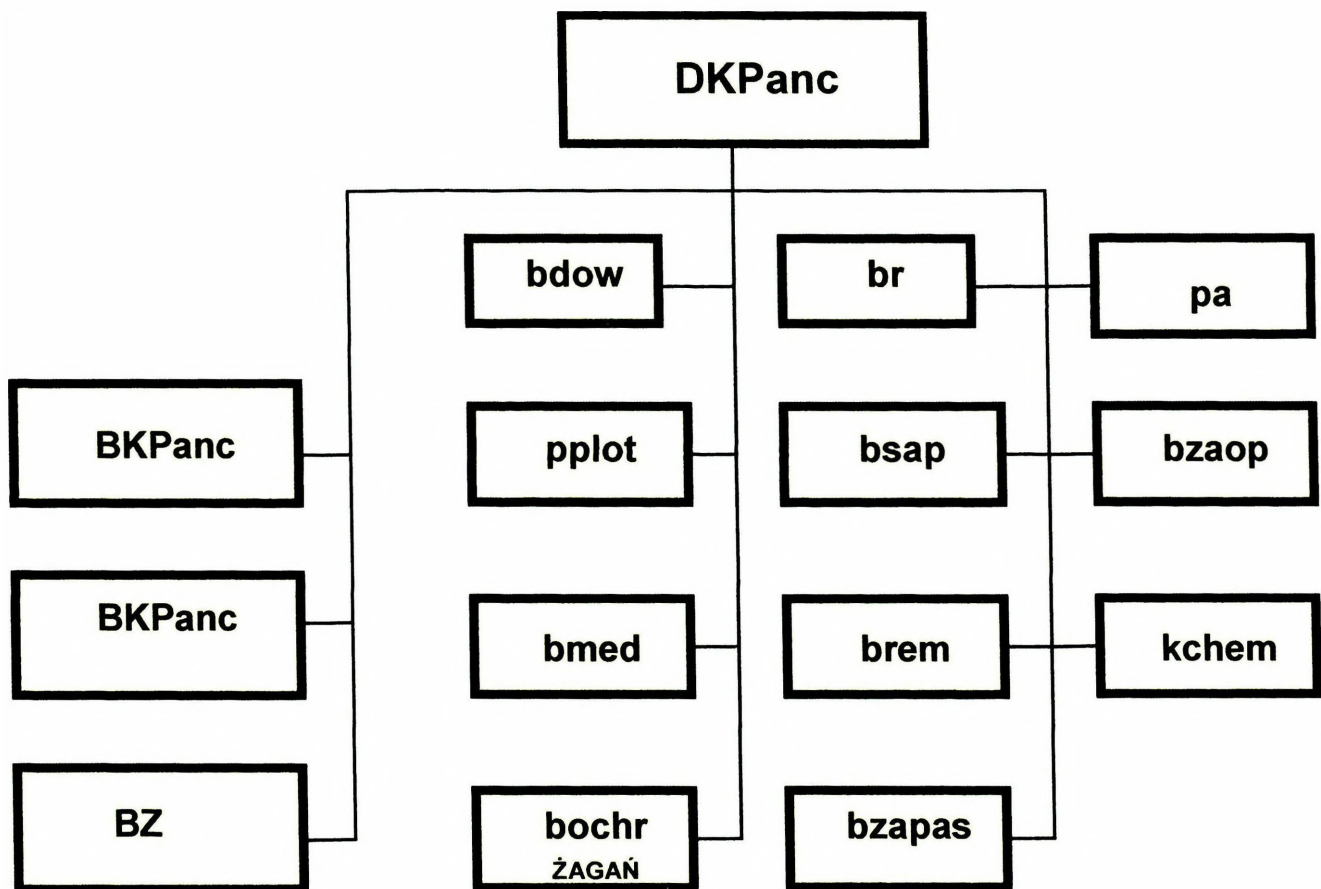
sce należałoby wprowadzić powietrzne środki przeciwpancerne (śmigłowce uzbrojone) zdolne do szybkiego przemieszczania się na kierunki zagrożone i skutecznego rażenia środków opancerzonych przeciwnika.

Podstawowym elementem składowym każdego korpusu są ogólnowojskowe związki taktyczne zorganizowane w dywizje i samodzielne brygady. Jak już podkreślono, w każdym korpusie występują dwie dywizje i trzy-cztery samodzielne brygady.

Dywizja zmechanizowana (DZ) jest podstawowym związkiem taktycznym, przeznaczonym do realizacji zasadniczych zadań w działaniach operacyjnych korpusu. Stanowi, zatem podstawę tworzenia elementów ugrupowania operacyjnego, będąc w pierwszym rzucie lub odwodzie. Niekiedy będzie mogła prowadzić działania samodzielnie. Z powyższego wynika, że dywizja powinna być związkiem taktycznym w pełni samodzielnym, zdolnym do prowadzenia działań taktycznych przy wykorzystaniu organicznych sił i środków. Trzonem struktury organizacyjnej dywizji są dwie brygady zmechanizowane (BZ) i brygada pancerna (BPanc), o zbliżonej strukturze organizacyjnej (rys.5.5. i 5.6.). Ponadto w dywizji występują jednostki (oddziały, pododdziały), których podstawową funkcją jest wsparcie i zabezpieczenie działań taktycznych. W strukturze organizacyjnej dywizji występują jednostki dowodzenia (batalion dowodzenia), rozpoznania i walki radioelektronicznej (batalion rozpoznawczy), wsparcia ogniowego (pułk artylerii) oraz obrony przeciwlotniczej (pułk przeciwlotniczy).

Rys. 5.5. Struktura organizacyjna dywizji zmechanizowanej

Rys. 5.6. Struktura organizacyjna DKPanc

Ponadto w strukturze dywizji występują jednostki zabezpieczenia inżynierskiego (batalion saperów), obrony przeciwchemicznej (kompania obrony przeciwchemicznej), porządkowo-ochronne (batalion ochrony) i wsparcia logistycznego (batalion zaopatrzenia, remontowy i medyczny). W strukturze dywizji występuje także batalion zapasowy.

Batalion dowodzenia (bdow) przeznaczony jest do zapewnienia sprawnego i operatywnego dowodzenia wojskami dywizji w czasie pokoju, kryzysu oraz podczas wojny. Wykorzystując siły i środki batalionu organizowany będzie system dowodzenia, postrzegany jako stanowiska dowodzenia, węzły łączności i infrastruktura zabezpieczająca funkcjonowanie systemu.

Batalion rozpoznawczy (br) przeznaczony jest do zdobywania i dostarczania dowództwu dywizji terminowych, wiarygodnych i dokładnych informacji o przeciwniku, skutkach prowadzonych działań oraz warunkach terenowych obszaru działania. Batalion rozpoznawczy, postrzegany jako zasadnicze ogniwo prowadzenia rozpoznania na potrzeby dywizji jest wyposażony w stosowne środki, gwarantujące prowadzenie różnych form rozpoznania. Zaliczyć do nich można bojowe wozy rozpoznawcze, transportery opancerzone i motocykle, przystosowane (wyposażone w specjalistyczny sprzęt) do prowadzenia rozpoznania.

Pułk artylerii (pa) jest specjalistycznym oddziałem przeznaczonym do realizacji zadań ogniowych w ramach wsparcia ogólnego i bezpośredniego. Posiadany siłami powinien wykonywać zadania ogniowe, polegające na niszczeniu i obezwładnianiu środków walki przeciwnika lub burzeniu jego umocnień obronnych i innych urządzeń na korzyść tych elementów ugrupowania bojowego (oddziałów), które realizując zadania główne, decydujące o powodzeniu walki dywizji.

Pułk przeciwlotniczy (pplot) przeznaczony jest do osłony wojsk (elementów ugrupowania bojowego) dywizji oraz ważnych obiektów na polu walki przed rozpoznaniem i uderzeniami środków napadu powietrznego przeciwnika. Pułk rakiet przeciwlotniczych posiada na uzbrojeniu samobieżne wyrzutnie rakiet przeciwlotniczych typu KUB lub typu OSA.

Batalion saperów (bsap) jest przeznaczony do realizacji specjalistycznych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego na korzyść oddziałów i pododdziałów dywizji. Posiada stosowne wyposażenie, które umożliwia wykonanie szeregu prac ziemnych, ustawienie zapór minowych oraz wykonanie w nich przejść, urządzenie węzłów niszczeń, torowanie dróg, a także przygotowanie i utrzymanie przepraw desantowych i mostowych. Ponadto może realizować prace inżynieryjne w rejonach klęsk żywiołowych. Na wyposażeniu batalionu znajduje się specjalistyczny sprzęt minersko-zaporowy, szereg maszyn do wykonywania prac ziemnych, transportery inżynieryjne, samochodowe i czołgowe mosty towarzyszące, park pontonowy oraz wiele innego sprzętu.

Kompania obrony przeciwchemicznej (kchem) jest przeznaczona do realizacji przedsięwzięć związanych z osłabieniem skutków rażącego działania broni masowego rażenia oraz radioaktywnych i toksycznych środków przemysłowych. Zadania powyższe realizuje głównie poprzez wykrywanie uderzeń bronią masowego rażenia, rozpoznanie skażeń oraz udział w przedsięwzięciach ratunkowo-ewakuacyjnych. Ponadto, powinna posiadać siły i środki do stosowania uderzeń miotaczami ognia.

Batalion ochrony (bochr) przeznaczony jest do wykonywania zadań specjalnych oraz porządkowo-ochronnych, w ramach tworzenia warunków dla realizacji zadań przez dywizję. Swoje podstawowe zadania realizować będzie na obszarze (w rejonie) odpowiedzialności dywizji zwykle samodzielnie, a w szczególnych wypadkach wspólnie z wydzielonymi podod-

działami ogólnowojskowymi. Będzie mógł również prowadzić działania wspólnie ze zwartymi jednostkami policji czy straży granicznej.

Batalion zaopatrzenia (bzaop) jest oddziałem logistycznym, którego funkcja sprowadza się głównie do terminowego zasilania jednostek (oddziałów, pododdziałów) dywizji w uzbrojenie i sprzęt wojskowy oraz środki bojowe i materiałowe. Zadania batalionu zaopatrzenia skupią się, zatem na pozyskiwaniu, gromadzeniu, przechowywaniu i dystrybucji środków bojowych i materiałowych, a także wykorzystaniu zasobów miejscowych i zdobyczy wojennej. Batalion zaopatrzenia posiada na wyposażeniu głównie samochody ciężarowo-terenowe, ciężarowo-szosowe oraz cysterny paliwowe. Ponadto wiele innego, specjalistycznego sprzętu (elektrownie oświetleniowe, agregaty prądotwórcze, ruchome warsztaty, itp.).

Batalion remontowy (brem) jest kolejnym oddziałem logistycznym dywizji przeznaczonym głównie do utrzymania uzbrojenia, sprzętu wojskowego i technicznych środków bojowych w gotowości do użycia oraz odtwarzania ich zdolności w razie uszkodzenia. Zadania realizowane przez batalion sprowadzą się do obsługi technicznego, rozpoznania i ewakuacji technicznej oraz remontu uszkodzonego uzbrojenia i innego sprzętu. Batalion posiada na wyposażeniu gaśnicowe i kołowe wozy zabezpieczenia technicznego, ciągniki ewakuacyjne oraz ruchome warsztaty obsługowo-remontowe. Ponadto posiada niezbędne wyposażenie, pozwalające na rozwinięcie w terenie polowej bazy remontowej (namioty, agregaty prądotwórcze, itp.).

Batalion medyczny (bmed) jest oddziałem logistycznym dywizji, którego funkcja sprowadza się do utrzymania dobrego stanu zdrowia żołnierzy, opieki nad rannymi i chorymi oraz ich leczenia. Zadania batalionu polegają, zatem na realizacji przedsięwzięć z zakresu profilaktyki zdrowotnej oraz przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych, sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych. Ponadto, batalion powinien realizować szereg za-

dań związanych z ochroną sanitarną żołnierzy przed skutkami użycia broni masowego rażenia oraz klęsk ekologicznych. Na wyposażeniu batalionu znajdują się głównie samochody służby zdrowia, ruchome sale opatrunkowe i operacyjne oraz inny, specjalistyczny sprzęt pozwalający na rozwinięcie w terenie dywizyjnego punktu medycznego.

Z powyższej charakterystyki wynika, że jednostki dywizyjne przeznaczone są do realizacji wielu skomplikowanych zadań na polu walki. Powinny, zatem dysponować nowoczesnymi środkami walki i wyposażeniem, dostosowanym głównie do potrzeb związanych z zabezpieczeniem działań taktycznych, prowadzonych na obszarze kraju. Natomiast część z nich (siły szybkiego reagowania) powinny być przygotowane do realizacji różnorodnych zadań realizowanych w ramach sił wielonarodowych.

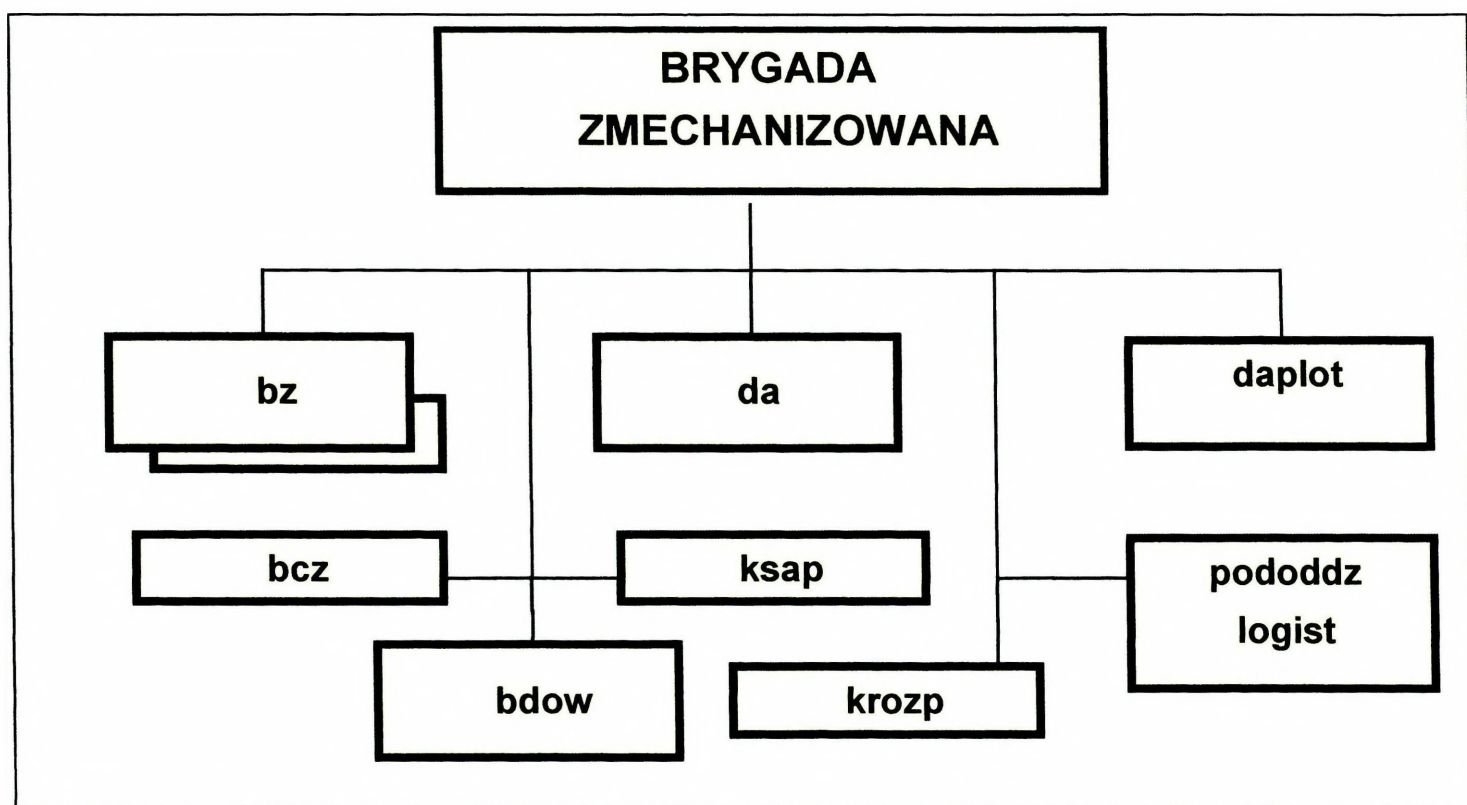
Głównymi elementami składowymi omawianych dywizji są brygady zmechanizowane i pancerne, składające się z batalionów oraz pododdziałów wsparcia. W każdej dywizji występują trzy brygady, przy czym:

- w dywizji zmechanizowanej występują dwie brygady zmechanizowane i jedna pancerna;
- w dywizji pancernej – odwrotnie.

Taki skład dywizji pozwala zapewnić właściwą, w stosunku do zadań proporcję wozów bojowych i czołgów w wojskach, zarówno w operacjach o charakterze obronnym jak i zaczepnym.

Struktura organizacyjna współczesnych brygad zmechanizowanych i pancernych jest w zasadzie bardzo podobna. Istotnym czynnikiem, który je różni jest liczba batalionów czołgów i zmechanizowanych. Brygada zmechanizowana (BZ) posiada w swojej strukturze batalion czołgów (bcz) i dwa bataliony zmechanizowane (bz). Natomiast brygada pancerna (BPanc) posiada dwa bcz i jeden bz. Bataliony (czołgów, zmechanizowane) to podstawowe jednostki kalkulacyjne brygady. Są one do siebie podobne

pod względem struktury organizacyjnej, jednak ze względu na podstawowy sprzęt bojowy posiadają swoją specyfikę. Rzutuje ona, między innymi, na zasady wykorzystania poszczególnych batalionów w działaniach taktycznych. Bataliony przeznaczone są do wykonania wszystkich podstawowych zadań taktycznych na współczesnym polu walki. Na ich bazie tworzy się zasadnicze elementy ugrupowania bojowego i marszowego brygady. Należy sądzić, że w perspektywie najbliższych kilkunastu lat sytuacja ta nie ulegnie zmianie. Natomiast pozostałe elementy struktury organizacyjnej brygad przedstawiają się następująco (rys. 5.7):

Rys. 5.7. Struktura organizacyjna brygady zmechanizowanej

Batalion czołgów jest jednym z podstawowych pododdziałów brygady. Przeznaczony jest do realizacji głównych zadań bojowych i na jego bazie mogą być tworzone podstawowe, ogólnowojskowe elementy ugrupowania bojowego. W skład struktury organizacyjnej batalionu wchodzi:

- pluton dowodzenia;
- trzy kompanie czołgów;
- pododdziały logistyczne.

Podstawowym uzbrojeniem batalionu są czołgi średnie - aktualnie PT-91 „Twardy” lub T-72. Nie są to czołgi najnowszej generacji, z tych też powodów istnieje potrzeba ich wymiany na sprzęt nowszej generacji.

Batalion zmechanizowany (bz) jest kolejnym podstawowym pododdziałem brygady zmechanizowanej. Przeznaczony jest do realizacji wszelkich zadań bojowych. Na jego bazie tworzone są podstawowe, ogólnowojskowe elementy ugrupowania bojowego brygady. W jego skład wchodzi:

- pluton dowodzenia;
- trzy kompanie zmechanizowane;
- kompania wsparcia;
- pododdziały logistyczne.

Do podstawowego uzbrojenia batalionu zalicza się bojowe wozy piechoty (aktualnie BWP-1) oraz środki przeciwpancerne i moździerze. Ponadto, na uzbrojeniu stanu osobowego batalionu występuje indywidualna i zespołowa broń strzelecka, która stanowi ważny element potencjalnych możliwości ogniowych. W perspektywie kilku najbliższych lat konieczne jest sukcesywne wprowadzanie do wojsk nowego typu BWP. Celowa jest również modernizacja BWP-1, polegająca głównie na zmianie wieży wraz z uzbrojeniem. Natomiast w pododdziałach wsparcia konieczna jest również wymiana moździerzy 120mm na nowe i samobieżne.

Ważnym elementem składowym brygady są pododdziały wsparcia i zabezpieczenia. Należą do nich następujące jednostki:

- batalion dowodzenia (bdow) przeznaczony jest do zapewnienia ciągłego i operatywnego dowodzenia pododdziałami brygady oraz zabezpieczenia pracy i bytowania dowództwa brygady.

Na bazie batalionu dowodzenia tworzy się stanowisko dowodzenia brygady (SD) oraz doraźnie - wysunięte stanowisko dowodzenia (WSD) lub punkt dowódczo-obszerny dowódcy brygady (PDO). Batalion posiada na wyposażeniu środki łączności (radioliniowej, radiowej i przewodowej), zapewniające dowodzenie pododdziałami (elementami ugrupowania bojowego) brygady w działaniach taktycznych. Ponadto posiada stosowne siły i środki do obrony i ochrony stanowisk dowodzenia oraz zapewnienia regulacji ruchu podczas przemieszczania brygady.

– dywizjon artylerii samobieżnej (das) przeznaczony jest do zapewnienia walczącym pododdziałom wsparcia bezpośredniego zgodnie z decyzją dowódcy brygady. Dywizjon artylerii samobieżnej wyposażony jest w 122 mm haubice samobieżne 2-S1 "Goździk". W perspektywie najbliższych lat nie należy spodziewać się rewolucyjnych zmian w dziedzinie podstawowego uzbrojenia artyleryjskiego. Zasadnicze zmiany mogą polegać na wprowadzaniu nowych typów amunicji (zwiększających wydajnie zasięg rażenia) oraz jakościowej zmiany systemów rozpoznania i kierowania ogniem. Z kolei, nowe rodzaje amunicji powinny zapewnić między innymi skuteczniejszą walkę z bronią pancerną przeciwnika na podejściach.

– dywizjon artylerii przeciwlotniczej stanowi pododdział taktyczno-ogniowy wojsk obrony przeciwlotniczej. Przeznaczony jest do bezpośredniej osłony elementów ugrupowania bojowego brygady przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza oraz walki z desantami taktycznymi w czasie ich przelotu do rejonu desantowania. Zwalcza samoloty, śmigłowce i bezpilotowe środki rozpoznawcze przeciwnika na małych i bardzo małych wysokościach.

Wchodzące w jego skład baterie przeciwlotnicze posiadają na wyposażeniu zestawy rakiet bliskiego zasięgu i armaty przeciwlotnicze małego

kalibru. Do zasadniczego uzbrojenia dywizjonu zalicza się zestawy ZSU-23-2, samobieżne zestawy ZSU-23-4 oraz zestawy S-2M "Strzała".

– kompania rozpoznawcza przeznaczona jest do zdobywania i dostarczania dowódcy brygady terminowych, wiarygodnych i dokładnych informacji o przeciwniku, skutkach prowadzonych działań i terenie. Na jej bazie tworzy się zasadnicze elementy rozpoznawcze wchodzące w skład ugrupowania bojowego brygady. Kompania rozpoznawcza posiada na wyposażeniu wozy dowodzenia BRDM R-5, wozy rozpoznawcze BRDM-2 oraz motocykle. W perspektywie najbliższych lat nie należy przewidywać gruntownej zmiany podstawowego wyposażenia pododdziałów rozpoznawczych. Unowocześnienie sprzętu polegać będzie raczej na modernizacji istniejących BRDM, których pierwsze wersje oznaczone kodem BRDM-2M96 wprowadzono do wojsk. Wiele wskazuje na to, że pododdziały rozpoznawcze szerzej wyposażone zostaną również w czterokołowe motocykle „Honda”.

– kompania saperów przeznaczona jest do wykonania w ramach działań bojowych brygady specjalistycznych zadań z zakresu zabezpieczenia inżynieryjnego. Posiada stosowne wyposażenie, które umożliwia wykonanie prac ziemnych, ustawienie zapór minowych oraz wykonanie w nich przejść, urządzenie węzłów niszczeń oraz torowanie dróg.

Na bazie kompanii saperów tworzy się specjalistyczne elementy ugrupowania bojowego - oddział zaporowy (OZap) i oddział zabezpieczenia ruchu (OZR). Niekiedy częścią sił wzmacnia się pododdziały pierwszego i drugiego rzutu. Pozostałe siły wchodzą w skład odwodu inżynieryjnego. Na wyposażeniu kompanii znajduje się specjalistyczny sprzęt minersko-zaporowy, maszyny do wykonywania prac ziemnych, transportery inżynieryjne, samochodowe i czołgowe mosty towarzyszące oraz wiele innego sprzętu.

– pododdziały logistyczne (kzaop, krem, kmed) są przeznaczone do zabezpieczenia logistycznego pozostałych pododdziałów (elementów ugrupowania bojowego) brygady. Ich zadaniem jest zaspokojenie potrzeb wojsk w środki niezbędne do życia i walki oraz zachowania zdolności ludzi i sprzętu do prowadzenia działań bojowych. Do wykonania tak definiowanych zadań pododdziały logistyczne posiadają możliwość dostarczania wszelkiego rodzaju zaopatrzenia, realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia technicznego oraz udzielania pomocy medycznej.

– kompania zaopatrzenia (kzaop) przeznaczona jest do zgromadzenia, przewożenia oraz dostarczania do pododdziałów brygady środków bojowych i materiałowych. Kompania zaopatrzenia posiada na wyposażeniu głównie samochody ciężarowo-terenowe, ciężarowo-szosowe oraz cysterny paliwowe.

– kompania remontowa (krem) przeznaczona jest do wykonania specjalistycznych zadań obejmujących obsługiwanie, rozpoznanie i ewakuację techniczną oraz remont uzbrojenia i sprzętu technicznego. Kompania remontowa posiada na wyposażeniu ruchome warsztaty obsługowo-remontowe oraz inny, niezbędny sprzęt zapewniający realizację zadań zabezpieczenia technicznego.

– kompania medyczna (kmed) przeznaczona jest do prowadzenia rozpoznania medycznego, udzielania pierwszej pomocy lekarskiej, ewakuacji rannych i chorych, przedsięwzięć sanitarno-higienicznych oraz zaopatrywania żołnierzy w indywidualne wyposażenie sanitarne. Kompania posiada na wyposażeniu niezbędną ilość samochodów służby zdrowia, którymi może prowadzić ewakuację rannych i chorych żołnierzy. Posiada także środki zapewniające udzielanie kwalifikowanej pomocy medycznej.

Nowe zagrożenie, jakim w ostatnim czasie jest terroryzm, rodzi nowe zadania dla wojsk lądowych, zarówno na obszarze kraju jak i poza jego granicami. Z tych też powodów wynika potrzeba posiadania w strukturze

wojsk lądowych wyspecjalizowanych oddziałów i pododdziałów, przeznaczonych szczególnie do walki z terroryzmem na dużą skalę. Potwierdzają to dobitnie wydarzenia w Afganistanie. Dowodzą one, że zniszczenie terrorystów w wyjątkowo trudnym terenie, wymaga zaangażowania sił powietrznych i wojsk specjalnych. Oznacza to, iż w strukturach wojsk lądowych większa uwagę należy przywiązać do jednostek specjalnych. Są one bowiem najlepiej przygotowane do podjęcia walki z grupami terrorystycznymi w trudnych warunkach.

Działania specjalne zaczynają współcześnie być postrzegane jako ten rodzaj działań, który niekiedy umożliwia osiągnięcie założonych celów strategicznych bez konieczności angażowania się państwa w otwarty konflikt zbrojny. Jednakże najczęściej działania takie będą poprzedzać regularne działania militarne i przenosić je w głąb ugrupowania przeciwnika. Zwykle ich celem będzie niszczenie jego ważnych obiektów w głębi oraz dezorganizacja jego zdolności obronnych. Do takich zadań mogą być wykorzystane:

- brygady desantowo-szturmowe;
- brygady kawalerii powietrznej;
- pułki specjalne.

Brygada Desantowo-Szturmowa (BDSz) jest związkiem taktycznym przeznaczonym jest do prowadzenia działań w ugrupowaniu bojowym przeciwnika z wykorzystaniem śmigłowców i samolotów transportowych jako podstawowego środka transportu. Może działać jako desant powietrzny lub prowadzić działania desantowo-szturmowe. Głównym celem użycia BDSz w walce jest osłabienie potencjału bojowego przeciwnika i udaremnianie prowadzenia przez niego zorganizowanych działań bojowych. Wydzielonymi siłami może również uczestniczyć w misjach pokojowych, re-

alizowanych pod auspicjami organizacji międzynarodowych. W razie potrzeby może wydzielić część sił do walki z organizacjami terrorystycznymi. Podstawowym środkiem walki w brygadzie są śmigłowce wsparcia, przenośne wyrzutnie przeciwpancerne i przeciwlotnicze, moździerze oraz indywidualna i zespołowa broń strzelecka.

Brygada Kawalerii Powietrznej (BKPow) jest aeromobilnym związkiem taktycznym przewidywanym do realizacji różnorodnych zadań, wynikających z sytuacji operacyjno-taktycznej. Posiada zdolność do wykonania zaskakujących uderzeń na przeciwnika w krótkim czasie i na dużą głębokość. Celem jej działań jest niszczenie (obezwładnianie, dezorganizacja) obiektów przeciwnika, a tylko w wyjątkowych sytuacjach ich opanowanie i utrzymanie. W ramach struktur międzynarodowych Brygada Kawalerii Powietrznej może stanowić komponent sił szybkiego reagowania, ekspedycyjnych lub pokojowych.

Podstawowym środkiem walki w brygadzie są śmigłowce wsparcia, transportery opancerzone (przewidywane na wyposażenie jednego bkpow), przenośne wyrzutnie przeciwpancerne i przeciwlotnicze, moździerze oraz indywidualna i zespołowa broń strzelecka.

Do realizacji wielu ważnych i trudnych zadań w operacjach na terenie kraju i poza jego granicami, celowe jest utworzenie w składzie wojsk lądowych określonych sił specjalnych. Mając na uwadze liczne uwarunkowania, możliwe jest zorganizowanie siły w składzie np. Pułku Operacji Specjalnych (POS). Byłby to związek taktyczny przeznaczony do prowadzenia działań specjalnych w ugrupowaniu bojowym przeciwnika z wykorzystaniem śmigłowców i samolotów transportowych jako podstawowego środka transportu. Może działać jako desant powietrzny lub prowadzić działania desantowo-szturmowe. Głównym celem użycia pułku byłyby działania zmierzające do niszczenia ważnych obiektów i grup przestęp-

czych (terrorystycznych) w ramach operacji narodowych lub sojuszniczych.

Mając z kolei na względzie specyfikę obszaru naszego kraju, istnieje potrzeba posiadania w strukturze wojsk lądowych związków taktycznych przeznaczonych do prowadzenia działań w specyficznych środowiskach walki. Powinny to być związki taktyczne przeznaczone do działań w obronie wybrzeża morskiego i w górach.

Brygada Obrony Wybrzeża (BOW) jest wyspecjalizowanym związkiem taktycznym, przeznaczonym do realizacji zadań związanych z obroną przeciwdesantową wybrzeża². Z powyższego wynika, że brygada powinna być związkiem taktycznym w pełni samodzielnym do prowadzenia działań taktycznych przy wykorzystaniu organicznych sił i środków we współdziałaniu z pododdziałami marynarki wojennej.

Trzonem struktury organizacyjnej brygady są bataliony obrony wybrzeża. Obok nich występuje batalion czołgów i batalion zmechanizowany, o strukturze organizacyjnej tożsamej z batalionami występującymi w dywizjach zmechanizowanych. Obok nich będą występowały jednostki (oddziały, pododdziały), których podstawową funkcją jest wsparcie i zabezpieczenie działań taktycznych. W strukturze organizacyjnej brygady powinny, zatem występować jednostki dowodzenia (batalion dowodzenia), rozpoznania i walki radioelektronicznej (batalion rozpoznawczy), wsparcia ogniowego (dywizjon artylerii haubic, dywizjon artylerii raketowej oraz dywizjon przeciwpancerny) oraz obrony przeciwlotniczej (dywizjon przeciwlotniczy). Ponadto jednostki zabezpieczenia inżynieryjnego (batalion saperów), obrony przeciwchemicznej (kompania obrony przeciwchemicznej), porządkowo-ochronne (kompania żandarmerii wojskowej) i wsparcia logistycznego (batalion logistyczny).

---

² Brygada tego typu przewidywana jest w składzie wojsk obrony terytorialnej.

Struktura organizacyjna batalionów obrony wybrzeża będzie zbliżona do batalionów (czołgów, zmechanizowanych) z tym, że zamiast kompanii zmechanizowanych czy czołgów funkcjonować mogą kompanie piechoty morskiej. Mogą wykonywać wiele różnych zadań, jednak są szczególnie predysponowane do realizacji specyficznych zadań związanych z przeciwdesantową obroną wybrzeża. W jego składzie występują:

- kompania dowodzenia;
- trzy kompanie piechoty morskiej;
- bateria artylerii;
- bateria przeciwlotnicza;
- kompania saperów;
- kompania logistyczna.

Z kolei Brygada Piechoty Górskiej (BPG), jest wyspecjalizowanym związkim taktycznym, przeznaczonym do realizacji zadań związanych z obroną południowej granicy państwa, w większości przebiegającej w górach. Z powyższego wynika, że brygada powinna być związkiem taktycznym w pełni samodzielnym, zdolnym do prowadzenia działań taktycznych przy wykorzystaniu organicznych sił i środków. Jej struktura organizacyjna - podobnie jak Brygady Obrony Wybrzeża – powinna być zbliżona do struktury brygady zmechanizowanej.

Trzonem struktury organizacyjnej brygady są bataliony piechoty górskiej. Obok nich występuje batalion czołgów i batalion zmechanizowany, o strukturze organizacyjnej tożsamej z batalionami występującymi w brygadach zmechanizowanych. Obok nich będą występowały jednostki (oddziały, pododdziały), których podstawową funkcją jest wsparcie i zabezpieczenie działań taktycznych. W strukturze organizacyjnej brygady powinny, zatem występować jednostki dowodzenia (batalion dowodzenia),

rozpoznania i walki radioelektronicznej (batalion rozpoznawczy), wsparcia ogniowego (dywizjon haubic górskich, dywizjon artylerii raketowej oraz dywizjon przeciwpancerny) oraz obrony przeciwlotniczej (dywizjon przeciwlotniczy). Ponadto jednostki zabezpieczenia inżynieryjnego (batalion saperów), obrony przeciwchemicznej (kompania obrony przeciwchemicznej), porządkowo-ochronne (kompania żandarmerii wojskowej) i wsparcia logistycznego (batalion logistyczny).

Struktura organizacyjna batalionów piechoty górskiej będzie zbliżona do batalionów czołgów, zmechanizowanych BZ z tym, że zamiast kompanii zmechanizowanych czy czołgów funkcjonować mogą kompanie piechoty górskiej. Bataliony te mogą wykonywać wiele różnych zadań, jednak są szczególnie predysponowane do realizacji specyficznych zadań związanych z prowadzeniem walki w górach. W jego składzie występują:

kompania dowodzenia:

- trzy kompanie piechoty górskiej;
- bateria artylerii;
- bateria przeciwlotnicza;
- kompania saperów;
- kompania logistyczna.

Analizując strukturę organizacyjną oraz podstawowe uzbrojenie i wyposażenie oddziałów wchodzących w skład brygady piechoty górskiej (BPG), należy zauważyć, iż ich uzbrojenie i wyposażenie nie będzie odbiegało jakościowo od tego, które występuje w innych oddziałach (pododdziałach) ze składu DZ. Istotne różnice dotyczą struktur organizacyjnych, w których na uwagę zasługują w pełni samodzielne bataliony piechoty górskiej, postrzegane jako oddziały.

Reasumując rozważania na temat struktur organizacyjnych wojsk lądowych, można sformułować kilka zasadniczych wniosków:

1. Istnieje potrzeba systematycznego dostosowywania struktur organizacyjnych wojsk lądowych do realizacji zadań w okresie pokoju, kryzysu i wojny, Stąd też, bieżąca obserwacja i analiza zmieniających się zadań na obszarze kraju i poza nim, powinna stanowić podstawę wszelkich modyfikacji struktur organizacyjnych.

2. Związki operacyjne wojsk lądowych powinny posiadać dużą samodzielność i zdolność do prowadzenia działań na obszarze kraju, a część ich sił powinna być przygotowana do realizacji zadań poza granicami w operacjach sojuszniczych. Niezwykle ważnym problemem podczas operacji prowadzonych na obszarze kraju będzie zapewnienie współdziałania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej. Umożliwi to właściwie zorganizowany system dowodzenia.

3. Korpus powinien posiadać zdolność do prowadzenia walki powietrzno-lądowej. Oznacza to, że w jego strukturze potrzebna jest większa liczba śmigłowców uzbrojonych, rozpoznawczych i transportowych.

4. Związki taktyczne występujące w składzie korpusu powinny się charakteryzować dużą samodzielnością i manewrowością. Ponadto ich system dowodzenia powinien zapewnić łatwe współdziałanie z siłami obrony terytorialnej występującymi w obszarze działań.

5.3. SYSTEM DOWODZENIA WOJSK LĄDOWYCH

System dowodzenia wojsk lądowych powinien zapewnić sprawne ich użycie w operacjach wspólnie z innymi rodzajami sił zbrojnych oraz maksymalne wykorzystanie możliwości bojowych tych wojsk. Z tych względów musi on zapewnić:

- ciągle zbieranie, selekcję i opracowanie danych o aktualnej sytuacji (wojsk własnych i przeciwnika);
- sprawny proces decyzyjny;
- formułowanie i stawianie zadań dla podległych wojsk;
- opracowanie stosownych dokumentów bojowych i dokumentowanie informacji.

Przy tym musi uwzględniać strukturę wojsk lądowych oraz rolę i zadania poszczególnych rodzajów tych wojsk w operacjach. Powyższe zadania systemu i wymagania stawiane przed nim decydują o jego strukturze, wyposażeniu i zasadach funkcjonowania.

5.3.1. Struktura systemu

Analiza aktualnie funkcjonującego systemu dowodzenia wojsk lądowych pozwala wyróżnić w nim dwie odrębne struktury organizacyjno-funkcjonalne:

- system dowodzenia w okresie pokoju – rys.5.8.;
- wojenny system dowodzenia (WSyD), – rys.5.9.

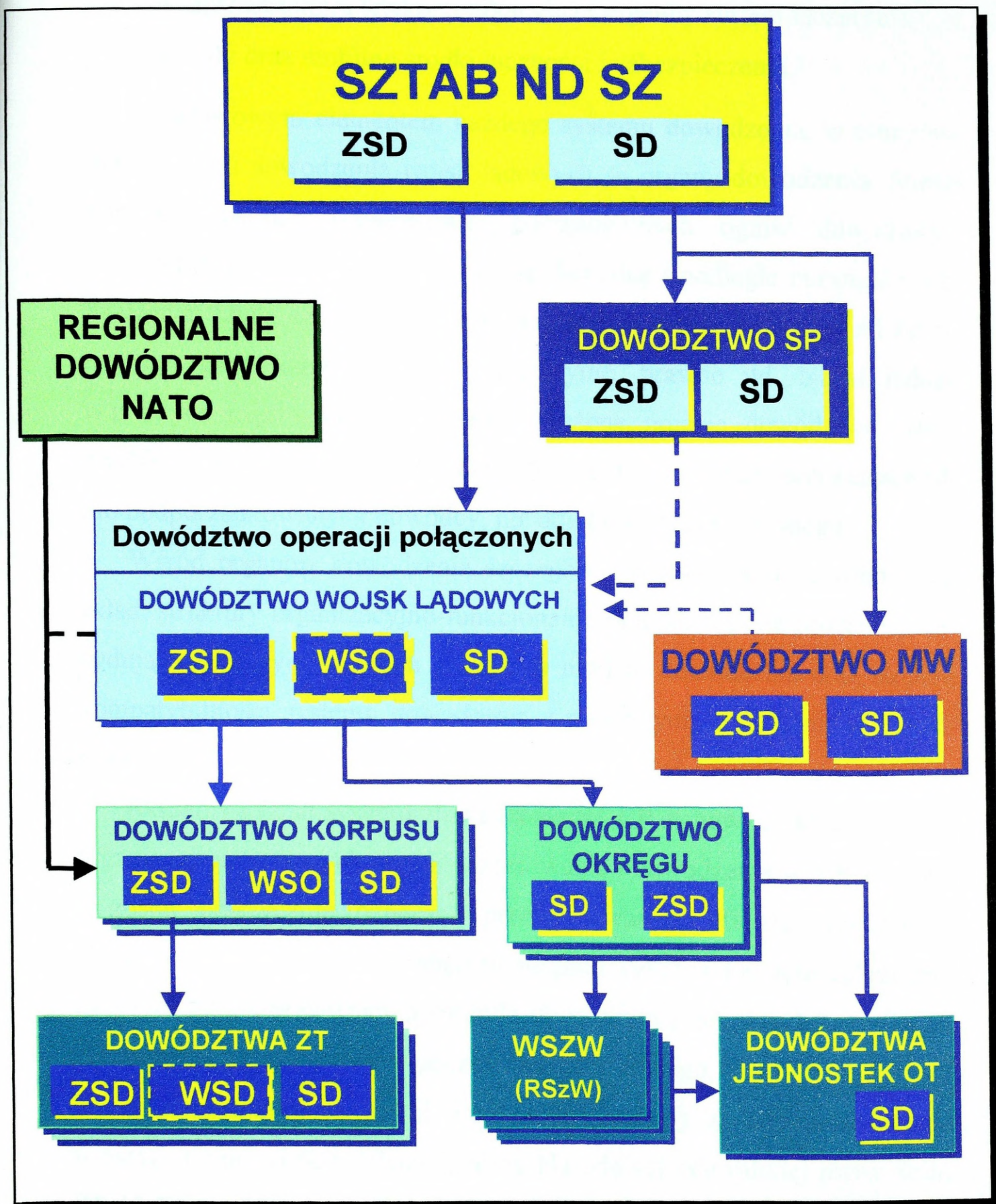
System dowodzenia wojskami w okresie pokoju ma stałą strukturę organizacyjną dowództw, którą stanowią etatowe organy dowodzenia. Z kolei **wojenny system dowodzenia** rozwijany jest w okresie zagrożenia i wojny.

Tworzą go:

- organy dowodzenia wraz z ich funkcjonalnymi procedurami działania i hierarchiczną strukturą podporządkowania, rozmieszczone na stanowiskach dowodzenia;
- infrastruktura informatyczna;

Rys. 5.8. Ogólna struktura systemu dowodzenia wojsk lądowych na czas „P”

Rys. 5. 9. Ogólna struktura systemu dowodzenia Wojsk Lądowych na czas „W”

- infrastruktura telekomunikacyjna (wojenny system łączności);
- siły oraz mobilne środki łączności i zabezpieczenia.³

Podstawowym elementem każdego systemu dowodzenia, w tym również systemu dowodzenia wojsk lądowych są organy dowodzenia. Stanowią je dowódcy (dowództwa) poszczególnych ogniw dowodzenia. W strukturze dowództwa wyróżnia się dowódcę i podległe mu organy dowodzenia: sztab, szefów (dowódców) rodzajów wojsk (rodzajów sił zbrojnych), organa logistyczne, administracyjne, prawne itd. Nadal jednak w praktyce często stosowane jest zawężone pojęcie dowództwa, które zwykle ogranicza się do osoby dowódcy, zastępców oraz osób bezpośrednio podporządkowanych dowódcy, np. adiutanta, radcy prawnego.

Wśród organów dowodzenia szczególne miejsce zajmują sztaby. Ich skład, struktury organizacyjno-funkcjonalne oraz stosowane procedury decydują o przyjętym w siłach zbrojnych modelu dowodzenia oraz stopniu kompatybilności systemu dowodzenia z podobnymi systemami w innych armiach.

Aktualny kształt systemu dowodzenia SZ RP stanowi efekt procesu reorganizacji najwyższych organów kierowania i dowodzenia wojskami, który został praktycznie rozpoczęty przeformowaniem Ministerstwa Obrony Narodowej i Sztabu Generalnego w sierpniu 1991r. Głównym celem ówczesnych zmian organizacyjnych było utworzenie cywilnego kierownictwa obronnością kraju oraz zorganizowanie narodowego, centralnego organu dowodzenia siłami zbrojnymi. Powyższe problemy zostały uregulowane w ustawie o urzędzie Ministra Obrony Narodowej uchwalonej przez Sejm RP 12 lipca 1995r. Przyjęte w tej ustawie rozwiązania są zbieżne ze standardami zachodnioeuropejskimi.

---

³ Instrukcja organizacji i funkcjonowania Wojennego Systemu Dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP, MON, Warszawa 1995.

Zmiany dokonane w resorcie Obrony Narodowej objęły również swoim zasięgiem struktury organizacyjne systemu dowodzenia sił zbrojnych.

Niezwykle ważną decyzją wywierającą wpływ na cały system dowodzenia w siłach zbrojnych czasu „P” i „W” było powołanie w końcu 1995r. Dowództwa Wojsk Lądowych - naczelnego organu dowodzenia wojsk lądowych. Ten nowy, ważny element systemu dowodzenia SZ RP przejął dotychczasowe funkcje Sztabu Generalnego WP związane z dowodzeniem operacyjnym wojskami lądowymi i ich szkoleniem. W bezpośredniej podległości Dowódcy Wojsk Lądowych pozostają obecnie okręgi wojskowe i korpusy wojsk operacyjnych.

Wychodząc z roli i zadań DWL, w systemie dowodzenia SZ RP dla potrzeb dowódcy wojsk lądowych, w okresie zagrożenia i wojny przewiduje się zorganizowanie dwóch stanowisk dowodzenia (SD, ZSD). Mają one funkcjonować stale. Ponadto zakłada się organizowanie doraźnie wydzielanego wysuniętego stanowiska dowodzenia (WSD) – tabela 5.1. Przewiedzone w tym względzie, analizy potwierdzają słuszność tych rozwiązań.

Te same analizy wskazują, że nowych rozwiązań strukturalnych wymagają głównie operacyjne szczeble systemu dowodzenia (okręg wojskowy, korpus). W ostatnich latach dokonywano już na tym poziomie dowodzenia kilku istotnych zmian strukturalnych, które w efekcie nie dały pozytywnych rozwiązań adekwatnych do potrzeb.

Trzy dowództwa okręgów występujące w strukturze systemu dowodzenia z czasów Układu Warszawskiego stanowiły niezwykle ważne ogniwo tego systemu. W swych kompetencjach posiadały:

- dowodzenie operacyjne wojskami (wydzieloną armią);
- administrowanie zasobami obronnymi na obszarze okręgu;
- rozwinięcie mobilizacyjne i operacyjne wojsk;
- zabezpieczenie logistyczne podległych wojsk.

Główne elementy wojennego systemu dowodzenia wojsk lądowych

Szczelbel dowodzenia		Stanowiska organizowane stale			Stanowiska organizowane doraźnie	
		SD	ZSD	PSD	WSD	PPD
strategiczna/DWL		x	x		x	
operacyjny	OW	x	x	x	x	x
	K	x	x		x	x
Taktyczny	D	x	x		x	x
	B	x	x		x	
	P	x	x			
OT	WSzW	x	x			
	RKOT	x	x			

Do ich zadań należało także operacyjne przygotowanie obszaru oraz stworzenie warunków do przyjęcia (przemarszu, działania) wojsk sojusznicych. Jak z tego wynika, rola okręgów wojskowych w tamtym systemie była wyjątkowo duża, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Obecnie, choć sytuacja polityczna i militarna w Europie uległa istotnym zmianom, a Polska wstąpiła do NATO, to problemy do rozwiązania w sferze kierowania pozostały podobne. W systemie obronnym państwa należy bowiem zapewnić sprawne kierowanie rozwinięciem sił zbrojnych, administrowanie rezerw osobowych i dowodzenie wojskami.

Niezwykle ważną rolę w nowych uwarunkowaniach, głównie ze względu na położenie Polski w sojuszu i Europie, w razie konfliktu zbrojnego będą odgrywały rozwiązania organizacyjne dotyczące operacyjnego przygotowania obszaru działań i przyjęcia wojsk sojusznicych. Szczególną rolę w tym zakresie powinny spełnić operacyjne ogniwa dowodzenia o charakterze terytorialnym. Niezależnie od tego system dowodzenia

szczebla operacyjnego powinien być zdolny do koordynowania działań wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej w obszarze prowadzonych operacji. Należy przy tym zauważyć, że część z wymienionych funkcji systemu dowodzenia szczebla operacyjnego będzie związana z określonymi obszarami terytorium kraju, a inne będą przywiązane do struktur wojskowych, które mogą być użyte w dowolnym obszarze, także poza granicami kraju.

W świetle powyższego, modernizowany system dowodzenia wojsk lądowych musi być wyjątkowo elastyczny, zwłaszcza na poziomie operacyjnym, i powinien zapewnić sprawne wykonanie wszystkich zadań, realizowanych przez wszystkie komponenty wojsk lądowych w okresie pokoju, kryzysu i wojny, bez dokonywania istotnych zmian w jego strukturze organizacyjno-funkcjonalnej. Przy tym należy uwzględnić, że głównym zadaniem wojsk lądowych jest obrona terytorium własnego kraju. Zatem struktura systemu dowodzenia tych wojsk powinna uwzględniać prawdopodobny scenariusz ich użycia w tym zadaniu.

W ubiegłym roku, w ramach kolejnych zmian strukturalnych dokonywanych na poziomie operacyjnym, definitywnie rozdzielono wojska operacyjne i obrony terytorialnej tworząc autonomiczne dowództwa korpusów i dowództwa okręgów wojskowych. W nowym modelu strukturalnym poza systemem dowodzenia pozostało wiele istotnych problemów związanych z administrowaniem rezerw, mobilizacyjnym rozwinięciem, zabezpieczeniem logistycznym wojsk oraz koordynacją działań. Są to bowiem problemy dotyczące obydwu komponentów wojsk lądowych (wojsk operacyjnych i wojsk obrony terytorialnej) które w obecnym układzie muszą być rozwiązywane na szczeblu centralnym (w DWL)⁴.

---

⁴ Krytyczna ocena takiego rozwiązania zawarta została w opracowaniu pt. "Skład bojowy i struktury wojsk lądowych".

W obowiązującym systemie dowodzenia wojskami lądowymi na szczeblu okręgu wojskowego (korpusu) przewiduje się zorganizowanie dla potrzeb dowódcy dwóch stanowisk dowodzenia:

- stanowiska dowodzenia;
- zapasowego stanowiska dowodzenia.

Doraźnie dowódca korpusu może również dowodzić z wysuniętego lub pomocniczego stanowiska dowodzenia oraz powietrznego punktu dowodzenia. Stanowiska te powinny być zdolne do sprawowania pełnego dowodzenia wszystkimi siłami znajdującymi się w strefie odpowiedzialności i współdziałania z innymi rodzajami sił zbrojnych. Na szczeblu korpusu nie przewiduje się rozwijania pomocniczego (tyłowego) stanowiska dowodzenia zajmującego się kierowaniem zabezpieczeniem logistycznym. Organy dowodzenia logistyką, w tym układzie, będą wchodziły w skład obsady SD i ZSD korpusu.

Można przypuszczać, że takie rozwiązanie zastosowane jest raczej ze względów ekonomicznych i potwierdza brak jasnej koncepcji dowodzenia na tym szczeblu. W żadnym przypadku nie przystaje ono do organizacji dowodzenia korpusem przyjmowanej w siłach zbrojnych państw NATO, gdzie sprawy logistyki stanowią swego rodzaju priorytet. Korzystnym rozwiązaniem na tym szczeblu, w obecnych uwarunkowaniach strukturalnych, byłoby zorganizowanie tyłowego stanowiska dowodzenia odpowiedzialnego za:

- kierowanie zabezpieczeniem logistycznym;
- dowodzenie siłami obrony terytorialnej w głębi strefy operacyjnej (operacje przestrzenne);
- ochronę ważnych obiektów i zabezpieczenie manewru wojsk w głębi;
- mobilizację kolejnych oddziałów i uzupełnianie wojsk.

Takie rozwiązanie może znacznie usprawnić proces dowodzenia w skali operacyjnej i zwiększyć żywotność całego systemu dowodzenia wojsk lądowych. Pozwoli również powiązać działania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej. Będzie ono jednak możliwe tylko wówczas, gdy wszystkie te problemy pozostaną w gestii jednego dowódcy odpowiedzialnego za organizację działań wszystkich sił w obszarze okręgu wojskowego.

W systemie dowodzenia wojsk lądowych na szczeblu taktycznym najwyższym organem dowodzenia są dowództwa związków taktycznych. W obecnej strukturze wojsk są to dywizje o strukturze brygadowej. Pomimo zorganizowania dywizji o składzie brygadowym, dowództwa brygad pozostają w dalszym ciągu dowództwami oddziałów, co nie jest korzystne z punktu widzenia integracji ze strukturami sił zbrojnych państw NATO.

Dla potrzeb dowodzenia na szczeblu taktycznym przewiduje się rozmieszczenie dowództwa związku taktycznego na dwóch stale funkcjonujących stanowiskach dowodzenia:

- stanowisku dowodzenia;
- zapasowym stanowisku dowodzenia.

Podobnie jak to jest przyjmowane na szczeblu operacyjnym, dowódca związku taktycznego doraźnie może dowodzić z wysuniętego punktu dowodzenia lub powietrznego punktu dowodzenia.

Natomiast na potrzeby dowódcy oddziału przewiduje się organizowanie tylko jednego stale funkcjonującego stanowiska dowodzenia oraz doraźne wydzielanie z tego stanowiska WSD lub punktu dowódczo-obszernego.

Natomiast nowością w systemie dowodzenia szczebla taktycznego jest tworzenie terytorialnego organu dowodzenia jednostkami obrony terytorialnej na bazie Wojewódzkich (Regionalnych) Sztabów Wojskowych (WSzW, RSzW) oraz Rejonowych Komend OT na bazie Wojskowych Komend Uzupełnień (komend garnizonów). Przewiduje się, że te organy

dowodzenia będą dowodziły jednostkami wojsk obrony terytorialnej i innymi siłami przewidywanymi do działań na danym obszarze. Koncepcja ta, jak się wydaje, jest zbieżna z rozwiązaniami stosowanymi w państwach zachodnich.

5.3.2. Procedury dowodzenia

Perspektywiczny system dowodzenia wojsk lądowych powinien charakteryzować się pełną spójnością użycia wojsk operacyjnych i OT. Wymagają tego ewentualne wspólne operacje na obszarze kraju. Spójność ta musi się przejawiać nie tylko w podobieństwie struktur sztabów i właściwym ich rozmieszczaniu w strukturze systemu dowodzenia sił zbrojnych, ale także w stosowaniu podobnych procedur dowodzenia. Z tych też względów w procesie badawczym ocenie poddano również zasady i metody dowodzenia (pracy sztabów) ogólnie określane jako procedury dowodzenia. Znajdują one odbicie w postaci obowiązujących przepisów prawa, ustaleń regulaminowych i postanowień instrukcji. W procesie tym ocenie poddano głównie zasady i metody dowodzenia obowiązujące formalnie w wojskach lądowych SZ RP.

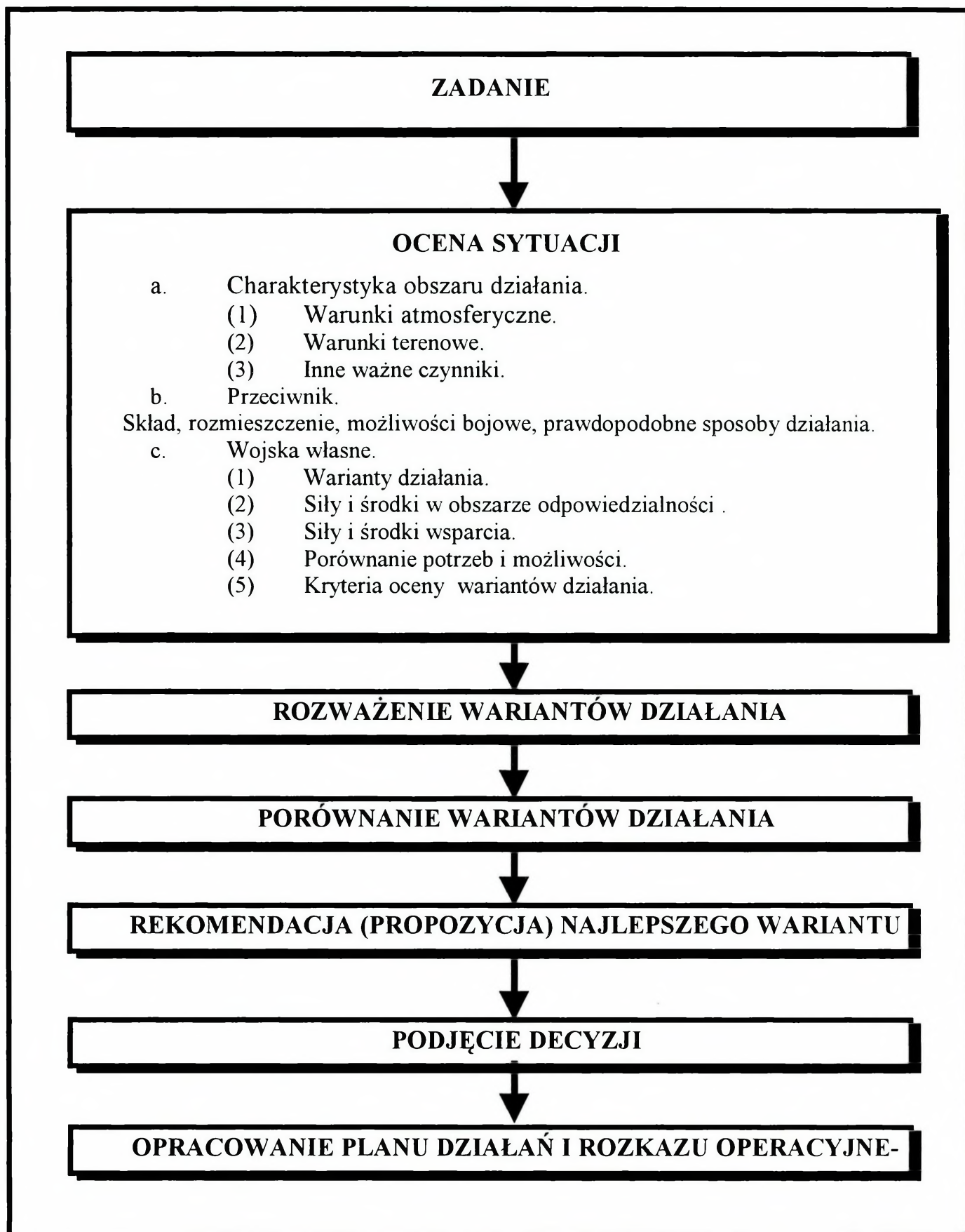
Należy tu mocno podkreślić, że procedury pracy każdego sztabu są ściśle powiązane z jego strukturą organizacyjno-funkcjonalną, z kompetencjami i zadaniami jego ogniw. W czasie badań (podczas ćwiczeń) ustalono, że nie jest możliwe pełne zastosowanie w systemie dowodzenia procedur stosowanych w NATO jeżeli będą odmienne struktury sztabów, nie zgodne ze standardami obowiązującymi w tym sojuszu. Stąd pełne wprowadzenie tych procedur dowodzenia należy traktować jako proces równoległy z modernizacją struktur organizacyjno-funkcjonalnych sztabów wojsk operacyjnych i budową struktur sztabów wojsk OT.

W Siłach Zbrojnych RP od kilku lat organizowane są różne formy szkolenia sztabów, które mają przygotować oficerów do działania zgodnie ze standardami NATO. Wprowadzono obowiązujący w sojuszu graficzny sposób zobrazowania sytuacji na mapach przy użyciu odpowiednich znaków taktycznych. Oddano do użytku sztabów wiele opracowań traktujących o sposobach podejmowania decyzji, funkcjach poszczególnych ogniw sztabu oraz zadaniach osób funkcyjnych. Wszystko to można traktować jako działania wyprzedzające, przygotowujące oficerów sztabów do podstawowych form szkolenia, jakimi są ćwiczenia prowadzone zgodnie z nowymi procedurami. Jednocześnie wiedza ta w szerokim zakresie powinna być spożytkowana w czasie projektowania i organizowania sztabów wojsk obrony terytorialnej.

W sztabach wojsk lądowych, podobnie jak w armiach zachodnich, w procesie dowodzenia wyróżnia się następujące działania (procesy):

- ustalenie położenia (zbieranie informacji i analizę sytuacji);
- planowanie działań i przygotowanie zadań;
- stawianie zadań;
- kontrolę działań i zbieranie informacji.

Najbardziej złożonym, ale zarazem sformalizowanym procesem jest planowanie działań. Obejmuje ono zwykle: ocenę sytuacji, podjęcie decyzji oraz opracowanie planu działań i rozkazu operacyjnego. Proces ten przebiega w sztabach według określonego schematu bazując na informacjach zgromadzonych podczas ustalania położenia oraz treści zadania, w kolejności przedstawionej na rys. 5.10. Z obserwacji wielu ćwiczeń wynika, że taki schemat pracy sztabów wojsk lądowych został wdrożony i funkcjonuje na wszystkich poziomach dowodzenia.

Rys.5.10. Czynności realizowane w sztabach podczas planowania działań

W wyniku planowania opracowywane są dokumenty dyrektywne (zadaniowe) i planistyczne, które stanowią podstawę do postawienia zadań (wydania zarządzeń) i kierowania działaniami.

W ostatnich latach nastąpił wyraźny postęp w dowodzeniu, a zwłaszcza w obiegu informacji i jej opracowaniu. Jest to zasługą głównie nowych środków technicznych wykorzystywanych w dowodzeniu i automatyzacji tego procesu. Środki te pozwalają przekazywać w czasie rzeczywistym informacje w postaci słowa, tekstu i obrazu. Ponadto wspomagają proces selekcji i przetwarzania tych informacji z sytuacyjnej na zadaniową.

Automatyzacja procesów dowodzenia jest związana z potrzebą ich sformalizowania i standaryzacją informacji na różnych poziomach i w różnych rodzajach wojsk (sił zbrojnych). Problem ten stał się szczególnie widoczny w świetle potrzeby prowadzenia operacji połączonych. Okazało się bowiem, że warunkiem skoordynowanego użycia różnych rodzajów sił zbrojnych w operacji połączonej jest kompatybilność ich systemów informacyjnych. Należy zatem wnioskować, że w przyszłych operacjach podobny problem wystąpi w odniesieniu do wojsk obrony terytorialnej. Ich system dowodzenia również musi być zdolny do współpracy z istniejącymi systemami.

Niezwykle ważna w pracy sztabów jest również funkcja kontroli. Zgodnie z założeniami tej funkcji w warunkach procesu dowodzenia ma ona na celu dostarczenie informacji dającej przełożonemu możliwość uzyskania wiarygodnego obrazu aktualnej rzeczywistości. Zmierza ona do porównania stanu jaki powinien być (zamierzonego) z stanem rzeczywistym położenia i działania wojsk.

W państwach sojuszu kontrola jest rozumiana także jako pomoc udzielana podwładnemu w celu lepszego wykonania postawionego mu zadania. Obowiązuje przy tym pełna swoboda działania podwładnego oraz zasada wzajemnego zaufania w relacji przełożony – podwładny.

Z procedurami dowodzenia ściśle związane będą rodzaje i treści dokumentów opracowywanych przez sztaby. Jak już podkreślano, w procesie dowodzenia wytwarzane są dokumenty planistyczne i dyrektywne. Przy tym dokumenty planistyczne są pierwotne i zwykle stanowią podstawę do opracowania dokumentów dyrektywnych (rozkazów, zarządzeń, zadań). Te ostatnie inicjują i ukierunkowują działania niższych sztabów, a w rezultacie także podległych wojsk. Coraz częściej przygotowanie zadań (zarządzeń) oraz ich dystrybucja w systemie dowodzenia odbywa się przy szerokim wykorzystaniu technicznych (teleinformatycznych) środków wsparcia. Tym samym mają one zwykle postać sformalizowaną.

Dokonana identyfikacja systemu dowodzenia wojsk lądowych wskazuje, że system ten wciąż jest w trakcie gruntownej modernizacji i nie posiada jeszcze swojego ostatecznego kształtu. Nadal nie przystają do potrzeb przyjęte rozwiązania strukturalne zwłaszcza na szczeblu operacyjnym. Ostatnie decyzje definitywnie rozdzieliły okręgi wojskowe i dowództwa korpusów. Tym samym, zwiększono liczbę dowództw szczebla operacyjnego i mocno utrudniono koordynację działań wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej we wspólnych operacjach na obszarze kraju. Ponadto wciąż brak jest jednoznacznych rozwiązań w kwestii narodowego systemu dowodzenia na czas kryzysu i wojny. Brak jest stosownych ustaw normujących ten problem.

Ocena dotychczasowych zmian strukturalnych w systemie dowodzenia pozwala sądzić, że wciąż brak jest docelowego (perspektywicznego) modelu tego systemu lub też model ten ulega ciągłym zmianom. W tej sytuacji trudno oczekiwać, by podejmowane w tym obszarze decyzje były w pełni uzasadnione i zmierzały we właściwym kierunku. Nasuwa się również wniosek, iż w sytuacji gdy pojawia się nowy, ważny komponent sił zbrojnych – wojska obrony terytorialnej, taki model systemu dowodzenia powinien być ponownie zweryfikowany lub opracowany od nowa. Przy tym należałoby przyjąć dwa podstawowe kryteria takiej weryfikacji:

1. Projektowany (modernizowany) system dowodzenia musi zapewnić interoperacyjność Sił Zbrojnych RP z armiami sojuszniczymi w ewentualnych operacjach poza granicami i na obszarze kraju, uwzględniając całe spektrum różnorodnych zadań;

2. System musi zapewnić dogodne warunki do organizacji współdziałania sił operacyjnych i terytorialnych we wspólnych obszarach działań na obszarze kraju.

Ponadto system ten powinien sprzyjać (zapewnić dogodne warunki) organizowania wspólnych ćwiczeń dla sztabów wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej przewidzianych do wspólnych działań.

Obok wzajemnych powiązań w strukturze systemu dowództwa (sztaby) wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej powinny stosować te same lub podobne rozwiązania strukturalne i wykorzystywać podobne procedury pracy. Zapewni to bezkolizyjny obieg informacji w całym systemie i ułatwi proces automatyzacji tego systemu.

ZAKOŃCZENIE

O roli, miejscu i zadaniach wojsk lądowych w systemie obronnym państwa decyduje głównie jego położenie oraz charakter zagrożeń. Polska, jako kraj średniej wielkości położony w centralnej części Europy na głównym strategicznym kierunku może być narażona na zewnętrzne zagrożenia głównie w postaci agresji powietrzno-lądowej. Jest prawdą, że jej obecność w strukturach NATO znacznie obniża prawdopodobieństwo takiej agresji ale całkowicie nie wyklucza, zwłaszcza w przypadku zaangażowania się sił sojuszu w innych rejonach świata. Ponadto Polska będąc aktywnym członkiem NATO będzie narażona na wszystkie te zagrożenia, które wymierzone będą w inne kraje sojusznicze. Są to wystarczające powody by większą uwagę zwrócić na modernizację i doskonalenie (dostosowanie do współczesnych potrzeb) systemu obronnego państwa.

W ostatnich latach, w wyniku odprężenia militarne i znacznego obniżenia potencjałów wojsk w Europie oraz związanych z tym przewartościowań o charakterze zagrożeń, w sferze zainteresowania teoretyków i praktyków wojskowych znalazły się główne operacje i zadania wojsk realizowane poza granicami kraju. Jest to uzasadnione rozwojem sytuacji kryzysowych w rejonie byłej Jugosławii i Zatoki Perskiej oraz nową koncepcją strategiczną NATO preferującą operacje w rejonach kryzysów, także poza terytorium sojuszu. Jednakże do zadań tych angażowane są zwykle pojedyncze oddziały wchodzące w skład zgrupowań sojuszniczych lub międzynarodowych. Zatem zadania te nie mogą zdominować głównej misji sił zbrojnych, która dotyczy przecież terytorium kraju.

Obserwując zmiany zachodzące w sferze obronności poszczególnych państw europejskich, w tym także członków sojuszu, można zauważyć, iż w ostatnich latach przywiązuje się tam większą uwagę do doskonalenia

(modernizacji) narodowych systemów obronnych. Zwykle w modernizacji tej uwzględnia się rozszerzone spektrum zadań o charakterze militarnym i niemilitarnym. Tworzy się systemy zdolne do reagowania na każdy rodzaj zagrożenia. Ponadto w składzie sił zbrojnych utrzymuje się określone siły zdolne do działań w operacjach wsparcia pokoju.

Głównym elementem wykonawczym w systemie obronnym państwa polskiego są siły zbrojne, a w nich wojska lądowe. W rzeczywistości polskiej stanowią one 70 % stanu sił zbrojnych. Obejmują wojska operacyjne i wojska obrony terytorialnej tworząc lądowy komponent systemu obronnego. Z tych też względów na wojskach lądowych spoczywają główne zadania obronne realizowane w okresie pokoju, kryzysu i wojny. Jak dowodzą przeprowadzone analizy, spektrum tych zadań jest obecnie bardziej zróżnicowane i w niewielkim stopniu rozpoznane. Obok tradycyjnych zadań o charakterze militarnym przed wojskami lądowymi, a zwłaszcza wojskami obrony terytorialnej, pojawia się cała grupa zadań niemilitarnych związanych z zabezpieczeniem manewru wojsk sojusznicych, osłona i ochroną ważnych obiektów, likwidacją skutków katastrof i klęsk żywiołowych, ratownictwa oraz edukacja obronna. Ta grupa zadań może być realizowana przez wojska wspólnie z innymi siłami w ramach operacji organizowanych głównie w czasie pokoju i w sytuacjach kryzysowych.

Nadal jako główne zadania wojsk lądowych należy traktować zadania realizowane w ewentualnych operacjach militarnych na obszarze kraju. Należy sądzić, że byłyby to połączone operacje sojusznicych (opóźniające, obronne i zaczepne) prowadzone w ramach strategicznej operacji obronnej sojuszu. W takich operacjach będą zaangażowane całe siły zbrojne, a główne zadania obronne przypadną wojskom lądowym. Jednakże stopień wykonania tych zadań będzie w dużym stopniu uzależniony od wielkości wsparcia wojsk lądowych przez siły powietrzne, własne i sojusznicych. Będzie to miało olbrzymie znaczenie zwłaszcza w pierwszym etapie operacji strate-

gicznej (w operacji opóźniającej) kiedy Siły Zbrojne RP nie będą mogły liczyć na silne wsparcie lądowe sił sojuszniczych.

Prowadzone analizy dowiodły, iż efektywne użycie wojsk lądowych w operacjach na obszarze kraju będzie możliwe pod warunkiem ich skutecznej osłony i wsparcia ogniowego oraz zapewnienia współdziałania sił operacyjnych i obrony terytorialnej. To współdziałanie można zapewnić jedynie przez jednolity system dowodzenia obejmujący obydwie komponenty wojsk lądowych i funkcjonującą we wszystkich stanach państwa. W okresie pokoju system taki powinien zapewnić możliwość prowadzenia wspólnych ćwiczeń.

W omawianych operacjach można wyróżnić trzy strefy działań (działania głębokie, bezpośrednie i w strefie tyłowej). W każdej z tych stref będą wykonywały swoje zadania wojska lądowe wspólnie z siłami innych rodzajów sił zbrojnych. W strefie działań głębokich, gdzie główne zadania realizują zwykle siły powietrzne, istotną rolę mogą odgrywać wysłane tam pododdziały specjalne desantowe i desantowo-szturmowe, a w przypadku włamania, także siły OT prowadzące działania nieregularne. W strefie działań bezpośrednich główne zadania będą realizowały siły operacyjne wojsk lądowych, wspierane niekiedy przez siły powietrzne. Natomiast w strefie tyłowej główną rolę powinny spełnić siły obrony terytorialnej, zapewniające ochronę ważnych obiektów oraz manewr sił operacyjnych, własnych i sojuszniczych.

Podjęte przez zespół badania pozwoliły osiągnąć założony cel. Rozpoznano i ustalono możliwe operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju. Jednocześnie zidentyfikowano wiele nowych, istotnych problemów dotyczących głównie struktur, uzbrojenia i systemu dowodzenia wojsk lądowych. Powinny one być podjęte i umieszczone w planie prac badawczych w najbliższych latach.

BIBLIOGRAFIA

1. AJP – 1(A), Allied Joint Operations Doctrine, 1997 .
2. Balcerowicz B., Koziej S.: Doskonalenie strategii wojennej, sztuki operacyjnej i taktyki, AON 1991.
3. Balcerowicz B.: Obrona państwa średniego, Warszawa 1997.
4. Balcerowicz B.: Sojusz a obrona narodowa, Warszawa 1999.
5. Dęga Cz.: Uzbrojenie i pole walki wojsk lądowych do 2020 roku, Warszawa 1995.
6. Die russischen Streitkräfte zwischen Theorie und Realität, „Österreichische Militärische Zeitschrift” 1993, nr 6.
7. Jakubczak R., Marczak J., Obrona terytorialna Polski Na progu XXI w. Warszawa 1998
8. Kaczmarek W., Ścibiorek Z.: Przyszła wojna - jaka?, Warszawa 1995.
9. Kierunki przemian w procesie dowodzenia w świetle rozwoju sił zbrojnych, AON, 1996.
10. Koziej S.: Rozważania o przyszłej strategii NATO oraz strategii bezpieczeństwa i obronności, AON, 1999.
11. Koziej S.: Teoria sztuki wojennej, Bellona 1993.
12. Lummer H.: Lehren aus dem Jugoslawienkonflikt, „Europäische Sicherheit” 1994, nr 9.
13. Materiały z sympozjum – Struktura organizacyjno–funkcjonalna systemu dowodzenia wojsk lądowych – AON, 19997 r.
14. Orzechowski – Dowodzenie i sztaby – Warszawa, 1974 .
15. Paszkowski K., Kategorie i typy operacji pokojowych, „Zeszyty Naukowe AON”, Warszawa 1998, nr 3.
16. Porozumienia standaryzacyjne NATO – dokumenty bojowe – AON, 1998
17. Praca zespołowa – Kierunki rozwoju systemu obronnego RP w aspekcie nowych uwarunkowań – AON, 1995.
18. Praca zespołowa – Skład bojowy, struktury i operacje wojsk lądowych – AON, 1999 .
19. Praca Zespołowa – Zadania, skład bojowy i kierunki rozwoju wojsk lądowych – AON, 1997 .
20. Proces dowodzenia w wybranych armiach NATO – Warszawa, 1996 .

21. Regulamin działań wojsk lądowych – AON, 1999 .
22. Sadowski – Dowodzenie wojskami lądowymi SZ RP w skali operacyjnej i strategicznej – AON, 1997 .
23. Schwarzkopf H.N.: Nie trzeba bohatera, Warszawa 1993.
24. Sienkiewicz – Inżynieria systemów – Warszawa 1983 .
25. Szulc B., Krauze M.: Teoria Sztuki Wojennej (t.II). Teoria sztuki wojennej w kontekście teorii naukowych, Warszawa 1996.
26. Ścibiorek Z.: Działania powietrzno-lądowe, „Myśl Wojskowa”, nr 3/1996.
27. Toffler H. i K.: Wojna i antywojna, Warszawa 1997.
28. Toffler K.: Trzecia fala, (wyd. II. Pol.) Warszawa 1997.
29. Tomaszewski A. (red.), Wojska lądowe w systemie obronnym kraju (cz.II). Uwarunkowania polityczno-militarne i ich wpływ na rolę i zadania wojsk lądowych w systemie obronnym kraju w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Warszawa 1997.
30. Tomaszewski A. + zespół: Wojska lądowe w systemie obronnym kraju – część III – Zadania i operacje wojsk lądowych, AON, 1998.
31. Tomaszewski A.: Wojska lądowe w nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych Europy - wykład inauguracyjny w AON w 1997.
32. Tomaszewski A.: Wojska lądowe w strategicznej operacji obronnej, Toruń 1996.
33. WIATR – Między strategią a taktyką – Toruń, 1999.